

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır. Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Hidayet Önderleri

İMAM ZEYNELABİDİN

(*ONA SELAM OLSUN*)

6. cilt

Telif Komisyonu
(Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı)

Çeviri:

Vahdettin İnce

Tashih & Tatbik:

Murtaza Turabî

KEVSER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 101

Eserin Orijinal Adı:

A'lamu'l-Hidaye; el-İmam Ali b. Hüseyin
(aleyhi's-selâm)

Dizgi ve Mizanpaj:

Kevser Yayıncılık

Kapak Tasarım:

Ramazan Erkut

Cilt:

Kısmet Mücellit

Baskı:

Yılmaz Matbaacılık (Sertifika No: 27185)
Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

1. Baskı: Mart 2007 / 2. Baskı: Nisan 2016

ISBN: 975-6640-67-7 (Takım No)
975-6640-80-7 (Cilt No)

Adres:

Kevser Yayınları
Balabanağa Mah. Büyük Reşitpaşa Cad.
Yumni İş Merk. No: 16 B / 25 Fatih – İSTANBUL
Tel: 0212 534 35 28 / 0212 555 16 66
Faks: 0212 631 36 01 / 0212 555 22 12
www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

القرآن الكريم:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ
يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا .

Kur'ân-ı Kerim:

**Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü kötülüğü
uzak tutmak ve sizi tertemiz kılmak ister.**

(Ahzâb / 33)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ عِرَّتِي أَهْلَ
بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا، وَأَنْهُمَا لَنْ
يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

Hz. Resulullah (s.a.a):

Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: -Biri- Allah'ın kitabı ve -diğeri- itretim, Ehl-i Beytim. Bu ikisine sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız. Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Daremi, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s. 14, 17, 26, 59; c.4, s.466, 471; c.5, s.182; Müstedrek-i Hâkim, c.4, s.109, 148, 533 vs.)

TAKDİM

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Son dönemde düşmanların tüm çabalarına rağmen modern cehaletten bitkin düşen ve evrensel adalete susamış olan dünya gözünü bir kez daha İslâm dinine, Şia kültürüne ve Ehl-i Beyt (a.s) Ekolü'ne dikmiş durumda. Bu durum, sevindirici olmakla beraber bilinçli insanların sorumluluğunu kat kat artıran, başta Hz. Resulullah (s.a.a) olmak üzere hidayet önderleri olan Ehl-i Beyt'i tanıtmanın ne denli zaruret hâline geldiğini gözler önüne seren bir faktördür aynı zamanda.

İşte bu nedenle, Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslâm kültürünü yaymayı amaç edinen yayınevimiz bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmî faaliyetlerine kucak açıyor ve kendisini bu yüce kültürün yayılması için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyor.

Bu hususta Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı'nın, Şia'nın düşünürlerinden oluşturduğu bir komisyon aracılığıyla hazırlattığı "**Hidayet Önderleri**" unvanıyla 14 ciltten oluşan dev çalışması şayan-ı teveccühtür.

Bu titiz çalışmada bir taraftan Müslümanlar arası vahdet ve birliğin zaruretinin bilinci hâkim iken, diğer taraftan akıcı bir üslûpla kaleme alınması, gerçeklerin, konusunda kaynak kitaplar esas alınarak tüm çıplaklığıyla ortaya konulmasına dikkat edilmiştir. Ehl-i Beyt öğretileriyle ilgili olarak merkez

konumunda olan "Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı"ndan da ancak bu özellikleri haiz bir çalışma beklenirdi zaten.

Yayınevimizin, konusunda kaynak olacak 14 ciltlik bu dev eseri Türkçe'ye kazandırma yönünde birkaç yıldan beri çalışma başlattığı ve kısa aralıklarla okurlarına sunacağı haberini siz değerleri okurlarla paylaşmak isteriz.

Kitabın telifinde gösterilen titizlik, çeviri aşamasında da gözetildi. Güçlü çevirmenlerin akıcı çevirilerinden sonra aynen kaynak eserlerde olduğu gibi orijinal metni ile tatbik yapıldı. Tatbik aşamasında uzman kadrodan yararlanıldı. Bütün bu aşamalardan sonra yine uzman kardeşlerimiz ve üstatlarımız tarafından bir kez daha gözden geçirildi.

Bu arada eserin hazırlanmasında emeği geçen bütün üstatlara ve kardeşlerimize teşekkürü borç biliyoruz.

Kültürel cihad meydanında atılan bu küçük adımın, Mevla'mızın rızasını kazanmaya vesile olması ve Ehl-i Beyt öğretilerine susamış insanlara faydalı olması umuduyla...

KEVSER

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Hamd, her şeyi yaratan ve ona yol gösteren Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın kulları için rehber olarak seçtiği önderler, özellikle peygamberlerin sonuncusu, elçilerin ve seçkin kulların efendisi Ebu'l-Kasım Muhammed Mustafa (s.a.a) ile onun mübarek ve tertemiz Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun.

Yüce Allah insanı yarattı ve onu akıl ve irade unsurları ile donattı. İnsan akli ile gerçeği görüp ortaya çıkarır ve onu batıldan ayırt eder. İrade ile de yararına gördüğü, amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştireceğini düşündüğü şeyi seçer.

Yüce Allah, bu ayırt edici akli kulları için hüccet kıldı. Bu akıllara hidayet pınarından feyiz sunarak onları destekledi. Çünkü insana bilmediklerini öğreten, onu lâıyığı olduğu kemal yoluna yönlendiren, ona uğruna yaratıldığı ve gerçekleştirilmesi için dünyaya getirildiği amacı bildiren O'dur.

Kur'ân-ı Kerim bize ilâhî hidayetin kriterlerini, ufuklarını, gereklerini ve yollarını açık nasları ile belirtti.

Ayrıca bir yandan bu hidayetin sebeplerini açıklarken, öbür yandan onun meyvelerini ve sonuçlarını gözler önüne serdi.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

De ki, asıl hidayet Allah'ın hidayetidir.¹

1- En'âm, 71

Allah dilediği kimseleri doğru yola iletir.¹

Allah gerçeği söyler ve O doğru yola iletir.²

Kim Allah'a sarılırsa, o kesinlikle doğru yola iletilmiştir.³

De ki, Allah hakka iletir. Hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır, yoksa başkasının kılavuzluğundan yararlanmadıkça kendisi doğru yolu bulamayan mı?⁴

Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilen mesajın gerçek olduğunu, üstün iradeli ve hamde layık Allah'ın yoluna ilettiğini görürler.⁵

Allah'tan kaynaklanan bir yol gösterme olmaksızın keyfi arzusuna uyandan daha sapık kim olabilir?⁶

Buna göre hidayetın kaynağı yüce Allah'tır ve gerçek hidayet O'nun hidayetidir. İnsanı elinden tutup doğru yola ve sağlam gerçeğe ileten O'dur.

Bunlar ilmin desteklediği, bilginlerin idrak edip bütün varlıkları ile boyun eğdikleri gerçeklerdir.

Yüce Allah, insan fıtratını kemale ve cemale eğilimli bir yapıda yarattı. Sonra onu lâıyığı olduğu kemale yönlendirmekle ödüllendirdi ve ona kemale erdirecek yolu tanıma nimetini bağışladı. Bu yüzden yüce Allah; "**Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.**"⁷ buyuruyor. Nasıl ibadet edileceği bilinmeden bu görev gerçekleştirilemeyeceği için bilmek ile ibadet etmek kemal zirvesine erdirecek tek yol ve yegâne amaç olmuştur.

1- Bakara, 213

2- Ahzâb, 4

3- Âl-i İmrân, 101

4- Yûnus, 35

5- Sebe', 6

6- Kasas, 50

7- Zâriyât, 56

Öte yandan insanın kemale doğru hareketinde itici etken olması için onu öfke ve hırs içgüdüleri ile donattığından dolayı, öfkenin ve hırsın ve bunlardan kaynaklanan ve bunların gerekleri olan arzu ve duyguların egemenliğinden kurtulmasından emin olunamaz. Bundan dolayı insan aklının ve diğer bilgi edinme yöntemlerinin yanı sıra sağlıklı algılamayı ve görmeyi garanti edecek araçlara da muhtaçtır. Bu araçlar sayesinde yüce Allah'ın ona yönelik hücceti tamamlanmış, hidayet nimeti kemale ermiş ve böylece serbest iradesiyle iyilik ya da kötülük yolunu seçmesini mümkün kılacak bütün sebeplere sahip olmuş olur.

Bundan dolayı ilâhî hidayet yasası, insan aklını desteklemeyi gerekli gördü. Bu destek ilâhî vahiy ve kulları doğru yola yöneltme sorumluluğunu üstlenmek üzere Allah tarafından seçilen hidayet önderleri aracılığı ile gerçekleşti. Bu destekleme ise, gerekli bilgileri ayrıntılı şekilde sunmak ve hayatın her alanında gerekli olan yönlendirmeleri yapmakla gerçekleşmiştir.

Tarihin başlangıcından itibaren bütün çağlar ve yüzyıllar boyunca peygamberler ile onların vasileri ilâhî hidayet meşalesini elden ele taşımışlardır. Yüce Allah kullarını hiçbir yerde, hiçbir zaman hidayete ileten bir hüccetsiz, doğru yolu gösteren bir mürşitsiz ve aydınlatıcı ışıksız bırakmamıştır. Aklın delillerini destekler nitelikteki vahiy nasları açıkça belirtiyor ki, yeryüzü yüce Allah'ın kullara hitap edecek hüccetinden yana boş kalmaz. Çünkü böyle bir boşluk insanlar tarafından yüce Allah'a karşı bahane ve gerekçe olarak kullanılabilir.

Buna göre hüccet kullardan önce, kullarla beraber ve kullardan sonra hep vardır. Öyle ki, eğer yeryüzünde sadece iki kişi kalsa, onlardan biri hüccet olur.

Kur'ân-ı Kerim bu ilkeyi şüpheye yer bırakmayacak şekilde şöyle vurguluyor:

Sen sadece bir uyarıcısın ve her kavmin bir yol göstericisi vardır.¹

Yüce Allah'ın nebileri, resulleri ve onların yol gösterici vasileri doğru yola yöneltme görevini bütün aşamaları ile üstlenirler. Bu aşamalar şu maddelerde özetlenebilir:

1- Vahyi tam bir şekilde almak ve ilâhî mesajı en ince ayrintısına kadar kapsamak. Bu aşama elçiliği üstlenmek için tam bir hazırlığı gerektirir. Bundan dolayı elçilerle ilgili seçim, tamamı ile Allah'a ait bir iştir. Kur'ân-ı Kerim'de bu gerçek şöyle ifade edilir:

Allah elçilik görevini kime vereceğini daha iyi bilir.²

Allah elçilerinden dilediğini seçer.³

2- İlâhî mesajı insanlığa ve mesajın hitap ettiği kitleye ulaştırmak. Bu ulaştırma görevi, ulaştırma görevini, ulaştırmanın amaçlarını ve gereklerini bütün ayrıntıları ile kapsamada somutlaşan tam bir yeterliliğin yanı sıra yanlış yapmaktan ve sapmalardan korunmuş olmaya dayanır.

Yüce Allah bu ilkeyi şöyle ifade ediyor:

İnsanlar tek bir ümmet idi. Allah peygamberleri müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Onlarla beraber anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek üzere gerçeği içeren kitabı gönderdi.⁴

3- İlâhî risalete inanan bir ümmet oluşturmak ve bu ümmeti hidayete erdirici önderliği destekleyip güçlendirmeye hazırlamak. Bu hazırlığın amacı ilâhî risaletin amaçlarını gerçekleştirmek ve onun yasalarını hayata uygulamaktır.

1- R'âd, 7

2- En'âm, 124

3- Âl-i İmrân, 179

4- Bakara, 213

Kur'ân-ı Kerim'in ayetleri bu görevi açık bir dille vurgularken tezkiye (arındırma) ve talim (öğretim) terimlerini kullanarak şöyle diyor:

Onları arındırıp yücelten, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir elçi gönderdi.¹

Tezkiye, insana layık kemal doğrultusundaki eğitimidir. Bu eğitim, kemalin bütün unsurları ile donanmış, elverişli bir örneğin varlığını gerektirir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

Allah'ın Elçisi'nde sizin için güzel bir örnek vardır.²

4- İlâhî risaleti, onun için belirlenen süre boyunca bozulmadan, değişmeye ve kayba uğratmadan korumak. Bu görev de ilmî ve ruhsal yeterliliği gerektirir ki, buna "ismet" (yanılığdan ve hatadan korunmuşluk) denir.

5- Manevî misyonun amaçlarını gerçekleştirmek, fertlerin vicdanlarında ve toplumların kurumlarında ahlâkî değerleri kökleştirmek için çalışmak. Bu da ancak ilâhî kriterleri yürürlüğe koymakla, ilâhî risaletin kriterleri uyarınca ümmetin işlerini yönetmeyi üstlenen siyasî bir yapı kurarak hanif dinin yasalarını topluma uygulamakla mümkündür. Bu yürütme görevi bilge bir yönetim kadrosu, üstün bir cesaret, büyük bir kararlılık, fertlerin psikolojileri ile toplumsal uygulamalarla, fikrî, siyasî ve sosyal akımlarla, yönetim, eğitim ve hayat tecrübeleri ile ilgili tam bir bilgiyi gerektirir.

Bunların hepsini evrensel bir dinî devleti yönetmeyi sağlayacak ilmî yeterlilikle özetleyebiliriz. Bu ilmî yeterliliğe dinî yönetimi her türlü sapmadan ve yanlış uygulamadan koruyacak ruhsal yeterlilikte ifadesini bulan "ismet" (yanılımdan ve hatadan korunmuşluk) sıfatını da eklemek gere-

---

1- Cuma, 2

2- Ahzâb, 21

kir. Çünkü bu yönden bir yetersizlik hâlinde baş gösterebilecek olan sapmalar ve yanlışlıklar yönetimin ve ona uyan ümmetin takip ettiği yolda ilâhî risaletin amaçları ile çelişen olumsuz etkiler meydana getirebilir.

Tarih boyunca gelen peygamberler ile arkalarından gelen seçkin önderler özveriyi gerektiren hidayet yolunu izlediler, meşakkatli eğitim yolunda yürüdüler, ilâhî elçilik görevini yerine getirme yolunda her türlü zorluğa katlandılar, ilâhî elçilik hedeflerinin gerçekleşmesi yolunda kendini ilkelere ve inançlarına adanmış bir insanın feda edebileceği her şeylerini feda ettiler. Bir an bile geri çekilmediler, göz açıp kapatacak bir süre kadar bile yerlerinde saymadılar.

Yüce Allah onların yüzyıllar boyu süren kesintisiz gayretlerini ve cihatlarını peygamberlerin sonuncusu olan Abdullah oğlu Muhammed'in (s.a.a) peygamberliği ile taçlandırdı, büyük emaneti ve bütün aşamaları ile hidayet sorumluluğunu ona yükledi, ondan bu emanetin hedeflerini gerçekleştirmesini istedi. Bu en büyük peygamber, bu sarp ve dikenli yolda müthiş adımlar attı, köklü değişimlere yol açan davetler ve inkılâpçı hareketler alanında son derece kısa sürede mümkün olan en büyük başarıyı gerçekleştirdi. Yirmi yıl kadar süren geceli gündüzlü çabalarının ve cihadının başlıca kazanımları şu maddelerde özetlenebilir:

1- İnsanlığa süreklilik ve kalıcılık unsurlarını içeren eksiksiz bir ilâhî mesaj sunmak.

2- Bu mesajı yozlaşmadan ve sapmadan koruyan unsurlarla donatmak.

3- İlke olarak İslâm'a, önder olarak Peygamberimize ve hayat yasası olarak şeriata inanan bir ümmet oluşturmak.

4- İslâm sancağını taşıyan ve ilâhî şeriati uygulayan bir siyasî yapı, bir İslâm devleti kurmak.

5- Peygamberimizin önderliğinde örneğini bulan hikmetli ilâhî önderliğin aydınlık saçı yüzünü sunmak.

Bu ilâhî risalet ve görevin hedeflerini eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmek için şunlar zarurîdir:

a) Bu ilâhî risaletin uygulamasını ve onu yozlaştırıp yıkmak için sürekli fırsat kollayan komplolardan korumayı garanti edecek yeterlilikte bir önderliğin devamlı şekilde var olması.

b) İlmî ve psikolojik bakımdan yeterli bir eğitimcinin eli ile verilecek sağlıklı bir eğitimin nesiller boyunca sürmesi, bu yeterli eğitimcinin ahlâkta ve davranışta Peygamberimiz gibi örnek olması, ilâhî risaleti bütün yönleri ile kapsayıp bütün davranışlarında ve tutumlarında somutlaştırması.

Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.a) ilâhî bir plân geçince Ehl-i Beyti'ne mensup bazı seçkinleri bu görev için hazırlamakla ve bu seçkinlerin isimlerini ve fonksiyonlarını açıkça belirtmekle yükümlü kılındı.

Bu seçkin önderler, Peygamberimizin (s.a.a) başlattığı büyük hareketin ve kıyamete kadar hüküm sürecek olan ilâhî hidayetin dizginlerini yüce Allah'ın emri ile teslim alacaklar, yüce Allah'ın ebedîlik bahşettiği ilâhî risaleti cahillerin bozmalarından ve hainlerin tuzaklarından koruyacaklar, yüzyıllar boyunca ve dünya durdukça kriterlerini açıklamayı, sırlarını ve hazinelerini gözler önüne sermeyi üstlendikleri mübarek şeriatın değerleri ve kavramları uyarınca nesilleri eğiteceklerdi.

Bu ilâhî plân, Resulullah'ın (s.a.a) sözlerinde şöyle somutlaşıyor:

Ben size iki değerli emanet bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız takdirde kesinlikle sapıtmazsınız. Bunlar Allah'ın kitabı ile benim Ehl-i Beyt'imdir. Bunlar Havuz'da yanıma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmayacaklardır.

Ehl-i Beyt İmamları (hepsine Allah'ın selâmı olsun) Peygamberimizin (s.a.a) Allah'ın emri ile kendinden sonra üm-

metin önderliğini üstlenmek üzere tanıttığı en hayırlı kimse-lerdir.

On İki Ehl-i Beyt İmamı'nın hayat çizgisi, Hz. Peygam-ber (s.a.a) döneminden sonraki İslâm'ın gerçek çizgisini yan-sıtır. Onların hayatlarını kapsamlı biçimde incelemek, köklü İslâm hareketinin kapsamlı bir portresini gözlerimiz önüne sürer. O İslâm hareketi ki, Peygamberimizin (s.a.a) vefatının arkasından ateşli enerjisi zayıflamaya yüz tuttu, ama sonra ümmetin derinliklerinde içten içe yol almaya başladı. Bu sü-reçte Masum İmamlar (Allah'ın selâmı hepsine olsun) üm-meti bilinçlendirmeye, ümmetin enerjisini Peygamberimizin (s.a.a) kutsal devrimini kavrama doğrultusunda harekete geçirmeye çalıştılar. Fakat yönetimin ve ümmetin tutumları-na egemen olan evrensel yasaların müsaade ettiği ölçüde ilerleyebildiler.

Bu râşid imamların hayatlarında dikkat çeken ortak özellikler şunlar oldu: Peygamberimizin (s.a.a) açtığı çığır ısrarla izlediler. Ümmet, teveccühünü onlara yönelterek on-larla kaynaştı, onları **Hidayet Önderleri** ve müminlerin yolu-nu aydınlatan yıldızlar olarak benimsedi. Onlar Allah'a ve O'nun rızasına ulaştıran kılavuzlar, Allah'ın emrinde karar bulanlar, Allah sevgisinde kemale erenler, Allah özleminin ateşinde eriyenler, imrenilen insanî kemalin zirvelerine yö-nelik tırmanışta birbirleri ile yarışanlardır.

Onların hayatı cihadın, sabırla Allah'a itaat etmenin, za-limlerden gelen cefaya tahammül etmenin çeşitli örnekleri ile doludur. Öyle ki, yüce Allah'ın hükümlerini yürürlüğe koyma uğrunda kararlı direnişin en üstün örnekleri oldu-lar. Bu direnişin arkasından onurlu şehitliği, onursuz hayata tercih ederek yüce bir mücadelenin ve büyük bir cihadın ar-kasından Allah'a kavuşma başarısını elde ettiler. Tarihçiler ve yazarlar, bu İmamların hayatlarını her açıdan ele alıp tam anlamı ile incelediklerini iddia edemezler. Bundan dolayı bi-

zim bu girişimimiz onların hayatlarından bazı kesitler; kişilikleri, davranışları ve tutumları hakkında tarihçilerin kaydettikleri ve araştırma kaynaklarında bulabildiğimiz bazı alıntılarını sunmaktan ibarettir. Yüce Allah'ın bu çalışmamızı faydalı kılmasını umarız. Hiç şüphesiz başarının sahibi O'dur.

Ehl-i Beyt hareketi hakkındaki bu incelememiz, İslâm Peygamberi ve elçilerin sonuncusu Abdullah oğlu Muhammed Mustafa (s.a.a) ile başlayıp, vasilerin sonuncusu ve beklenen Mehdi Muhammed b. Hasan Askerî ile son buluyor. Yüce Allah onun ortaya çıkışını çabuklaştırsın ve yeryüzünü adaleti ile aydınlatsın.

Bu kitap, İmam Ali b. Hüseyin Zeynülabidin'in (a.s) hayatını incelemeye ayrılmıştır. O Resulullah'tan (s.a.a) sonra On İki Ehl-i Beyt İmamları'nın dördüncüsü ve masum hidayet önderlerinden altıncısıdır. O, hayatının ferdî ve toplumsal bütün alanlarında, zor siyasî ve toplumsal şartlarda İslâm'ı tüm boyutları ile somutlaştırdı ve ümmet için fikir, akide, davranış ve tutumlarıyla iman ve nuru yayan bir mesale ve örnek oldu.

Bu kutsal projenin gerçekleştirilip gün ışığına çıkarılması için yoğun gayretleri ile katkıda bulunan bütün kardeşlerimize, özellikle Seyyid Munzir Hakim'in denetiminde çalışan yazarlar kurulunun üyelerine şükranlarımızı sunmalıyız.

Son sözümüz bizi bu kutsal projeyi gerçekleştirmeye muvaffak eden yüce Allah'a dua ve şükürlerimizi sunmak olacaktır. O, kâfidir ve ne güzel yardımcıdır.

Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı

Birinci Bölüm

- İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hayatına Kısa Bir Bakış
  - İmam Zeynelabidin'in (a.s) Kişiliğinden Yansımalar
  - İmam Zeynelabidin'in Kişiliğinden Görünümler
-

İMAM ZEYNELABİDİN'İN HAYATINA KISA BİR BAKIŞ

• İmam Ali b. Hüseyin (a.s), Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) dördüncüsüdür. Dedesi; Emirü'l-Müminin, Resulullah'ın vasisi, ilk Müslüman, risaletine ilk inanan, sahih bir hadiste belirtildiği gibi, Resulullah'ın (s.a.a) yanında, Harun'un (a.s) Musa'nın (a.s) yanındaki derecesine eş bir dereceye sahip olan Ali b. Ebu Talib'dir.¹

Babaannesi; Resulullah'ın (s.a.a) kızı, ciğerparesi ve babasının nitelemesiyle cihan kadınlarının efendisi Hz. Fatıma Zehra'dır.

• Babası İmam Hüseyin (a.s) ise, cennet gençlerinin iki efendisinden biridir. Resulullah'ın (s.a.a) torunu ve gülüdür. Ki Resulullah (s.a.a) onun hakkında: *"Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim."* buyurmuştur. İslâm'ı ve Müslümanları savunurken Kerbelâ'da şehit düşmüştür.

• On İki İmam'dan (a.s) biridir. Buharî ve Müslim gibi kaynaklarda da belirtildiği gibi, Resulullah (s.a.a) onlar hakkında şöyle buyurmuştur: *"Benden sonra on iki halife gelecektir ve hepsi de Kureyş'ten olacaktır."*²

• İmam Ali b. Hüseyin (a.s), Hicret'ten sonra otuz sekiz senesinde doğmuştur. Bundan bir veya iki yıl önce doğduğu da söylenmiştir.

1- Sahih-i Müslim, 7/121

2- İsbatu'l-Hudat, 2/320, Hadis no: 116

• Yaklaşık olarak elli yedi yıl yaşamıştır. Ömrünün iki veya dört yılını, dedesi İmam Ali'nin (a.s) kucağında geçirdi. Sonra Resulullah'ın (s.a.a) torunları olan amcası İmam Hasan (a.s) ve babası İmam Hüseyin'in (a.s) medresesinde yetişti. Berrak nebevî pınardan ve tertemiz Ehl-i Beyt kaynağından beslendi.

• İlim alanında bir imam ve bir ışık gibi parladı. Şer'î hüküm ve ilimlerin başvuru mercii konumunu üstlendi. Vera, ibadet ve takvada en yüce örnekti. Bütün Müslümanlar, onun ilmini, doğruluğunu ve üstünlüğünü kabul ederler. Binlinçli Müslümanlar; liderliğini, fıkhnı ve merciliğini benimsemişlerdir.

• Bütün Müslümanlar, bu İmam'a (a.s) karşı eşsiz bir ilgi duyuyor, derin bir duygusallıkla ona bağlanıyorlardı; ona karşı ruh köklerinden gelen bir sempati besliyorlardı. Onun halk içindeki tabanı, İslâm âleminin her tarafına yayılmıştı. Bunu, Emevi halifesi Hişam b. Abdülmelik'in hacda olduğu sırada, hacıların İmam'a (a.s) karşı ilginç saygılarından da anlamak mümkündür.¹

• Değişik akımlara ve mezheplere mensup ümmetin, İmam Zeynelabidin'e (a.s) duyduğu bu güven, sırf fikhî ve manevî boyutla sınırlı değildi. Bilakis ümmet, bir merci ve lider olarak ona inanıyordu; hayatın her türlü problemi ve sorunu karşısında çözüm getirici misyonuna güveniyordu. Tertemiz ecdadının bir devamı olarak bu hususta yetkinliği, ümmet arasında tartışılmazdı.

Nitekim Halife Abdülmelik b. Mervan, Roma Kralı'nın, kendisini, Müslümanları alçaltmakla tehdit etmesi karşısında, Roma devletinin para biriminin Müslümanlar arasında

---

1- İhtiyar-u Marifeti'r-Rical, s.129-132; el-Cahiz Fi'l-Beyan ve't-Tebayin, 1/286; el-Eğani 14/75, 19/40; İbn Hallikan, Vafeyatu'l-Ayan, 2/338

kullanılması noktasında baş gösteren problemin çözümü için İmam'a (a.s) başvurma gereğini duymuştu.¹

İlâhî takdir, İmam Zeynelabidin'in (a.s), babasının (a.s) şehit edilmesinden sonra liderlik ve manevî önderlik sorumluluğunu üstlenmesini öngörmüştü. İmam bu misyonunu, Hicret'in birinci yüz yılın ikinci yarısı boyunca sürdürdü. Ümmetin geçtiği en hassas süreçlerden biriydi bu dönem. İlk fetih dalgasının gerçekleşmesini takip eden bir dönemdi. Manevî gücüyle, askerî coşkusuyla ve akidevî dinamizmiyle doludizgin süren bir süreçti bu. Şahların ve Sezarların tahtları yıkılmış, değişik halklar ve geniş ülkeler yeni dinin çağrısına uymuştu. Yarım yüz yıl gibi kısa bir süre içinde Müslümanlar, mamur dünyanın büyük bir kısmının önderi hâline gelmişlerdi.

• Bu İmam'ın (a.s) yaşadığı dönemde Müslümanların önünde iki büyük tehlike belirmişti:

Birinci Tehlike: Değişik kültürlerle karşı karşıya kalma tehlikesi.

Bu, ümmeti, yozlaşmaya, asimile olmaya ve orijinalliğini yitirmeye doğru götürüyordu. Bunun için Müslümanların düşünsel orijinalliklerini, Kitap ve Sünnet'ten kaynaklanan ayırıcı şer'î kimliklerini pekiştirecek ilmî bir çalışma kaçınılmazdı. Daha da önemlisi, İslâmî kişiliği sağlamlaştırmak, bir zorunluluk hâline gelmişti. Bunun yolu da içtihat kurumunun temellerini atmaktı.

İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yaptığı tam da buydu. Resulullah'ın (s.a.a) mescidinde bir araştırma ve ders halkası oluşturdu. İnsanlara İslâmî bilginin değişik kısımlarını anlattı. Tefsir, hadis, fıkıh, eğitim ve irfana dair prensipleri açıkladı. Böylece ders halkasına katılanlara tertemiz ecdadının maneviyatını aktıyordu.

1- bk. Dirasat ve Buhus, Amulî, 1/127-137

Bu eğitim halkasından, önemli sayıda Müslüman fakih mezun oldu. Bu mübarek halka, sonraki İslâmî fıkıh ekolleri için bir start noktası işlevini görmüştü; yaşayan fıkıh hareketinin esasını oluşturmuştu.

İkinci tehlike, refah dalgasından kaynaklanıyordu. İnsanlar, dünya hayatının zevklerine dalmış, bu sınırlı hayatın süslerine aşırı derecede bağlanmışlardı. Buna bağlı olarak ahlâkî değerler çürüyor, yozlaşma baş gösteriyordu.

İmam Zeynelabidin (a.s), bu büyük tehlikeye karşı, dua temeline dayalı bir mücadele başlattı. İslâmî kişiliği yozlaştıran, onu derinden sarsan, Müslümanı misyonunu yerine getirmekten alıkoyan bu tehlikeye karşı dua silahını kuşanmıştı. Bu bakımdan "Sahife-i Seccadiye", büyük sosyal bir hareketin en somut ifadesidir.

Kuşkusuz bu, aynı zamanda eşsiz bir rabbanî mirastır da. Üzerinden onca zaman geçmesine rağmen, ilâhî bağışın bir kaynağı, hidayet meşalesi, ahlâk ve arınma mektebi işlevini görmektedir. İnsanlık hâlâ bu, Muhammedî-Alevî mirasa muhtaçtır. Şeytan insanı azdırdıkça ve dünya onu aldatıkça, bu ihtiyacı gittikçe artmaktadır.¹

1- Şehid Seyyid Muhammed Bâkır Sadr'ın "*Sahifetu's-Seccadiye*"ye yazdığı mukaddime

İMAM ZEYNELABİDİN'İN KİŞİLİĞİNDEN YANSIMALAR

Müslümanlar, İmam Zeynelabidin'e (a.s) büyük saygı gösterme, onu tazim etme noktasında ittifak etmişlerdir. Bütün Müslümanlar onun faziletini ve üstünlüğünü kabul etmişlerdir. Bu dünyada görkemli bir ilim abidesi olduğu, faziletinde, ilim ve takvasında ona yaklaşan kimsenin olmadığı hususunda müttefiktirler. Müslümanların, onu ululamalarının bir göstergesi, onun ellerini öpüp gözlerinin üzerine koymayı bir bereket vesilesi saymalarıydı.¹ Sadece ona eşlik edenler veya onunla karşılaşanlar saygı gösteriyor değildi, bu durum, farklı eğilimleri ve anlayışlarıyla bütün tarihçileri de kuşatmıştır. Büyük bir beğeni ve hayranlıkla onun hayatını resmetmişlerdir. Bütün yüce lakapları ve üstün sıfatları onun için kullanmışlardır.

Çağdaşlarının Onunla İlgili Sözleri

İmam'ın (a.s) çağdaşı olan âlimler, fakihler ve tarihçiler onun şahsiyetinden edindikleri izlenimleri, yüceltme ve tazim etme ifadeleriyle dile getirmişlerdir. Bu hususta, onu samimiyetle sevenlerle, içlerinde ona karşı kin ve düşmanlık besleyenler arasında herhangi bir fark yoktur. Aşağıda onunla ilgili söylenen bazı sözleri sunuyoruz:

1- Değerli sahabî Cabir b. Abdullah el-Ensârî şöyle der:

1- el-İkdu'l-Ferid, 2/251

Peygamberlerin evladı içinde Ali b. Hüseyin (a.s) gibisi görülmemiştir.¹

2- Abdullah b. Abbas, ilerlemiş yaşına rağmen, İmam'a (a.s) büyük saygı gösteriyor, saygısının ve onurlandırmasının bir ifadesi olarak önünde eğiliyordu. Onu gördüğünde, saygıdan ayağa kalkıyor ve yüksek sesle şöyle diyordu:

Hoş geldin ey sevgili oğlu sevgili!²

3- Muhammed b. Müslim el-Kuraşî ez-Zuhrî fakih olarak nitelendirilir, önder imamlardan biri ve Hicaz ile Şam bölgelerinin âlimi olarak isimlendirilirdi.³ Ayrıca Ehl-i Beyt (a.s) çizgisine bağlı da değildi.

Bununla beraber o, birçok ifadesinde İmam'ın (a.s) niteliklerini saymış; değerli kişiliğine, büyük örnekliğine işaret etmiştir.

Bu sözlerinden birkaçını aşağıya alıyoruz:

Haşimoğulları'ndan, Ali b. Hüseyin gibisini görmedim...⁴

Ehl-i Beyt'ten, Ali b. Hüseyin'den daha üstün olan bir adama rastlamadım...⁵

...Ondan daha fakih birini görmedim.⁶

4- Said b. Müseyyeb Medine'de öne çıkmış parlak fakihlerden biriydi. Raviler onunla ilgili şu değerlendirmeyi yaptılar:

Tâbiîn kuşağı içinde ilmi ondan daha geniş olan biri yoktu.⁷

1- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, Dirase ve Tahlil, 1/126

2- Tarih-u Dımışk, 36/147; Tezkiretu'l-Havas, s.324

3- Tehzibu't-Tehzib, 9/445

4- el-Eğani, 15/325

5- Şuzuratu'z-Zeheb, 1/105

6- age.

7- Tehzibu't-Tehzib, 4/85

Said, İmam'la (a.s) arkadaşlık etmiş; onun takvasına, dindeki hassasiyetine tanık olmuştu. Gözlemlerini, şu sözlerle dile getirmiştir:

Ali b. Hüseyin'den daha faziletli birini görmedim.

Onu her gördüğümde mutlaka nefsimе öfke duydum.¹

Ondan daha muttaki birini görmüş değilim...²

Bir gün Said bir yerde oturmuştu, yanında da Kureyşli bir genç vardı. İmam (a.s) çıkageldi. Kureyşli genç, Said'e gelenin kim olduğunu sordu. Said: "O, abidlerin efendisi (Seyyidu'l-Abidin)'dir." dedi.³

5- Zeyd b. Elsem, Medine fakihlerinin önde gelenlerinden biri ve Kur'ân müfessiriydi.⁴ Birçok konuşmasında İmam'ın (a.s) üstün meziyetlerine değinmiştir. Bu sözlerinden bazılarını aşağıya alıyoruz:

Kible ehlerinden onun gibi birisiyle bugüne kadar oturmuş değilim.⁵

Onların (Ehl-i Beyt'in) içinde Ali b. Hüseyin gibisini görmedim.⁶

Ali b. Hüseyin gibi anlaması ve ezberi güçlü birini görmüş değilim.⁷

6- Hammad b. Zeyd, Basra fıkıhçılarından önde gelenlerinden biriydi. Müslümanların imamlarından biri kabul edilirdi.⁸

Hammad, İmam (a.s) hakkında şöyle demiştir:

1- Tarihu'l-Yakubî, 3/46

2- el-İber Fî Haberi'n-Min Guber, 1/111

3- el-Fusulu'l-Muhimme, s.189

4- Tehzibu't-Tehzib, 3/395

5- Hayatu'l-İmam Zeynülabidin, 1/129; Tarih-u Dımuşk, 12/1, Varak: 19'dan naklen

6- age.

7- Tabakatu'l-Fukaha, 2/34

8- Tehzibu't-Tehzib, 3/9

Ali b. Hüseyin, gördüğüm Haşimîlerin en faziletli-siydi.¹

7- Yahya b. Said, tâbînin büyüklerinden biriydi. Fukaha ve ulemanın faziletlilerinden sayılırdı.² Şöyle diyor:

Ali b. Hüseyin'i dinledim. Gördüğüm Haşimîlerin en faziletli-siydi.³

8- Düşmanları, ona kin güden kimseler de İmam'ın (a.s) faziletlerini itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin Yezid b. Muaviye, Şamlıların İmam'la (a.s) konuşması için ısrar edince, ondan korktuğunu şu sözleriyle dile getirmiştir:

O, ilmi yutmuş bir ailedendir. O, beni ve Ebu Süfyan soyunu rezil etmeden kürsüden inmez...⁴

9- Abdulmelik b. Mervan da İmam'ın (a.s) bir diğer düşmanıdır. İmam'a (a.s) şöyle diyor:

Kuşkusuz sen, hem ailene, hem de bütün çağdaşlarına karşı büyük bir üstünlüğe sahipsin. Sana öyle bir fazilet, ilim, dinî anlayış ve takva verilmiş ki, senden önce hiç kimseye verilmemiştir. Sadece senden önceki babalarında senin gibi birisine rastlamak mümkündür.⁵

10- Mansur Devanikî; bu da, Ehl-i Beyt (a.s) düşmanlarından biridir. Zü'n-Nefsi'z-Zekiyye'ye gönderdiği bir mektupta İmam'ın (a.s) faziletinden şöyle söz ediyor:

1- Tehzibu'l-Lugat ve'l-Esma, birinci kısım, s.343

2- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, 1/130; Tehzibu't-Tehzib'den naklen.

3- age. Tehzibu'l-Kemal, 7/2 varak:336'dan naklen.

4- Nefesu'l-Mehmum, s.448-452; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/181'den naklen. Kitabu'l-Ahmer, el-Evzaî. Burada konuşma mukaddimesiz yer alır. Mukaddime, el-Behaî'nin el-Kâmil adlı eserinin 2/299-302 sayfalarında yer alır. Ayrıca bk. Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, el-Ku-reşî, 1/175

5- Biharul-Envar, 46/75

Resulullah'ın vefatından sonra içinizde (Aleviler/ Ali'nin soyundan gelenler arasında) onun (Zeynelabidin) gibisi doğmuş değildir.¹

Âlimlerin ve Tarihçilerin Görüşleri

1- Yakubî şöyle der:

İnsanların en faziletlisi ve en çok ibadet edeniydi. Zeynelabidin olarak isimlendirilirdi. (Çok ibadet ettiği için) Alnı Nasırlı diye de isimlendirildi. Çünkü alnında secde izi vardı.²

2- Hafız Ebu'l-Kasım Ali b. Hasan eş-Şafî (İbn Asakir olarak bilinir), İmam'ın (a.s) hayatını anlatırken şöyle der:

Ali b. Hüseyin güvenilir, emin bir kimseydi. Çok hadis rivayet eden, üstün ve yüce bir şahsiyeti...³

3- Zehebî şöyle der:

Hayret verici bir heybeti vardı. Allah'a yemin ederim ki, o heybetli görüntüye layıktı. O, büyük imamlığa layık biriydi. Bunu; şerefiyle, efendiliğiyle, ilmiyle, kendini Allah'a adanmışlığıyla ve aklının mükemmelliğiyle hak ediyordu.⁴

4- Hafız Ebu Nuaym şöyle der:

Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (a.s), abitlerin süsü (Zeynülabidin), kendini ibadete verenlerin aydınlatıcı ışığıydı. Hakkını vererek ibadet eden bir abit ve içinde en ufak bir olumsuzluk taşımayan büyük bir kerem sahibiydi.⁵

5- Safiyuddin şöyle der:

1- el-Kâmil, Müberred, 2/467; el-İkdu'l-Ferid, 5/310

2- Tarihu'l-Yakubî, 3/46

3- Tarih-u Dımuşk, 36/142

4- Siyer-u A'lami'n-Nubela, 4/240

5- Hilyetu'l-Evliya, 3/133

Zeynelabidin, büyük bir yol gösterici ve salihlik karakterine sahip bir şahsiyetti.¹

6- Nevevî şöyle der:

Âlimler, onun her konuda müthiş bir heybete sahip olduğu hususunda görüş birliği içindedirler.²

7- İmaduddin İdris el-Kuraşî şöyle der:

İmam Ali b. Hüseyin Zeynelabidin, Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin, Hasan ve Hüseyin'den sonra en faziletlisi, en takvalısı, en zahidi ve en abidiydi. Salât ve selâm üzerlerine olsun.³

8- Ünlü nesep bilgini İbn Anbe şöyle der:

Onun faziletleri sayılmayacak ve bir nitelikle kuşatılmayacak kadar çoktur.⁴

9- Şeyh Müfid şöyle der:

Ali b. Hüseyin, babasından sonra ilim ve amel olarak insanların en üstünüydü. Ehl-i Sünnet âlimleri, ondan sayılmayacak kadar çok ilim rivayet etmişlerdir. Öğüt, dua, Kur'ân'ın fazileti, helal, haram, gazveler ve âlimler arasında meşhur olan tarihî günlerle ilgili çok sözü hıfzedilmiştir.⁵

10- İbn Teymiyye şöyle der:

Ali b. Hüseyin'e gelince, o, tâbiînün büyüklerinden, ilim ve din bakımından onların önderlerinden biriydi. Derin bir huşua sahipti. Gizlice sadaka vermek gibi, bilinen sayısız üstünlüğü vardı.⁶

11- Şeyhanî el-Kadirî şöyle der:

1- Vesiletu'l-Meal Fî Add-i Menakibi'l-Âl, s.280

2- Tehzibu'l-Lugat ve'l-Esma, 1/343'den naklen.

3- Uyunu'l-Ahbar ve Fununu'l-Asar, s.144

4- Umdetu't-Talib, s.193

5- el-İrşad, 2/138, 153

6- Minhacu's-Sünne, 2/123

Efendimiz Zeynelabidin Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib, cömertliği ve keremiyle ün salmıştı. İyilikleri ve cömertliğiyle adeta semada pervaz olmuştu. Çok değerliydi. Tahammülü ve göğsü genişti. Apaçık kerametleri vardı. Onun zamanında yaşayanların bizzat gördüğü bu kerametler mütevatir rivayetlerle de kanıtlanmıştır.¹

12- Muhammed b. Talha el-Kuraşî eş-Şafiî şöyle der:

Zeynelabidin, zahitlerin önderi, muttakilerin seydi, müminlerin imamıdır. Huyu, onun Resulullah'ın (s.a.a) sülalesinden geldiğinin somut tanığıdır. Karakteri, Allah'a yakın makamını ispat etmektedir. Alnındaki nasır, ne de çok namaz kıldığının, gecelerini namazla geçirdiğinin ispatıdır; dünya nimetlerinden yüz çevirdiğinin göstergesidir. Dünyadan el etek çektiğini haykırmaktadır. Takva esaslı ahlak süzölmektedir davranışlarından, bu alanda yükseldikçe yükselmektedir.

İlâhî desteğin göstergesi nurlara mazhar olmuş ve bu nurlarla yolunu takip etmiştir. İbadet virtleri onunla bütünleşmiş, onun sohbetinden ayrılmaz olmuştur. Kulluk vazifeleri adeta onunla ittifak kurmuş gibi, ibadet giysisine bürünmüştür.

Geceleri, ahirete yolculuk etmek için bir binek olarak kullanır. Nefsin isteklerine cevap vermemesi bakımından bir yol göstericidir ki, insanlar onunla doğru yolda hareketlerini sürdürebiliyorlar. Nice gözle görülmüş kerametleri ve olağanüstülükleri vardır.

Bunlar mütevatir düzeyindeki rivayetlerle de kanıtlanmıştır. Bütün bunlar, onun ahiret sultanlarından biri olduğunun tanıklarındır.²

13- İmam Şafiî şöyle der:

1- es-Sıratu's-Seviy, Varak: 19

2- Metalibu's-Suul, 2/41

Ali b. Hüseyin, Medine halkının en fakihidir.¹

14- el-Cahiz şöyle der:

Ali b. Hüseyin'e gelince, onun hakkında Şîî gibi düşünmeyen bir Haricî, Mutezilî gibi düşünmeyen bir Şîî, avam gibi düşünmeyen bir Mutezilî, havas gibi düşünmeyen bir avam, kısacası, onun faziletlerinden kuşku duyan, onun öncülüğünden şüphelenen bir tek kişi görmedim...²

15- Sibt İbnu'l Cevzî şöyle der:

O, İmamlar'ın babasıdır. Künyesi Ebu'l-Hasan, lakabı, Zeynelabidin'dir. Resulullah (s.a.a) onu Seyyidu'l-Abidin olarak isimlendirmiştir... O, Seccad (çok secde eden)'dir. Nasırlar Sahibi (Zu'z-Sefinat) diye de isimlendirilmiştir. Arınmış ve emin olarak bilinir. Bilindiği gibi es-Sefinat; devenin, dizleri gibi üzerine çöktüğü organlarında meydana gelen nasıra ve kibarlığa verilen isimdir. İmam Zeynelabidin de uzun süre secde de kaldığı için secde organları nasır tutmuştu.³

1- Resailu'l Cahiz, s.106

2- Umdetu't-Talib, s.193-194

3- Tezkiretu'l-Havas, s.324

İMAM ZEYNELABİDİN'İN (A.S) KİŞİLİĞİNDEN GÖRÜNÜMLER

Hilmi

İmam (a.s) insanların en halîmi, en ağırbaşlısıydı; en çok öfkesini yutkunan biriydi. Tarihçiler onun hilminden bazı örnekler rivayet etmişlerdir:

1- İmam'ın (a.s) bir cariyesi vardı. İmam (a.s) namaz için abdest almak istediği zaman, bu cariyeye eline su dökerdi. Bir gün cariyeye İmam'ın eline su dökerken, elinden ibrik düştü ve İmam'ın (a.s) yüzünü yaraladı. Cariyeye derhal şöyle dedi: "Yüce Allah: '**Öfkesini yutanlar...**' buyuruyor." İmam hemen şu cevabı verdi: "*Öfkemi yuttum.*" Cariyeye, İmam'ın (a.s) hilminden ve soyluluğundan istifade etmek için, daha fazla istekte bulunmaya başladı ve dedi ki: "**İnsanları bağışlayanlar.**" İmam (a.s): "*Allah seni bağışlasın!*" dedi. Sonra Cariyeye: "**Allah, iyilik edenleri sever.**" İmam (a.s) ona şu cevabı verdi: "*Git, sen artık özgürsün.*"¹

2- Aşağılık adamın biri ona sövdü. İmam (a.s) yüzünü çevirdi ve onu duymazlıktan geldi. Aşağılık adam: "Sana söylüyorum." dedi. İmam (a.s) da: "*Ben de senden yüz çeviriyorum.*" dedi ve ona misliyle karşılık vermeden onu terk edip gitti.²

1- el-Emali, Saduk, s.168, Hadis no: 12; el-İrşad, 2/146; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/157; Tarih-u Dımışk, 36/155; Muhtasar-u İbn Manzur, 17/240; Siyer-u A'lamî'n-Nübela, 4/397; Nihayetu'l-İrb, 21/326

2- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/171; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105

3- Hilminin, ağırbaşlılığının büyüklüğünün en güzel örneklerinden biri de şu olaydır: Bir adam ona iftira etti ve onu sövmeye çok ileri gitti. İmam (a.s) ona dedi ki:

Eğer bizler senin dediğin gibiysek, Allah'tan bağışlanma diliyoruz. Yok, eğer senin dediğin gibi değilsek, Allah seni bağışlasın!...¹

Cömertliği

Bütün tarihçiler, onun, insanların en cömerdi, en eli açık olanı, fakirlere ve zayıflara karşı en çok iyi davrananı olduğu hususunda hemfikirdirler. Cömertliğinin göz kamaştırıcı eşsiz örneklerinden birçoğunu rivayet etmişlerdir. Bunlardan bazısını şöyle sıralayabiliriz:

1- Muhammed b. Usame hastalandı. İmam (a.s) da onu ziyarete gitti. İmam (a.s) oturunca Muhammed ağlamaya başladı. İmam (a.s): "*Niçin ağlıyorsun?*" dedi. "*Borcumdan dolayı ağlıyorum.*" dedi. İmam (a.s): "*Ne kadardır borcun?*" dedi. "*Beş bin dinar.*" dedi. İmam: "*Borcunu ben üstleniyorum.*" dedi. Nitekim İmam (a.s) oradan ayrılır ayrılmaz adamın borcunu ödedi.²

2- Onun cömertliğinin bir göstergesi de, her gün herkese açık olacak şekilde insanlara yemek yedirmesiydi. Yemeği öğle vakti evinde verirdi.³

3- Gizlice yüz evin yiyeceğini temin ederdi. Bu evlerin her birinde de çok sayıda insan olurdu.⁴

1- el-İrşad, 1/146; Neseb-u Âl-i Ebî Talib, Nessabe Ubeydî'den (Öl. 270 hicrî) naklen

2- el-İrşad, 1/149; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/163. Ayrıca bk. el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105; Siyer-u A'lami'n-Nübela, 4/239

3- Tarihu'l-Yakubî, 2/259

4- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/166, İmam Muhammed Bâkır (a.s) ve Ahmed b. Hanbel'den rivayet edilmiştir. Keşfu'l-Ğumme, 2/289; Metalibu's-Suul ve Hilyetu'l-Evliya'dan naklen. el-Keşf, 2/312, Cenabi-

Fakirlere Karşı Tavrı

1- Fakirlere İkranda bulunması: İmam Zeynelabidin (a.s) fakirlere ikramda bulunur, onların duygularını ve duygusal kişiliklerini gözetirdi, incitmemeye dikkat ederdi. Bir dilenciye bir şey verdiği zaman, onu öperdi, ki adam dilenmenin ezikliğini ve muhtaçlığın zilletini hissetmesin.¹ Bir dilenci ona geldiği zaman ona, hoş geldin, der ve şunu ekledi:

Merhaba ey benim azığımı ahiret yurduna taşıyan adam!²

2- Fakirlere karşı şefkatli davranması: Fakirlere ve düşkünlere karşı çok merhametli ve şefkatliydi. Yemek yediği zaman sofrasında yetimlerin, zorda olanların, hasta kimselelerin ve ellerinden bir şey gelmeyen zavallıların bulunması hoşuna giderdi. Kendi elleriyle onlara yemek yedirirdi. Bazen onlara yemek götürür, sırtında yemek veya odun taşıyarak kapı kapı dolaştırıp onlara verirdi.³

Fakirlere ve yoksullara düşkünlüğü ve onları gözetmesi o kadar ileri düzeydeydi ki, hurma ağaçlarının gece vakti devşirilmesinden hoşlanmazdı. Çünkü geceleyin devşirildikleri zaman yoksullar hazır bulunmayacak ve bağışlardan yoksun kalacaklardı. Hurma ağaçlarını gece vakti devşirmek isteyen kâhyasına şöyle demişti:

Yapma! Resulullah'ın (s.a.a) gece vakti ürün toplamayı ve meyve devşirmeyi yasakladığını bilmiyor musun?!

Yine şöyle derdi:

---

zî'den naklen. Ancak bu eserin 2/304. sayfasında, İmam Sadık'tan (a.s): *"Yetmiş evin yiyeceğini gizlice temin ederdi."* şeklinde rivayet edilir.

1- Hilyetu'l-Evliya, 3/137, el-Menakıb, 4/167'den naklen

2- Keşfu'l-Çumme, 3/288

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/166, 167 İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) rivayet edilmiştir.

Bir demet yapar ve onu isteyene verirsin. Bu, onun hasat günü hakkıdır.¹

3- Dilencinin geri çevrilmesini yasaklaması: İmam (a.s), dilencinin geri çevrilmesini nehyetmiştir. Çünkü böyle davranmanın birçok kötü sonuçları vardır ve bunlardan biri nimetin yok olması ve azabın bir felaket olarak beklenmedik bir sırada gelmesidir.

İmam (a.s), birçok hadisinde bunun zorunluluğunu vurgulamıştır. Ebu Hamza es-Sumalî şöyle rivayet eder:

Medine'de bir cuma günü sabah namazını Ali b. Hüseyin'le beraber kıldım. Namazı bitirince kalkıp evine gitti. Ben de onunla beraberdim. Sakine isminde bir cariyesi vardı, onu çağırdı ve dedi ki: *"Bugün, benim kapımdan yemek yemeden hiçbir dilenci geçip gitmeyecektir. Çünkü bugün cumadır."*

Ebu Hamza diyor ki:

Ben dedim ki: "Her isteyen, gerçekten muhtaç olmaz ki!" İmam (a.s) şöyle dedi:

"Bunlardan bazılarının gerçekten muhtaç olmasından ve bizim de onlara bir şey vermemiş olmamızdan korkarım. Eğer muhtaç birini boş geri çevirmiş olursak, biz Ehl-i Beyt'in üzerine Yakub (a.s) ve ailesinin başına inen felaketin benzerinin inmesinden korkarım. Yoksullara, dilencilere yedirin, onlara yedirin. Yakub her gün bir koç boğazlar ve etinin bir kısmını sadaka olarak dağıtırdı. Sonra kendisi ve ailesi de ondan yerdı. Bir gün devamlı oruç tutan ve gerçekten ihtiyaç sahibi olan, ayrıca Allah katında da üstün bir dereceye sahip olan bir mümin cuma günü, iftar açmasına az bir zaman kala Yakub'un (a.s) kapısından geçti. Kapıdan alçak bir sesle şöyle seslendi: 'Artmış olan yemeğinizden şu yabancı ve

---

1- Biharu'l-Envar, 46/62

aç dilenciye yedirin!' İçeridekiler adamın sesini duyuyorlardı. Adamın gerçek durumunu bilmiyorlardı. Sözlerinin doğruluğuna inanmadılar. Adam onlardan ümidini kesince ve karanlık da iyice bastırınca yoluna devam etti. İki büklüm kıvrılarak açlığını Allah'a şikâyet ediyordu. Yakub (a.s) ve ailesi ise tok ve rahat bir şekilde uykuya daldılar. Üstelik artmış yemekleri de vardı. Yüce Allah, o gecenin sabahında Yakub'a şöyle vahyetti: Kulumu aşığladın, bundan dolayı gazabımı hak ettin. Bu davranışın benim sünnetimin yürürlüğe girmesini ve cezamanın inmesini gerektirdi. Senin ve çocuklarının üzerine belalarını indirmem kaçınılmaz oldu. Ey Yakub! Peygamberlerimden en çok sevdiğim, benim katımda en üstün olanı; yoksul ve düşkün kullarıma karşı en merhametli, onları kendine en çok yakın tutanı, onlara yedireni, onların sığınağı ve korunağı olanıdır. İbadetiyle uğraşan, dünya malının az bir kısmına razı olan kuluma merhamet etmez misin? İzzetim hakkı için belamı başına mutlaka indireceğim. Seni ve çocuklarını musibetlerin hedefi hâline getireceğim."

Ebu Hamza diyor ki:

"Sana feda olayım, Yusuf ne zaman gördü o rüyayı?" dediğimde, İmam şöyle buyurdu:

*"Yakub ve ailesinin karnı tok yattığı, yoksulun da açlıktan iki büklüm sabahladığı o gecede gördü rüyayı."*¹

Sadakaları

İmam Zeynelabidin'in (a.s), hayatı boyunca en çok eğilimli olduğu husus, geçimlerini temin etmeleri ve içinde buldukları sıkıntıdan kurtulmaları için fakirlere sadaka vermesiydi. Herkesi sadaka vermeye teşvik ederdi. Bunun

---

1- İlelu's-Şerayi, 1/61, Bab: 42, Hadis: 1

nedeni de, sadakaya karşılık olarak Allah'ın verdiği büyük sevaba nail olmaktı. Bir keresinde şöyle buyurmuştu:

Bir kimse, çaresiz, zayıf bir yoksula bir şeyi sadaka olarak verir de bu yoksul onun için dua ederse, o dua hemen o anda kabul olur.¹

Burada İmam'ın (a.s) verdiği bazı sadakalara ve bu hususta sergilediği güzel haslete işaret etmek istiyoruz:

1- Giysilerini sadaka olarak vermesi: İmam (a.s), kışları yünlü kumaştan yapılmış elbise giyerdi. Yaz gelince bu elbiseyi sadaka olarak verirdi. Ya da elbiseyi satar, bedelini sadaka olarak dağıtırdı. Yazları, Mısır malı iki elbise giyerdi. Kış gelince de bunları sadaka olarak verirdi.² Şöyle derdi:

İçinde Allah'a ibadet ettiğim bir elbisenin bedelini yemekten Rabbimden utanırım.³

2- Sevdiği şeyleri sadaka olarak vermesi: Yoksullara badem ve şeker verirdi. Bunun nedeni sorulduğunda, İmam (a.s): "**Sevdiğinizden vermedikçe, iyiliğe erişemezsiniz.**" ayetini okurdu.⁴

Üzümü çok sevdiği rivayet edilir. Bir gün oruçlu iken, cariyesi iftar vakti bir salkım üzüm getirir. Bu sırada bir dilenci kapıya gelir, üzümün ona verilmesini emreder. Cariye, üzümü satın aldığı kişiden bir salkım daha satın alır ve İmam'a (a.s) takdim eder. Bu sırada kapıyı bir başka dilenci çalar. Üzüm salkımını dilenciye verir. Cariye, satın aldığı yerden bir salkım daha satın alır ve İmam'a (a.s) takdim eder. Bir üçüncü dilenci kapıyı çalar, İmam bu son salkımı da ona verir.⁵

1- Vesailu's-Şia 6/296

2- Tarih-u Dımışk, 36/161

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/167; Hilyetu'l-Evliya, 3/136-140'dan naklen

4- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/167

5- el-Mehasin, 2/361; Furu-i Kâfi, 6/350

3- Malını yoksullarla paylaşması: İmam (a.s) iki kere malını paylaşmış, bir kısmını kendine ayırmış, bir kısmını da fakir ve düşkünlere vermiştir.¹

4- Gizlice sadaka vermesi: İmam'ın (a.s) en sevdiği şey, gizlice sadaka vermektir. Kimsenin, sadaka verirken kendisini tanımasını istemiyordu. O, kendisiyle infakta bulunduğu yoksullar arasında Allah için sevmeye esasında bir bağ kurmak istiyordu. Yoksul kardeşleriyle arasındaki bağı İslâm ile güçlendiriyordu. Gizli sadaka vermeye teşvik ediyor ve şöyle diyordu:

Gizli sadaka vermek Rabbin gazabını söndürür.²

Yoksullarla gece vakti görüşmeyi âdet hâline getirmişti. Fakirler, evlerinin kapısına çıkar, onu beklerlerdi. Onu gördüklerinde sevinir, "Kese sahibi geldi!" diye birbirlerini müjdelilerdi.³

İmam'ın (a.s) bir kuzeni vardı. İmam (a.s) gece vakti ona gider (kendisini tanımayacak şekilde yüzünü örterek) ve kendisini tanıtmadan ona para verirdi. O akrabası (Alevî/Hz. Ali'nin soyundan gelen kuzeni) ona: "Ali b. Hüseyin benimle görüşmüyor, akrabalık bağlarını sürdürmüyor." diye şikâyette bulunur, beddua ederdi. İmam (a.s) da onu dinler, söylediklerine karşılık vermez ve kendisini de tanıtmazdı.

İmam (a.s) vefat edince, bu akrabası, artık kimsenin kendisine gelip yardım etmediğini gördü. O zaman, geceleri ge-

---

1- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/167; Hilyetu'l-Evliya, 3/140'dan naklen; Cemheretu'l-Evliya, 2/71; Hulasetu't-Tehzibu'l-Kemal, s. 231

2- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/165; Sumalî ve Sevrî'den naklen; Tezkiretu'l-Huffaz, 1/75; Ahbaru'd-Duvel, s.110; Nihayetu'l-İrb, 21/326; Keşfu'l-Ğumme, 2/289; Metalibu's-Suul ve Hilyetu'l-Evliya'dan naklen; el-Keşf, 2/312, el-Cenabizî'den, o Sevrî'den, o da İmam'dan (a.s) "gizli" ifadesi olmaksızın, "Sadaka vermek, Rabbin gazabını söndürür." şeklinde rivayet etmiştir.

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/166

lip kendisine yardım eden ve kendisiyle buluşan kişinin İmam Ali b. Hüseyin (a.s) olduğunu anladı. İmam'ın kabrine gider, ağlayarak ondan özür dilerdi.¹

İbn Aişe şöyle der:

Medinelilerin şöyle dediklerini duydum: "Ali b. Hüseyin vefat edinceye kadar bize gizlice verilen sadakalar hiç kesilmedi."²

Birilerine yaptığı bağışları çok gizli tutar, bu konuda kimseye bir şey söylemezdi. Birine bir şey verdiği zaman, kendisini tanumasın diye yüzünü örterdi.³

Zehebî şöyle der:

O, çok gizli sadaka verirdi.⁴

İmam (a.s), sürekli yoksullara dağıtacağı yemeği bir torbaya koyar, torbayı sırtlayarak yola çıkardı. Torba sırtında iz yapmıştı.⁵

5- Allah'ın rızasını araması: İmam (a.s), yoksullara iyilik ederken, ih sanda bulunurken Allah'ın rızasından ve ahiret yurdundan başka bir amaç gütmüyordu. Bağışlarına ve sadakalarına dünyevî herhangi bir niyet karışmış değildi.

Zührî, soğuk bir gecede Ali b. Hüseyin'in sırtında bir torba un, bir yerlere gittiğini görür. Der ki: "Ey Resulullah'ın oğlu, bu nedir?" İmam (a.s) ona şu cevabı verir:

Bir yolculuğa çıkmak istiyorum. Yolculuğum için yiyecek hazırlıyorum. Hazırladığım azığı güvenli bir yere götürüyorum.

1- Keşfu'l-Ğumme, 2/319; el-Abî'nin Nesru'd-Durer'inden naklen

2- Hilyetu'l-Evliya, bu eserden naklen de Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/166; Keşfu'l-Ğumme, 2/290; Metalibu's-Suul, el-Hilye, 4/136'dan naklen; el-Bidaye ve'n-Nihaye, İbn Kesir, 9/114; Sıfatu's-Safve, 2/54; el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s.49; el-Eğani, 15/326

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/166, İmam Bâkır'dan (a.s) naklen

4- Tezkiretu'l-Huffaz, 1/75

5- Tarihu'l-Yakubî, 2/303

Zührî: "Şu hizmetçim, senin yerine onu taşıyın." der. İmam (a.s) bunu kabul etmez. Zührî, bizzat kendisi taşımak için ısrar eder. Ama İmam (a.s) kendisi taşımakta ısrar eder ve şöyle der:

Ben kendimi, yolculukta beni kurtaracak, varacağım yere beni en güzel şekilde ulaştıracak şeyin üstünde tutmak isterim. Allah hakkı için, senden, işine gitmeni istiyorum.

Zührî, İmam'dan (a.s) uzaklaşır. Birkaç gün aradan geçince tekrar karşılaşırlar. Zührî, İmam'ın ne demek istediğini anlamadığı için dünyevî bir yolculuğa çıkmak üzere olduğunu sanarak İmam'a (a.s) sorar:

"Ey Resulullah'ın oğlu! Sözünü ettiğin yolculuktan sende bir eser (hazırlık) görmüyorum."

İmam (a.s) ona şu cevabı verir:

Ey Zührî! Senin sandığın gibi değil. Yolculuktan maksadım ölümdü; ben ona hazırlık yapıyorum. Ölüme hazırlanmak, haramdan kaçınıp bütün gücü hayır yolunda harcamakla olur.¹

Onuru ve İzzet-i Nefsi

İmam Ali b. Hüseyin Zeynelabidin'in (a.s) niteliklerinden biri de, onurluluğu ve izzet-i nefis sahibi oluşuydu. Bu nitelik ona, babası şehitlerin efendisi Hüseyin'den (a.s) miras kalmıştı. Ki Hüseyin (a.s), döneminin tağutlarına şöyle hay-kırmıştı:

Allah'a yemin ederim, zeliller gibi elimi size vermeyeceğim ve köleler gibi emirlerinizi onaylamayacağım.²

1- İlelu'ş-Şerayi, 1/27. Bu eserden naklen ayrıca Biharu'l-Envar, 46/65-66

2- Vak'atu't-Taff, s.209

Bu olgu, İmam Zeynelabidin'in (a.s) kişiliğinde şu sözlerde somutlaşmıştı:

Nefsimin zelil kılınmasına karşılık kızıl develerimin olmasını istemem.¹

İzzet-i nefis ile ilgili olarak da şöyle buyurmuştur:

Kim kendi değerini bilse, dünya onun gözünde önemsizleşir.²

Tarihçiler anlatıyor:

Biri, haksız yere İmam'a (a.s) ait bir şeyi gasp etmişti. İmam (a.s) o sırada Mekke'deydi. O dönemde hilafet makamına Velid b. Abdulmelik oturuyordu; o da hac için Mekke'ye gelmişti. İmam'a (a.s) denildi ki: "Velid'den hakkının geri alınmasını istesen, olmaz mı?" İmam (a.s), onlara onur ve izzet-i nefis dünyasının şu ölümsüz sözüyle cevap verdi:

Yazıklar olsun size! Allah'ın Harem'inde O'ndan başkasından bir şey ister miyim ben? Ben, dünyayı, yaratıcısından istemeyi kabul etmezken, benim gibi bir mahlûktan mı isteyecekmışim?³

Onurunun ve izzet-i nefsinin bir göstergesi de şudur: Resulullah'a (s.a.a) olan akrabalığını kullanarak kimseden bir dirhem dahi alıp yememiştir.⁴

Zühdü

İmam (a.s), yaşadığı dönemde insanların en zahidi (dünyadan ve dünya nimetlerinden uzak duran) olarak ün sal-

---

1- el-Kâfi, 2/109,111; el-Hisal, 1/23; el-Kâfi'den naklen Biharul-Envar, 71/406. Bu eserde müellif hadisin açıklamasına bir sayfa ayırır.

2- Biharul-Envar, 78/135

3- Biharul-Envar, 46/64 İlelu'ş-Şerayi, 1/270'den naklen

4- Mecalis-u Sa'leb, 2/462. Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, Kureşî, 1/81 adlı eserde de bu kaynaktan naklen zikredilir. Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/175'te ise Nafi' rivayetinde "dirhem" yerine "şey" lafzı geçer.

mıştı. Hatta Zührî'ye, "İnsanların en zahidi kimdir?" diye sorulduğunda, "Ali b. Hüseyin." cevabını vermişti.¹

İmam (a.s), bir gün ağlayan bir dilenci gördü. Adamın durumuna üzüldü ve şöyle dedi:

Eğer bütün dünya şu adamın avucunda olsaydı ve düşüp kaybolsaydı, yine de bu şekilde ardından ağlamaya değmezdi.²

Said b. Müseyyeb şöyle der:

Ali b. Hüseyin (a.s) insanlara vaaz eder ve onları dünyadan uzak durmaya ve ahirete dönük ameller işlemeye çağırırdı. Bu amaçla her cuma Resulullah'ın (a.s) mescidinde şu sözleri tekrarlardı, ki bu sözleri ezberlenmiş ve yazılmıştır:

Ey insanlar! Allah'tan korkup sakının ve bilin ki, siz O'na döneceksiniz...

Ey Âdemoğlu! Ecelin sana en çabuk gelen şeydir. Sana doğru bir uğultu geliyor, senin peşindedir ve seni yakalaması an meselesidir. Sanki ecelin dolmuş, ölüm meleği ruhunu kabzetmiş, kabrine yapayalnız konulmuş, orada ruhun tekrar sana geri dönmüş, münker ve nekir melekleri başında durmuş ve seni sorgulamakta, çetin bir imtihana tutmaktaymışlar gibi...

Allah'tan korkun, ey Allah'ın kulları! Bilin ki, yüce Allah, dünyanın çekici güzelliklerini ve geçici nimetlerini velilerinden hiçbiri için istemez. Onları, bu gibi şeyleri elde etmeye de teşvik etmez; dünyanın çekici güzelliklerini ve göz alıcı süslerini kazanmaya yöneltmez.

Allah, dünyayı ve dünya ehlini, onları orada sınamak için yaratmıştır; kimler ahiretleri için en güzel

1- Biharul-Envar, 46/62, İlelu's-Şerayi, 1/270'den naklen.

2- Keşfu'l-Ğumme, 2/318, Nesru'd-Durer, el-Abî ve el-Fusulu'l-Muhimme, s.192'den naklen.

ameli yerine getirecekler diye belirlemek için var etmiştir. Allah'a yemin ederim, bu hususta size örnekler verildi, akleden bir toplum için bütün ayetler tanıtıldı. Güç ancak Allah'tandır.

Dünya hayatında, yüce Allah'ın sizin azığınız olarak öngördüğü şeyleri azık edinin. Dünyayı sürekli kalış yeri ve ebedî yurt edinenler gibi dünyaya ve onun geçici süslerine meyletmeyin. Çünkü dünya kısa bir yaşama yeridir, bir oturluk mekândır, amel yurdu. Dünyada salih ameller işleyerek azık edinin, dünya hayatının günlerinden ayrılmadan önce hazırlığınızı yapın, Allah'ın dünyanın yıkılmasına izin vermesinden önce. Allah, bizi de, sizi de dünya hayatının geçici nimetlerinden ve çekici süslerinden uzak duran, ahiret sevabını arzu eden zahitlerden eylesin! Çünkü biz ahiretle ve ahiret için varız...¹

Allah'a Yönelişi

İmam'ın (a.s), Zeynelabidin (ibadet edenlerin süsü) ve Seyyidu's-Sacidin (secde edenlerin efendisi) niteliklerinin ün salmış olması, onun Allah'a yönelişinin, kendini O'na adayışının, hayatının ve gidişatının ayırıcı özelliği hâline geldiğinin en somut göstergesi, kişiliğinin belirgin çizgisinin ifadesidir.

Ayrıca Sahife-i Seccadiye'deki dualar, bu gerçeğe ilişkin diğer bir kanıt konumundadır. Duaların başlıklarına şöyle bir göz gezdirmek bile, İmam'ın (a.s) dünya hayatıyla ilgili işlerinde Allah'a ne denli sığındığı hakkında bize bir fikir verecektir. İmam'ın (a.s) hiçbir tavrı ve duruşu yoktur ki, bununla ilgili bir duası ve yakarışı olmasın.

İmam'ı (a.s) tamamen farklı kılan bu duaların içerikleri ise, bambaşka bir kanıt mahiyetinde ve yetkinliktedir. İmam

---

1- el-Kâfi, 8/72-76; Tuhafu'l-Ukul, s.249-252

(a.s), Allah sevgisinde erimişti, samimiyetin ve içtenliğin en son noktasına kadar O'na ihlâsla bağlanmıştı. Bu duygu, onun bütün hareketlerine ve duruşlarına yansımıştı.

Tarihçiler anlatıyor:

İmam (a.s), bir gün yolda yürürken, zengin bir adamın kapısında oturmuş bir adam gördü. Hemen adamın yanına gitti ve şöyle dedi: "*Varlık içinde şırmarmış bu zorba adamın kapısında niçin oturuyorsun?*" Adam: "Yoksulluktan dolayı oturuyorum." İmam ona dedi ki: "*Kalk, sana onun kapısından daha hayırlı bir kapı, ondan daha hayırlı bir rab göstereyim...*"

Adam onunla beraber kalkıp Resulullah'ın (s.a.a) mescidine gitti. İmam ona namazı, duayı ve Kur'ân okumayı öğretti. İhtiyaçlarını Allah'tan istemesini, O'nun sağlam kalesine sığınmasını tavsiye etti.¹

Ailesiyle İlişkileri

İmam Zeynelabidin (a.s), ailesine karşı insanların en şefkatlisi, en çok iyilik yapanı ve en merhametlisiydi. Kendini onlardan ayrı ve ayrıcalıklı tutmazdı.

Şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Bir pazara girsem, yanımda dirhemler olsa, bunlarla, uzun süreden beri et yemeyen ailem için et satın alsam, bu, bir köle azat etmekten daha sevimli gelir bana.²

Ailesinin rızkını temin etmek için sabah erkenden evden çıkardı. İmam'a (a.s): "Nereye gidiyorsun?" diye sorulduğunda: "*Sadaka vermeden önce, aileme sadaka vereceğim.*" derdi.

Sonra şöyle derdi:

1- Hayatü'l-İmam Zeynelabidin (a.s) /dirase ve tahlil, 1/93

2- Biharu'l-Envar, 46/67 el-Kâfi 2/12'den naklen.

Helal rızık kazanmaya çalışan kimselere bu, Allah'tan kendilerine bir sadakadır.¹

Evin ihtiyaçlarının giderilmesinde ailesine yardım ederdi. Özel işleriyle ilgili olarak kimseden bir şey yapmasını istemezdi. Özellikle ibadetle ilgili olan hususlarda kendi işini kendi görürdü. İbadetlerde kimsenin yardımını istemez, bu konuda başkalarından hazırlık yapmasını beklemezdi.

Anne ve Babasıyla Münasebetleri

İmam (a.s), mürebbiyesinin, annesinin kendisine aktardığı bütün iyilikleri en güzel şekilde karşılamaya çalışırdı. Annesine yönelik iyiliği o düzeye varmıştı ki, annesiyle birlikte yemek yemezdi. Bu davranışını duyan insanlar onu kınayacak oldular ve ısrarla bunun sebebini sordular: "Sen, insanların en iyisi ve akrabalık bağlarını en çok gözetenisin. Niçin annenle birlikte yemek yemezsin?" Onlara öyle bir cevap verdi ki, dünyada bunun gibi edep ve kemal timsali olan bir söz daha duyulmamıştır:

Annemle birlikte yemek yersem, onun gözünün iliştiği bir lokmayı, elimin ondan önce almasından, dolayısıyla anneme asi olmaktan korkuyorum.²

Anne ve babasına yönelik iyiliklerinden biri de, onlar için yaptığı duadır. İdeal İslâm terbiyesinin ana direklerinden birini temsil eden üstün bir örnektir bu dua. Bu ölümsüz dua levhasından bazı bölümler aktarmak istiyoruz:

...Allah'ım! Katındaki şeref ve saygınlığı ve esenliği anneme ve babama tahsis et, ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Onlar için yapmam gerekenleri bana ilham et. Bütün bunları eksiksiz bir şekilde bil-

1- Biharul-Envar, 46/67, el-Kâfi 2/12'den naklen

2- el-Kâmil, Müberred, 1/302; Şuzuratu'z-Zeheb, 1/105; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/176, Emali'n-Nişaburî'den naklen

memi sağla. Bana ilham ettiğin bu bilgilere göre amel etmemi müyesser et. Bana gösterdiğin bu ilimde basiret ve bilinç ver... Allah'ım! Onlardan, güçlü bir sultandan korkar gibi korkmamı ve şefkatli bir anne gibi onlara şefkat göstermemi nasip et. Anne-babama itaati, onlara iyilik etmeyi, benim için, yorgun kimsenin uyuduğu uzun ve dinlendirici bir uykudan, susuzun içtiği sudan daha çok mutlu eden bir göz aydınlığı yap. Ta ki, onların arzusunu kendi arzuma tercih edeyim. Onların rızasını kendi rızamın önüne geçireyim. Onların bana yaptığı iyilik az da olsa, bana çok göster; benim onlara yaptığım iyilik çok da olsa bana az göster. Allah'ım! Onların karşısında sesimi alçalt, sözlerimi onlar için tatlı kıl, huyumu onlar için yumuşak et. Kalbimin onlara karşı şefkatli olmasını sağla. Beni, onlara yoldaş, onlara karşı şefkatli kıl... Allah'ım! Bana verdikleri terbiyeden dolayı onları mükâfatlandır, bana yaptıkları ikramdan dolayı onları ödüllendir, beni küçükken korudukları gibi onları koru...

Allah'ım! Namazlarımın sonunda, gecenin bir vakitlerinde, günümün her saatinde onları dua ile yâd etmeyi bana unutturma... Allah'ım! Muhammed'e ve Âl'ine salât et. Onlara dua ettiğim için beni bağışla ve bana karşı gösterdikleri iyilikten dolayı onları da affet...¹

Oğullarıyla Münasebetleri

İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) oğullarıyla münasebetleri, yüksek İslâmî terbiye temelinde belirginleşmişti. Onların ruhlarına iyilik eğilimlerinin ve büyük ıslahatçı yönelimlerinin fidanlarını dikmişti. Nitekim oğulları, onun kendilerine verdiği yüksek İslâmî terbiyenin etkisiyle düşünce, ilim ve İslâmî cihat alanında en parlak şahsiyetler oldular.

1- Sahifetu's-Seccadiye, Anne ve Babası İçin Yaptığı Dua

Masum Ehl-i Beyt İmamları'ndan beşincisi olan oğlu İmam Muhammed Bâkır (a.s), Müslümanların imamlarının en ünlüsü, ilme en çok katkısı olan birisi oldu.

Oğullarından bir diğeri Abdullah Bahir ise, fazileti ve ilmî derecesi itibariyle en parlak âlimlerden biri olarak temayüz etmişti.

Bir diğeri oğlu Zeyd ise, Müslüman âlimlerin en büyüklerinden biriydi. Fıkıh, hadis, tefsir ve kelam gibi birçok ilim dalında bir yıldız gibi parlamıştı. Ezilen mazlumların haklarının savunulması uğruna mücadele meydanına atılmıştı. İslâm toplumunda siyasal bilinç tohumlarını eken kanlı kıyama önderlik etmişti. Emevî yönetimi devirmek için etkin ve aktif bir mücadele yürütmüştü.¹

İmam (a.s), oğullarına bazı vasiyetlerde bulunmuştu ki, bu vasiyetler, hayat sürecinde davranışlarının şekillenmesinde etkin bir yöntem olsunlar:

1- Oğlum! Beş kişiye dikkat et, onlarla arkadaşlık etme, onlarla sohbet etme, onlarla yola çıkma.

Oğlu: "Bunlar kimlerdir?" diye sordu. Dedi ki:

Yalancıdan uzak dur. Çünkü yalancı serap gibidir, sana uzağı yakın, yakını da uzak gibi gösterir. Günah işleyenden uzak dur. Çünkü günahkâr, bir lokma veya bundan daha az bir değer karşılığında seni satar. Cimriden uzak dur. Çünkü cimri, senin en çok muhtaç olduğun bir anda malını vermeyerek seni yüzüstü bırakır. Bir de akrabalık bağlarını gözetmeyen kimse-den uzak dur. Çünkü ben, onun Allah'ın kitabında lanetlendiğini gördüm...²

2- Oğlum! Felaketselere karşı sabırlı ol, insanların haklarına tecavüz etme; sana vereceği zarar, sana sağ-

1- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin / Dirase ve Tahlil, s.55-56

2- Usul-i Kâfi, 2/376; el-İhtisâs, s.239; Tuhafu'l-Ukul, s.279; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105

layacağı yarardan büyük olan bir şeyi yapmaya seni çağırın kardeşine icabet etme...¹

3- Oğlum! Allah seni bana tercih etmemiştir, dolayısıyla sana benim hakkımda tavsiyede bulunmuştur. Ama beni sana tercih ettiği için beni senin hakkında (haklarınla ilgili) uyardı. Bil ki, oğulları için babaların en hayırlısı, sevgileri, onlar hakkında gevşek davranmaya neden olmayanlardır. Babalar için oğulların en hayırlısı da, vazifelerini onlara karşı yerine getirmeyecek, onlara karşı asi olmayan kimselerdir.²

Köleleriyle Münasebetleri

İmam (a.s), köleleriyle yumuşaklık, şefkat ve acıma esasına dayanan bir ilişki kurmuştu. Onlara oğulları gibi muamele ediyordu. Onlar da, babalarının yanında bulamadıkları şefkat ve merhameti onun yanında bulmuşlardı. Öyle ki, kölelerinden ve cariyelerinden hiçbirini işledikleri bir suçtan dolayı cezalandırmamıştı.³

İmam'ın (a.s) bir kölesi vardı. Köleyi iki kere çağırdığı hâlde cevap vermedi. Üçüncüsünde İmam (a.s) gayet yumuşak bir üslupla: "Oğlum, sesimi duymadın mı?" dedi. Köle: "Duydum." dedi. İmam (a.s): "Öyleyse niçin bana cevap vermedin?" diye sordu. Köle: "Bana kızmayacağınızdan emin olduğum için." diye cevap verdi. İmam (a.s) oradan ayrıldı ve Allah'a hamdederek şöyle dedi: "Kölemin benden emin olmasını sağlayan Allah'a hamdolsun..."⁴

1- el-Beyan ve't-Teybin, 2/76; el-İkdu'l-Ferid, 3/88

2- el-İkdu'l-Ferid, 3/89

3- İkbâlul-A'mal, 1/443-445'te müellif kendi rivayet zinciriyle Te-la'kberî'den, o İbn Aclan'dan, o da İmam Sadık'tan (a.s) rivayet etmiştir. Yine bu eserden naklen Biharul-Envar, 46/103-105, 98/186-187

4- el-İrşad, 2/147; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/171; Tarih-u Dımışk, 36/155

İkinci Bölüm

- İmam Zeynelabidin'in (a.s) Doğumu
  - İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hayatının Aşamaları
  - İmam Zeynelabidin (a.s) Doğumdan İmamete
-

İMAM ZEYNELABİDİN'İN DOĞUMU

İmam (a.s), yüksek terbiyenin bütün koşullarının içinde bulunduğu bir ortamda büyüdü. Bu denli yüksek bir terbiye ortamının başkası için oluştuğu görülmemiştir. Bu yüksek İslâmî terbiye ortamı, onun kişiliğinin şekillenmesi üzerinde eşsiz bir etkinlik göstermişti.

Böylece Müslümanların imamlarının ilk kafilesinde yer almasını sağlamıştı. Ki Hz. Resul (s.a.a) bunlara güvendiğini belirtmiş ve onları ümmetinin önderleri, risaletinin koruyucuları olarak tavsiye etmişti.

İmam (a.s), evlerin en yücesinde ve en üstününde büyüdü. Yani Allah'ın, isminin yüceltilmesine ve zikredilmesine izin verdiği peygamberlik ve imamlık evinde...¹

Hayatının daha ilk günlerinden itibaren dedesi Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s), onun yetişmesiyle ilgileniyor, onu gözetiyor ve ruhunun nurlarını ona yansıtıyordu. Ki bu nur, baştanbaşa tüm âlemi kaplıyordu. Torun - hakikaten-, dedesinin dosdoğru bir suretiydi, tıpkısıydı. Onu taklit ediyor, kişiliği ve ruhsal şekillenmesi itibariyle onu örnek alıyor, onu yansıtıyordu.

1- Şu ayetlere işaretidir: "(Bu nur) birtakım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir. Orada sabah akşam O'nu öyle adamlar tesbih ederler ki, ne ticaret, ne de alışveriş onları Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin (dehşetten) allak bullak olduğu günden korkarlar." (Nûr, 36-37)

İmam (a.s), tertemiz amcası, cennet gençlerinin efendisi, Resulullah'ın gülü ve ilk torunu Hasan el-Mücteba'nın (a.s) da kucağında büyüdü. Amca, ona şefkatini ve sevgisini bol bol gösteriyordu. Yüce örnekliliğini ve üstün meziyetlerini onun ruhuna aşıliyordu. İmam (a.s), bu seneler boyunca, öz-gürlük savaşçılarının babası, şehitlerin efendisi İmam Hüseyin b. Ali'nin (a.s) gölgesinde yetişti. İmam Hüseyin (a.s), oğlu Zeynelabidin'de (a.s) nübüvvetin ruhaniyetinin ve imametinin örnekliliğinin öz ve parlak bir devamının olduğunu gözlemliyordu. Bu yüzden gözetim ve koruma hususunda ona öncelik vermişti. Onu diğer oğullarından farklı bir konuda görüyordu. Zamanının çoğunu onunla geçiriyordu.

İmam Zeynelabidin (a.s) hicrî 36 tarihinde Basra'nın fethedildiği gün şaban ayının beşinde Medine'de dünyaya geldi. Henüz İmam Ali (a.s), başkenti Medine'den Kûfe'ye taşınmamıştı. Medine'de hicrî 94 veya 95 tarihinde de vefat etti.

Bazı tarihçiler, onun hicrî 38 tarihinde Kûfe'de doğduğunu söylerler. Çünkü İmam Ali (a.s), Cemel Savaşı'ndan sonra Kûfe'yi başkent yapmıştı. Dolayısıyla Peygamber'in (s.a.a) torunu Hüseyin'in (a.s) de ailesiyle birlikte babasının yanında özel bir misyonla bulunması son derece doğaldır.¹

Annese

Annesinin adı "Şehrbanu" veya "Şehrbanuye" yahut "Şahzenan"dır. Son İnan Kırsası Yezdicerd'in kızıdır.² Bazıları,

1- Tarih-u Ehli'l-Beyt, İbn Ebi's-Selc el-Bağdadî

2- Tarihçilerin büyük çoğunluğu İmam Seccad'ın (a.s) annesinin İnan Kırsası Yezdicerd'in kızı olduğu hususunda görüş birliği içinde olmalarına rağmen, bazıları bunun tamamen bir efsaneden ibaret olduğu görüşündedirler. bk. Zindeganiy-i Ali b. Hüseyin (a.s), Seyyid Cafer Şehidî; İslâm ve İnan, Şehid Mutahhari, s.100-109; Şeyh Yusuf el-Çarevî'nin Risaletü'l-Hüseyin dergisi, 24/14-39 sayısı, Şehrbanu hakkındaki makalesi. Ancak İmam Seccad'ın (a.s) annesinin, İnan esirlerinden biri olduğu kesindir. Bundan ötesi kesin değildir.

İmam'ın (a.s) annesinin, İmam'ı (a.s) doğurduktan sonra, loğusalık günlerinde vefat ettiğini, dolayısıyla ondan başka da çocuk doğurmadığını söylemişlerdir.¹

Künyeleri

İmam'ın (a.s) künyeleri; Ebu'l-Hasan, Ebu Muhammed, Ebu'l-Hüseyin ve Ebu Abdullah'tır.²

Lakapları

Zeynü'l-Abidin (İbadet Edenlerin Süsü), Zu's-Sefinat (Nasırlar Sahibi), Seyyidu'l-Abidin (İbadet Edenlerin Efendisi), Kudve-tu'z-Zahidin (Zahitlerin Önderi), Seyyidu'l-Muttakin (Muttakilerin Efendisi), İmamı'l-Müminin (Müminlerin İmamı), el-Emin (Güvenilir), es-Seccad (Çok Secde Eden), ez-Zeki (Çok Temiz, Arınmış), Zeynu's-Salihin (Salihlerin Süsü), Menaru'l-Kanitin (Gönülden Kulluk Edenlerin Işık Kaynağı), el-Adl (Çok Adil), İmamı'l-Ümmet (Ümmetin İmam'ı) ve el-Bekka (Çok Ağlayan). Bu lakaplar içinde es-Seccad ve Zeynü'l-Abidin (Zeynelabidin) ünlenmiştir.

İmam'ın (a.s), yukarıda işaret ettiğimiz anlamların canlı timsali ve "**Rahman'ın kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında, 'Selâm' derler.**"³ ayetinin gerçek örneği olduğunu gördükleri için insanlar bu lakapları ona takmışlardır.

Ona bu lakapları takanların bazıları, Şiîlerinden bile değil ve onun Allah tarafından İmam olarak atandığını kabul etmiyordu. Ancak onun şahsında gözlemledikleri hakikatleri de görmezlikten gelemiyordu.

1- Siret-u Resulillah (s.a.a) ve Ehl-i Beytihi, 2/189; el-Mecmau'l-Âlemî Li Ehli'l-Beyt (a.s), birinci baskı, hicrî, 1414

2- Hayatu'l-İmam Zeynulabidin / Dirase ve Tahlil, s.390

3- Furkan, 63

Tarihçiler, bu mübarek lakapların bir kısmına ilişkin tarihsel gerekçeleri açıklayan rivayetler aktarmışlardır:

1- Değerli sahabî Cabir b. Abdullah el-Ensarî'nin şöyle dediği rivayet edilir:

Bir gün Resulullah'ın (s.a.a) yanında oturuyordum. Kucağında Hüseyin vardı ve onunla oynuyordu. Buyurdu ki:

"Ey Cabir! Onun bir oğlu dünyaya gelecek, adı Ali olacak. Kıyamet günü, bir münadi şöyle seslenecek: 'Seyyidu'l-Abidin (İbadet Edenlerin Efendisi) kalksın!' dediği zaman, onun oğlu kalkacak. Sonra onun Muhammed adında bir oğlu olacak. Onu gördüğün zaman, ey Cabir, benden ona selâm söyle!"¹

2- Zührî, Ali b. Hüseyin'den (a.s) hadis rivayet ettiği zaman: "Bana Zeynelabidin Ali b. Hüseyin anlattı." derdi. Süfyan b. Uyeyne ona dedi ki: "Niçin ona Zeynelabidin diyorsun?" Dedi ki: "Çünkü Said b. Müseyyeb'in İbn Abbas'tan Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini duydum:

Kıyamet günü bir münadi: "Nerde Zeynelabidin?" diye seslenir. Ve ben oğlum Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'in safları yara yara öne çıktığını görür gibiyim.²

3- İmam Bâkır'ın (a.s) şöyle dediği rivayet edilir:

Babamın secde ettiği uzuvlarında kabartılar olurdu, secde yerleri nasır tutardı. Bunları senede iki kez koparırdı. Her seferinde beş nasırı keserdi. Bu yüzden babama Zu's-Sefinat (Nasırlar Sahibi) denilirdi.³

1- İhkaku'l-Hak,12/13-16; el-Bidaye ve'n-Nihaye, İbn Kesir, 9/106
2- İlelu'ş-Şerayi, 1/269; el-Emali, s.331; bu iki eserden naklen Biharul-Envar, 46/2, Hadis: 1, 2

3- İlelu'ş-Şerayi, 1/273; Meani'l-Ahbar, s.65; bu iki eserden naklen Biharul-Envar, 46/6

4- Yine İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) babasının çok secde etmesiyle ilgili olarak şöyle rivayet edilmiştir:

Allah'ın kendisine verdiği her nimete karşılık mutlaka secde ederdi. Allah'ın kendisinden uzaklaştırdığı her kötülüğe karşılık mutlaka secde ederdi. Farz namazlarından birini tamamlayınca mutlaka secde ederdi. Secde izi, secde ettiği organlarının tümünde görünürdü. Bu yüzden, Seccad (Çok Secde Eden) diye isimlendirildi.¹

1- İlelu'ş-Şerayi, 1/272; bu eserden naklen Biharul-Envar, 46/6, Hadis: 10

İMAM ZEYNELABİDİN'İN (A.S) HAYATININ AŞAMALARI

Diğer Ehl-i Beyt İmamları gibi İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatı da birbirinden farklı özellikler arz eden iki belirgin aşamaya ayrılır:

1- İmamlık ve önderlik misyonunu fiilen üstlenme öncesindeki aşama.

2- Önderliği fiilen ele almaktan şahadete kadarki aşama.

İmam Zeynelabidin (a.s) hayatının ilk aşamasında dedesi İmam Emirü'l-Müminin'in (a.s), amcası İmam Hasan Mücteba'nın (a.s) ve babası İmam Hüseyin Seyyidu's-Şüheda'nın (a.s) himayesinde büyüdü. Bu aşama, yirmi yıla aşkın bir süreyi kapsar. Dedesi İmam Ali'nin (a.s) himayesinde, dört seneden biraz fazla, şayet doğum tarihi hicrî 38 ise, iki seneden az olmayan bir dönem geçirmiştir.

Hayatının on yıllık bir dönemini amcasının ve babasının (a.s) himayesinde geçirmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) torunu amcası Hasan (a.s), hicrî 50 tarihinde şehit edilmiştir.

İkinci on yıllık dönemini de, Peygamber'in (s.a.a) bir diğer torunu babası Hüseyin'in (a.s) önderliğinde geçirmiştir. Bu dönem hicrî 50 tarihi ile hicrî 60 tarihinin başlarına tekbül eder.

İmam Zeynelabidin (a.s), hayatının ilk aşamasını büyük zorluklar içinde geçirdi. Bu aşamada dedesi, amcası ve babası ile birlikte zorluklara göğüs gererek hayatını sürdürdü. Böylece, ön hazırlıklarını Muaviye b. Ebu Süfyan'ın gerçek-

leştirdiği, fiilî uygulamasını ise alenen günah işleyen, İslâm topraklarında Allah'ın hükmünü ayaklar altına alan oğlu Yezid'in üstlendiği unutulmaz Aşura katliamında babasının, ailesinden seçkin insanların ve gözde ashabının şehit düşmesinden sonra imamlık ve önderlik sorumluluğunu üstlendi.

Mübarek hayatının ikinci aşaması ise, ömrünün otuz yılla aşkın bir dönemine tekabül etmiştir. Bu dönemde Yezid b. Muaviye'nin, Muaviye b. Yezid'in, Mervan b. Hakem'in ve Abdulmelik b. Mervan'ın tahta çıkışlarını gördü. Sonra Velid b. Abdulmelik b. Mervan'ın emriyle kanlı Emevî eli ona karşı bir suikast gerçekleştirdi ve hicrî 94 veya 95 senesinde muharrem ayının yirmi beşinde şehit edildi. Böylece 57 senelik veya bundan biraz kısa bir ömrü sona erdi.¹ İmamlık ve önderlik süresi, 34 sene sürmüştü.

Bu incelememizde İmam'ın (a.s) değişik mücahede/mücadele yöntemleriyle dolu hayatının ikinci aşamasını direniş ve cihat bağlamında iki farklı kısma ayırıyoruz:

Birincisi: Aşura katliamından sonra Medine'ye yerleşmesinden önceki cihadı.

İkincisi: Medine'ye yerleşmesinden sonraki cihadı.

Bu taksim esasına dayalı olarak İmam'ın (a.s) hayatını üç aşama çerçevesinde inceleyeceğiz:

Birinci aşama: Babasının şehit edilmesinden önceki hayatı.

İkinci aşama: Babasının şehit edilmesinden sonra ve Medine'ye yerleşmesinden önceki hayatı.

Üçüncü aşama: Medine'ye yerleşmesinden sonraki hayatı.

DOĞUŞTAN İMAMETE KADAR İMAM ZEYNELABİDİN (A.S)

İmam Zeynelabidin'in (a.s) Kerbelâ faciası öncesindeki hayatı, yani doğumdan babasının (a.s) şehit edilmesine kadarki dönem, hicrî 36 veya 38'den hicrî 61 tarihine kadarki süreyi kapsar.

İmam'ın (a.s), çocukluk ve gençliği Muaviye b. Ebu Süfyan'ın egemenliği dönemine rastlar. Bu dönem öncelikle çalkantılı geçmesiyle belirginleşmişti. Sonra Irak'ta halkın yorgun baskılar altında tutulması izledi. Ardından Hicaz'da kriz çıktı. En önemlisi, Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünneti kaldırılarak bidatler etkin hâle getirildi.

Hicret'in kırkıncı yılında Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) Kûfe'de ramazan ayında şehit edildi. O sırada İmam Ali (a.s) halkı Muaviye'ye karşı yeni bir savaşa hazırlıyordu. İmam Ali'nin (a.s) şehit edilmesinden sonra Iraklılar oğlu İmam Hasan Mücteba'ya (a.s) halife olarak biat ettiler. Ancak biat edenlerin büyük çoğunluğunun kalpleri dillerini tasdik etmiyordu. Kûfe'de ve İmam Ali'nin (a.s) ordusunda -ki onu o kadar üzmüşlerdi ki, defalarca ölümü temenni etmişti- Şiî olarak görünenlerin, oğlu Hasan'a (a.s) karşı, ona karşı sergiledikleri tavırdan daha iyi ve daha güzel bir tavır takınmaları beklenemezdi.

İmam Ali'nin (a.s) son senelerinde Kûfe, değişik akımları ve cemaatleri barındırmaya başlamıştı. İktidarın arkasında aç kurtlar gibi ağzını açmış bekleyenler vardı. Yeni Hali-

fe'nin, kendilerini, ne olursa olsun bir makama atamasının arzusuyla bekliyorlardı. Bunların yanı sıra yeni Müslüman olmuş kimseler de vardı ki, nice büyük arzular ve beklentiler onları şehirlerini terk edip hilafetin başkentine savurmuştu. Bunlar da, arzularını tatmin edecek bir iş beklentisi içindeydiler. Bir de fırsatçı mevaliler vardı. Bunlar bir Arap kabilesine karşı başka bir Arap kabilesiyle ittifaklar kurmuş, onlara darbe indirmenin plânlarını kuruyorlardı. Çünkü ancak Araplık kisvesi altında hareket edebiliyorlardı.

O günkü Kûfe topluluğu, bu gruplardan oluşuyordu. Bu grupların tamamı, güçlerini, İmam Hasan'ın (a.s) hareketinin önünde engeller çıkarmaya teksif etmişlerdi. Örneğin Kays b. Sa'd b. Ubade, Şamlılarla savaşması şartıyla İmam Hasan'a (a.s) biat etmek isteyince, bu gruplar engelleyici tavırlarını sergilemeye başladılar. Ne var ki İmam Hasan (a.s), Muaviye ile barış imzalamak zorunda kaldı. Çünkü İmam'ın (a.s) ordusunun büyük kısmının, ona ve kendisine samimiyetle bağlı arkadaşlarına karşı bir komplonun peşinde olduğu ortaya çıkmıştı. Bunlar, hareketi başarısızlığa uğratmak ve İmam'ı (a.s) mücadele meydanında yalnız bırakmak için Muaviye'nin sancağının altına sığınacaklardı. Böylece ordunun saflarında ölümcül bir dalgalanma meydana getirerek hezimetini kaçınılmaz hâle getireceklerdi. Hatta içlerinden bazıları, Muaviye'ye, İmamlarını ve önderlerini kendisine teslim edebileceklerini de yazmıştı.

Hicrî 41 ile 60 arasındaki dönemin ayırıcı özelliği, Irak'ta Ehl-i Bey'te (üzerlerine selâm olsun) tâbi olanlara karşı ağır baskıların ve ezme politikalarının uygulanmasıydı. Muaviye'nin -sık sık görüştüğü- bu bölgenin ileri gelenlerine karşı sergilediği muamele, onun Iraklılara ne denli öfkeli olduğunu gösteriyordu.

Irak siyasetinin önde gelenleri -Sıffin'de oyuna gelen ve Şamlıları kaderlerine hâkim kılan önde gelenler- Muavi-

ye'nin yönetimi boyunca evlerine çekildiler. Ama harekete geçmek için fırsat kolluyorlardı.

Öbür taraftan, arı duru İslâm terbiyesiyle yetişmiş, kavmiyetçilik ve kabiliyetçilik görünümünden arınmış, en azından bu duyguları dinlerine zarar vermeyecek düzeye kadar indirmiş samimi Müslümanlar, ilk kuşak Müslümanların gördüklerinden çok daha ağır eziyetler görüyorlardı. Çünkü yaklaşık yirmi yıl süren Muaviye'nin iktidarı döneminde Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünnetinin bilinçli bir şekilde hayattan silindiğini görüyorlardı.

Bidat almış başını gidiyor, hilafet yönetimi yerine krallık egemen olmuştu. Müslümanların yönetimi, öyle bir ailenin mensuplarının eline geçmişti ki, bunlar, İslâm'ı ve Müslümanları yeryüzünden silmek için ellerinden gelen tüm imkânları kullanmaktan geri durmuyorlardı. O kadar ki, Sakifoğulları kabilesinden bir veled-i zina, bir içki satıcısının tanıklığıyla Muaviye'nin kardeşi oluvermişti.¹

Kur'ân'ın açık nassına aykırı olarak Muaviye, casuslarını insanların arasına salmış, bu casuslar insanların nefeslerini dahi sayacak kadar onları kontrol altında tutuyorlardı.

Sözünde durmak ve verilen güvenceye bağlı kalmak bu diyardan uçup gitmişti. Kendisine her türlü güvence verildikten sonra Hucr b. Adiy öldürülmüştü. Muaviye'nin kurduğu bir plânla Eş'as b. Kays'ın kızı Cu'de, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) torunu olan kocası Hasan Mücteba'ya (a.s) zehir vermişti.

Kur'ân'ın açık nassına ve Peygamber'in (s.a.a) sünnetine aykırı bunun gibi onlarca örnek vermek mümkündür. Ki bu sapmalar, o dönemin karakteristik özelliği hâline gelmişti.

Bütün bunların sonucu olarak, gerek Şam'da, gerekse Irak'ta İslâmî hükümetin tek bir görüntüsü dahi kalmamıştı.

1- Ziyad'ın annesi Sümeyye'nin hayat hikâyesi için Vak'atu't-Taff adlı eserin 211 ve 212. sayfasındaki dipnotlara bakabilirsiniz.

Şam ve Irak o dönemde iki önemli merkezi temsil ediyorlardı.

Müslümanların fıkıhı namaz, oruç, hac, zekât ve adına cihat dedikleri, ama cihatla ilgisi olmayan daha fazla toprak ve daha fazla ganimet için yapılan savaşın kurallarıyla sınırlandırılmıştı. Samimi dindarlar, bidatlerin baş döndürücü bir hızla yayılmasından büyük bir acı duyuyorlardı ve Muaviye'nin iktidarı boyunca, İslâm adına ortaya atıp hayata hâkim kıldığı bütün bidatleri ayıklamak için uygun bir fırsat kolluyorlardı.

Muaviye'nin Ölümünden Sonra Irak'ta Siyasal Durum

Muaviye ölünce, Irak'ta kümelenmiş iki grup, beklemedikleri fırsatın doğduğunu düşündü:

1- Dindarlar grubu: Bunlar Müslümanların çektikleri acıların yüreklerinde hissediyorlardı. Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünnetinin ortadan kaldırılmış olması, onları derin hüznlerle boğmuştu. Amaçları, krallık düzenini yıkmak ve en azından geçmiş halifeler devrinde olduğu gibi İslâmî bir hükümet kurmaktı.

2- Sapkın politikacılar grubu: Bunların bütün derdi iktidarı ele geçirmektir. Şam'ın Irak'a egemenliğine son vermek peşindeydiler.

Irak önemli hadiselerle çalkalanırken, Şam'da bambaşka bir hava hâkimdi.

Babası Muaviye öldüğünde Yezid, Havareyn¹ köyünde bulunuyordu. Şam valisi Dahhak b. Kays'ın yardımıyla Şam'a gelip Müslümanların halifesi olduğunu ilan etti. Daha ilk günlerinde kendisine muhalefet etmelerinden korktuğu kişilerle ilgili endişelerini dışa vurmaya başladı. Halifeliği-

---

1- Tedmür ve Şam arasında bir köy.

nin ilk günlerinde Medine valisine mektup yazarak kendisi adına Hüseyin b. Ali (a.s), Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr'den biat almasını istedi. Hüseyin'in (a.s) Yezid'e biat etmeyeceği baştan belliydi. İbn Zübeyr kendisini halife ilan etmişti, ancak halk onu görmezlikten geliyordu. İbn Ömer'in ise bu konjunktürde bir rolü olamazdı; biat etmesi veya etmemesi Yezid'in halifeliğine bir zarar verecek değildi. Bundan dolayı Yezid, sadece Hüseyin b. Ali'den (a.s) korkuyordu. Onun tavrı bir an önce belli olsun istiyordu.

Böyle bir konjunktürde, fırsat kollayan Irak'ın, hem samimi müminlerin, hem de çıkar peşindeki politikacıların amaçlarını gerçekleştirebilecek lider olarak kendine Peygamber'in (s.a.a) kızının oğlunu seçmesi son derece doğaldı. Bir kere, Peygamber'in (s.a.a) sünnetini ihya edecek ve bidatleri ortadan kaldıracak yegâne şahsiyeti o. Sonra o, soyunun üstünlüğü, değerinin yüceliği, şahsiyetinin yüceliği ve takvasıyla insanların kalplerini fethedecek tek kişiydi. Ayrıca o, zulmün en amansız karşıtlarından biriydi. Yezid'e biat etmeyi de bu yüzden reddetmemiş miydi?!

Bu yüzden Kûfe'de meclisler kuruldu, toplantılar düzenlendi. Sonunda, Peygamber'in (s.a.a) kızının oğlu Hüseyin b. Ali'nin (a.s) Hicaz'dan Irak'a gelmesi için davet edilmesi karara bağlandı. Bu davet, Iraklıların, iktidarı gasp eden Emevîlere karşı Hüseyin'in (a.s) bayrağı altında savaşmaya hazır oldukları teminatıyla da pekiştirildi.

Hüseyin (a.s) amcasının oğlu Müslim b. Akil'i Kûfe'ye göndermişti. İbn Akil'in yanında, İmam Hüseyin'in (a.s) Kufelilerin mektuplarına verdiği cevaplar bulunuyordu. Kufeliler, İbn Akil'in etrafını sarmış, onu coşkuyla karşılamış, bir kez da ona Hüseyin'in önderliğinde Şam tağutlarına karşı savaşmaya hazır olduklarını vurgulamışlardı. Bunun üzerine İbn Akil, İmam Hüseyin'e (a.s), bir mektup yazmış ve Kufelilerin yüz bin kişilik bir kuvvetle İmam'a (a.s) yardım et-

meye hazır olduklarını, bu yüzden İmam'ın bir an önce Irak'a hareket etmesinin zorunluluğunu bildirmişti.

Emevilerin dostlarıncâ Kûfe'den Şam'a gönderilen mektuplar, Yezid açısından şunu ifade ediyordu: Eğer Kûfe'yi istiyorsa, oraya kudretli bir vali tayin etmesi gerekiyordu. Çünkü Kûfe valisi Numan b. Beşir, olayları kavrama noktasında zaaf içindeydi.

Yezid bu meseleyi Romalı müsteşarı Sirgun ile birlikte çözmeye çalışıyordu. Sirgun da Ubeydullah b. Ziyad'ı Kûfe valisi olarak atamasını tavsiye etti. İbn Ziyad'ın Kûfe'ye varmasıyla birlikte Kufeliler Müslim'in etrafını boşaltmaya başladılar. İbn Ziyad'ın, Müslim'i ve onu evinde konuk eden Hâni b. Urve'yi öldürmesine göz yumdular. Öbür taraftan İmam Hüseyin (a.s), ailesi ve yardımcıları Irak'a doğru yol alıyorlardı. İmam Zeynelabidin (a.s) Irak'a ulaşınca kadar, bütün bu zor koşullarda babasının yanı başındaydı.¹

Zeynelabidin'in (a.s) İmamlığına Dair Nass

Resulullah (a.s), tertemiz Ehl-i Beyt'inden On İki İmam'ı açık bir şekilde bildirmiştir; isimlerini ve niteliklerini belirterek onlara işaret etmiştir. Gerek Ehlişünnet, gerekse Şia kaynaklarında yaygın bir şekilde kabul gören değerli sahabî Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin ve diğerlerinin rivayet ettiği hadis bu hususta meşhurdur.²

Öte yandan her İmam da, şehit edilmeden önce, değişik yerlerde ve çağının koşullarına uygun olarak kendisinden

---

1- Bu gelişmelerin detayları için güvenilir bir kaynak olarak bk. Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.70-141, Tahkik: Muhammed Hadi Yusuf el-Garavî

2- bk. Muntahabu'l-Eser, s.97, Bab: 8; el-İrşad; İ'lamu'l-Vera Bi A'lami'l-Huda, 2/181,182; en-Nusus Ale'l-Eimmeti'l-İsna Aşer, 5/14; İsbatu'l-Hudat bi'n-Nusus ve'l-Mu'cizat, 2/285; en-Nususu'l-Amme Ale'l-Eimme; İhkaku'l-Hak, c.1/25

sonraki Masum İmam'ı nass ile göstermiştir. Bazen bu nass yazılır ve gizlice birine verilir. Bu nassı istemek, imamlığa tayin edilmişliğin kanıtı olarak kabul edilirdi. Bu olgunun İmam Hüseyin'in (a.s), hayatında oğlu Zeynelabidin'le (a.s) ilgili olarak birkaç kez tekrarlandığını görüyoruz. Bir keresinde Medine'de, bir keresinde de şehit edilmesinden hemen önce Kerbelâ'da.

İmam Hüseyin'in (a.s), oğlunun imamlığına dair ifade ettiği nass olarak Şeyh Tusî'nin İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) rivayet ettiği şu hadisi örnek gösterebiliriz:

Hüseyin (a.s), Irak'a hareket edince Peygamber'in (s.a.a) eşi Ümmü Seleme'ye bir vasiyet, bazı kitaplar ve başka şeyler emanet olarak bıraktı ve ona dedi ki: *"Sana en büyük oğlum geldiği zaman verdiğim şeyleri ona ver."* Hüseyin (a.s) şehit edilince, Ali b. Hüseyin (a.s) Ümmü Seleme'nin yanına geldi, o da Hüseyin'in (a.s) kendisine bıraktığı bütün emanetleri ona verdi.

Bir diğer nass da şudur:

Hüseyin (a.s), bu emanetlerin Ümmü Seleme'den istenmesini, isteyenin imamlığının işaret olarak gösterdi. Bu emanetleri Ümmü Seleme'den Zeynelabidin (a.s) istedi.¹

Kuleynî, Ebu'l-Carud'dan, o da İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Hüseyin Kerbelâ'da şehit edilmek üzereyken Kızı Fatıma Kübra'yı çağırır ve ona dürülmüş bir yazı ile açık bir vasiyet verdi. Ali b. Hüseyin ise hastaydı, Hüseyin'den sonra yaşayabileceğini sanmıyorlardı. Hüseyin (a.s) öldürülüp ailesi Medine'ye dönünce Fatıma Kübra yazıyı Ali b. Hüseyin'e (a.s) verdi.²

1- el-Kâfi, 1/242/3; el-Gaybe, Şeyh Tusî, s.118, Hadis: 148; İsbatu'l-Hudat, 5/214-216

2- el-Kâfi, 1/241/1; İsbatu'l-Vasiye, s.142; İlamu'l-Vera, 1/482-483

İleride İmam'ın (a.s) amcası Muhammed b. Hanefiye ile tartışırken şöyle diyeceğini göreceğiz:

Babam (Allah'ın selâmı üzerine olsun), Irak'a hareket etmeden beni vasiyet etti. Sonra şehit edilmesinden çok kısa bir süre önce bu konuda benimle konuştu.¹

Aşura Günü İmam Zeynelabidin (a.s)

Risalet Ehl-i Beyt'inin ve onları sevenlerin yüreklerini dağılayan en yakıcı dram hiç kuşkusuz Humeyd b. Müslim'in şu rivayetinde gizlidir. Humeyd, İmam Hüseyin'in (a.s) şehit edilmesinin ardından Aşura günü öğlenden sonra olup bitenleri bizzat görmüş ve şöyle anlatmıştır:

Eşlerinden, kızlarından ve ailesinden kadınların birer birer elbiselerini sırtlarından almaya çalıştıklarını görüyordum.

Sonra Ali b. Hüseyin'in (a.s) bulunduğu yere geldik. Yatağa uzanmıştı. Ağır hastaydı. Şimr'in yanında bir grup adam vardı. Ona dediler ki: "Şu hastayı öldürsene?" Dedim ki: "Suphanallah! Çocuk da öldürülür mü? O, bir çocuktur ve gördüğünüz gibi hastadır." Durmadan karşı çıktım ve sonunda onları oradan uzaklaştırdım.

Bu sırada Ömer b. Sa'd geldi. Kadınlar yüzüne bağırdılar ve ağladılar. O da adamlarına şöyle dedi: "İçinizden hiç kimse şu kadınların çadırlarına girmesin ve şu hasta çocuğa da dokunmayın. Bu kadınların eşyalarını alanlar da geri versinler." Allah'a yemin ederim, hiç kimse aldığını geri vermedi.²

İmam Zeynelabidin (a.s), babası, Peygamber'in (s.a.a) torunu Hüseyin'in (a.s) tağutlara karşı verdiği savaşa katıldı.

1- el-İhticac, 2/147, İhticacatü'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

2- el-İrşad, 2/112. Ayrıca bk. Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.256, 257

Ancak o; babası, ailesinden seçkin şahsiyetler ve arkadaşları ile birlikte şahadet şerbetini içemedi. Çünkü Allah, babasından sonra ümmetin önderliğini üstlensin, kendisi için hazırlanan rolü oynasın, dedesinin risaletini azgın sorumsuzların elinde oyuncak hâline gelmekten, batıl taraftarlarının saptırıcı çarpıtmalarından, İslâm'ın merkezine hâkim olan ve gün geçtikçe etkinliğini artıran bidatlerin yıkıcı etkilerinden muhafaza etsin diye onu korumuştı. Bu da onun Aşura vaka-sında hastalanmasıyla gerçekleşmişti.

Üçüncü Bölüm

- İmam Zeynelabidin (a.s) Kerbelâ'dan Medine'ye
  - İmam Zeynelabidin (a.s) Medine'de
  - İmam Zeynelabidin'in (a.s) Şehit Edilmesi
-

İMAM ZEYNELABİDİN KERBELÂ'DAN MEDİNE'YE

Aşura Trajedisinden Sonra İmam Zeynelabidin

Tarihçiler, olayı bizzat gören bir tanıgın şu sözlerini aktarırlar:

Hicrî 61 senesinin muharrem ayında Kûfe'ye gitmiştim. O sırada Hüseyin b. Ali (a.s) ve kadınlar Kerbelâ'dan getiriliyordu. Çevrelerini askerler sarmıştı. İnsanlar onları görmek için evlerinden çıkmışlardı. Onları eğersiz, semersiz bir şekilde develere bindirilmiş hallerini görünce, Kufeli kadınlar ağlamaya ve göğüslerini dövmeye başladılar. Bu sırada hastalıktan bitkin düşmüş, boynunda demir bir halka, elleri boynuna kelepçelenmiş Ali b. Hüseyin'in (a.s) cılız bir sesle şöyle dediğini duydum: *"Şu kadınlar ağlıyorsa, bizi kim öldürdü?"*¹

İmam Seccad (a.s), İbn Ziyad'ın yanına götürülürken:

– Kimsin sen? dedi.

– Ben, Ali b. Hüseyin'im, dedi.

Dedi ki:

– Allah, Ali b. Hüseyin'i öldürmemiş miydi?

İmam Ali (a.s) dedi ki:

– Ali isminde bir kardeşim daha vardı, insanlar onu öldürdü.

Bunun üzerine İbn Ziyad:

1- el-Emali, Şeyh Tusî, s.91

– Aksine, Allah onu öldürdü, dedi.

Ali b. Hüseyin (a.s):

– Allah, öleceği zaman ölen kişinin canını alır, dedi.

Bu cevap karşısında İbn Ziyad öfkeleni ve:

– Bana cevap verme küstahlığında bulunabiliyorsun, dedi. Gördüğüm kadarıyla bana karşı çıkma duygusunu hâlâ içinde taşıyorsun! Götürün bunu ve boynunu vurun.¹

Halası Zeyneb, İmam'ın önüne atıldı ve şöyle dedi: "Ey İbn Ziyad! Bu kadar kanımızı döktüğün yetmez mi?!"

Sonra İmam'ın (a.s) boynuna sarıldı ve şöyle dedi: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, onu bırakmayacağım. Eğer onu öldürürsen, beni de onunla beraber öldürmen gerekir."

Ali (a.s) halasına şöyle dedi: "*Sus, halacığım! Bırak onunla ben konuşayım.*"

Sonra İbn Ziyad'a döndü ve şöyle dedi:

Beni öldürmekle mi tehdit ediyorsun, ey İbn Ziyad?! Öldürülmenin bizim için gelenek olduğunu ve Allah katındaki onurumuzun da şahadet olduğunu bilmiyor musun?

Sonra İbn Ziyad, Ali b. Hüseyin (a.s) ve ailesinin büyük mescidin yanındaki bir eve götürülmelerini emretti. Sabah olunca İbn Ziyad, İmam Hüseyin'in (a.s) kesik başının getirilmesini istedi. Kesik baş, Kûfe'nin bütün sokaklarında ve kabileler arasında dolaştırıldı. Kesik başın Kûfe sokaklarında halk arasında dolaştırılma işi tamamlanınca, sarayın kapısına getirildi.²

Sonra İbn Ziyad, Kerbelâ'da öldürülenlerin kesik başlarını Kûfe'de ağaçların başlarına dikerek teşhir etti. Daha önce Müslim b. Akil'in kesik başını Kûfe'de teşhir ettiği gibi.

1- el-İrşad, Şeyh Müfid, s.244; Vak'atu't-Taff, s.262-263

2- Maktelu'l-Hüseyin, Harezmi, 2/43, mürsel olarak; el-Luhuf Alâ Katile't-Tufuf, s.145

İbn Ziyad, Yezid'e bir mektup yazarak Hüseyin'in (a.s) öldürüldüğünü ve ailesinin durumunu ona bildirdi.¹

Aynı şekilde Medine emîri Amr b. Sa'd b. As'a da -o da Emevî sülalesindedir- Hüseyin'in (a.s) öldürüldüğü haberi-ri iletti.

İbn Ziyad'ın mektubu Şam'a ulaştınca, Yezid, Hüseyin'in (a.s) ve onunla beraber öldürülen diğer insanların kesik başlarının kendisine gönderilmesini emretti. Bunun üzerine İbn Ziyad, Hüseyin'in (a.s) eşlerine ve çocuklarına hazırlanmalarını emretti. Ali b. Hüseyin'in (a.s) de boynuna zincir vurulmasını istedi. Sonra onları Muceffer (Muhaffez) b. Sa'lebe el-Aizî ve Şimr b. Zilcevşen'le birlikte kesik başları taşıyan kafilenin ardından gönderdi. Develere bindirilmişlerdi. Onlar da kafileyi, tıpkı kâfir esirlerin götürüldükleri gibi götürdüler. Böylece kesik başları götüren kafileye yetiştiler. Şam'a ulaşmaya kadar Ali b. Hüseyin (a.s) onlardan hiç kimseyle bir kelime dahi konuşmadı.²

Ehlibeyt Esirleri Şam'da

Şam, Müslümanlar tarafından fethedildiği günden beri, Halid b. Velid ve Muaviye b. Ebu Süfyan gibi kişiler tarafından yönetilmişti. Şamlılar Hz. Peygamber'i (s.a.a) görmemişlerdi, onun hadislerini doğrudan ondan dinlememişlerdi. Hz. Peygamber'in (s.a.a) ashabının hayat tarzına da onların yanında bizzat gözlemlemek suretiyle tanık olmuş değillerdi. Gerçi Hz. Peygamber'in (s.a.a) ashabından az sayıdaki bazı

1- el-Kâmil Fi't-Tarih, el-Cezerî, 4/83. İslâm tarihinde ilk defa bir insanın kesik başının teşhir edilmesi olayı, Muaviye zamanında yaşanmıştır; Amr b. Hamık el-Huzai'nin kesik başı Muaviye'ye götürülmüştü.

2- Tabakat, İbn Sa'd'dan naklen Tarih-u Dımışk, s.131 Ensabu'l-Eşraf, 214; Taberi, 5/460,463; el-İrşad, 2/119 Rivayetin metni son kaynaktan alınmıştır.

kimseler Şam'a yerleşmişlerdi, fakat onların halk üzerinde pek bir etkileri yoktu. Sonuç olarak Şamlılar, Muaviye b. Ebu Süfyan ve adamlarının hayat tarzının Müslümanların sünneti olduğunu düşünüyorlardı. Öte yandan Şam bölgesi uzun asırlar Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altında kalmıştı.

Bu yüzden aşağıdaki olaya benzer olayları tarih kitaplarında okuduğumuz zaman şaşırıyoruz:

Hz. Muhammed'in (s.a.a) ailesinin esirleri Şam'a girdiği zaman yaşlı bir adam İmam Seccad'a (a.s) yaklaştı ve:

– Sizi mahveden ve emîrin sizi yenmesini sağlayan Allah'a hamdolsun, dedi.

İmam (a.s):

– Ey yaşlı adam! Sen Kur'ân'ı okudun mu? diye sordu.

Yaşlı adam:

– Evet, okudum, dedi.

İmam (a.s):

– Peki: "**De ki: Ben sizden akrabalarımı sevmenizden başka bir ücret istemiyorum.**" ayetini okudun mu? dedi.

Yaşlı adam:

– Evet, dedi.

İmam:

– Ey yaşlı adam! İşte Peygamber'in (s.a.a) o akrabaları biziz, dedi.

Sonra şöyle dedi:

– "**Akrabalara hakkını ver.**" ayetini okudun mu?

– Evet, bu ayeti okudum, dedi.

Buyurdu ki:

– Ey Yaşlı adam! O akrabalar biziz. Peki: "**Bilin ki, ganimet olarak aldığınız şeyin beşte biri Allah'ın, Resulü'nün ve akrabalarıdır.**" ayetini okudun mu?

– Evet, dedi.

İmam (a.s) dedi ki:

– O akrabalar, biziz.

Sonra tekrar sordu:

– Ey Yaşlı adam! **"Ey Ehl-i Beyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."** ayetini okudun mu?

Yaşlı adam:

– Evet, dedi.

İmam (a.s) dedi ki:

– İşte yüce Allah'ın, özel olarak haklarında tathir ayetini indirdiği Ehl-i Beyt biziz."

Yaşlı adam:

– Allah hakkı için, siz onlar mısınız? dedi.

İmam (a.s) buyurdu ki:

Allah'a andolsun ki, biz onlarız, bunda hiçbir kuşku yoktur. Dedemiz Resulullah'ın (s.a.a) hakkı için biz onlarız.

Yaşlı adam ağlamaya başladı. Sarığını çıkarıp yere attı ve ellerini göğe kaldırarak şöyle dedi.

– Allah'ım! Âl-i Muhammed'in (s.a.a) düşmanlarından teberri ederek sana yöneliyorum.

Tarihçiler anlatıyor:

Hüseyin (a.s) öldürülüp, Ali b. Hüseyin (a.s) de Kerbelâ'dan getirilince, İbrahim b. Talha b. Ubeydullah onu karşıladı ve "Ey Ali b. Hüseyin, kim galip geldi?" diye sordu. Devenin hörgücünde ve başını örtmüş vaziyeteydi. Ali b. Hüseyin (a.s) ona şöyle dedi: *"Kimin galip geldiğini bilmek istiyorsan, namaz vakti girdiğinde ezan oku ve kamet getir."*

Ali b. Hüseyin'in (a.s) cevabı şu anlama geliyordu: Mücadele; ezan, Allah'ın ululanması ve Allah'ın birliğinin vurgulanması uğruna verilmişti. Haşimoğulları'nın iktidara gelmesi için değildi. İmam Hüseyin'in, ailesinden seçkin kimselerin ve arkadaşlarının şehit düşmesi, Muhammedî İslâm'ın, Emevî cahiliyesine ve onların safında yer alıp da

iman ve İslâm'ın tadını almamış diğer sapıklara karşı bekasını ve kalcılığını sağlamıştı.

İmam (a.s) Yezid'in Meclisinde

Hız. Hüseyin'in (a.s) kesik başı, eşleri ve ailesinden geride kalanlar Yezid'in sarayına götürüldü. İple birbirlerine bağlanmışlardı. Zeynelabidin (a.s) de zincire vurulmuştu. Yezid'in önünde bu halde durdurulduklarında Yezid, Husayn b. Hamam el-Merrî'nin şu beytini okudu:

Birtakım adamların başlarını yararız ki üstündüler
Ve onlar asi ve zalim olmuşlardı.¹

Ve şu ayeti okudu:

Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. Allah çoğunu affeder.²

İmam Ali b. Hüseyin (a.s) ona şu ayetlerle cevap verdi:

Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeşiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlere şıarmayasınız diye açıklamaktadır. Çünkü Allah, kendini beğenip böbürlenen kimseleri sevmez.³

Tarihçiler, Hız. Hüseyin'in (a.s) kızı Fatıma'nın şöyle dediğini anlatıyorlar:

Yezid'in önünde oturduğumuz zaman, bize acıdı. Şamlılardan kızıl suratlı bir adam Yezid'in yanına geldi ve "Ey müminlerin emîri! Şu cariyeyi -beni kas-

---

1- el-İrşad, 2/119-120; Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.168, 271; el-İkdu'l-Ferid, 5/124

2- Şûrâ, 30

3- Hadîd, 22-23

tederek- bana hediye et." dedi. Bunu yapabileceklerini zannettim ve halam Zeyneb'in elbisesinden tuttum. O ise, böyle bir şeyin olmayacağını biliyordu.

Halam Şamlıya şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim, yalan söylüyorsun. Allah'a andolsun kınanacak bir teşebbüste bulundun. Bunu ne sen, ne de o yapabilir!"

Yezid kızdı ve şöyle dedi: "Asıl sen yalan söylüyorsun. Bu iş benim elimdedir. Eğer bu işi yapmak istesem yaparım."

Halam şöyle dedi: "Asla! Allah'a yemin ederim ki, Allah sana böyle bir yetki vermemiştir. Ancak bizim dinimizden çıkıp başka bir dine girmen başka."

Yezid öfkeden ne yapacağını bilemiyordu. Dedi ki: "Bana bu şekilde mi cevap veriyorsun? Dinden çıkan, senin baban ve kardeşindir."

Zeyneb şöyle dedi: "Allah'ın dini, babamın dini ve kardeşimin diniyle, eğer Müslüman isen sen, deden ve baban doğru yolu buldunuz."

Yezid: "Yalan söylüyorsun, ey Allah'ın düşmanı kadın!" dedi.

Zeyneb dedi ki: "Ey emîr! Haksız yere sövüyorsun ve saltanatını kullanarak baskı uyguluyorsun."

Yezid bu söz karşısında utanır gibi oldu ve sustu.

Şamlı adam bir kez daha Yezid'e döndü ve "Şu cariye bana hediye et." dedi. Yezid ona: "Kaybol! Allah, sana ansızın ölümü hediye etsin."¹

Yezid'in, İbn Ziyad'ın Kûfe'de sarf ettiği sözlerden daha az sert ve az kırıcı bir dil kullanması, İbn Ziyad'ın, efendisine bağlılığını gösterme gereğini duymasına, Yezid'in ise böyle bir şeye ihtiyacının olmamasına bağlanabilir. Belki de Yezid, Hüseyin'i (a.s) öldürmekle, Peygamber'in (s.a.a) ailesini esir

---

1- el-İrşad, 2/121; Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.271, 272

almakla kendisine sert tepkilerin yöneldiğini anlamış ve bu yolla bu tepkileri yumuşatmak istemişti.

O günlerde Yezid, Şam hatibine minbere çıkmasını ve Hüseyin (a.s) ile babasını (a.s) kötölemesini emretti. Bu sırada mescitte bulunan İmam Zeynelabidin (a.s) ona şöyle haykırdı:

Yazıklar olsun sana, ey hatip! Yaratıcının gazabına karşılık yaratılmışın hoşnutluğunu satın aldın. Öyleyse cehennemde kurulacağın yere şimdiden hazırlan.

İmam (a.s), Yezid'e döndü ve şöyle dedi:

Şu ağaçların üzerine çıkmama izin verir misin? Bazı sözler söylemek istiyorum ki, bu sözler Allah'ın rızasını içerdiği gibi, şu oturanlar için de ecir ve sevap sebebi olur.

Orada bulunanlar, esir olduğu hâlde, bu hasta delikanlının hatibe ve Emîr'e karşı çıkmasına şaşırmışlardı, adeta donup kalmışlardı. Yezid, izin vermeye yanaşmadı. Oturanlar, delikanlıya izin vermesi için ısrar ettiler. Yezid'in, halkın isteğini kabul etmekten başka çaresi kalmamıştı. İmam (a.s), minberin ağaç merdivenlerinin üzerine çıktı ve Allah'a hamdüsenadan sonra sözlerine şöyle başladı:

Ey İnsanlar! Bize altı haslet verildi ve yedi hususta herkesten üstün kılındık: Bize; ilim, ağırbaşlılık, hoşgörü, fesahat, cesaret ve müminlerin kalbinde sevgi verildi. Biz başkalarından üstün tutulduk; çünkü seçilmiş peygamber Muhammed (s.a.a) bizdendir, es-Sıddık (Ali) bizdendir, et-Tayyar (Cafer) bizdendir. Allah'ın ve Resulü'nün aslanı (Ali) bizdendir. Dünya kadınlarının efendisi Fatıma Betül bizdendir. Şu ümmetin iki torunu ve cennet gençlerinin iki efendisi bizdendir.

Ailesine ilişkin bu tanıtıcı girişten sonra, erdemlerini açıklamaya başladı ve buyurdu ki:

Beni tanıyan tanır. Tanımayanlara ise, soyumu ve nesebimi tanıtayım.

Ben, Mekke'nin ve Mina'nın çocuğuyum. Ben Zemzem'in ve Safa'nın çocuğuyum. Ben, eteğinin içinde zekâti yoksullara taşıyanın çocuğuyum. Ben, örtü ve rida giyinenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben, (ihram hâlinde) nalın giyen ve yalın ayak gezenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben, tavaf edenlerin ve saiy yapanların en hayırlısının oğluyum. Ben, hac edenlerin ve telbiye getirenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben, Burak sırtında göğe götürülenin oğluyum. Ben, Mescid-i Haram'dan bir gece vakti Mescid-i Aksa'ya yürütülenin oğluyum. Gece vakti yürüten münezzehtir.

Ben, Cebrail'in Sidretü'l-Münteha'ya götürdüğü peygamberin oğluyum. Ben, yaklaşan, ardından sarkan sonra iki yay gibi yakınlaşan oğluyum. Ben, gökte meleklerle namaz kılanın oğluyum. Ben, celil olan Allah'ın vahyetmek istediğini vahyettiğinin oğluyum. Ben, Muhammed Mustafa'nın (s.a.a) oğluyum. Ben, Ali el-Murteza'nın oğluyum. La ilâhe illallah deyininceye kadar insanların (kibirli) burunlarına vuranın oğluyum.

Ben, Resulullah'ın (s.a.a) tam önünde iki kılıçla vuruşan, iki mızrakla saldıran, iki kere hicret eden, iki defa biat eden, Bedir ve Huneyn'de savaşıyor ve bir göz açıp kapama anı kadar kısa bir süre dahi Allah'ı inkâr etmemiş olanın oğluyum.

Ben, müminlerin en salihinin, peygamberlerin vârisinin, dinsizleri kesenin, Müslümanların hamisinin, mücahitlerin nurunun, abitlerin süsünün, ağlayanların tacının, sabredenlerin en sabırlısının, Yâsîn ailesinin ve âlemlerin Rabbinin Elçisi'nin soyunun en çok kıyam edeninin oğluyum.

Ben, Cebrail tarafından desteklenmiş, Mikail tarafından yardım edilmiş; biatlerini bozan, günaha sapan

ve dinden çıkarılara karşı savaşıyor, Nasibî (söven) düşmanlarına karşı cihat eden, bütün Kureyş kabilesinden yeryüzünde yürüyenerin en onurlusu, müminler içinde en önce icabet eden, Allah için çağrıya koşan, öncekilerin en ilki, azgınları ayrıştıran, müşriklerin kökünü kurutan, Allah'ın attığı oklardan biri, Allah'ın hikmetinin bahçesi olanın oğluyum...

İşte niteliklerini saydığım bu adam benim dedem, Ali b. Ebu Talib'dir.

Ben, Fatimetu'z-Zehra'nın oğluyum. Kadınların efendisinin oğluyum. Ben, tertemiz Betül'ün oğluyum. Ben, Resul'ün (s.a.a) ciğerparesinin oğluyum. Ben, kanlara boyanmışın oğluyum. Ben, Kerbelâ'da kurban edilmişin oğluyum. Ben, karanlıklarda cinlerin üzerine ağladığı, gökte kuşların yasını tuttuğu Hüseyin'in oğluyum.

İmam (a.s): "Ben... Ben..." dedikçe, insanlar hıçkırıklara boğuluyordu.

Yezid, bir kargaşanın çıkmasından, istenmeyen sonuçların doğmasından korktu.

İmam'ın konuşması, bir düşünce devrimi meydana getirmişti. Çünkü kendisini Şamlılara tanıtmış, şimdiye kadar bilmedikleri gerçeklerle ilgili olarak kuşatıcı bilgilere sahip olmalarını sağlamıştı.

İmam'ın (a.s) sözlerini kesmesi için, Yezid, müezzine ezan okumasını işaret etti.

Müezzine: "Allahu Ekber" diye haykırınca, İmam ona döndü ve şöyle dedi:

Bir başkasıyla mukayese edilmeyecek, duyularla algılanamayacak kadar büyük olan birini ululadın. Allah'tan daha büyük hiçbir şey yoktur.

Müezzine: "Eşhedu en la ilâhe illallah" deyince, İmam (a.s) şöyle dedi:

Tüylerim, derim, etim, kanım, beynim ve kemiklerim buna şahitlik eder.

Müezzîn: "Eşhedu enne Muhammeden Resulullah" deyin, İmam (a.s), Yezid'e döndü ve şöyle dedi:

Ey Yezid! Bu Muhammed senin deden midir, yoksa benim dedem mi? Eğer senin deden olduğunu iddia edersen, kuşkusuz yalan söylemiş olursun. Eğer benim dedem olduğunu söylersen, o zaman, şöyle sorarım: "Niçin onun Ehl-i Beyt'ini öldürdün?!"¹

Yezid dona kaldı, cevap verecek mecal bulamadı kendinde. Çünkü yüce Peygamber (s.a.a), Seyyidu'l-Abidin'in dedesiydi. Yezid'in dedesi ise, Peygamber'in (s.a.a) baş düşmanı Ebu Süfyan'dı.

Şamlılar, büyük bir günahın içinde boğulduklarını iyice anladılar. Emevî yönetiminin sapmaları ve yoldan çıkmaları için yoğun bir propaganda faaliyeti yürüttüğünü ve bu sayede kendilerini yanılttığını kavradılar.

Şunu da anladılar: Kişisel kin ve dünya makamına düşkünlük, Yezid'in, İmam Hüseyin'e (a.s) karşı tüm bu zulüm sahnelerini sergilemesine sebep olmuştu.

Yezid'in makam uğruna tüm mukaddes değerleri görmezlikten geldiğinin en somut kanıtı, yönetime gelir gelmez Medine valisine yazdığı ve Hüseyin'den (a.s) biat almasını, değilse başını kesip Şam'a göndermesini emrettiği mektuptur.

Yezid'in yanlış hesapları bağlamında Ehl-i Beyt esirlerini önce Kûfe'ye götürüp teşhir etmesi, sonra bunları oradan Şam'a getirtmesi de sayılabilir.

1- Nefsu'l-Mehmum, s.448-452; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib 4/181'den naklen. Kitabu'l-Ahmer, el-Evzai'den naklen. Bu eserde konuşmanın mukaddimesi yer almaz. Mukaddime el-Kâmil, el-Bahaî, 2/299-302'de yer alır. Ayrıca bk. Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, el-Kuraşî, s. 175-177

Yezid, yaptığı suçun ne denli büyük ve tehlikeli olduğunu ancak, Hz. Peygamber'in (s.a.a) torununun öldürülmüş olmasına halkın büyük bir tepki gösterdiğine, her gün protestolar düzenlendiğine dair raporlar kendisine ulaştıktan sonra anlayabildi. Bu yüzden, suçu Mercane'nin oğluna (İbn Ziyad) yüklemeye çalıştı. Nitekim İmam Seccad'a (a.s) şöyle demişti:

Allah, Mercane'nin oğluna lanet etsin. Allah'a yemin ederim, eğer ben babanın yanında olsaydım, benden ne isteseydi verirdim ve elimden gelen bütün imkânları kullanarak ölümü ondan uzaklaştırmaya çalışırdım. Ancak Allah gördüğün şeyi takdir etti. Medine'den bana mektup yaz ve bütün ihtiyaçlarının karşılanmasını sağla.¹

İmam Seccad (a.s), Şam'da bulunduğu esnada Minhal b. Amr ile karşılaştı. Minhal sordu: "Ey Resulullah'ın oğlu! Nasıl akşamladın?" İmam (a.s), öfkeli bir şekilde göz ucuyla baktı ve şöyle dedi:

İsrailoğulları'nın, Firavun hanedanının egemenliği altındaki gibi akşamladık. Oğullarını öldürüyor, kadınlarını sağ bırakıyorlardı. Araplar, Arap olmayanlara karşı, Muhammed bizdendir, diye övünerek akşamladılar. Kureys, diğer Arap kabilelerine karşı, Muhammed bizdendir, diye övünerek akşamladı. Biz, Muhammed'in Ehl-i Bey'ti ise, kimimiz öldürülmüş, kimimiz de sağa sola savrulmuş, sürgün edilmiş olarak akşamladık. Kuşkusuz biz Allah'tan geldik ve yine O'na döneceğiz.²

1- Tarihu't-Taberî, 5/462; el-İrşad, 2/122

2- el-Luhuf Alâ Katile't-Tufuf, s.85 adlı eserde mürsel olarak rivayet edilmiştir. İbn Sa'd, Tabakat adlı eserinde rivayet zinciriyle birlikte Minhal b. Amr el-Kuffî'den rivayet etmiş, ama konuşmanın Şam'da değil, Küfe'de gerçekleştiğini belirtmiştir. Rivayet yukarıda sunduğumuz metinden daha uzundur. Bu sadece kısa bir özetidir.

Yezid, Resulullah'ın (s.a.a) emanetlerine, risalet hanesinin iffetli kadınlarına eşlik etmek ve onları Medine'ye geri götürmekle Nu'man b. Beşir'i görevlendirdi.¹ Fitne çıkması ve ortalığın karışmaması için de gece yola çıkmalarını emretti.²

1- Taberî, 5/462; el-İrşad, 2/122 v3 bu iki eserden naklen Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.272

2- Tefsiru'l-Metalib Fî Emali Ebî Talib, s.93; el-Hadaiku'l-Verdiye, 1/133

İMAM ZEYNELABİDİN (A.S) MEDİNE'DE

Ehl-i Beyt'in (a.s) esirlerinin Kûfe'ye girmesiyle birlikte, İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmesine dönük tepkiler de uç vermeye başladı.

Yezid'e karşı en ufak bir itiraz gösteren kişilere karşı İbn Ziyad'ın uyguladığı baskı, sindirme ve terör yöntemlerine rağmen, egemen zulmü protesto eden sesler gün be gün daha gür çıkıyordu.

Örneğin bir gün İbn Ziyad minbere çıktı, Yezid ve partisini öven sözler sarf ettikten sonra Hüseyin (a.s) ve Resul-i Ekrem'in Ehl-i Beyt'i hakkında kötü sözler söyledi.

Bunun üzerine Abdullah b. Afif el-Ezdî hemen ayağa kalktı ve şöyle tepki gösterdi:

Ey Allah'ın düşmanı! Hiç şüphesiz yalancı sensin, senin babandır, seni vali tayin edendir ve onun babasıdır. Ey Mercane'nin oğlu! Peygamberlerin evlatlarını öldürüyorsun, utanmadan da doğruların makamı olan minbere çıkıyorsun!

İbn Ziyad: "Onu bana getirin!" dedi. Muhafızlar yakaladılar onu. O da Ezd kabilesini yardıma çağırdı. Ezd kabilesinden yedi yüz kişi toplandı ve onu muhafızların elinden kurtardılar.

Akşam olunca İbn Ziyad birini gönderdi, onu evinden çıkarıp boynunu vurdu, sonra da cesedini asıp teşhir etti.¹

1- el-İrşad, 2/117 Vak'atu't-Taff, Ebu Mihnef, s.265, 266

Bu karşı çıkış eylemi, İbn Ziyad'ın lehine sonuçlandıysa da, başka ayaklanmaların, başkaldırıların da başlangıcı oldu.

Şam'da da öfke ve rahatsızlık belirtileri baş gösterdi. Bu yüzden Yezid, Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinin suçunu İbn Ziyad'a yıkma gereğini duydu. Fakat bu tepkilerin en şiddetlisi Hicaz'da gerçekleşti.

Abdullah b. Zübeyr, Yezid'in tahta çıktığı ilk günlerde Mekke'ye taşınmıştı. Orayı Şam yönetimine muhalefetin üsü hâline getirmişti. Kerbelâ faciasını, Yezid rejimini eleştirmek maksadıyla bir argüman olarak kullanmaya başladı. Bir konuşma yaptı.

Bu konuşmasında Iraklıları vefasızlıkla, sözlerinde durmamakla suçladı. Hüseyin b. Ali'den (a.s) övgüyle söz etti, onu takva ve ibadet ehli olarak nitelendirdi.

İmam Zeynelabidin (a.s) de Şam ve Irak'tan dönüşünün ardından Medine'de ahaliye bir konuşma yaptı.

Tarihçiler, İmam'ın (a.s) şehre girişinden önce halkı şehrin dışında topladığını ve onlara şu konuşmayı yaptığını anlatıyorlar:

Âlemlerin Rabbi, din gününün sahibi, bütün mahlûkatın yaratıcısı olan Allah'a hamdolsun. O, uzaktır; en yüce göklerde yükselmiştir. Yakındır; gizli konuşmaların tanığıdır.

Büyük olaylardan, zamanın facialarından, yakıcı musibetlerden, dehşet verici felaketlerden; büyük, yıkıcı, insanın canına tak eden, korkunç ve helak edici afetlerden dolayı O'na hamediyoruz.

Ey topluluk! Hiç kuşkusuz yüce Allah -O'na hamdolsun-, bizi büyük musibetlerle sınadı. İslâm'ın duvarında açılan gedik bu yüzden çok büyüktür.

Evet, Ebu Abdullah Hüseyin (a.s) öldürüldü, kadınları ve çocukları esir alındı. Kesik başı mızrakların ucuna takılarak memleket memleket dolaştırıldı. İşte bu, benzeri olmayan bir musibettir.

Ey insanlar! İçinizde hangi erkek, onun ölümünden sonra sevinebilir? Ondan dolayı hangi yürek üzüntüden yanmaz? Hangi göz, yaşlarını tutar da sel gibi akıtmaz?

Onun öldürülmesinden dolayı yedi kat gök ağladı; denizler dalgalarıyla, gökler dayanaklarıyla, yer kuşu bucaklarıyla, ağaçlar dallarıyla, balıklar, denizlerin derinlikleri, mukarreb melekler ve bütün semavat ehli ağladı.

Ey insanlar! Onun öldürülmesinin acısıyla parçalanmayacak kalp var mıdır? Hangi yürek onun için yanmaz ki? İslâm'ın surunda açılan bu kapanmaz geğiği, bu onmaz yarayı duymayan kulak kaldı mı?

Ey insanlar! Şehirlerden, diyarlardan kovulur, sağa sola savrulur, memleketlerden çıkarılır, uzaklaştırılır olduk. Sanki Türklerin ve Kabil'in çocuklarıymışız gibi! Hem de işlediğimiz bir suç, irtikâp ettiğimiz bir günah olmaksızın! İslâm'da yıkıcı bir gedik açmadığımız hâlde! Önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık. Bu, olsa olsa uydurulmuş bir düzendir.

Allah'a yemin ederim ki, eğer Peygamber (s.a.a) bizi sevmelerini, bize itaat etmelerini önerdiği gibi, bizi öldürmelerini önermiş olsaydı, bu yaptıklarından fazlasını yapmayacaklardı.

Hiç şüphesiz biz Allah'tan geldik ve yine O'na döneceğiz. Ne büyük ne acı bir felaket! Ne korkunç, ne yakıcı, ne dehşet verici, ne elemli ve ne müthiş bir musibet!!

Başımıza gelenlerden ve bize yapılan kötülüklerden dolayı Allah'ın sevabını umuyoruz. Çünkü O, üstün iradelidir, öç alıcıdır.¹

Kısa olmasına rağmen bu konuşma, Kerbelâ olayını bütün gerçekliğiyle somutlaştırıyordu. Bir yanda, Hüseyin b.

1- el-Luhuf, s.116 Biharu'l-Envar, 45/148-149

Ali'nin (a.s) öldürülmesi, öbür yanda ailesinin esir edilmesi temelinde Ehl-i Beyt'in (a.s) uğradığı zulmü işliyordu. "Taff hadisesi"¹inden sonra yaşadıkları zulümler de cabası. Ki Ehl-i Beyt'ten (üzerlerine selâm olsun) öldürülenlerin kesik başları, en başta Ehl-i Beyt'in efendisi Hüseyin'in (a.s) kesik başı olmak üzere mızrakların uçlarına takılarak memleket memleket dolaştırılmıştı.

İmam Zeynelabidin (a.s) kısa, ama etkili ve vurgulu bir değiniyle, Ehl-i Beyt'in (a.s) yaşadığı sürgünleri, perişanlığı, sağa sola savrulmuşluğu, gördükleri kötü muameleyi ve aşağılayıcı tavırları da tasvir etti. Onlar vahiy hanesinin, risalet madeninin fertleriydiler. İman ehlinin önderleri, hayır, rahmet ve hidayetin kapılarıydılar.

İmam (a.s) konuşmasını, büyük bir dikkatin ve özenin eseri olduğu hemen fark edilen ifadelerle Emevî ordularının Ehl-i Beyt'e (a.s) karşı işlediği suçları tasvir ederek sonlandırdı. Gerçekten Resulullah (s.a.a) eğer bunlara, Ehl-i Beyt'i öldürüp organlarını kesmelerini, müslu yapmalarını, işkençeye uğratmalarını emretmiş olsaydı, bu yaptıklarından fazla bir şey yapmayacaklardı. Peki, Peygamber (s.a.a) öldürülen kişilere müslu yapılmasını (organlarının kesilmesini) uyuzu köpeklere bile yapılmasını yasaklarken, Ehl-i Beyt'e karşı bu cinayeti nasıl işleyebildiler?! Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'ine dair tavsiyeleri ortada dururken, bu insanlar yaptıklarını nasıl izah edeceklerdi?!

Oysa, Resulullah (s.a.a) peygamberliğinin ücreti olarak akrabalarının sevilmesinden başka bir şey talep etmemişti.!!!

İmam Zeynelabidin (a.s), Ehl-i Beyt'in (a.s) mazlumiyetini işlediği bu konuşmasında, Medinelilerin devrimci ruhlarını uyandırmayı amaçlamıştı. Emevî zorbalığına, Süfyanî azgınlığa karşı aydınlanmacı, inkılâpçı duyguları harekete geçirmeyi hedeflemişti.

---

1 -Kerbelâ olayı

Velid b. Utbe b. Ebu Süfyan'ın idaresindeki Medine'de ortam o sene bir gün dahi durulmadı. İki sene içinde üç valinin değiştirilmiş olması, durumun, ortamın sakinleşmediğinin en somut, en açık kanıtıdır. O kadar ki Yezid, Velid b. Utbe yerine Osman b. Muhammed b. Ebu Süfyan'ı atamak zorunda kalmıştı.¹

Osman, Medine'yi yönetebildiğini göstermek, ayrıca Medine'nin ileri gelenlerinin Yezid'den ve kendisinden hoşnut olmalarını sağlamak maksadıyla muhacir ve ensarın çocuklarından oluşan bir heyeti Şam'a gönderdi. Ki genç Halife'yi yakından görsünler ve ondan birtakım hediyeler alsınlar. Fakat giden heyet, Yezid'in iğrenç hayat tarzına ve sapkın davranışlarına tanık oldu.

Medine'ye geri döndüklerinde, açıktan açığa Yezid'e sövmeye ve onu kınamaya başladılar. Dediler ki:

Dinsiz bir adamın yanından geliyoruz. Şarap içiyor, saz çalıyor, meclisinde cariyeler şarkı söylüyorlar. Bu adam köpeklerle oynuyor. Onun meclisindeki yarenleri hırsızlardır. Onu halife olarak tanımadığımızıza sizi şahit tutuyoruz.

Abdullah b. Hanzala şöyle dedi:

Şunların çocuklarından başka kimseyi bulamasam dahi, onlarla mutlaka savaşağım. Bana başışta bulundu ve ikram etti. Ancak ben sırf daha güçleneyim diye onun başışını kabul ettim.

Halk, Yezid'i halife olarak tanımadığını bildirdi ve Abdullah b. Hanzala el-Gasil'e biat etti. Onu kendilerine vali olarak atadılar.²

1- Tarihu't-Taberî, 5/479, 480

2- Taberî, 5/480; el-Kamil fi't-Tarih, 4/103

Medine Ayaklanması

Medineliler için, Yezid'in sapıklığının, İslâm'ı tanımazlığının, zorbalığının ve azgınlığının tek kanıtı, Şam'a gidip gelen heyetin eleştirileri değildi kuşkusuz. Bilakis, Yezid'in ve valilerinin İslâm topraklarının çeşitli bölgelerinde zulüm uyguladıklarını, günah işlediklerini, halkı ağır baskılar altında inlettiklerini, ilâhî haramları tevil götürmeyecek şekilde çiğnediklerini bizzat gözlemliyorlardı.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) gülü, cennet ehlinin efendisi Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'i (a.s) korkunç bir şekilde öldürmesi, nasıl tevil edilebilirdi? Ailesini ve ev halkını esir alması, ne ile izah edilebilirdi? Yüce Allah'ın açık nass ile haram kıldığı şarabı içmesi, tevil edilebilir miydi?

Bunun yanında Emevîler, ensara karşı derin bir kin besliyorlardı. Bu kinlerini her fırsatta dışarı vurmaktan da çekinmiyorlardı. Medineliler, Yezid'in atadığı valiyi şehirden çıkarmakta tereddüt etmediler. Şehirdeki Emevîleri ve onlara bağlı olanları kuşattılar.

Peygamber'in Ehl-i Beyt'inin (üzerlerine selâm olsun) amansız düşmanı Mervan b. Hakem, İmam Zeynelabidin'le konuşarak kendisine eman vermesini diledi. İmam (a.s), büyüklüğünü göstererek, bu adamın, Ehl-i Beyt'e karşı işlediği onca suça, özellikle İmam Hasan Mücteba'nın (a.s) defni hususunda sergilediği düşmanca tavra ve Yezid için biat alınması hususunda İmam Hüseyin'e (a.s) baskı uygulanmasını sağlamasına rağmen, ona eman verdi; bu suçlarını görmezlikten geldi.

Medine halkının isyan ettiği haberi Yezid'in kulağına gidince, isyanı bastırmak üzere Müslim b. Ukbe'yi gönderdi. Evet, Resulullah'ın (s.a.a) şehri ve Allah'ın vahyinin indiği bu mekândaki isyanı bastırmak için gönderdiği bu adama verdiği son derece özel direktiflere kulak verin:

Halkı üç kere sana isyanı sona erdirmeye çağır. Eğer olumlu karşılık verilerse ne ala, değilse derhal onlarla savaş. Onları yenilgiye uğrattığın zaman, Medine'yi üç gün her şeyin mubah olduğu serbest bölge ilan et. Şehirdeki mallar, hayvanlar, silahlar ve yiyecekler askerlere aittir.¹

Bu arada, yaralıları ve arkasını dönüp kaçanları varsa, onları da öldürmesini emretti.²

Yezid'in ordusu Medine'ye vardı. Medine halkına karşı verilen şiddetli bir savaşta, Medineliler dinlerini savunma hususunda övgüye değer kahramanlıklar sergilediler. Şehri savunanların büyük bir kısmı şehit düştü. Bunlar arasında Abdullah b. Hanzala ve bazı sahabeler de vardı.

Şehir, Yezid'in ordusunu eline geçince, ordu komutanı efendisinin emrini yerine getirdi. Askerlerine, Medine'nin kendileri için serbest bölge olduğunu ilan etti. Askerler evlere saldırdılar; kadınları, çocukları ve yaşlıları kılıçtan geçirdiler. Birçoklarını da esir aldılar.

Tarihçi İbn Kesir şöyle der:

Müslim b. Ukbe -ki selef ona Müsrif (Allah'ın sınırlarını aşan) b. Ukbe adını vermişti. Allah yüzünü kara çıkarsın bu çirkin önderin, ne de cahilmiş!- Medine'yi, Yezid'in -Allah ona hayır vermesin- emrettiği gibi üç gün serbest bölge ilan etti. Şehrin ileri gelenlerinin ve Kur'ân hafızlarının birçoğunu öldürdü. Şehir halkının birçok malını yağmaladı... Yanına bir kadın geldi ve "Ben senin yakınıyım." dedi, "Oğlum esirler arasındadır." Dedi ki: "Çabuk oğlunu ona getirin." Çocuğu getirdiklerinde boynunu vurdu. Sonra, "Kadına oğlunun kesik başını verin." dedi. Askerler bu süre zarfında kadınlara tecavüz ettiler. Denildiğine göre, bu günlerde

---

1- Taberî, 5/484

2- et-Tenbih ve'l-İşraf, s.263

bin kadın kocasından başka erkeklerden hamile kalmıştı.

Medainî, Hişam b. Hassan'dan şöyle rivayet eder:

Hirre olayından sonra Medine'de bin kadın, evli olmadığı hâlde doğum yaptı.

Zührî'nin de şöyle dediği rivayet edilir:

Hirre günü yedi yüz kişi öldürüldü. Bunlar muhacir ve ensardan ileri gelenlerdi. Bir de mevalilerin ileri gelenleri vardı. Ayrıca hür-köle ayrımı yapılmadan on binlerce insan öldürüldü.¹

Şamlı askerler bir keresinde bir eve girdiler. Evde bir kadın ve bir çocuktan başka kimse yoktu. Evde alacakları bir şeyin olup olmadığını kadına sordular. Kadın, yanında mal namına hiçbir şey olmadığını söyledi. Bunun üzerine çocuğunu alıp kafasını duvara vura vura öldürdüler. Çocuğun beyni duvara yapışmıştı.²

Sonra Müslim b. Ukbe'nin üzerine oturması için bir kürsü getirildi. Medine halkından esir alınanlar getirildi ardından. Esirlerin her birinden şu sözleri söyleyerek biat etmesini istiyordu:

Ben, Yezid b. Muaviye'nin kulu-kölesiyim. O; canım, kanım, malım ve ailem hakkında dilediği gibi hükmeder!!!³

1- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/220; Tarihu'l-Hulefa, s.233. Taberî bu üç gün zarfında sadece öldürmenin ve malların talan edilmesinin mubah kılındığını anlatmaktadır; 5/491. Ancak ırzlara yönelik tecavüzlerden söz etmiyor. el-Cevzi de, el-Kâmil adlı eserde ona uyuyor.

2- Tarih-u İbn Asakir, 10/13; el-Mehasin ve'l-Mesavi, 1/104

3- Tarihu't-Taberî, 5/493,495; el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/118; Murucu'z-Zeheb, 3/70; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/222

Tarih-u Ya'kubî, 2/251'de şöyle deniyor: "Kureyş'ten bir adam getirilir ve 'Yezid'in kulu ve kölesi olduğunu söyleyerek biat et.' denirdi. O da: 'Hayır!' deyince, derhal boynunu vurulurdu.

Yezid'in kulu olduğunu söylemekten kaçınan, bu şarta bağlı olarak biat etmek istemeyen ve ısrarla Yezid'in değil, Allah'ın kulu olduğunu söyleyenlerin akıbeti kılıçtan geçirilmekte.¹

Müslim'in yanına, Yezid b. Abdullah -Hz. Peygamber'in (s.a.a) eşi Ümmü Seleme onun nenesiydi- Muhammed b. Huzeyfe el-Adevî ile birlikti getirildi. İkisinden biat etmelerini istedi. "Biz, Allah'ın Kitabı ve Peygamber'inin (s.a.a) sünneti üzerine biat ederiz." dediler. Müslim şöyle dedi: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bununla sizi asla serbest bırakmam." Sonra ikisinin boynunu vurdu.

O sırada orada bulunan Mervan b. Hakem şöyle dedi: "Suphanallah! Can güvenliğini almak için getirilen Ku-reyş'ten iki adamın boynunu mu vuruyorsun?"

Müslim elindeki değnekle Mervan'ın böğrünü dürttü ve "Allah'a yemin ederim, eğer sen, onların söylediklerini söyleseydin, gökyüzünü bir parlama anı kadar dahi göremezdin (mutlaka öldürülürdün)." dedi.²

Sonra bir başkası getirildi. Adam: "Ben, Ömer'in sünneti üzere biat ediyorum." dedi. Müslim: "Öldürün!" dedi. Derhal adamın boynunu vurdular.³

Derken İmam Zeynelabidin (a.s), Müslim b. Ukbe'nin yanına getirildi. İmam (a.s), Müslim'e kızgındı. Ondan ve atalarından berî olduğunu vurguladı. Müslim, İmam'ın (a.s) yanına gelmekte olduğunu görünce, titredi ve ona saygı göstermek üzere ayağa kalktı.

İmam'ı (a.s) yanına oturttu. "Ne ihtiyacın varsa, benden iste!" dedi. İmam (a.s), boynu vurulmak üzere Müslim'in yanına getirilenlerin tümü için şefaatte bulundu. Sonra oradan ayrılıp gitti.

1- el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/118; Murucu'z-Zeheb, 3/70

2- Tarihu't-Taberî, 5/492; el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/118

3- Tarihu't-Taberî, 5/93; el-Ahbaru't-Tival, s.265

Ali b. Hüseyin'e (a.s): "Dudaklarının kıpırdadığını gördük. Ne söylüyordun?" diye soruldu. Dedi ki:

O sırada şöyle dedim: "Ey yedi kat göğün ve bu göklerin gölgelediği tüm varlıkların, yerlerin ve bu yerlerin içinde barındırdığı varlıkların Rabbi olan Allah'ım! Ey büyük arşın Rabbi! Ey Muhammed'in ve tertemiz Ehl-i Beyt'inin Rabbi! Bu adamın şerrinden sana sığınyorum. Bu katilin kan dökmesini seninle savıyorum. Onun iyiliğini bana ulaştırmanı ve onun şerrinden de beni korumanı diliyorum."

Müslim'e soruldu: "Daha önce bu delikanlıya ve geçmişlerine sövüp durduğunu görmüştük. Ama senin yanına getirildiği zaman, onu katında yüksek bir yere oturtun; bunun sebebi nedir?"

Dedi ki: "Bu gördüğünüz tavır benim kendi yaklaşımım, kendi görüşümden kaynaklanan bir şey değildir? Kalbim, onu gördüğümde korku ile doldu. Onun için böyle davrandım."

İmam (a.s) Yezid'e biat etmedi. Ali b. Abdullah b. Abbas da Kinde kabilesinden olan dayılarının himayesine sığınarak biat etmedi. Bunun üzerine Müslim b. Ukbe'nin naibi Husayn b. Numeyr şöyle dedi: "Kız kardeşimizin oğlu, ancak Ali b. Hüseyin gibi biat eder."¹

Tarihçiler anlatıyor:

İmam Zeynelabidin (a.s), Hirre olayında Abdumenafoğulları'ndan dört yüz kadını himayesine aldı. Müslim'in ordusu Medine'yi boşaltıncaya kadar bu kadınların iâşesini üstlendi.²

1- en-Nazariye es-Siyasiye Lede'l-İmam Zeynulabidin, Mahmud el-Bağdadî, s.273; el-Mecmau'l-Âlemî Li Ehli'l-Beyt (a.s), birinci baskı, hicrî, 1415

2- Keşfu'l-Ğumme, 2/319; Nesru'd-Durer, el-Abî'den ve İbn A'rabî'den rivayet edilmiştir.

Birçok kanaldan gelen bir rivayette şöyle deniyor:

Müsrif (Müslim) b. Ukbe Medine'ye gelince, Ali b. Hüseyin'i (a.s) çağırdı. İmam (a.s) gelince, onu yakınına getirdi ve saygı gösterip ikramda bulundu. İmam'a (a.s) dedi ki: "Emirü'l-Müminin sana iyi davranmamı ve seni diğerlerinden ayrı tutmamı emretti..."¹

Bunun anlamı gayet açıktır. Eğer İmam'dan (a.s) Yezid'e kulluk bildirimini esasında biat istenseydi, o, kesinlikle bunu reddedecekti. Reddetmenin kaçınılmaz sonucu ise, mübarek kanunun dökülmesiydi. Bu da, Emevî uygulamalarına karşı halkın yüreğinde yeni bir kin dalgasının kabarması anlamına gelirdi. Özellikle egemen rejimin temellerinin sarsıldığı böyle bir konjonktürde böyle bir girişimde bulunmak uygun olamazdı.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) şehrinin üzerine çöken bu kanlı günlerin sonunda Müslim b. Ukbe şunları söyledi:

Allah'ım! Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna şahadet getirdikten sonra, Medinelileri öldürmekten daha iyi bir amel işlemiş değilim. Ahiretten de bir beklentim yoktur.²

O günlerde Müslim yetmiş yaşını geçmişti. Yani ölümü yakındı. Nitekim çok geçmeden, henüz Mekke'ye varmamışken yolda öldü. İslâm'ın sadece adını taşıyanlardan biriydi. Bu gibi insanlar, Kur'ân ve hadisi, daha geniş çaplı cinayetler işlemek için kullanırlardı. Muaviye b. Ebu Süfyan'a samimiyetle bağlı kimselerden biriydi. Sıffin Savaşı'nda, Müslümanların meşru halifesi olan İmam Ali b. Ebu Talib'e (a.s)

1- el-İrşad, 2/152

2- Tarihu't-Taberî, 5/497; el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/123

karşı Muaviye b. Ebu Süfyan'ın ordusuna komutanlık etmişti.¹

Belki de Peygamber efendimizin (s.a.a) Medine ile ilgili şu hadisini duymamıştı:

Medinelileri korkutanı Allah korkutsun. Allah'ın, meleklerin ve bütün meleklerin laneti onun üzerine olsun.²

Belki de sözünü ettiğimiz bu hadisi duymuştu, fakat Peygamber'in (s.a.a) halifesi olduğunu iddia eden kişinin, Peygamber'in (s.a.a) kızının oğlunu öldürmeye, Hz. Peygamber'in (s.a.a) kızlarını bir şehirden diğerine esirler gibi gezdirip teşhir etmeye cüret ettiğini, buna karşılık hiç kimsenin bu iğrenç cinayete ses çıkarmadığını görünce, "Medine'ye saldırmak için kimden korkayım?" diye düşünmüştü!

Medinelilerin isyanını vahşice bastırdıktan, ayaklanmayı sona erdirdikten sonra, Müslim, Abdullah b. Zübeyr'in Emevî yönetimine başkaldırısını ilan ettiği Mekke'ye yöneldi. Fakat yolda öldü. Husayn b. Numeyr, Yezid'in emirleri uyarınca Emevî ordusunun komutasını ele aldı. Mekke'nin yakınlarına varınca, şehri kuşattı; Kâbe'yi mancınkla dövdü ve yaktı.³

Mekke'nin Emevî ordusu tarafından kuşatma altında tutulduğu günlerde Yezid öldü. Kimin adına savaşaçağını

1- Vak'at-u Siffin, s.206, 213; el-İsabe, 3/493-494

2- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/223. Hadisi, Neseî rivayet etmiştir. Bir benzerini Ahmed b. Hanbel de rivayet etmiştir. Bu konuyla ilgili başka hadisler için bk. Kenzu'l-Ummal, Kitabu'l-Fedail, Hadis no: 34886; Vefau'l-Vefa, s.90; Sefinetu'l-Bihar, 8/38-39, Deaimu'l-İslâm'dan naklen.

3- Tarihu't-Taberî, 5/498; el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/24; el-Kelbî, Avane b. Hakem'den rivayet etmiştir. Sonra İbn Ömer'den de bazı haberler rivayet etmiştir ki, burada Kâbe'nin İbn Zübeyr'in adamları tarafından yanlışlıkla yakıldığı fikri işlenmektedir. Amaç iğrenç tynetli Yezid'i temize çıkarmaktır kuşkusuz.

bilmeyen ordu komutanı, İbn Zübeyr'le görüşmelerde bulundu.

Bu görüşmelerde, Şam'a kendisiyle birlikte gelmesi şartıyla kendisine biat etmeyi kabul edebileceğini bildirdi. Fakat İbn Zübeyr bu şartı reddetti. Husayn de ordusuyla birlikte Şam'a döndü.

Emevî Ailesinde Çatlama

Yezid, hicrî 64 tarihinde 38 yaşında Huvvarin'de öldü. Üç sene birkaç ay süren yönetimi boyunca amel defteri, Hz. Peygamber'in (s.a.a) kızının oğlunu öldürmek; vahiy ailesini, risalet hanesinin özgür kadınlarını esir almak, Medine şehrinde katliam gerçekleştirmek ve Kâbe-i Şerif'i yıkmak gibi kara sayfalarla doluydu.

Yezid'in ölümünden sonra Şamlılar, onun oğlu Muaviye'ye biat ettiler. Fakat Muaviye'nin yönetimi kırk günden fazla sürmedi. Kırkuncu günün sonunda tahttan indiğini ilan etti ve ondan sonra da karanlık bir şekilde öldü.

Emevî hanedanını destekleyen güç odakları kendi içinde iki gruba bölündü:

Bir grup Mervan b. Hakem'in önderliğini destekliyordu. Bu grubu, Hassan el-Kelbî önderliğindeki Yemen kabileleri destekliyordu.

Dahhak b. Kays el-Fehrî önderliğindeki Kaysiyyin güçleri de, Abdullah b. Zübeyr'e arka çıkıyordu.

Yezid'in kısa süren egemenliği müddetince, Kelbîler yavaş yavaş iktidarın merkezine nüfuz ettiler. Bu yakınlığı kullanarak Kaysîlere ağır baskılar uyguladılar.

Bu durum, Dahhak'ı rahatsız ediyordu. Nitekim Yezid'in ölümünden sonra fırsat doğar doğmaz Adnanî Araplarından olan İbn Zübeyr'e biat etti.

Kelbîlerle Kaysîler ise Merc-u Rahit¹ denilen yerde birbirine girdi. Savaş Kelbîlerin zaferiyle sonuçlandı. Mervan b. Hakem halife oldu. Böylece Şam'daki durum nispeten durulur gibi oldu.

Emevî Yönetimine Karşı Muhalefetin Artması

Abdullah b. Zübeyr, Muaviye'nin ölümünden itibaren başlattığı Emevî yönetimine karşı muhalefet hareketinin dozunu günbegün artırıyor. Hicazlıları Müslümanların hali-fesi olarak kendisine biat etmeye davet etmişti. Hicaz bölgesinin büyük çoğunluğu da ona biat etmişti. Irak da, Emevî yönetimine karşı hareketlenmelerin yeniden başladığına tanık oluyordu.

Öyle anlaşılıyor ki, ardı arkası kesilmeyen mektuplarla Hüseyin'i (a.s) çağırın, onun temsilcisini coşkuyla karşılayan, sonra onu o utanç verici tarzda yalnız bırakan Iraklılar, bu aşağılayıcı tavırlarından dolayı pişman olmuşlardı. Aca-ba Şam'a karşı harekete geçenlerin tamamı, daha önce bu yönetimi destekledikleri için pişmanlık duyan kimseler miydiler?

Cevap: Hayır! Yezid'in ölümünden sonra harekete geçenlerin tümü İslâmî endişelerle harekete geçenler değildi. Örneğin Şam'ın Irak'a tâbi olmasını, hilafetin başkentinin yeniden Irak'a taşınmasını isteyen kimseler de vardı.

Her neyse, gerek dinî endişelerle harekete geçenler, gerekse politik emeller peşinde koşanlar, Şam yönetimine karşı muhalefetlerini ilan etmişlerdi. Ancak bunlar, kısa vadede Emevî yönetiminin yıkılması hususunda kayda değer bir iş başaramadılar.² Tevvabinler grubunun komutanı Süleyman

---

1- Şam'ın doğusuna düşen bir yer.

2- Zindeganiyi Ali b. Hüseyin, s.92 (Hayatu'l-İmam Ali b. Hüseyin -a.s-)

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

b. Surad öldürüldü. Ordusundan geri kalanlar da Kûfe'ye döndü. Bu esnada Muhtar b. Ebu Ubeyde es-Sakafî, "Ya Le-Sarati'l-Hüseyin" (Hüseyin İntikamı Uğruna) sloganıyla etrafına insan toplamaya başladı.

Muhtar, Tevvabin grubunun başarısızlığından sonra Şiîleri ayaklanmaya hazırladı. Herhangi bir Şiî hareketin başlaması için Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden birinin önderliğinin gerekliliğini çok iyi biliyordu. İsyanı başlatmanın, Ehl-i Beyt adına olmasının şart olduğunu anlıyordu. Ali b. Hüseyin'den (a.s) daha iyisi var mıydı? Şayet İmam Zeynelabidin (a.s) bu öneriyi reddetseydi, bu takdirde önündeki tek seçenek, İmam Seccad'ın (a.s) amcası Muhammed b. Ali b. Ebu Talib'ti.

Bundan dolayı Muhtar, İmam'a (a.s) ve amcasına aynı anda mektup gönderdi. İmam (a.s), açıkça kendisini desteklediğini belirtmedi. Ancak babasının intikamını aldığında bu hareketini onayladığını belirtti. Amcası Muhammed b. Hanefiyye ise, Kûfe'den gelen heyetin, Muhtar'ın sancağı altında harekete geçmenin meşruiyeti ile ilgili olarak kendisine yönelttiği soruya şöyle cevap verdi:

Bizim kanımızın intikamını alma isteği ile sizi davet eden kişi ile ilgili olarak zikrettiklerinize gelince, Allah'a yemin ederim ki, yüce Allah'ın, kullarından dilediği kimselerin eliyle bizi muzaffer kılmasını isterim.¹

1- Tarihu't-Taberî, 6/12-14, Ebu Mihnef rivayeti. İbn Nema el-Hilî, Şerhu's-Se'r adlı eserinde babasından şöyle rivayet eder: "Muhammed b. Hanefiyye gelen heyete: 'Haydin, benim ve sizin imamınız olan Ali b. Hüseyin'e gidelim.' dedi. İmam'ın yanına gidip heyetin geliş amacını ona anlattıklarında, İmam amcası Muhammed'e şöyle dedi: 'Ey amca! Zenci bir köle dahi biz Ehl-i Beyt'in tarafını tutup intikamımızı almak istese, insanların onu desteklemesi gerekir. Ben, bu iş için seni vekil tayin ettim. Dilediğin şekilde hareket et.' Bunun üzerine heyettekiler dı-

Heyettekiler, İbn Hanefiyye'nin, Muhtar'ın hareketini desteklediği sonucunu çıkardılar. Böylece Muhtar Sekafî, İbrahim b. Malik el-Eşter gibi Şia'nın ileri gelenlerini yanına çekebildi.

Muhtar, Ubeydullah b. Ziyad ve Ömer b. Sa'd'ın kesik başlarını İmam'a (a.s) gönderdi. İmam (a.s) düşmanlarının kesik başlarını görünce, Allah için şükür secdesine kapandı ve şöyle dedi:

Düşmanlarımdan intikamımın alındığını bana gösteren Allah'a hamdolsun. Allah, Muhtar'ı hayırla mükâfatlandırın.¹

Yakubî şöyle der:

Muhtar, İbn Ziyad'ın pis kafasını İmam Ali b. Hüseyin'e gönderirken elçiye, kesik başı, İmam (a.s) öğlen namazını bitirip yemek sofraya konulduğu zaman onun önüne koymasını emretti. Elçi, İmam'ın (a.s) kapısına geldi. İnsanlar yemek için eve dolmuşlardı. Adam var gücüyle şöyle bağırdı: "Ey Peygamber'in Ehl-i Bey'ti! Risalet madeni! Meleklerin inip çıktığı mübarek hane! Vahyin iniş mekânı! Ben, Muhtar b. Ebu Ubeyde es-Sekafî'nin elçisiyim. Yanımda Ubeydullah b. Ziyad'ın kesik başı var." Haşimoğulları'nın evlerinde tek bir Alevî kalmayacak şekilde hepsi hüngür hüngür ağlamaya başladı.²

Tarihçiler şöyle diyorlar:

İmam Zeynelabidin'in (a.s), babasının şehit edilmesinden sonra güldüğü görülmemişti. O günden sonra

---

şarı çıkarken şöyle dediler: Zeynelabidin ve Muhammed b. Hanefiye bize izin verdi." Biharu'l-Envar, 45/365'te de ondan bu şekilde rivayet edilmiştir.

1- Ricalu'l-Keşî, s.127, Hadis: 203. Bu eserden naklen el-Muhtar es-Sakafî, s.124

2- Tarih-i Yakubî, 2/259

sadece İbn Mercane'nin kesik başını gördüğünde güldüğü görülmüştü.¹

Bazı tarihçiler şöyle diyorlar: İmam (a.s), tağutun kesik başını gördüğü zaman şöyle dedi:

Suphanallah! Allah'ın kendisine hiçbir nimet vermediği kimseden başkası dünyaya aldanmaz. Ebu Abdullah'ın (Hüseyin'in) kesik başı İbn Ziyad'ın yanına götürüldüğü zaman, yemek yiyordu.²

Mihnet ve Karışıklıklarla Geçen Yıllar

Hicrî 66–75 tarihleri arasındaki yıllar; Şam, Hicaz ve Irak açısından sıkıntıların ve çalkantıların had safhada olduğu yıllardı. Bu süre zarfında adı geçen bölgeler huzur ve güven yüzü görmedi.

Hicaz, Halife Abdulmelik'in kuvvetlerinin Mekke'ye saldırmasına ve Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesine tanık oldu. Ancak çalkantılar bakımından Irak'ın payına düşen, diğer iki bölgeden de fazlaydı. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Iraklıların başına gelenler, Resul-i Erkem'in (s.a.a) torununun onlara yaptığı bedduanın bir sonucuydu. İmam Hüseyin (a.s) Kerbelâ'da elini göğse açmış ve şöyle beddua etmişti:

Allah'ım! Onların üzerine gökten bir damla yağmur yağdırma. Yusuf zamanındaki kıtlık yılları gibi yılları üzerlerine gönder. Sakifli delikanlıyı başlarına musallat et; ağzına kadar zehir dolu kâseyi onlara içirsin. Çünkü onlar bizi yalanladılar ve bizi yalnız bıraktılar...³

1- age.

2- el-İkdu'l-Ferid, 5/143

3- Tarihu't-Taberî, 5/451; Vak'atu't-Taff, s.254. Buna yakın bir metin de el-İrşad, 2/110-111'de yer alır. Ancak bu rivayette "Yusuf zamanındaki yıllar gibi yılları..." ve "Sakifli delikanlı..." ifadeleri yer almaz.

Yüce Allah, Hüseyin b. Ali'yi (a.s) yalanlayan ve onu yalnız bırakan Iraklılardan, Haccac b. Yusuf es-Sakafi gibi zalim ve cani bir adam aracılığıyla intikam aldı. Bu adam, "kan dökmeden duramayan, kendisinden başka hiç kimse- nin yapamayacağı cinayetleri işleyen" bir kimseydi.¹

Haccac, ne sıcağa, ne de soğuğa karşı koruyan zindanlar yapmıştı. Tutuklulara işkencelerin her türlüünü, en şiddet- lilerini uyguluyordu. Tutukluların ellerini ucu çatalaştırıl- mış Fars kamışı ile kan akıtıncaya kadar kesiyordu.

Tarihçiler anlatıyor:

Onun yaptırdığı zindanlarda elli bin erkek ve otuz bin kadın can verdi. Bu kadınların on altı bin tanesi çıplaktı. Erkekleri ve kadınları aynı yerde tutuyordu.² Zindanında otuz üç bin kişi sayılmıştı ki, bunların borç muamelesi veya başka bir sorumluluk gibi her- hangi bir suçu yoktu.³ Zindana gider ve tutuklulara: "Sinin, alçalın orada; bana karşı konuşmayın." derdi.⁴

Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabrini ziyaret eden Müslü- manlarla alay eder ve şöyle derdi:

Elleri kuruyasıcılar. Çürümüş odunları ve kemik- leri tavaf ediyorlar. Emirü'l-Müminin Abdulmelik'in sarayını tavaf etseler ya! Kişinin Halife'sinin, Pey- gamber'inden daha üstün olduğunu bilmezler mi?!⁵

1- Hayatu'l-Hayavan, s.167

2- Hayatu'l-Hayavan, 1/170

3- Mu'cemu'l-Buldan, 5/349

4- Tehzibu't-Tehzib, 2/212. (Çevirenin notu: Bu cümle Müminün, 108 ayetinde yer alan bir ifadedir. Bu ifadeyi yüce Allah, cehennemlik- lere karşı söylüyor. Öyle anlaşılıyor ki, zalim Haccac, bu ifadeyi kul- lanmakla kendisini tanrı konumunda, zindanındakileri de cehennem- ni (!) attığı kulları konumunda görüyordu!)

5- Şerhu'n-Nehc, 15/242, Dabbas'ın İftiraku Haşim ve Abdüşşems adlı kitabından. Bundan önce rivayet Müberred'in el-Kâmil adlı ese- rinde, 1/222'de yer almıştır. Yine bk. Sünen-i Ebu Davud, 4/209; el-

Abdumelik b. Mervan, kendisinden sonra tahta geçmek üzere oğlu Velid'i veliht tayin etti. Büyük cani ve terörist Haccac'a iyi davranmasını tavsiye etti. Ona dedi ki:

Haccac'a dikkat et ve ona ikramda bulun. Çünkü sizin için minberleri elverişli hâle getiren odur. O, senin kılıcıdır, ey Velid! Ve sana kötülükle yönelenleri engelleyen elindir. Kimsenin onun aleyhine söylediği sözleri dinleme. Onun sana muhtaç olduğundan çok, sen ona muhtaçsın. Ben öldükten sonra insanları biat etmeye çağır. Başı ile hayır diyenin başını, kılıcınla kes..."¹

Nitekim bu vasiyeti, onu hayatının sonuna kadar kötülüğe sevk edecek şekilde somutlaştı. Çünkü bu vasiyetten kısa bir süre sonra öldü. Ölüm tarihi, hicrî 86 senesinin şevval ayıdır.

Hasan el-Basrî'ye onu nasıl gördüğü sorulmuş, o da şu cevabı vermişti:

Kötülüklerinden biri, Haccac olan bir adam hakkında ne söyleyeyim.²

Bidaye ve'n-Nihaye, 9/131; en-Nesaihu'l-Kâfiye, İbn Akil, s.11, el-Cahiz'den naklen; Resailu'l-Cahiz, 2/16

1- Tarihu'l-Hulefa, s.220

2- Murucu'z-Zeheb, 3/96

İMAM ZEYNELABİDİN'İN ŞEHİT EDİLMESİ

Velid, babası Abdulmelik b. Mervan'dan sonra tahta geçti. Tarihçi Mes'udî, onu zorba, acımasız, zalim ve taşyürekli biri olarak nitelendirir.¹

Emevî halifelerinden biri olan Ömer b. Abdulaziz de halifeliği zamanında onu şöyle eleştirmiştir:

O, yeryüzünü zulümle dolduranlardan biriydi.²

Bu zalim tağutun zamanında, büyük İslâm âlimi Said b. Cübeyr, Emevî valilerinin en acımasız olan Haccac b. Yusuf es-Sakafî tarafından şehit edildi.

Velid, bütün insanlar içinde İmam Zeynelabidin'e (a.s) en büyük kını duyan biriydi. Çünkü İmam (a.s) yaşadıkça iktidar ve egemenliğe tamamen sahip olmayacağını düşünüyordu.

Kuşkusuz İmam (a.s), büyük bir halk kitlesini etkiliyordu. İnsanlar hayranlıkla ve saygılarını ifade ederek onun ilmini, fıkıh bilgisini ve ibadetini anlatıp dururlardı. Meclisler, onun sabrına ve diğer özelliklerine dair menkıbelerle çalkalanıyordu. İnsanların kalplerinde ve duygularında büyük bir yer edinmişti.

Büyük âlim Said b. Cübeyr de, onu görme onuruna nail olanlardan biriydi, onunla görüşmekten ve onun sözlerini dinlemekten büyük bir şeref duyardı.

1- Murucu'z-Zeheb, 3/96

2- Tarihu'l-Hulefa, s.223

İmam'ın (a.s) bu farklı ve belirgin konumunun ifadesi olan olguların tümü Emevîleri rahatsız ediyordu. Rahat uyuyamıyorlardı.

Ona en büyük kını duyan da Müslümanların hâkimi ve Resulullah'ın (s.a.a) halifesi olma düşlerini kuran Velid b. Abdulmelik'ti.¹

Zührî, Velid'in şöyle dediğini rivayet eder:

Ali b. Hüseyin bu dünyada var oldukça bana rahat yüzü yoktur.²

Nitekim tahta çıkar çıkmaz, İmam Zeynelabidin'e (a.s) suikast düzenlemeye karar verdi. Öldürücü bir zehri Medine'deki valisine gönderdi ve bu zehri İmam'a (a.s) içirmesini emretti.³ Vali de onun bu emrini yerine getirdi.

Böylece İmam'ın (a.s) mübarek ruhu, şu dünyanın ufuklarını ilmiyle, ibadetleriyle, cihadiyla ve heva ve heveslerden arınmışlığıyla aydınlattıktan sonra yaratıcısının katına yükseldi.

İmam Ebu Ca'fer Muhammed Bâkır (a.s), babasının naşını defnetme ile ilgili merasimleri yerine getirdi. O güne kadar Medine'nin tanık olmadığı bir kalabalık tarafından kaldırılan cenaze Bakiu'l-Ferkad mezarlığına getirildi.

Tertemiz amcası, cennet gençlerinin efendisi, Resulullah'ın (s.a.a) gülü İmam Hasan Mücteba'nın (a.s) kabrinin yanı başında bir kabir kazdılar.

1- İmam Zeynelabidin'i (a.s) zehirleyen kişinin Hişam b. Abdulmelik olduğu kanaatinde olan tarihçiler de vardır. bk. Biharu'l-Envar, 46/153.

Aslında bu iki rivayeti bir noktada buluşturmak mümkündür. Şöyle ki: Birinin bu suikastı plânladığı, diğèrininse uyguladığı sonucu çıkarılabilir.

2- bk. Hayatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s), s.678

3- Biharu'l-Envar, 46/153; el-Fusulu'l-Muhimme, İbn Sabbağ el-Malikî, s.194

İmam Bâkır (a.s), babası Zeynelabidin'in, Seyyidu's-Sacidin'in (a.s) mübarek naşını kabre indirdi ve son karargâhının üzerini toprakla örttü.

Selâm doğduğu gün, şehit edildiği gün ve diriltileceği gün onun üzerine olsun.

Dördüncü Bölüm

- Risalet Ehl-i Beyt'inin (a.s) Hayat Tarzına Genel Bir Bakış
  - İmam Zeynelabidin (a.s) Çağının Özellikleri
  - İmam Zeynülebidin'in (a.s) Stratejisi ve Cihadı
  - İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hayatında Ön Plâna Çıkan Eşsiz Olgular
-

RİSALET EHL-İ BEYT'İNİN HAYAT TARZINA GENEL BİR BAKIŞ

Risalet Ehl-i Beyt'inin (a.s) misyon nitelikli hayat tarzına ilişkin sahih bir tasavvura sahip olmamız için aşağıdaki sorulara cevap bulmamız kaçınılmazdır:

1- İslâm risaleti nedir?

2- Bu risaletin karşı karşıya bulunduğı tehlikeler nelerdir?

3- Bu tehlikelere karşı alınması gereken tedbirler, kurulması gereken barikatlar hangileridir?

Bu sorulara cevap vermeden önce şunu söylüyoruz: Evrene ve insanın evrendeki konumuna ilişkin iki temel teori vardır:

Birinci Teori: Evren, her şeye gücü yeten bir hükümdarın, mutlak Melik'in mülküdür. Bu Melik, perdeler gerisinde evreni denetlemekte, kontrol etmektedir. Bu, gözlemlenemeyen bir denetimdir. Bu evrende insan, bir görevli ve bir halifedir; asil ve hâkim konumda değildir. Çünkü şu evren, başta insanın kendisi de olmak üzere içindeki bütün varlıklarla başkasına ait bir mülktür. İnsan, sadece halifelik ve eminlik yükümlülüğünü üstlenmiştir.

Dolayısıyla bu halifelik, bu memurluk; emir ve yasakların, tedbir ve plânlamaların, hayatın seyrine dair önerilerin her şeye gücü yeten bu muktedir Melik'ten vahiy yoluyla alınmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bir memur, kendisine emanet edilen görevi, Melik'in kararları doğrultusunda yeri-

ne getirmekle yükümlüdür. Şu hâlde insan, bu muktedir Melik'in emirlerine bağlı olmak durumundadır.

Bu temel teorinin bir diğer boyutu, sorumluluk, hesap, sevap ve ceza olgularını da beraberinde getirmesidir. Bunlar da şu görünen âlemin ötesinde başka bir âlemin varlığını ortaya koymaktadır. Çünkü sözünü ettiğimiz gizli denetimin sonuçlarının gerçekleşmesi o âlemin varlığı ile mümkündür. Bu da, insanın şu kısa dünya ömrüyle sınırlı bir varlık olmadığını gösterir.

Bilakis, insan, daha uzun bir yolculuğu gerçekleştirme durumundadır. Büyük hedefleri gerçekleştirme yolundadır ki, bunların tümünü bu dünyada eksiksiz yerine getirme gücüne ve imkânına da sahip değildir. Çünkü insanın gerçekleştirmekle yükümlü olduğu görevler, şu kısacık dünya ömrünün kapasitesinin çok çok üstünde bir yoğunluğa sahiptir.

Amaçları, hedefleri ve varlığını sürdürmesi açısından şu fani dünyanın çok daha ötesinde geniş sınırları aşabilmesi mümkün olduğu zaman insan, yükümlü olduğu büyük hedefleri gerçekleştirebilir.

İslâm medeniyeti, bütün kısımları ve dallarıyla işte bu temel teoriden ibarettir. Bu da, neticede insanın hayat ve evren çapında Allah ile kurduğu münasebetleri somutlaştırmasıdır.

İkinci Teori: Bu da insanın kendisini bu evrende asil görmesinden; evrenin, bir hükümdara boyun eğmediğini, perde gerisindeki bir denetime tâbi olmadığını düşünmekten ibarettir. İnsanın zihninde bu asillik ve bu bağımsızlık fikri belirginleşince, sorumluluk olgusunun bir anlamı kalmaz. Sorumluluk duygusu ortadan kalkınca da, geride bir tek sorumluluğu kendi başına üstlenmesi kalır.

İnsanın, sırf kendisini kendisine karşı sorumlu hissetmesi, yüksek bir makama karşı sorumlu olduğu, onun denetimine tâbi olduğu, büyük sevap veya büyük cezayla sonuç-

lanacak büyük hedefleri gerçekleştirmekle yükümlü olduğu düşüncesinin alternatifi olarak belirginleşir. Buna göre, kendisi için apayrı bir sorumluluk icat eder. İnsan, sorumluluk belirleme yükümlülüğünü üstlenince, bu sorumluluk kendisinin ürünü olur. Dolayısıyla belirlediği sorumluluk da bütünüyle kendisinin içindeki duygu ve düşüncelerin bir yansıması, bir kopyası şeklinde belirginleşir. Diğer bir ifadeyle, onca eksikliği ve sapkınlığıyla içsel, ruhsal ve duygusal içeriğinin bir ifadesi olur.

İnsan, kendisi için sorumluluklarını belirlemeyi istediği zaman, onları, izlemek istediği yolun ışığında belirleyeceği hedeflerine göre belirleyecektir kuşkusuz.

İnsanın yolu, madde çerçevesiyle sınırlı olacağı için de, doğal olarak hedefleri de bu sınırlı yol düzeyinde olacaktır. Bunun da sonucunda ahlâkî değerler iflas edecek, bundan da doğal olarak beşeriyet bünyesinde kavgalar, çekişmeler doğacaktır.

İslâm, insanı birinci teori temelinde eğitmek ve insanın varlığının bir parçası olması, kanuna karışıp damarlarında akması, düşüncesinin ve duygularının bir parçası olması, bütün tasarruflarına yansımaları, Allah ile, kendisiyle ve başkalarıyla kurduğu ilişkilere damgasını vurması üzere gelmiştir.

Bu nedenle İslâm'ın insana, bütün güçlerine ve ilişkilerine egemen olması şarttır ki, insanı eğitebilsin. İslâm'ın insan üzerindeki egemenliği ne kadar geniş olursa, eğitim de o kadar başarılı olur. Çünkü bazı durumlarda babanın çocuğunu terbiye etme hususunda başarılı olmadığını görebiliyoruz. Bunun nedeni; babanın, çocuğun varlığına tümüyle egemen olamamasıdır. Bu çocuk onun oğlu olduğu kadar toplumun da çocuğudur; toplumla ilişki içindedir, toplumdan etkilenmektedir, toplumu etkilemektedir; duygu, his, düşünce ve tepki alışverişinde bulunmaktadır. Ahlâkî, sosyal,

siyasal, ekonomik ve hayatın bunun dışındaki değişik alanlarında toplumla ilişkiler kurmaktadır.

Bu yüzden, ifsat etmiş toplumlarda birçok babanın çocuklarının terbiyesi hususunda başarısız olması doğaldır.

Şu hâlde eksiksiz, mükemmel bir terbiye, ancak terbiyecinin insan üzerindeki egemenliğinin eksiksiz ve kâmil olması ile mümkündür. İnsanın başkalarıyla kurduğu sosyal ilişkilerin tümünün kontrolü bu terbiyecinin elinde olmalıdır. Diğer bir ifadeyle, varlık bütünüyle bu terbiyecinin egemenliği altında olmak durumundadır. Bu durumda bir tek şahıs, hem baba, hem de toplum işlevini görür. O zaman bu terbiyeciye, mükemmel bir terbiyeci diyebiliriz.

Resulullah (s.a.a) bütün sosyal ilişkilere egemen olurken bunu yapmıştır. Çünkü o, bizzat topluma önderlik etmiş, bir toplum inşa etmiş, bu topluma bizzat yol göstericilik etmiştir. Bu toplum için plânlar yapmış, geleceğini ve gidişatını şekillendirmiş, toplumsal çerçevedeki bütün ilişkileri yeniden bina etmiştir; insanın kendisiyle, Rabbiyle, ailesiyle, toplumun diğer fertleriyle ilişkilerini...

Bu yüzden sayılan bu hususların tümü Hz. Peygamber'in (s.a.a) egemenliği altındaydı. Böylece başarılı bir terbiye için en temel şart eksiksiz bir şekilde meydana gelmişti.¹

Peygamber efendimizin (s.a.a), toplumu, geleneklerini, düzenini ve anlayışını kapsamlı bir değişim ameliyesine tâbi tutmasına rağmen, bu kapsamlı değişim ameliyesinin önündeki yol o kadar da kısa değildir. Bilakis, cahiliye ile İslâm arasındaki dehşetli manevî aralık çapında uzayıp giden bir süreçtir bu. Peygamber'in (s.a.a), cahiliye insanını ele alıp onu yeniden inşa ederek, ondan yeni nuru taşıyan İslâmî bir

---

1- Ehlul-Beyt / Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.117-122

insan meydana getirmesi, içindeki bütün cahiliye kalıntılarını ve kirlerini söküp atması gerekiyordu.

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a), gerçekten kısa sayılacak bir süre zarfında yürüttüğü değişim ameliyesi çerçevesinde müthiş adımlar attı.¹ Nitekim nebevî terbiye muazzam bir sonuç verdi ve eşsiz bir değişim gerçekleştirdi.

Ne var ki, bir bütün olarak İslâm ümmeti, birçok değerlendirme açısından bu muazzam değişim ameliyesini, yalnızca bir dönem yaşayabildi. Bu süre ise, akidevî risaletler, ve değişim çağrıları açısından, peygamberliğin bağrında sadece on yıl yaşamış bir nesli, risalet misyonunun sürdürücüsü bir önder olmaksızın yüceltip, bilinç, objektiflik düzeyine ulaştırmak ve geçmişin kalıntılarını kurtarmak için yeterli değildir; bu neslin risalet çizgisini sürdürmeye, Allah davasının sorumluluğunu tam bir basiretle ve kesintisiz bir değişim ameliyesi şeklinde belirginleşen bir pratikle temsil etmeye layık olacak şekilde yeni risaletin kazanımlarını kavrayıp özümsemesini sağlamak için kâfi gelmez.

Bilakis, akidevî risaletlerin mantığı, ümmetin, sözü edilen yüksek değerleri özümseme derecesine yükselmesi için, hazırlık döneminden çok daha uzun bir süre akidevî vesayet altında yaşamasını zorunlu kılmaktadır.²

İslâm da, amaçlarını eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmeyi istediği için İslâmî kuralların, İslâmî eğitim programının bizzat Peygamber'in (s.a.a) eliyle tatbik edilmesi gerekiyordu. Kapsamlı bir eğitim için gerekli olan tüm şartlar, yeterli denecek bir zaman diliminde yerine gelmesi amacına yönelik olarak Hız. Peygamber'in (s.a.a) hayatı bu doğrultuda uzaması veya İslâm'ın tatbiki için, kendisinden sonra bu göreve layık; akide, düşünce ve amel bağlamında masumiyet derecesine ulaşmış kimseleri vekil tayin etmesi gerekiyordu.

1- Bahsun Havle'l-Velaye, s.15

2- age. s.59

Eğitim sürecinin herhangi bir sapmadan veya bütünüyle çözülmeyen korunması için bundan başka yol yoktu.

Şu hâlde, tarihin akışı içinde belirginleşen değişim hareketi, Hz. Peygamber'e (s.a.a), hareketini zaafardan ve tersine dönmelerden korumasını gerektiriyordu. Bunun yolu, yeni inkılâbî hareketi güvendiği ellerin vesayetine bırakmasıydı. Böylece genç değişim hareketini korumakollama görevi, Hz. Peygamber'in Masum Ehl-i Beyt'inin şahsında somutlaştı. Resulullah (s.a.a) onları bizzat hazırlamıştı. Misyon sahibi önderler olarak özel bir donanıma sahip olmalarını sağlamıştı. Ki amaçlanan kapsamlı değişim hareketini, büyük risalet hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürebilsinler.

İslâm'ın Karşı Karşıya Bulunduğu Tehlikeler

İslâm, beşerî bir teori değildir. Dolayısıyla düşünce olarak pratik ve uygulama neticesinde belirginleşmesi, kavramlarının beşerî deneyimlerin imbiğinden süzülerek billurlaşması söz konusu olamaz. İslâm, Allah'ın risaletidir; hükümleri ve kavramları kendi içinde belirlenmiştir. Deneyimin gerekli gördüğü bütün genel yasamalarla rabbanî tarzda donatılmıştır. Bu yüzden bu harekete önderlik edeceklerin, bu risaleti bütün sınırları ve bütün ayrıntılarıyla özümsemiş olmaları, hükümlerine ve kavramlarına dair eksiksiz bir bilince sahip olmaları zorunludur.

Aksi takdirde geçmiş zihinsel verilerinden esinlenme, ilk dönemin odaklanmalarından medet umma durumunda kalır. Diğer bir ifadeyle kendini tekrarlamak, yani tüketmek durumunda kalır.

Bunun sonucu, hareketin deneyim süreci itibariyle tersine dönmesidir. İslâm'ın, semavî risaletlerin sonuncusu olarak zamanla birlikte ve uyumlu hareketini sürdürmesi gerekir; bütün zamansal, coğrafi ve kavmî sınırları aşması lâzım gelir.

Bu yüzden -bu süreklilikte belirleyici rol oynayan- önderlik kurumunun deneme-yanılma yöntemi esasında hareket etmesine hoşgörüyüle bakılamaz. Çünkü belli bir zaman diliminde biriken hatalar, risaletin bünyesinde onulmaz bir gediğin açılmasına yol açabilir ve bütün bir hareketi iptal olmak ve çöküşle tehdit edebilir.¹

Resulullah efendimizin (s.a.a) vefatından sonraki hadiseler, bu gerçeğin en somut kanıtıdır. Resulullah (s.a.a) tarafından davetin imamlığına tayin edilmeyen ve bu görevi la-yıkıyla yerine getirmeye ehil olmayan muhacir kuşağının ic-ranın başına geçmelerinin üzerinden yarım asır veya daha kısa bir süre geçtikten sonra yukarıda işaret ettiğimiz realite en belirgin şekliyle ortaya çıktı.

Daha çeyrek yüz yıl geçmemiştir ki, raşid hilafet, kadim İslâm düşmanlarının şiddetli darbeleri altında daha fazla dayanamayarak yıkıldı.

Bu kadim İslâm düşmanları, aşamalı olarak yönetim mekanizmalarına sızmayı, bilinçten yoksun önderlik kurumunu etkileri altına almayı başarmışlardı. Sonra her türlü şiddeti kullanarak ve büyük bir küstahlıkla yönetimi ele geçirdiler.

Ümmeti, ümmetin yetişmekte olan yeni neslini, kişiliğinden ve insanlığa önderlik misyonundan ödün vermeye mecbur bıraktılar.

İslâmî önderlik, babadan oğla geçen krallığa dönüştü. Krallar, hiçbir saygınlığı gözetmiyor, suçsuz günahsız insanları öldürüyorlardı. İnsanların mallarına haksız yere el koyuyor, Allah'ın koyduğu hadleri geçersiz sayıyorlardı. İslâmî hükümleri dondurarak kendi keyiflerine göre insanların mukadderatıyla oynuyorlardı.

1- Bahsun Havle'l-Velaye, s.57-58

Savaş ganimetleri ve halk kitleleri, Kureyş'in devşirdiği bir bostana, hilafet de Ümeyyeoğulları çocuklarının oynadıkları bir topa dönüşmüştü.¹

İslâmî Önderliğin Sapması

Böylece İslâm dini, Peygamber efendimizden (s.a.a) sonra, onun İslâm toplumu ve İslâm ümmeti için inşa ettiği İslâmî hareket programının özüne ilişkin derin bir sapma ile yüz yüze kaldı.

Ümmetin sosyal ve siyasal deneyimini temsil eden devlet bazında yaşanan bu sapmanın, eşyanın tabiatı gereği, üzerinden zaman geçtikçe peyderpey derinlik kazanması kaçınılmazdı. Çünkü sapma; önce bir tohumla başlar, sonra bu tohum gelişir, büyür. Sapmanın gerçekleşen her bir aşaması, daha geniş ve daha rahat pratize edilme imkânını veren bir diğer sapma aşamasına beşiklik eder.

Tarihin uzun akışı içinde bu hattın, zikzaklı bir çizgiye dönüşmesi, sonunda dipsiz bir boşlukla nihayetlenmesi, dolayısıyla İslâm'ın sosyal ve devlet deneyiminin her bakımdan ve her yönden çelişkilerle dolu olması; ümmetin İslâmî ve insanî çıkarları bağlamında ihtiyaçlarına cevap verecek en küçük bir dinamizmi kendinde bulamayan bir acizliğe dönüşmesi kaçınılmazdı.

Sapmalar zinciri gittikçe yükselen bir trend yakaladığı zaman, bir deneyimin belli bir süre geçtikten sonra tam bir çöküş yaşaması mantıksal bir olgudur. Şu hâlde topluma önderlik misyonuna sahip İslâm devletinin, İslâm toplumunun ve İslâm medeniyetinin de bütünüyle kapsamlı bir çöküşe uğraması doğaldı. Çünkü bu deneyim çelişkilerle dolu olduğu zaman, gerçek görevlerini yerine getirmekten aciz olduğu zaman, kendini korumaktan da aciz olur. Ümmet de

---

1- a.g.e, s.60-61

bu deneyimi koruyacak düzeyde olamaz. Çünkü ümmet, bu deneyimin hayırlarından istifade edememiş, onun hayırlı boyutları çerçevesinde düşünme, tefekkür etme imkânını bulamamış, bu deneyim ışığında emellerini gerçekleştirememiştir, dolayısıyla dosdoğru bir ümmet olamamıştır. Bu deneyimle hayati ve gerçek hiçbir bağ kuramamıştır. O halde bünyesine ekilen sapma tohumunun neticesinde bu deneyimin zaman içinde çökmesi zorunludur.

İslâm Devletinin Yıkılmasının Olumsuz Etkileri

İslâm devletinin yıkılması; İslâm medeniyetinin çökmesi ve topluma önderlik etme misyonunu terk etmesi ve İslâm toplumunun parçalanması anlamına geliyordu. Dolayısıyla İslâm, topluma önderlik ve ümmete liderlik işlevini göremez olur.

Toplumsal deneyim ve devlet başarısızlıkla sonuçlanırken, ümmet, doğal olarak varlığını sürdürecekti. Ama o da dışarıdan gelen ilk saldırıda çökecekti. Nitekim Abbasî hali felâhının maruz kaldığı Tatar (Moğol) saldırıları karşısında ümmet darmadağın oldu.

Bu çöküş; devlet ve deneyim iflas etti, ama ümmet varlığını hâlâ sürdürüyor demektir. Ama bu ümmetin de hadiselerin zincirleme oluşu neticesinde, İslâm'ı din olarak benimseyen, ona iman eden ve onunla amelini gerçekleştiren bir ümmet olarak çökmesi doğaldır.

Çünkü bu ümmet, Resulullah'ın (s.a.a) bizzat harekete önderlik ettiği kısa bir süre sahil İslâm'ı yaşamıştı. Ondan sonra, sapkın bir deneyimin etkisinde kalmıştı. Doğal olarak İslâm'ı kökleştirme ve akidesine karşı sorumluluklarını yerine getirme, İslâmî bir kültür oluşturma, İslâm'ı sağlamlaştırma, yeterli garantilerle donatma fırsatını bulamamıştı.

Eğer ümmet bütün bunları yapabilseydi İslâm, yeni bir medeniyet, yeni bir saldırı ve saldırganların İslâm toprakla-

rına taşıdıkları yeni bir düşünce sistemi karşısında yıkılmayacaktı.

Bu ümmet, İslâm'ın toplum ve devlet projesini yürütme pozisyonunda olan sapkın yöneticiler tarafından onuru ayaklar altına alınmış, iradesi parçalanmış, elleri ayakları zincire vurulmuş, ruhunu yitirmiş, zorba yönetimlere boyun eğmeye alıştırılmış bir hâlde iken, doğal olarak İslâmî değişim hareketinin, İslâmî devlet ve medeniyetin çökmesinden sonra varlığını koruyacak mecali bulamazdı kendinde.

Bu ümmetin, büyük bir güçle saldırıya geçen inkârcı/kâfir akımla kaynaşması, bu akımın içinde asimile olması neticesinde yıkılıp gitmesi doğaldır. Böyle bir durumda doğal olarak ümmet eriyecek, risalet ve akide de eriyecektir. Daha önce tarih sahnesinde bir realite olan ümmet, geçmişte kalmış bir olaya ilişkin esatirî bir habere dönüşecektir. İşte o zaman İslâm'ın rolü nihaî olarak son bulacaktır.¹

İslâmî hareketi, İslâmî devleti, ümmeti ve risaleti koruma görevi kendilerine tevdi edilmiş Masum İmamlar'ın rolünü bir kenara bırakacak olursak, devletin, ümmetin ve risaletin hâlihazırdaki gidişinin mantıksal sonucu bundan başkası değildir.

İslâm'ı korusunlar, onu pratikte uygulasinlar, insanları İslâm esasında eğitsinler, son Resul'ün devletini çöküşten ve geri gitmekten korusunlar diye Allah tarafından seçilen ve Resul-i Ekrem (s.a.a) tarafından nass ile tayin edilen raşid İmamlar'ın (a.s) görevi, iki önemli meselede, iki önemli çizgide somutlaşıyordu.

Kuşkusuz İslâmî hareket, bir terbiye programı olarak üç unsurdan oluşuyordu: Birincisi, fail (terbiyecisi); ikincisi, tanzim (şeriatın ön gördüğü sistem); üçüncüsü, bu düzenin uygulama alanı (yani ümmet).²

1- Ehlul'l-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.127-129

2- Ehlul'l-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.122

İşte Seyyidi'l-Mürselin'in (s.a.a) vefatından sonra ümmetin uygun ve yeterli bir terbiyeciyi yitirmesiyle birlikte bu üç unsuru değiştirmeye başlayan sapma başlamıştır.

Bu unsurun yıkılması, diğer iki unsurun yıkılmasını kaçınılmaz kılıyordu. Çünkü Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra İslâmî değişim hareketinin önderliği makamına gelen kimse; bilgi, masumiyet, temizlik, güç, cesaret ve kemal bakımından Peygamber (s.a.a) gibi ehil, yeterli biri değildi. Aksine, önderlik makamına; masum olmayan, risaletin hakikatini derinliğine kavramayan, toplumun Peygamber'in (s.a.a) çizdiği yoldan sapmasını önleyecek garantilere sahip olmayan biri geçti. İşte Müslümanlar, bu sapmanın devlet, ümmet ve şeriat üzerindeki olumsuz etkisini ve derinliğini, İslâmî çizgi üzerindeki yıkıcılığının boyutlarını kavrayamadılar. Belki de onlar, bunu bir şahıs değişikliği sanıyorlardı, çizgi ve anlayış değişikliği değil.

Masum İmamlar'ın hareketleri itibariyle izledikleri ve faaliyetlerini üzerinde yoğunlaştırmakla yükümlü oldukları iki temel çizgi ise şudur:

1- Fiilî yönetimin, önderliğe ehil olmayanların eline geçmesinden sonra ümmeti tam çöküşten korumayı, sahih bir çizgide hayatını sürdürmesi için yeterli düzeyde direnç unsurlarıyla donatmayı amaçlayan çizgi.

2- Devlet yönetimini ele geçirmeyi, sapmanın izlerini silmeyi, yetkin önderliği doğal mecrasına döndürerek eğitim unsurlarını tamamlamayı, ümmet ve toplumun, devlet ve yetkin önderlik ile kaynaşıp bütünleşmesini amaçlayan çizgi.¹

İkinci çizginin gerçekleşmesi için, Raşid İmamlar'ın uzun bir hazırlama sürecini başlatmaları gerekiyordu. Çünkü İslâm dininin, insanı layık olduğu kemaline erdirmesi için

---

1- age.

getirdiği ve İslâm ve insan için yasalar koyan Allah adına yönetimi ele alanlar tarafından uygulamaya konulmasını istediği temel değerler, hedefler ve hükümlere uygun gerekli koşulların hazırlanması buna bağlıydı.

Bu bağlamda tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'nın yönetimi üstlenme ile ilgili görüşleri şuydu: Kalıcı İslâmî bir yönetim kurmak için anî bir silâhlı zafer yetersizdir. Aksine, bunun için bir inanç ordusunun hazırlanması gerekir. Bu ordu; İmam'a, onun masumiyetine mutlak olarak inanan, İmam'ın bütün büyük hedeflerini özümseyen, yönetimde onun stratejisini destekleyen, İmam'ın ümmet için gerçekleştirdiği ve Allah'ın da bu hayatta temin edilmesini istediği maslahatları koruyan askerlerden oluşmalıdır.

İlk çizgi ise, onca zorluğa ve olumsuz koşullara rağmen göz ardı edilemeyecek, savsaklanamayacak bir çizgidir. Ehl-i Beyt İmamları (a.s), yönetimi yeniden ele geçirmelerine imkân verecek olumlu koşulların oluşmadığını bildikleri durumlarda bile bu çizgiyi terk etmemişlerdir.

Bu çizgi, İslâm risaletini düşünce, ruh ve siyaset olarak ümmetin içinde kökleştirmede somutlaşıyordu. Amaç, ümmet saflarında, çöküşe karşı yeterli bir öz korunma mekanizması oluşturmaktı. Özellikle yönetimin geriye gittiği, çöküşe yüz tuttuğu bir ortamda.

Bunun yolu da, ümmet içinde bilinçli kadrolar oluşturmak, risalet ruhunu yeniden egemen kılmak, ümmet içinde bu risalet ruhuna yönelik samimî duyguların beslenmesini sağlamaktı.¹

Pak İmamlar'ın (a.s) bu iki çizgi doğrultusundaki faaliyetleri; onların, risaleti, ümmeti ve ümmeti korumak ve sürekli var olmalarını sağlamak için daima risaletin ruhuna

---

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.131, 147-148

uygun pozitif ve aktif bir çaba içinde olmalarını gerektiriyordu.

Sapma arttıkça İmamlar (a.s), buna karşı gerekli tedbirleri alıyorlardı. İnanç veya İslâmî pratik bir krize girdiğinde ve sapkın yönetimler de -yetersiz oldukları için- buna bir çözüm bulamadığında, İmamlar (a.s) derhal çözümü ortaya koyuyor, böylece ümmeti yüz yüze kaldığı tehlikelerden koruyorlardı.

Dolayısıyla Masum İmamlar (a.s), İslâm toplumunda inanç kıstaslarını, ümmeti ölümcül bir tehlikeye sürüklenmekten kurtaracak derecede korumuş oluyorlardı.¹

Bu yüzden İmamlar'ın (a.s), İslâm'ı uygulamak ve bütün insanlık için onu korumak isteyen bilinçli ve yetkin önderler olarak önem verdikleri ilişkilerin, yönlerin ve ilgilerin çeşitliliği ile orantılı olarak farklı alanlarda türlü faaliyet tarzlarını gerçekleştirdiklerini görüyoruz.

Pak İmamlar (a.s), yüce Peygamber'in (s.a.a) mirasını, aşağıda dört madde hâlinde sıraladığımız emeklerinin ürünlerini korumakla yükümlüydüler:

1- Hz. Peygamber'in (s.a.a) yüce Allah katından getirdiği ve Kur'ân ve Sünnet'te somutlaşan şeriat ve risalet.

2- Hz. Peygamber'in (s.a.a) mübarek elleriyle oluşturduğu ve yetiştirdiği ümmet.

3- Hz. Peygamber'in (s.a.a) meydana getirdiği İslâmî siyasal sistem ve kurup temellerini attığı devlet.

4- Bizzat kendisinin gerçekleştirdiği ve Ehl-i Beyt'inden de (Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun) buna layık olanları yetiştirdiği örnek önderlik.

Önderlik merkezini korumaya imkân olmaması, Resulullah'ın, Allah'ın emriyle tayin ettiği önderliğin fiilen yönetime gelmesinin fırsatının kaçmış olması, siyasal İslâmî top-

---

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.144

lumu, İslâm devletini, mümkün olduğu kadar çöküşten kurtaracak çabalar içinde olmaya engel değildi. Nitekim meşru önderlik, bunu şartların imkân verdiği ölçüde gerçekleştirmişti.

Nitekim İslâm devletinin yıkılmış olması da, Müslüman ümmetle ilgilenmeye, İslâm risaleti ve şeriatına ihtimam göstermeye, tamamen yıkılıp yok olmaktan korumak için çaba sarf etmeye engel değildi.

İşte bu esasa dayalı olarak pak Ehl-i Beyt İmamları'nın faaliyet alanları değişiklik göstermiştir. Hiç kuşkusuz, mevcut iktidarın niteliği, ümmetin kültür düzeyi, bilinç derecesi, iman seviyesi, İmamları tanıma sathı, bunun yanında sapkın iktidarlara boyun eğme ölçüsü, bu arada İslâmî yapıyı ve İslâm devletini kuşatan koşulların türü, yöneticilerin İslâm'a bağlılık düzeyleri, iktidarlarını pekiştirmek ve ümmet üzerindeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için kullandıkları araçların mahiyeti gibi değişik etkenlere rağmen, İmamlar (a.s) değişik alanlarda faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir.

Ehl-i Beyt İmamları (aleyhimu's-selâm), mevcut yönetime ve sapkın önderliklere karşı kesintisiz bir mücadele içinde olmuşlardır. Bu hareketleri, iktidardaki kişinin daha fazla sapmasını önlemek şeklinde somutlaşmıştır. Ya sözlü olarak yönlendirme işlevini görmüşlerdir, ya da sapma artık büyük bir tehlike boyutunu kazandığında iktidara karşı silâhlı ayaklanma başlatmışlardır. İmam Hüseyin'in (a.s), Yezid b. Muaviye'ye karşı başlattığı ve hayatına mal olan ayaklanmasını buna örnek gösterebiliriz.

Ya da sürekli bir muhalefet içinde olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu muhalefeti şu veya bu şekilde pekiştirerek sapkın iktidarın sarsılmasını sağlamışlardır. Ama kâfir bir devlet karşısında ölümcül bir tehditle yüz yüze kalan İslâm devletine de dolaylı olarak destek olmuşlardır.

Bunun yanında İmamlar, ümmeti inanç, ahlâk ve siyaset alanında eğitime çalışmalarını da kesintisiz sürdürmüşlerdir. Bu bağlamda çeşitli alanlarda âlimler yetiştirmiş, ilmî kadrolar oluşturmuş ve örnek şahsiyetleri kitlelere kazandırmışlardır.

Bunlar da, İslâmî fikir ve bilincin yayılması için yoğun bir çalışma içinde olmuşlardır. Risalet ve şeriatın anlaşılması hususunda etkin olan yanlışlıkları düzeltmiş, dış menşeli fikir akımlarına ya da içeriden kaynaklanan sapık siyasal hareketlere yahut iktidarın egemenliğini pekiştirmek için kullandığı sapık ilim adamlarına karşı mücadele vermişlerdir.

Ayrıca insanları Resulullah'tan (s.a.a) sonra Ehl-i Beyt'te somutlaşan ilâhî önderliği izlemeye davet etmiş, ümmetin imamları daha iyi tanımalarını, onlara inanmalarını sağlamaya, onların imamlıkları ve liderlikleri hususunda daha bilinçli bir tutum içinde olmalarını temin etmeye çalışmışlardır.

Ayrıca İmamlar, bizzat halkın arasına katılıyor, ümmetle doğrudan iletişim kuruyorlardı, geniş Müslüman kitlelerle duygusal bir ilişkiye giriyorlardı.

Hiç kuşkusuz, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) sahip oldukları ve asırlardır süren geniş boyutlu kitlesel önderlik, tesadüfen elde edilmiş değildir. Sırf Resulullah (s.a.a) ile aralarında kan bağı olduğu için bu seçkin konuma gelmiş değillerdi. Çünkü soy olarak Resulullah'a (s.a.a) intisap eden, ama bu denli kitlesel bir önderlik konumuna sahip olmayan birçok kişi vardır. Çünkü ümmet, bir kimseye karşılıksız olarak bağlılık göstermez. Bir kimse de hayatın değişik alanlarında, özellikle kriz dönemlerinde ve problemlerin baş gösterdiği zamanlarda büyük bir özveri sergilemediği sürece toplumun önderliğine sahip olamaz, insanların kalplerini kazanamaz.

Böylece İslâm, pratikte bazı karışıklıklara maruz kalsa da teoride orijinallliğini koruyabildi. Yine Ehl-i Beyt'in (a.s) fikrî ve manevî önderliği sayesinde ümmet, küfür nitelikli fikir ve siyasal akımlara karşı durabilen bir inanç ümmetine dönüşebildi. Özellikle çöküş ve gerileme çağlarından sonra çağımızda bizzat gözlemlediğimiz gibi İslâm ümmeti, yüksek bir düzey sayılacak oranda gücünü yeniden topladı ve birlikteliğini yeniden gösterdi.

Ehl-i Beyt İmamları (hepsine selâm olsun), bu başarıların tümünü, salih kitleyi eğitmeye gösterdikleri özen sayesinde elde ettiler. Bu salih kitle, onlara ve imamlıklarına inanan salih bir topluluktur.

İmamlar, bu kitlenin bilincini ve imanını geliştirmek için büyük çaba harcamışlardı. Bu bağlamda ümmet için bir strateji çizmiş ve böylece varlıklarını nasıl koruyacaklarını göstermişlerdi. Sıkıntılar karşısında direnmesini sağlayacak her aracı devreye sokmuşlardı.

Bu sayede ümmetin içindeki bu salih kitle, bir inanç ve risalet ordusu kimliğine sahip olmuştu. Bu inanç ordusunun bütün ilgisi, risalet üzerine yoğunlaşmış ve onlar onu korumayı, yaymayı ve gece gündüz tatbik etmeyi kendine şiar edinmişti.

Ehl-i Beyt İmamları'nın Hareketinin Aşamaları

Ehl-i Beyt İmamları'nın (Allahın selâmı üzerlerine olsun) tarihini yeniden gözden geçirdiğimiz, onları kuşatan koşulları incelediğimiz; hayat tarzları, genel ve özel tavırları üzerinde durup düşündüğümüz zaman, içinde buldukları koşulları ve bu koşullar bağlamında sergiledikleri tavırları üç aşama hâlinde tasvir edebiliriz.

Bu üç aşama, üç asır şeklinde belirginleşmiştir ki, birçok koşul ve tavır bağlamında ortak noktaları olmakla birbirlerinden ayrı özelliklere sahiptirler. Çünkü dönemler, genel

olguların toplamı itibariyle çeşitlilik arz ederler. Bu genel olgular, her bir asrı diğerinden ayıran kalın birer çizgi işlevini görmektedir.

İmamlar'ın hayatının ilk aşaması: Bu, Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra, sapma hareketini etkisiz hâle getirme amaçlı bir aşamadır. Bu aşama, dört İmam'ın (a.s) hayat tarzında ve tavırlarında somutlaşmıştır: Ali, Hasan, Hüseyin ve Ali b. Hüseyin (hepsine selâm olsun).

Bu dört İmam, risaletin temel unsurlarını koruma amacına yönelik gerekli önlemleri aldılar. Sapkın önderliği tamamen yok etme imkânına kavuşmadılarsa da temel prensipleri sağlamlaştırmayı başardılar.

Bu arada sapkın önderliğin maskesini indirip İslâmî risaleti korudular. Doğal olarak genel anlamda ümmetin ve İslâm devletinin işlerini de ihmal etmediler. Ümmeti ve İslâm devletini, koruyuculuklarından ve ihtimamlarından yoksun bırakmadılar. Özellikle iş İslâm'ın sistemiyle ve Müslüman ümmetle ilgili olunca derhal harekete geçip çözüm yollarını gösterdiler.

Bunun yanında kendi önderliklerine inanan salih bir kitle oluşturmak için de var güçlerini kullandılar.

İkinci aşama: İmam Zeynelabidin'in (a.s) siyasal hayatının ikinci aşamasından başlar, İmam Kâzım'a (a.s) kadar devam eder. Bu aşamanın iki belirgin özelliği vardır:

1- İmamlar, bu aşamada halifelerin, egemenliklerini sağlamlaştırmanın aracı olarak ön plâna çıkardıkları görüntünün gerçek mahiyetini ortaya çıkarıp, tavırlarının gerekçesi olarak sundukları argümanları boşa çıkardılar. Halifeler bu bağlamda bir grup muhaddisi ve âlimi (Saray Uleması) kullanıyorlardı. Yönetimlerine meşruluk kisvesini giydirmek için bu gibi âlimlerin desteğini arkalarına almışlardı.

Nitekim ilk aşamada İmamlar, halifelik çizgisinin sahteliğini gözler önüne sermişlerdi. Bunun yanında, Hz. Pey-

gamber'in (s.a.a) vefatından sonra ortaya çıkan halifelik kurumuna karşı ümmet içinde belli bir duyarlılık oluşturabilmişlerdi.

2- Temelleri ilk aşamada atılan salih bir cemaat yapısı ile ilgili olarak Masum İmamlar (a.s), bu ikinci aşamada ayırıcı bir sınır çizmek, risalet hareketini diğerlerinden ayıran hat-tın işaretlerini belirginleştirmek üzerinde yoğunlaştılar. Çünkü pak İmamlar, risalet çizgisini korumakla görevlendirilmişlerdi. Bu görev, İmamiye Ekolü'nün öğretilerinin açıklanması, yayılması ve sultanların vaizleri olarak bilinen Saray Uleması karşısında bu ekol esasınca birkaç kuşak ulama yetiştirilmesi şeklinde somutlaştı.

Bunun yanında şüpheleri izale etmek, halifelik çizgisi veya başka akımlar tarafından ihdas edilen mezhepsel fırkaların sahteliğini ortaya çıkarmak için çaba sarf ettiler.

İmamlar, bu aşamada, sapkın önderliğin temellerini sarsıcı hareketlerden de geri durmadılar. Yönetime muhalefet eden hareketleri desteklediler. Özellikle İmam Hüseyin'in (a.s) şahadetinden sonra Resulullah'ın (s.a.a) halifeliği makamına kurulan kişiye karşı başlatılan silâhlı ayaklanmalara arka çıktılar.

İmamlar'ın hayatının üçüncü aşaması: İmam Musa Kâzım'ın (a.s) hayatının ikinci yarısından başlar, İmam Mehdi (a.s) ile son bulur.

İmamlar'ın (a.s) salih bir kitle için gerekli olan sağlamlaştırma çalışmalarını gerçekleştirmelerinden, inanç, ahlâk ve siyaset olarak bu kitleyi diğerlerinden ayıracak işaretleri ve çizgileri belirginleştirmelerinden sonra, halifeler; Ehli Beyt önderliğinin, yönetimi ele geçirme, İslâm toplumunu yeniden gerçek İslâm'ın sahasına döndürme düzeyine eriştiğini anlamakta gecikmediler. Bu, halifelerin İmamlar'a karşı bir takım tepkiler sergilemelerini doğurdu. İmamlar'ın da halife-

lere yönelik tavırları, onların kendilerine ve davalarına karşı sergiledikleri tavırlarına paralel olarak belirginleşiyordu.

Ehl-i Beyt İmamları'nın (onlara selâm olsun), kat edecekleri yolun/hareket çizgisinin işaretlerini kendilerine açıkladıkları salih kitleye gelince; İmamlar, bu kitleyi direnişe, sebat göstermeye, kararlılığa ve yayılmaya teşvik ettiler ki, çözümler karşısında tutunabilsin ve belli bir ölçüde de olsa kendi kendine yeterli olabilsin. Çünkü İmamlar (a.s); daima halifelerin karşısında oldukları için kitlenin arasında serbest bir hayat sürdürmelerine ve ümmet halifelerin meşru olduklarını anladıktan, halifeler de ümmetin İmamlar'a yönelik sempatisini fark ettikten sonra, özgür bir şekilde dolaşmalarına izin verilmeyeceğini biliyorlardı. Zira İmamlar, meşru önderliği temsil ediyorlardı ve ümmetin sorunlarıyla gerçekten ilgileniyorlardı.

Buradan hareketle, en geniş ölçülerde fıkıh âlimleri yetiştirmelerinin hikmetini kavriyoruz. İmamlar, geniş bir fıkıhçı kitlesi oluşturduktan sonra insanları onlarla yönlendirdiler. Genel problemleri ile ilgili olarak fakihlere müracaat etmelerini teşvik ettiler. Bu, Allah'tan başka kimsenin ne kadar süreceğini bilmediği, Resulullah'ın (s.a.a) mutlaka gerçekleşeceğini haber verdiği ve şartların İmamlar'a ve tâbilerine dayattığı gaybet aşamasına yönelik bir hazırlıktı.

Böylece uzun vadeli bir program sonucu İmamlar, peş peşe gelen sapma darbelerine, sapkın önderliğin ümmeti sahih İslâm'dan uzaklaştırma, ardından şeriati yıkma, ilâhî risaleti bütünüyle ortadan kaldırma amaçlı stratejilerine karşı koyup onu boşa çıkardılar.

Ümmetin İslâm'dan tamamen vazgeçmemesini sağlayan unsur, İmamlar'ın sundukları alternatif örneklikti. Bu; işaretleri belli, örnekleri ve değerleri asil, hedefleri ve amaçları net bir örneklikti. Bu örneklik, Allah'ın kirlerini giderip tertemiz kıldığı Ehl-i Beyt İmamları'nın (aleyhimu's-selâm) önderli-

ğindeki bilinçli Müslümanlar aracılığıyla ümmete sunuluyordu.

Ehl-i Beyt İmamları'nın Muhammedî İslâm formülasyonu içinde sundukları bu alternatif, sadece imametlerine inanan Şiîlere özgü bir olgu değildi. Aksine, bütün İslâm âleminde yankılanmış bir çığırdı. Çünkü pak İmamlar, alternatif bir İslâm projesi sundukları gibi, insanları imamlıklarını kabul etmeye de davet ediyorlardı. Gerçi bu çağrıya bütün İslâm ümmeti içinde küçük bir grup olumlu karşılık verdi; ancak ümmet genel olarak bu çağrıdan etkilendi. Çünkü çağrı, genel ve özel her alanda İslâm'ın açık, sahih ve anlaşılır bir örneğini, bir projesini içeriyordu. Bu projenin kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik ve ahlâkî boyutları vardı.

Bu sayede zaman geçtikçe Müslümanlar, İslâm'a başka bir gözle bakmaya, onu farklı bir açıdan incelemeye başladılar. İslâm'la istediği gibi oynayan, açık işaretlerini değiştiren hâkim yönetimin kendilerine dayattığı perspektifin dışından bakmaya başladılar.¹

İMAM ZEYNELABİDİN (A.S) ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ

Bundan önceki açıklamalar ışığında, İmam Zeynülabin'in (a.s), Ehl-i Bey'ten (a.s) önderlerin yaşadıkları dönemlerin en şiddetlisini yaşadığı açık bir şekilde ortaya çıktı. Çünkü o, Resulullah'tan (s.a.a) sonra baş gösteren sapmanın zirveye çıktığı bir dönemde yaşadı

Şöyle ki: İmam Zeynelabidin (a.s) döneminde sapma artık açıldı ve sadece uygulamaların gizli mahiyeti, örtük maksadı şeklinde değildi. Aksine, yöneticiler tarafından uygulama ve icra alanında sergilenen sosyal ve siyasal şiar olarak da belirginleşmişti. İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinden sonra yöneticilerin gerçek kimlikleri Müslüman kitleler tarafından daha iyi ve net bir şekilde görülmeye başlamıştı. Artık gerçek mahiyetlerini bilen ve maskelenmiş çehrelerini tanıyan ümmet karşısında ayıplarını gizleyecek durumda değildiler.

İmam Zeynelabidin (a.s), dedesi Emirü'l-Mümininin Ali (a.s) döneminde baş gösteren sıkıntıları ve belaları yaşamıştı. Çünkü İmam Ali'nin (a.s) şehit edilmesinden önce doğmuştu. O, gözlerini dünyaya açarken dedesi, biatlerini bozan, sapan ve dinden okun yaydan fırlayıp çıkması gibi çıkan gruplarla cihat etmenin çetin sınavını veriyordu. Sonra amcası Hasan'ın (a.s) Muaviye ve valileriyle ve işbirlikçileriyle verdiği mücadelenin acısını yaşadı. Ardından babası Hüseyin'le (a.s) birlikte o korkunç faciayı bizzat yaşadı. Ümeyye-

oğulları ordularının Medine'de Resulullah'ın mescidine girdiğini gördüğünde yine sıkıntısı zirveye çıktı.

Emevî askerleri atlarını mescidin içinde bağlamışlardı. Risaletin start aldığı mescit... Risalet düşüncesinin, bütün dünyaya açıldığı mescit... İmam Zeynelabidin (a.s) zamanında bu mescit, Emevîler aracılığıyla nice zilletleri, nice aşağılanmaları yaşadı. Emevîler, meşhur "Hirre" olayında Medine şehriyle birlikte mescidi de serbest bölge ilan etmişlerdi. Hem Medine'de, hem de mescitte Hz. Peygamber'in (s.a.a) kutsalları, dokunulmazları ayaklar altına alınmıştı.

Öldürmek, o dönemde muhaliflere karşı kullanılan en kolay caydırma yöntemi idi. İntikam amacıyla muhaliflerin bedenlerinin parçalanması, ağaçlara asma, elleri ve ayakları kesme ve türlü bedensel işkencelere uğratma günlük konuşmaların ana malzemesiydi.

Emevîler azgınlığa dalmışlardı. Tarihçiler, şımarıklıklarının, ümmetin ekonomisiyle ve servetiyle istedikleri gibi oynamalarının ilginç örneklerini anlatmışlardır.¹ Şairlere caize olarak servet dağıtıyorlardı.

Şarkıcılara karşı son derece cömerttiler.² İslâm âleminin her tarafında oyun, eğlence ve utanmazlık egemen kültür hâline gelmişti. Özellikle Mekke ve Medine'de yaygınlaştırmıştı.

Emevî halifeleri bu iki şehrin Müslüman ümmet üzerindeki manevî etkisini kırmak için eğlencenin, ahlâksızlığın buralarda yayılmasına özel gayret gösteriyorlardı.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) şehri olan Medine'de müzik, Allah'a ve Resulü'ne (s.a.a) iman eden her insanın yüzünü kızartacak boyutlara varmıştı. Medine, müziğin merkezi hâline gelmişti.

1- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin / Dirase ve Tahlil, s.665

2- el-Eğani, 1/55, 4/400, 5/111

Ebu'l-Ferec şöyle der:

Medine'de müzik o kadar yaygındı ki, şehrin âlimleri bunu inkâr edemedikleri gibi abidleri de savamıyordu.¹

Nitekim Ebu Yusuf, Medinelilerden bazılarına şöyle demişti:

Ey Medineliler! Şu müzik karşısındaki tavrınız ne tuhaf! İçinizde eşraftan ya da ayak takımından olan hiç kimsenin ondan sakınmadığını görüyorum!²

Saz çalınmaya ve şarkıcılar şarkı söylemeye başlayınca, Medine'de bekâr cariye, genç kız, genç oğlan ve yaşlı hiç kimse kalmaz, hepsi de gözlerini açar müzik dinlemeye başlardı.³

Evet, Medine o dönemde, İslâm toplumunun müzik ve eğlence merkezi hâline gelmişti. Medine, şarkıcı cariyelerin eğitildiği bir okul işlevini görüyordu. Oysa yüce İslâm şeriatı, eğlenceye, ahlâksızlığa savaş açmış, Müslümanları ciddi bir hayat yaşamaya, çalışmaya, dünya ve ahiret hayatını imar etmek için emek sarf etmeye çağırıyordu. İyilikler işlemeye, hayırlarda yarışmaya, kemal zirvelerine tırmanmaya, hayatının her anını en güzel şekilde değerlendirmeye, ömrün heba olmasına, boşa gitmesine izin vermemeye davet ediyordu.

İmam Zeynelabidin (a.s) döneminde ilmî hayat, kelimenin tam anlamıyla felç olmuştu. Çünkü Emevî devletinin kurulduğu günden beri uyguladığı siyasî çizgi, ilmî önemsizleştirme esasına dayanıyordu. Bilinç ve kültürün Müslümanların hayatından çıkması için büyük çaba sarf ediyordu mevcut yönetim. Bunun neticesinde Müslümanlar derin bir

---

1- el-Eğani, 8/224

2- el-İkdu'l-Ferid, 3/233

3- el-İkdu'l-Ferid, 3/245

cehalet çukuruna yuvarlanmışlardı. Çünkü kamu bilincinin yüksek olması ve Müslümanlar arasında ilmin yayılması Emevîlerin çıkarını, egemenliklerinin devamını tehdit ediyordu. Halkın cehaletini ve gafletini kullanma esasına dayanan egemenliklerini... Resulullah'tan (s.a.a) sonra hilafet makamına kurulanlar, cehalet ve gafletin yayılması, kökleşmesi için var güçlerini kullanmışlardı.

Edebî hayatın karakteristik özelliğini ise, o dönemin şairlerinin şiirlerinden anlamak mümkündür. Bu şiirlerde bir tek sosyal meselenin işlendiğini göremezsiniz. Onca probleme rağmen o dönemin problemleri şiirlerde işlenmemiştir. Sonra aklı ve edebî hayata dair ciddi bir tek husus gündeme getirilmiş değildir. Bu dönemin şiiri, tam bir kabileci mantığına sahiptir. Her şair kendi kabilesinin üstünlüğünü anlatıyor; misafirperverlik, mal ve nüfus çokluğu gibi üstünlüklerle övünüyor. Derken edebiyat keskin bir hiciv ve kötü laflar takma niteliğine büründü.¹

1- Hayatı'l-İmam Zeynelabidin / Dirase ve Tahlil, s.672-673

İMAM ZEYNELEBİDİN'İN (A.S) STRATEJİSİ VE CİHADİ

Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) hayatını incelediğimiz zaman, açıklamaları içinde insanlara, İslâmî hareketin önderliği bağlamında bir İmam'dan diğerine yöntemlerin değişiklik arz etmesinin sebeplerini izah eden birçok kanıt görebiliyoruz.

Örneğin İmam Zeynelabidin (a.s) Mekke'ye giderken yolda Ubbad el-Basrî ona şöyle der: "Cihadı ve zorluklarını bırakıp hacca ve rahatlığına yöneldin. Yüce Allah: '**Allah, müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.**'¹ buyurmaktadır." İmam (a.s) ona şu cevabı verir:

Ayetin sonrasını da oku: "**Tövbe edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, marufu emredip münkeri nehyedenler, Allah'ın sıvrılarını koruyanlar, müminleri müjdele!**"

Sonra İmam şöyle dedi:

Bunlar -yani ayette işaret edilen niteliklere sahip müminler- ortaya çıktıkları zaman, hiçbir şeyi cihada tercih etmeyiz.²

İmam (a.s) verdiği bu cevapla kesin bir şekilde siyasetini ve mücadele tarzını belirginleştiriyor, sınırlarını çiziyor.

1- Tevbe, 111

2- Men La Yahduru'l-Fakih, 2/141; Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/173. İki kaynaktaki metin arasında küçük bazı farklılıklar vardır.

Kendi döneminde izlenecek hareket metodunu gözler önüne seriyor.

Bu açıklamada, bu hareket tarzının gerekçelerinin de belirginleştiğini görüyoruz. Çünkü İmam'ın (a.s) silahlı mücadeleyi, Emevî yönetimine karşı askerî bir yöntem izlemeyi terk etmesi, Ubbad el-Basrî'nin sandığı gibi, dünya hayatına ve nimetlerine yönelik sevgiden kaynaklanmıyordu. Bunun tek nedeni, askerî bir hareket için gerekli olan şartların ve donanımın yeterli düzeyde mevcut olmamasıydı. Ve çünkü böyle bir ortamda mevcut iktidara karşı verilecek şiddet esaslı herhangi bir mücadele amacının aksiyle sonuçlanması kaçınılmazdı.

Kerbela faciasından hemen sonra İmam Seccad (a.s) ve Ehl-i Beyt'in Zeyneb ve Ümmü Gülsüm (a.s) gibi saygın hanımefendileri; yeni siyasetlerini, Emevîlerin yüzünü örten maskeleri indirmek, bu maske altında izledikleri ifsat edici siyaseti deşifre etmek üzere bina ettiler. Böylece ümmete, Allah'a ve risalete karşı üstlendiği tarihî sorumluluğunu hatırlatmayı amaçladılar.

Bundan dolayıdır ki, İmam Zeynelabidin'in (a.s) ve Ehl-i Beyt'in seçkin hanım efendilerinin, Irak'ta yaptıkları konuşmalarda bir bütün olarak insanların vicdanına hitap etmeyi esas aldıklarını görüyoruz. İnsanların dikkatini, kendilerini saran büyük tehlikeye çekmeyi amaçlıyorlardı. Ümeyyeoğulları'nın Allah'ın risaletine karşı işledikleri cürümün büyüklüğünü gözler önüne sermeyi hedefliyorlardı.

Şam'da İmam Seccad (a.s), kendilerinin tutsak edilmeleri meselesini işliyordu konuşmalarında. Bu arada Peygamber'in (s.a.a) ailesi olduklarını vurguluyordu. Böylece Şam halkını gerçeklerden uzaklaştıran Emevî yönetimini halkın önünde utanç verici duruma düşürüyordu.

İmam Seccad (a.s), Medine'ye girmeden önce İslâmî düşünceyi ve kamuoyunu harekete geçirmeye çalıştı. Halkın

dikkatini, "Taff" (Kerbelâ) faciasında risaletin ne büyük bir sınavdan geçtiğine çekti. İmam'ın (a.s) o sırada halka yaptığı konuşma işte bu anlamları içeriyordu.

Kerbelâ faciası açıkça ortaya koymuştu ki, İslâm ümmeti, bir vurdumduymazlık, bir uyuşukluk hâli içindedir. İslâm ümmetindeki cihat ruhu, tamamen yok oldu, denmese bile, kayıplara karışmıştır.

Bu yüzden İmam Seccad (a.s), ümmetin son mercii ve İmam'ı olarak, bu olguyu dikkate aldı ve rolünü, ümmeti risalet çizgisi doğrultusunda geliştirme, eğitime esasına göre belirledi. Risalet çizgisinin, İslâmî sahadaki etkinlik alanını genişletecek bir strateji izledi. Artık amaç, İslâmî bilinci artırmak, ümmetin farklı kesimlerine açılmayı hedefleyen bir hareket benimsemek, Emevîlerin etkin kıldığı düşünce sistemini değil, tertemiz İslâmî düşünceyi taşıyan seçkin önderler yetiştirmek olmalıydı.

Kuşkusuz bu metodu esas almanın objektif koşulları vardı. Çünkü düşünceyi ve toplumu yönlendirme mekanizmalarına egemen olan sapkın yönetim, egemen olduğu uzun yıllar boyunca, sapıklık içinde erimiş, asimile olmuş hatırı sayılır bir nesil yetiştirmişti. Bu da İslâmî akımın bu harekete doğrudan karşı çıkmasını güçleştiriyordu. Çünkü egemen güçler ve onların ürünü olan sapkın nesil önemli bir güce sahipti. Ayrıca kurumlar ve güç odakları aracılığıyla sağlam koruma duvarına da sahip olmuşlardı. Öte yandan İslâmî hareket de peş peşe yıkıcı darbeler almış, büyük zararlara uğramıştı.

Bu yüzden İslâmî akım üzerinde yoğunlaşmak, kemiyet ve keyfiyet olarak onu zenginleştirmek, ertelenemez bir meseleydi. Çünkü risaletin teorik ve pratik olarak yaşaması, İslâmî akımın, İslâm ümmetinin bünyesinde ve halk tabanında varlığını sürdürmesine ve esenlikte olmasına bağlıydı. Genel önderlik, yönetim ve egemenlik İslâmî akımın eline

geçmediği sürece bu çabanın aralıksız sürdürülmesi bir zorunluluktur.

İmam'ın (a.s) stratejisi, plânladığı gibi birçok alanda büyük başarılar elde etti. Aşağıda buna ilişkin iki pratik örnek vereceğiz:

Toplumsal alanda İmam'ın (a.s) stratejisi, meyvelerini vermeye başladı. Bir kere ümmetin geniş kesimlerinin saygısını, sempatisini ve dostluğunu kazandı. Tarih kaynakları bu hususta görüş birliği içindedir. İbn Hallekan şöyle der:

Hişam b. Abdulmelik, babasının halifeliği zamanında hacca gitti. Kâbe'yi tavaf etti ve Haceru'l-Esved'e ulaşip el sürmek, öpmek için uğraştı. Kalabalığın çokluğundan dolayı buna güç yetiremedi. Bunun üzerine kendisine bir minber getirildi. Minberin üzerine oturup halkı seyretti. Yanında Şam'ın ileri gelenlerinden bazı kimseler vardı.

O bu şekilde tavaf edenleri seyrederken, birden Zeynelabidin Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (a.s) geldi. İnsanların en güzel yüzlüsü ve en hoş kokulu-suydu. Kâbe'yi tavaf etti. Haceru'l-Esved'in hizasına gelince, el sürmesi ve öpmesi için insanlar bir kenara çekilip ona yol açtılar. Şamlılardan biri: "İnsanların kendisine bu kadar saygı gösterdikleri bu adam da kimdir?" dedi. Hişam: "Tanımıyorum." dedi. Aslında tanıyordu; ama Şamlıların kendisinden yüz çevirmelerinden korkuyordu. Şair Ferezdak da oradaydı. "Ben onu tanyorum." dedi. Şamlı adam: "Kimdir? ey Ebu Furas!" dedi. Ferezdak şöyle dedi:

Taşlık vadiler tanır onun ayak izini
Kâbe bilir, Hill ve Harem bölgesi tanır onu
Allah kullarının tümünün en hayırlısının oğludur o
Temizdir, muttakidir, arınmıştır, semboldür o
Kureyş görünce onu, dedi içlerinden biri:
"Bütün güzellikler onun kereminden gelir ileri

Resulullah'tan doğmuş, ondan kaynaklanmıştır."

Bu yüzden her parçası güzelliştir, temeli ve kokusu ondan alınmıştır.

Bilmiyorsan eğer, Fatıma'nın oğludur o

Onun ceditiyle Allah'ın nebileri son buldu

Allah, çok önceden onu şereflendirdi, yüceltti

Bunu onun adına kalemle levhine yazdı

"Bu kimdir?" demen, ona zarar vermez

Senin tanımadığını Arap bilir, acem değil bilmez

Bir topluluktandır ki o, dindir onları sevmek; onlara bützetmekse küfürdür

Onların yakınlıkta kurtuluştur, sığınaktır

Takva ehli sayılsa, önderleridir takvanın onlar

Ya da: "Yeryüzünün en hayırlıları kimdir?" denilse, denilir: "Onlar!"

Hangi mahlûkatın boynunda yoktur ki

Bunun geçmişinin veya kendisinin nimeti.

Onun geçmişini de bilir Allah'ı bilen

Din, milletlere ulaştı onun evinden."

Hişam bu kasideyi dinleyince öfkeleni ve Ferez-dak'ı zindana attı. İmam Zeynelabidin (a.s) on bin dirhem kefalet vererek onu serbest bıraktırdı. Ferez-dak, bu parayı geri verdi ve şöyle dedi: "Ben onu Allah için övdüm, bağış için değil." İmam (a.s) şu karşılığı verdi:

"Biz, öyle bir Ehl-i Beyt'iz ki, bir bağışta bulduğumuz onu geri almayız."

Bunun üzerine Ferez-dak bağışı kabul etti.¹

1- Kaside uzundur. Birçok tarih ve edebiyat kaynağında zikredilir. Vafeyatu'l-A'yan, İbn Hallikan, 6/96; el-İrşad, Şeyh Mufid, 2/150-151 Muhammed b. İsmail b. Cafer Sadık'tan (a.s) rivayet edilmiştir. Ayrıca bk. bu iki kaynaktan başka, kitabımızın birinci babı, birinci faslın başları.

Bu olay gösteriyor ki İmam (a.s), halkın geniş ve samimi teveccühüne nail olmuştu. Bu öylesine samimi bir sevgiydi ki, en kutsal bir zaman diliminde, gözlemlenen bir kulluk mekânında dahi somut olarak kendini gösterebiliyordu. Yoğun kalabalıklar gerçek imamlarını görür görmez, ona yer açıyor, istemeden bir sıkıntı vermeye mahal vermeden, ibadetini rahat bir şekilde eda etsin diye bir kenara çekiliyorlardı. Üstelik kitleler, Emevî hanedanının Ehl-i Beyt'e (üzerlerine selâm olsun) düşman olduğunun da farkındaydı. Ehl-i Beyt'e (a.s) yardım edenlere, onlara tâbi olanlara neler yapıldığını bilmeyen de yoktu.

İmam'ın (a.s) ilmî faaliyetleri, maksadının gerçekleşmesini sağladı. Nitekim Mescid-i Nebevî ve İmam'ın evi, otuz beş yıl -bu, imamlığının süresidir- boyunca, ilk dönemin tarzına uygun bir düşünce faaliyetine tanık oldu.

İmam (a.s), her bir taraftan gelen talebelere İslâmî bilgiyi aktarıyordu. Sadece Mekke'de ve Medine'de değil, İslâm dünyasının her tarafında kendine özgü bir çizgisi ve ayırıcı işaretleri bulunan bir düşünce mektebinin temellerini atmıştı. Bu medreseden düşünce önderleri, muhaddisler ve fakihler mezun oluyordu.

İmam Hüseyin'in (a.s) şehit edilmesinden sonra Şia'nın tutamaçları kopmuş, güç merkezleri dağılmıştı. Bu nedenle İmam Zeynelabidin'in (a.s) güçleri yeniden toplamak ve yeni bir hazırlık devresine girmek üzere faaliyete geçerken karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlike Şia tabanının dağılmış olmasıydı. Amacın gerçekleşmesi için psikolojik ve akidevî bir hazırlık evresine ihtiyaç vardı. Kalplerde yeniden umut yeşertmek, nefislere kararlılık duygusunu aşılama gerekiyordu.

İmam Zeynelabidin (a.s), yol gösterici ve teşkilatçı pratiğiyle bu amacı gerçekleştirme aşamasına getirdi. Güçle, hikmetle, esenlikle ve ciddiyetle sonuca varacak kadar yaklaştı.

İmam (a.s), kendine özgü bir cihat metodu ortaya koydu. Bu sayede, o günkü kritik aşamanın yükünün altından kalkabildi. Bu hareket metodunu değişik düzlemlerde ele almak mümkündür:

1- Düşünsel ve İlmî Cihad

Bilindiği gibi, her sahîh siyasal hareketin temel dinamiklerinden biri, sağlam bir düşünce sistemidir. Kitlelerin kültür düzeyini yükseltmek, onları bilinçlendirmek, hareketin akışı içinde başına nelerin gelebileceğini, nelerle karşılaşabileceğini, bu bağlamda görev ve haklarının neler olduğunu anlatmak, bunları bilinçli bir şekilde kavramasını sağlamak, en başta sağlamaştırılması gereken bir kaidedir. Ki ancak bu sayede yıkıcı hâkim rejimin etkileri ortadan kaldırılabilir. Çünkü yıkıcı düzenler bütün tarih boyunca insanları haktan ve hakka dair temel gerçekleri öğrenmekten uzak tutmaya çalışmışlardır.

İmam Zeynelabidin (a.s) de, bu sahada büyük ve önemli bir rol oynamıştır. Öncelikle egemen rejimin hadis rivayetini yasaklamasına karşı çıkmış, hadis rivayet edilmesini emretmiş, teşvik etmiştir.¹ Kendisi Sünnet'i tatbik eder, insanları da Sünnet'i tatbik etmeye ve Sünnet'e uymaya davet ederdi. Ondandır (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

Amellerin en faziletlisi, az da olsa Sünnet'e uygun olarak yapılanıdır.²

İmam'ın (a.s) yaşadığı dönemde, hâkim rejimin temel amacı, hakkı temelinden yıkmak, köklerini sökmektir. Bu anlamda hakkı da o dönemde Kur'ân hafızları ve müfessirleri temsil ediyordu. Bu yüzden Kur'ân'a sarılmaya çağırarak, o

---

1- Hadislerin yazılması ve rivayet edilmesinin yasaklanması, Peygamberimizin (s.a.a) vefatından hemen sonra başlamıştı.

2- el-Mehasin, s.221 Hadis: 133

gün için en önemli yükümlülüklerden biriydi. Nitekim İmam Zeynelabidin (a.s), bu alanda büyük bir çaba sarf etmiştir.

İmam (a.s) şöyle diyor:

Aman; Kur'ân'a sarıl. Çünkü yüce Allah, cenneti, kendi eliyle bir tuğlası altından, öbür tuğlası gümüşten olduğu hâlde yaratmıştır. Cennetin harcını misk, toprağını zaferan (safran) ve çakılını da inci kılmıştır. Cennetin derecelerini Kur'ân ayetlerinin sayısı kadar kılmıştır. Kim Kur'ân'dan bir bölüm okursa, ona: "Oku ve yüksel." der. Kim de cennete girerse, peygamberlerin ve siddıkların dışında ondan daha yüksek derecede bir kimse olmaz.¹

Ve şöyle derdi:

Doğudakilerin ve batıdakilerin hepsi ölse, yanımda Kur'ân olduktan sonra yalnızlık hissetmem.²

İmam (a.s), pratikte Kur'ân'ın yüceltilmesi için çeşitli yöntemlere başvururdu. İnsanlar içinde onun kadar güzel ve içten bir sesle Kur'ân okuyan kimse yoktu.³ Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'i tefsir ederek de halkı irşat ediyordu.⁴

İmam (a.s), ilâhî tevhit inancının temellerini sabitleştirme, rükünlerini sağlamlaştırma yolunda da büyük çabalar sarf ediyordu. Bunun için bozulmamış fitrata ve akla uygun kanıtlar ortaya koyuyordu.

Yöneticilerin, insanların dillerine ve bedenlerine hâkim olduktan sonra düşüncelerine de tam anlamıyla hâkim olmak maksadıyla besledikleri ilâhî cebir (Allah'ın insanı amel etmeye zorlaması / insanın amellerini kendi iradesiyle yapmaması) düşüncesi gibi sapık fikirlere karşı da müthiş bir

1- el-Burhan Tefsiri, 3/156

2- Biharu'l-Envar, 46/107

3- age. s.70, bab: 5, Hadis: 45

4- el-İrşad, s.312-319

mücadele veriyordu. Daha önce, Hz. Hüseyin'in (a.s) öldürülmesini Allah'a mal etmek isteyen İbn Ziyad'a: "**Allah, öleceği zaman öleni vefat ettirir.**" ayetiyle cevap verdiğini hatırlatmıştık.

Böylece İmam (a.s), yöneticinin meclisinde, bu kadar net konuşarak akidevî sapmaya açık tavır koymuştu. Dolayısıyla başkalarının haksız yere öldürülmesi ile Kur'ân'ın Allah'a nispet ettiği katına döndürme ve canı alma arasındaki farkı ortaya koymuştu.

İmam'a (a.s): "İnsanların başına gelenler, kaderle mi başlarına geliyor, yoksa amelleriyle mi?" diye sorulduğunda, İmam (a.s) şöyle cevap verir:

Kader ve amel, ruh ve beden mesabesindedir. Bu hususta Allah, salih kullarına yardım eder.

Sonra şöyle der:

Haberiniz olsun; kendi zulmünü adalet, doğru yolda olanın adaletini de zulüm gören kimse, insanların en zalimidir.¹

Böylece İmam (a.s) teşbih (Allah'ı yaratıklarına benzetme) ve tecsim (Allah'ı cisimleştirme) inancına² ve irca (Mürce) düşüncesine karşı koymuştur.³

İmamet ve velayet hususunda ise İmam (a.s) takiyyeye veya gizliliğe gerek duymadan bütün açıklığı ve sarahatiyle imamlığını bizzat kendisi ilan etmiştir. Bu açık ilanı içeren birçok hadis vardır. Bu hadislerden birinde şöyle deniyor:

Biz, Müslümanların imamlarıyız, Allah'ın alemlere sunduğu hüccetleriyiz. Müminlerin seyyitleri, kalabalıkların önderiyiz. Müminlerin mevlalarıyız. Biz, yer yüzü halkının güvencesiyiz, tıpkı yıldızların gök ehli-

1- et-Tevhid, es-Saduk, s.366

2- Keşfu'l-Ğumme, 2/89

3- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.107

nin güvenceleri olmaları gibi. Eğer yeryüzünde bizden biri olmasaydı, yer üzerindikileri yutardı. Allah'ın Âdem'i (a.s) yarattığı günden beri yeryüzünde, açık ve meşhur veya gaybette ve gizli bir hüccet bulunmuştur. Kıyamet kopuncaya kadar da mutlaka yeryüzünde bir hüccet bulunacaktır. Böyle olmasaydı yeryüzünde Allah'a kulluk edilmezdi.¹

Ebu Minhal Nasr b. Evs et-Taî şöyle der:

Ali b. Hüseyin (a.s) bana dedi ki: "*İnsanlar kime gidiyorlar?*" Dedim ki: "*Şuna buna gidiyorlar.*" Dedi ki: "*Onlara söyle, bana gelsinler.*"²

Ebu Halid el-Kabulî İmam Zeynelabidin'e (a.s) şöyle dedi: "Efendim! Senden sonra kaç imam geleceğini bana söyle." Dedi ki:

Sekiz imam gelecektir. Çünkü Resulullah'tan (s.a.a) sonra on iki imam gelecektir. Bu, İsrailoğulları'ndaki Esbat'ın da sayısıdır. Üç tanesi geçmişte geldi. Ben dördüncüsüyüm. Sekiz tanesi de benim soyumdan gelecektir...³

Kuşkusuz Ehli Beyt İmamları'ndan (a.s) uzaklaşma şeklinde kendini gösteren sapma, sadece onların yönetim ve siyasal velayet makamlarından uzaklaştırılmalarıyla sınırlı değildir. Aksine, bu uzaklaşma, şer'î hükümler alanında koyu bir cehaletin hüküm sürmesine kadar vardı. Oysa Ehli Beyt İmamları, şer'î hükümleri tanıtma misyonuna sahip gerçek merci ve sahih önder konumundaydılar.

İmam (a.s), sadece emir yetkisine, memleketi yönetme misyonuna ve kullara yol gösterme görevine sahip değildir. O, aynı zamanda şeriati anlama ve hükümlerini açıklama hususunda da başvurulacak mercidir. Son şeriati eksiksiz bir

1- el-Emali, Şeyh Saduk, s.112; el-İhticac, s.317

2- Tarih-u Dımışk, Hadis: 21

3- Kifayetu'l-Eser, s.236-237

şekilde bilmek ve şeriatın gerçek kaynaklarıyla sağlam bir ir-tibat kurmak için bundan başka yol yoktur.

Yöneticiler, Ehl-i Beyt'i (a.s), yönetim ve siyasal velayet-ten uzaklaştırdıkları gibi, onların dinî ve ilmî merciliklerini ortadan kaldırmak ve insanları onlardan uzaklaştırmak için de büyük bir çaba sarf ediyorlardı.

Bu nedenle İmamlar ve onların tâbileri, insanlara İslâm şeraitinin bu berrak kaynağını göstermeye, insanların bu kay-naktan içmelerini sağlamaya özel bir önem verdiler. İmam Seccad (a.s) ise, bu hususa özellikle ilgili gösteriyordu. Ör-neğin şer'î, fık'hî bir meselede kendisiyle tartışan bir adama aynen şöyle demişti:

Be adam, eğer bizim evlerimize gelirsen, Cebrail'in hanelerimizdeki ayak izlerini sana gösterebiliriz. Böy-le iken, kim Sünnet'i bizden daha iyi bilebilir ki?!¹

Başka bir yerde de şöyle buyuruyor:

Allah'ın dininde, eksik akıllarla, yanlış görüşlerle, fasit kriterlerle doğruya ulaşılmaz. Ancak teslim ol-makla doğruya ulaşılır. Bize teslim olan kurtulur. Bizi örnek edinen hidayete erer. Kıyas ve kişisel görüşle amel edense helâk olur. Bizim söylediğimiz veya hükmettiğimiz bir şeye karşı içinde rahatsızlık hisse-den bir kimse, tekrarlanan yediyi (sebu'l-mesani / Fâtiha Suresi) ve yüce Kur'ân'ı indiren Allah'ı, bilme-den inkâr etmiş olur.²

2- Toplumsal ve Amelî Cihad

İlâhî önderlerin en önemli hedeflerinden biri, ilâhî terbi-ye ve öğretiyile insan topluluklarını ıslah etmek, bu dikenli yolda kararlı ve özverili bir şekilde pratik hareketin aşama-

1- Nüzhetu'n-Nazir, s.45

2- İkmalu'd-Din, s.324, Bab: 31, Hadis: 9

larından geçmektir. Bu bakımdan yapmakla yükümlü olduğu hususları şöyle sıralayabiliriz:

1- Öncelikle dinin getirdiği hak öğretisi ve edinilmesi zorunlu ahlâkî meziyetler temelinde mümin bir nesil yetiştirmelidir. Ki bu nesil hayırda ona yardımcı olsun.

2- Bütün ağırlığıyla topluma karışmalı, insanların arasında bulunmalıdır. Öğretileriyle zalimlere ve tağutlara karşı çıkmalı, Allah'ın risaletini onlara tebliğ etmelidir.

3- Zalimlerin, dinamiklerini işlevsiz hâle getirmek, güçsüzleştirmek; maneviyattan, moral motivasyonundan yoksun bırakmak, insanları hakka ve iyiliğe dayalı fitrattan uzaklaştırmak maksadıyla toplum içinde yaydıkları fesada, dejenerasyona karşı koymalıdır.

İmam (a.s), bu hususların tümünde geniş bir faaliyet alanına sahipti. Dolayısıyla yaşadığı dönemin, Benî Ümeyye tağutlarının ümmete, mukadderatına ve İslâmî hilafetin makamına tahakküm ettikleri, iktidarlarına muhalefet edenleri gözlerini kırpmadan kanını döktükleri, İslâm'a baş kaldırıyor adı altında kılıçtan geçirdikleri bir dönem olmakla belirginleşmesine rağmen, İmam'ı (a.s) ilâhî islahatçıların önde gelenlerinden saymak gerekir.

İmam'ın (a.s) toplumsal faaliyetlerinin yanında ilmî faaliyetleri hakkında birkaç açıdan söz söylemek mümkündür:

a) Ümmet Genelinde ve Ehl-i Beyt Tâbileri Özelinde Ahlâk ve Terbiye

İmam Zeynelabidin (a.s), gerek kişisel davranışları, gerekse insanlarla, hatta çevresindeki bütün varlıklarla kurduğu ilişkileri bağlamında Muhammedî (a.s) ahlâkın somutlaşmış en göz kamaştırıcı örneği idi.

Yüksek ilmî kabiliyet, üstün şeref ve kalpleri kendine çekip onlara hükmetme, sorunlarla yüzleşme, büyük bir sabır, metanet ve sükûnetle problemlerin önüne geçme özellik-

lerini kendinde toplayan deneyimli İslâmî önderlik kişiliği onda adeta billurlaşmıştı.

Bir karakter olarak bezendiği ve Kerbelâ faciasında karşılaştığı felaket esnasında destansı bir şekilde sergilediği sabır, onun büyük sabrının en somut göstergesidir.

İmam'ın İslâmî pratik hususundaki devamlılığı, sürekliliği herkesin gözlemlediği bir realitedir. Bu alan, onun azimli siyasal ve sosyal faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Kardeşlerinin, fakirlerin, düşkünlerin, dul ve yetimlerin ihtiyaçlarını gidermesi, malını bu alanda harcaması, bağışta bulunması, infak etmesi herkesin dilindeydi.

Kölelere, akrabalara, yabancılara, hatta düşmanlarına ve hasımlarına karşı merhametli olması ve acıması dillere destandı.

Allah'a sürekli ibadet etmesi, ulu Allah'tan korkması ile ilgili haberler sayfalar dolusudur. Öyle ki "Zeynü'l-Abidin" (İbadet Edenlerin Süsü) ve "Seyyidü's-Sacidin" (Secde Edenlerin Efendisi) diye anılmaya başlamıştı. Allah'ın izniyle ileriki bölümlerde bu özelliklerden söz edeceğiz. Daha önce az da olsa değinmiştik bu meseleye.

b) İslah ve Devlet

Bazı tarihçilere göre, İmam Hüseyin'in (a.s) soyundan gelen İmamlar (a.s), Kerbelâ katliamından sonra siyasetten uzak durdular. Kendilerini irşada, ibadete ve dünyadan el etek çekmeye verdiler.¹

Bu görüşlerinin kanıtı olarak da, İmam Seccad'ın (a.s) hayatını göstererek, onun genel İslâmî hayattan çekildiğini iddia ediyorlar. Tarihçilerin bu yanlış düşüncelerinin sebe-

---

1- Neş'etu-ş-Şia ve't-Teşeyyu', Şehid Seyyid Muhammed Bakır es-Sadr

binin, İmam Hüseyin'den (a.s) sonra Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) iktidarlara karşı silahlı bir harekete girişmediklerini görmeleri olduğu anlaşılıyor. Bunun yanında tarihçiler, önderliğin siyasî boyutuna son derece dar bir anlam yüklüyorlar. Bu da ancak silahlı bir hareket için geçerli olabilecek niteliktedir.

Her şeyden önce, Hüseyin'in (a.s) soyundan gelen Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) siyasetten çekildikleri, dünyadan el etek çektikleri iddiası tamamen yalandır ve bizzat Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) hayatları bunu olumsuzlamaktadır. Çünkü İmamlar'ın (a.s) hayatları, buna dair pozitif örneklerle, siyasal hayata aktif katılım türleriyle doludur.

Bunlardan biri, İmam Zeynelabidin'in (a.s) ümmetle, kitle önderleriyle kurduğu geniş ilişkilerdir. İmam (a.s), uzun süreli hareket çizgisi bağlamında, bu ilişkilerinden yararlanıyordu.¹ İmam'ın (a.s) böyle bir önderliği tesadüfen elde etmiş olması mümkün değildir. Ya da sırf Hz. Peygamber'in (s.a.a) soyundan gelmekle bu etkinliği elde etmesi söz konusu değildi. Aksine İmam (a.s); cömertliği, ümmet içinde sergilediği pozitif tavrı, yönetimde olmamasına rağmen, halkın dertleriyle yoğun bir şekilde ilgilenmesiyle bu konumu elde etmişti. Çünkü ümmet -genellikle- önderliği bir kişiye karşılıksız olarak vermez. Bir kişi, büyük bir cömertlik sergilemedikçe ve ümmet de bu cömertliği hayatının değişik alanlarında hissetmedikçe, bireylerin kalplerini kazanmak, önderliğine kurulmak mümkün olmaz. Ümmet, problemlerin çözümünde ve risaletin korunmasında istifade ettiği kimselelere ancak önderlik makamını bahşeder.

Kaldı ki, İmam'ın (a.s) bütün dinî faaliyetleri siyasal hareket özelliğine sahiptir. Özellikle o dönemde henüz din-siyaset ayırımı diye bir şeyin söz konusu olmadığını göz

---

1- Daha önce İmam'ın (a.s), Haceru'l-Evsed'e el sürüp öpmek isterken insanların nasıl ona yol açtıklarına işaret etmiştik.

önünde bulundurursak, İmam'ın (a.s) hayatının akışı içinde açık siyasal duruşlar, müdahaleler diyebileceğimiz somut örnekler görmemiz mümkündür. Nitekim o İmam'dan (a.s) rivayet edilen sözlerden de anlaşılacağı gibi o, siyaset alanına yakın biri olarak görünüyor, ateşli siyasal tartışmalara giriyor, olayların akışını takip ediyor ve ümmetin yaşadığı tehlikeli ifsat pratiğine karşı net açıklamalarda bulunuyordu. Aşağıda buna dair birkaç örnek bulacaksınız:

1- Abdullah b. Hasan b. Hasan şöyle der:

Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib her gece, yatısı namazından sonra Mescid-i Nebevî'nin son bölümünde Urve b. Zübeyr'le birlikte otururdu. Ben de onların yanına otururdum. Yine böyle bir gecede ikisi konuşuyordu. Benî Ümeyye'den bir zorbanın işlediği zulümlerden ve zalimlerle beraber aynı yerde oturmaktan söz ediyorlardı. Urve, Ali'ye dedi ki: "Ey Ali! Bir kimse zalimleri terk etse ve Allah, onların yaptıklarına buğzettiğini bilse, bu arada zalimlerin bulunduğu yerden bir mil uzakta bulunsa, şayet Allah zalimlerin üzerine azabını indirirse, bu kimsenin, zalimlere isabet eden azaptan kurtulması umulur."

Urve bunları söyledi ve Medine'den ayrılıp el-Akik denilen yerde ikamet etmeye başladı.

Abdullah b. Hasan der ki:

Ben de Medine'den ayrıldım ve Suveyke denilen yerde ikamet etmeye başladım.¹

Fakat İmam (a.s), Medine'den ayrılmadı. Bilakis, bütün hayatı boyunca Medine'de yaşamayı tercih etti. Çünkü o, bu tarz ayrılışları, siyasal hareketten kaçış ve toplumsal meydana zalimlerin istedikleri gibi at oynatabilecekleri şekilde terk ediş olarak değerlendiriyordu.²

1- Muhtasar-u Tarih-i Dımişk, 17/21

2- Cihadu'l-İmami's-Seccad (a.s), s.154

Belki de -bir Ehl-i Beyt (a.s) düşmanı olan-¹ Urve b. Zübeyr'in bu önerisi, kendisi tarafından hazırlanan bir siyasî plândı. Ya da bizzat yöneticiler, onun aracılığıyla böyle bir öneri sunmuşlardı ki, İmam'ı (a.s) siyasal ve toplumsal hayattan uzaklaştırılsınlar. Ama İmam (a.s) Medine'den ayrılmadı, cihat hareketini kendi belirlediği metot çerçevesinde sürdürdü.

2- İmam (a.s) bir yerde şöyle diyor:

Hiç kuşkusuz münkerin maruf üzerinde, şerrin hayır üzerinde, cehaletin hilim üzerinde, paniğin sabır üzerinde, ahmaklığın yumuşaklık üzerinde, kuraklığın bereket üzerinde, şiddetin bolluk üzerinde, dünyaya düşkünlüğün züht üzerinde, pis evlerin şerefli evler üzerinde; çorak toprakların yosunlu, yeşilli topraklar üzerinde bir galibiyeti söz konusudur. Bu tür galibiyetlerden ve azaplarla dolu bir hayattan Allah'a sığınırız.²

"Devlet" kelimesi, Arapçada galibiyet ve istila anlamına gelir. Bu da egemen iktidarın en belirgin vasfıdır. Şu hâlde yukarıdaki metin gösteriyor ki İmam (a.s), siyasal iktidar meselesini, hayatın ve doğanın diğer meselelerinin kapsamında içselleştirmiş, diğer meseleler gibi onunla da ilgilenmiş ve islahı için düşünceler üretmiştir.

Bakar mısınız! İmam'ın (a.s) döneminde pis evlere mağlup düşen şerefli evler hangileri ola ki? Bir yöneticinin devletinden, galibiyetinden Allah'a sığınmak; hiç varlığı reddedilmeyen, egemenliğine karşı çıkılmayan bir olguyla ilgili olabilir mi? Siyasal bir şahsiyet için bundan daha güçlü bir tavır tasavvur edilebilir mi?

Özellikle İmam'ın (a.s), içinde yaşadığı koşulları ve bu koşullarda sergilediği tavrı ve İslâmî hareketin önderliği bağ-

1- Bmz. Tenkihu'l-Makal, 2/251

2- Tarih-u Dımışk, 41/410; Muhtasar-u İbn Manzur, 17/255

lamında izlediği kapsamlı stratejiyi göz önünde bulundurduğumuz zaman bunun çok önemli bir siyasal tavır olduğunu görmememiz mümkün müdür? Ve siyasetten el etek çektiği, siyasal hayattan uzaklaştığı iddia edilen bir adamdan bu tür sözler sadır olabilir mi?

c) Fesada Karşı Direnişi

Hiç kuşkusuz bir ıslahatçının, özellikle ilâhî bir ıslahatçının en önemli yükümlülüklerinden biri, fesada karşı çıkması ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara savaş açmasıdır. Dolayısıyla İmam Zeynelabidin (a.s) bu görevi en belirgin bir şekilde yerine getirmiştir.

İmam'ın (a.s) yaşadığı çağ, özellikle sosyal problemlerle çalkalanmasıyla belirginleşmişti. Kuşkusuz bu problemlere birçok dönemde rastlanabilirdi; ancak onun döneminde çok daha belirgin ve çok daha yoğunlardı. İmam (a.s) da kendine özgü yöntemiyle bu problemleri çözmeye çalıştı.

Bu yöntemin ayırıcı bir özelliği ve rengi vardı. İmam'ın (a.s) cihadında ön plâna çıkan yönteminin temel amacı, en önemli sorun hâline gelen fakirlik problemini ve kölelik sorununu çözmektir. İnşallah önümüzdeki bölümde bu problemleri ayrıntılı olarak ele alacağız.

İMAM ZEYNELABİDİN'İN (A.S) HAYATINDA ÖN PLÂNA ÇIKAN EŞSİZ OLGULAR

İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatı, bazı eşsiz olgularla belirginleşmektedir. Bu olguları, tertemiz atalarının ve masum evlatlarının hayatında da büyük ölçüde görmek mümkünse de, onun hayatında daha açık ve daha geniş etkinliktedirler. Bu da, diğer İmamlar'ın hayatlarından daha fazla bu yönleri onun hayatında incelememizi gerektirmektedir. Bu olguları şöyle sıralamak mümkündür:

- a) İbadet
- b) Dua
- c) Ağlama
- d) Köle azat etme

Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) hayatlarını derinliğine incelediğimiz zaman, bütün Masum İmamlar'ın (a.s), bu olgular itibariyle kendi dönemlerinin en üstünleri olduklarını görürüz. Ancak bunlar İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatında daha güçlü bir şekilde belirginleşmişlerdir. Bu yüzden bu olgular bağlamında eşsiz bir konuma geldiğini söylemek mümkündür.

İmam'ın (a.s) Hayatındaki İbadet Olgusu

İmam Zeynelabidin'in (a.s) çağdaşları, onun, insanlar içinde Allah'a en çok ibadet eden, en çok itaat eden biri olduğu hususunda hemfikirdirler. İnsanlar, onun gibi Allah'a yakaran, ibadet eden birini görmüş değildiler. Onun bu me-

ziyeti karşısında muttakilerin, salihlerin gözleri kamaşıyordu. İslâm tarihinde ondan başka kimseye Zeynül'Abidin (İbadet Edenlerin Süsü) ve Seyyidu's-Sacidin (Secde Edenlerin Efendisi) isminin verilmediği gerçeği, bunun en somut kanıtıdır.

Bu kadar çok ibadet etmesi, kuşkusuz Allah'a yönelik derin imanından ve O'nu bilmesinin düzeyinden kaynaklanıyordu. Cenneti arzu ettiği veya cehennemden korktuğu için ibadet ediyor değildi. O, Allah'ı ibadete layık buluyordu ve ibadet ediyordu. Bu hususta dedesi Emirü'l-Müminin, Seyyidu'l-Arifin ve İmamı'l-Muttakin Ali'ye (a.s) benziyordu. İmam (a.s), ibadet ederken içinde bulunduğu ihlâs duygusunun düzeyini şu ifadelerle dile getirmişti:

Ben, Allah'a ibadet ederken tek gayemin Allah'ın vereceği sevap olmasından korkarım. Bu, menfaat beklentisi içinde olan kimselerin ibadetidir; bir menfaat geleceğine ihtimal ederlerse ibadet ederler; böyle bir beklenti içinde olmazlarsa, ibadet etmezler. Allah'ın azabından korktuğum için ibadet etmekten de korkarım. Bu takdirde, kötü huylu bir köle gibi olurum; korkmazsa, ibadet etmez...

Yanında oturanlardan biri: "Neye karşılık ibadet ediyorsun?" diye sordu. Ona, imanının samimiyetini sergileyen şu cevabı verdi:

Bağışları ve nimetleriyle kulluğa layık olduğu için O'na kulluk ediyorum.¹

Allah sevgisi İmam'ın (a.s) kalbini doldurmuştu. Bütün duyguları bu sevginin emrine ram olmuştu. Bütün vakitlerinde Allah'a ibadet etmekle meşgul olurdu. İmam'ın (a.s) bir cariyesine, İmam'ın (a.s) ibadetinin nasıl olduğu soruldu. Cariye: "Uzun uzun mu anlatayım, yoksa özetleyeyim mi?"

1- Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, s.187 Tefsiru'l-İmam Hasan, el-Askeri'den naklen

"Özetle." dediler.

Dedi ki:

Ona gündüz vakti hiç yemek vermedim, geceleyin de hiç yatağını sermedim. (Gündüzleri hep oruçluydu, geceleri de sabaha kadar namaz kılıyordu, demek istiyor.)¹

İmam (a.s), hayatının büyük bir kısmını gündüzlerini oruçla, gecelerini de namazla geçirirdi. Bazen namaz kılardı, bazen de dua ederdi.

İmam'ın İbadeti

1- Abdesti

Abdest nurdur, günahlardan temizlenmektir. Namazın ilk adımıdır. İmam (a.s) her zaman abdestli olurdu. Raviler, onun abdest alırken nasıl bir huşu içinde olduğunu aktararak şöyle demişlerdir:

Abdest almak istediği zaman yüzünün rengi sararırdı. Ailesi: "Abdest aldığında neden bu şekilde rengin değişiyor?" diye sormuş, onlara şu cevabı vermiştir: "*Kimin huzuruna çıktığımı biliyor musunuz?!"*²

2- Namazı

Namaz; müminin miracıdır; bir hadiste de buyurulduğu gibi her muttaki insanın Allah'a yakın olma vesilesidir. Namaz, İmam'ın (a.s) nefsinin en önemli arzusuydu. Namazı, Allah'a yükseldiği bir miraç olarak görürdü. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda: "*Kimin huzuruna çıktığımı ve kime yakardığımı biliyor musunuz?"* diye cevap verirdi.³

Namazdaki hâllerinden bazı örnekler sunmak istiyoruz:

1- el-Hisal, s.488

2- Nihayetu'l-İrb, 21/326; Siyer-u A'lami'n-Nubela, 4/238

3- el-Hisal, 2/620

a) Namaz İçin Güzel Kokular Sürünmesi

İmam (a.s) namaz kılmak istediği zaman namaz kıldığı yerde hazır bulundurduğu bir şişedeki güzel kokudan sürünürdü.¹

b) Namaz Elbisesi

İmam, namaz kılmak istediği zaman yünden yapılmış kaba ve sert elbiseler giyerdi. Böylece yüce yaratıcı karşısında zelliğini en belirgin bir şekilde sergilemek istiyordu.

c) Namazdaki Huşuu

Namazı, tamamen kendini Allah'a vermenin ve maddî âlemden bütünüyle kopmanın somut bir göstergesiydi. Çevresinde olup biten hiçbir şeyi hissetmezdi. Hatta kalbi Allahla irtibatlı olduğunda kendini dahi hissetmezdi, kendisinin de farkında olmazdı.

Raviler, onun namazdaki hâlini şöyle vafederler:

Namaza kalkmak istediği zaman, rengi değişirdi. Azaları Allah korkusundan titrerdi. Zelil bir kölenin heybetli bir kralın huzurunda duruşu gibi dururdu namazda. Bundan sonra bir daha namaz kılamayacağını düşünen birinin kıldığı son veda namazı gibi namaz kılardı.²

İmam Muhammed Bâkır (a.s), babasının namazdaki huşuunu şöyle anlatıyor:

Ali b. Hüseyin namaz kılmak üzere kalktığı zaman rüzgârdan başka hiçbir şeyin sallayamadığı bir ağaç gövdesi gibi (başının üzerinde kuş varmışçasına) hareketsiz dururdu.³

1- Biharul-Envar, 46/58

2- Hayatun-İmam Zeynelabidin (a.s), s.190

3- Vesailu's-Şia, 4/685

Eban b. Tağlib, İmam Sadık'a (a.s) dedesi İmam Secad'ın (a.s) nasıl namaz kıldığını anlatır ve şöyle der:

Ali b. Hüseyin'i namaza kalkarken gördüm; rengi değişiyordu.

İmam Cafer Sadık (a.s) ona şu karşılığı verir:

Allah'a yemin ederim ki, Ali b. Hüseyin, kimin huzurunda durduğunu biliyordu...¹

Namazı huşu içinde kıldığının göstergelerinden biri de, üzerinden terler akmadıkça başını secdeden kaldırmamasıydı.² O kadar çok ağlardı ki, suya dalmış gibi sırlıklam olurdu.³

Ebu Hamza es-Sumalî'den nakledilir ki, o, İmam'ı namazda iken görür. Cübbesi omuzlarından birinden düşer, fakat düzeltmez. Ebu Hamza sonradan bunun sebebini İmam'dan sorar, o da şu karşılığı verir:

Yazıklar olsun sana! Kimin huzurunda olduğumu biliyor musun? Kulun namazından, ancak kalbiyle yöneldiği kısmı kabul edilir.⁴

d) Bin Rekâtlık Namaz

İmam'ın (a.s) hayatını yazan bütün tarihçiler, onun bir gündüz ve gecede bin rekât namaz kıldığı hususunda görüş birliği içindedirler.⁵ İmam'ın (a.s) beş yüz hurma ağacı vardı, her ağacın yanında iki rekât namaz kılardı.⁶ O kadar çok namaz kılardı ki, tıpkı develerin yere çömelmelerinden dolayı dizlerinin vs. nasır tutması gibi, secde yerleri nasır tut-

1- age.

2- Tehzibu'l-Ahkam, 2/286 Hadis:1146

3- Biharul-Envar, 46/108

4- İlelu'ş-Şerayi, s.88; Biharul-Envar, 46/61

5- Tehzibu't-Tehzib, 7/306; Nuru'l-Ebsar, s.136; el-İthaf bi Hubbi'l-Eşraf, s.49 vd.

6- Biharul-Envar, 46/61; el-Hisal, s.487

muştı. Her sene bu nasırları düşerdi. Düşen bu nasırları bir keseye koyardı. Vefat ettiği zaman bu nasırlar da onunla birlikte defnedildi.¹

e) Çok Secde Etmesi

Bir hadiste de belirtildiği gibi, kulun Allah'a en yakın olduğu an, secde hâlidir. İmam (a.s), boyun eğişinin ve zelilliyinin bir göstergesi olarak Allah'a çok secde ederdi. Rivayet edilir ki:

İmam bir gün çöle gitti. Azatlı kölelerinden biri de arkasından gitti. İmam'ın (a.s) sert bir taşın üzerinde secde ettiğini gördü. Bin kere şöyle dediğini saydı: *"Lailaheillallah hakkın hakka. Lailaheillallah taabbuden ve rikka. La İlâhe illallah imanen ve sıdkan."* (Allah'tan başka ilâh yoktur, bu haktır, haktır. Allah'tan başka ilâh yoktur, bu kulluğumuzun ve köleliğimizin bir ifadesidir. Allah'tan başka ilâh yoktur, bu imanımızın ve tasdikimizin göstergesidir.)²

Şükür secdesine gider ve yüz kere: *"Elhamdulillahî şukran."* (Şükür olarak Allah'a hamdolsun.) derdi. Sonra da şöyle derdi: *"Ey hiçbir zaman kesilmeyen minnet ve lütuf sahibi! Kendisinden başka hiç kimsenin lütuflarını sayamadığı Rabbim! Ebediyen tükenmeyen cömertliğin sahibi! Ey Kerim! Ey Kerim!"*

Bunu dedikten sonra yakarır ve ihtiyacını söylerdi.³

f) Çok Tesbih Etmesi

Daima Allah'ı zikretmekle, tesbih etmekle ve hamdetmekle meşgul olurdu. Şu sözlerle tesbih ederdi:

1- el-Hisal, s.488

2- Vesailu's-Şia, 4/981

3- Vesailu's-Şia, 4/1079

Nuru her karanlığı aydınlatan münezzehdir! Kuvvetiyle bütün kudretlere güç yetiren münezzehdir! Nefislerinin yollarıyla kullarından gizlenen münezzehdir! Hiçbir şey O'nu perdeleyemez. Allah münezzehdir! O'na hamdolsun.¹

g) Gece Namazını Devamlı Kılması

İmam'ın (a.s) terk etmediği nafilelerden biri, gece namazıydı. Evinde ya da yolculukta bu namazı her zaman kılar-
dı.² Yüce Dost'a kavuşuncaya kadar bu namazı terk etmedi.

h) Gece (Teheccüd) Namazından Sonra Ettiği Dua

Gece namazını tamamlayınca aşağıdaki mübarek duayı okurdu ki, bu dua Ehl-i Beyt İmamları'ndan (a.s) rivayet edilen duaların en değerlilerinden biridir. Bu duanın bazı bölümlerini aşağıya alıyoruz:

Allah'ım, ey mülkün sahibi! Ey sonsuzluk ve egemenlikle ebedî olan! Ordu ve yardımcıya ihtiyacı olmadan yenilmeyen! Zamanın geçmesine ve senelerin dönüp durmasına, vakitlerin ve günlerin tükenmesine rağmen izzetiyle baki kalan! Egemenliğin öyle üstündür ki, bu üstünlüğün öncesinin sınırı, sonrasının da sonu yoktur. Mülkün yüceler yücesidir ki, eşya onun düzeyine erişmeden aşağılarda kalır. Bunlardan tercih ettiğin bir şeye, vafedenlerin en yüksek nitelemeleri dahi erişemez. Seninle ilgili sıfatlar şaşırılmış, nitelemeler darmadağın olmuştur. Büyüklüğün karşısında vehimlerin latif derinlikleri hayrete düşmüştür. Sen, evveliyetinle ilk olan Allah'sın. Bundan dolayı da sen daimsin ve zeval bulmazsın. Bense ameli cılız, ama beklentisi iri bir kulum. Amaca ulaştırıcı sebepler elimden uçup gitti, geride bir senin ulaştırdığın rah-

1- Daavatu'l-Kutbu'r-Ravendi, s.34

2- Sıfatu's-Safve 2/53'den naklen. Keşfu'l-Ğumme 2/263

metin kaldı. Emeller için sarılacağım kulplar birer birer koptu, bir sarıldığım affının kulpu kaldı. Sana ibadet etmek namına yaptığım hazırlık alabildiğine azdır, buna karşılık sana karşı isyanım alabildiğine çoktur. Kulunu affetmen sana ağır gelmez. Kötülük etsem de beni bağışla...

Allah'ım! Sana isyan edenlere karşı alevlendirdiğin, rızanın dışına çıkıp sana ibadet etmekten yüz çevirenlere bir tehdit olarak vadettiğin ateşten sana sığınırım. Bir ateş ki, ışığı karanlıktır, kolayı elem vericidir, uzağı yakındır. Birbirini yiyen bir ateş, üst üste yığılmış bir ateş. İçine atılan kemikleri anında kavurup tuz-buz eden bir ateş. Bu ateşe atılanlara kaynar su içirilir. Bir ateş ki, yakaranlardan geri durmaz, acımasını isteyenlere de merhamet etmez. Kendisinden ürken ve kendisine teslim olanlara hafifleşmeye gücü de yetmez. İçine atılanlara azabın en elem vericisini ve vebalin en şiddetlisini tattırır...¹

İmam (a.s) çok ibadet etmekten adeta erimişti, yorgunluktan -hem de ne yorgunluk!- takatsiz düşmüştü. O kadar zayıftı ki, rüzgârın onu savuracağı sanılırdı; rüzgârda sağa sola savrulan bir başak gibi.²

Oğlu Abdullah anlatıyor:

Babam geceleri namaz kılardı. Namazını bitirince yatağına emekleyerek giderdi.³

Çok ibadet etmekten bitkin ve yorgun düşmesinden dolayı ailesi ve sevenleri ona acıyor, durumundan endişe ediyorlardı. Bu hususta onunla konuştukları hâlde, o, meşakkatli ibadetlerini, atalarına kavuşuncaya kadar sürdürdü. Oğullarından biri ona şöyle demişti: "Babacığım! Bu alışkan-

---

1- Sahifetu's-Seccadiye, Dua: 32

2- el-İrşad, s.272; Ravdatu'l-Vaizin, 1/237

3- Biharu'l-Envar, 46/99

lık -namazı kastediyor- ne zamana kadar sürecek?" İmam (a.s) şöyle cevap vermişti: "*Rabbimin katına varıncaya kadar.*"¹

Cabir b. Abdullah el-Ensârî, İmam'a şöyle demişti: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Yüce Allah'ın cenneti sizin ve sizi sevenler için, cehennemi de size buğzeden ve size düşmanlık besleyen kimseler için yarattığını bilmez misin? Şu nefsine yüklediğin ağır ibadet nedir?"

İmam (a.s) ona şu cevabı vermişti:

Ey Resulullah'ın (s.a.a) arkadaşı! Sen bilmez misin ki, dedem Resulullah'ın geçmiş ve gelecek bütün günahlarını Allah bağışlamıştı, buna rağmen o, Allah uğrunda çabalamaktan, yorulmaktan geri durmamıştı? -Anam-babam ona feda olsun- baldırları şişinceye ve ayakları kabarıncaya kadar ibadet ederdi. Ona da: "Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı hâlde neden bu kadar çok ibadet ediyorsun?" denilmişti de, o şöyle cevap vermişti: "Şükreden bir kul olmayayım mı?"

Cabir ona şu karşılığı vermişti: "Ey Resulullah'n (s.a.a) oğlu! Senin kendini koruman gerekir. Çünkü sen öyle bir aileye mensupsun ki, onlarla musibetler savılır, onlarla hastalara şifa istenir ve onlarla gökten yağmur istenir." İmam (a.s) ona şu karşılığı vermişti:

Atalarım kavuşuncaya kadar onların yolunu izleyeceğim, onları örnek edineceğim...²

3- Orucu

İmam (a.s) yaşadığı sürece günlerinin büyük çoğunluğunu oruçlu geçirdi. İmam'ın (a.s) ibadeti hakkında kendisi-

---

1- age. 46/99

2- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/161, 162

ne bir soru sorulduğunda, cariyesi şu cevabı vermişti: "Gündüzleri ona hiç yemek vermedim."

İmam (a.s) oruç tutmayı seviyor ve insanları oruç tutmaya teşvik ediyordu. Şöyle diyordu:

Yüce Allah melekleri oruç tutanların üzerine vekil kılar, onları korumakla görevlendirir.¹

Sadece iki bayram gününü ve mazeretli olduğu başka bazı günleri oruçsuz geçirirdi.

Ramazan ayında ise, bambaşka bir tavır içinde olurdu. İyilik ve hayır türlerinin hiçbirini terk etmezdi. Akla gelebilecek her iyiliği yapardı. Tesbih, istiğfar ve tekbirden başka söz söylemezdi. İftarını açtığına şöyle derdi:

Allah'ım! Yapmayı dilersen yaparsın.²

Ramazan ayını, büyük bir arzu ve ihtiyaçla karşılardı. Çünkü ramazan ayı, iyilerin baharıydı. "Allah'ın Ayı"nın girmesiyle aşağıya bazı bölümlerini alacağımız şu duayı okurdu:

Bize hamdini gösteren, bizi hamdedenlerden eyleyen Allah'a hamdolsun! Ki ihsanına karşı şükredenlerden olalım ve buna karşılık olarak bize iyilerin sevabını versin.

Bize dinini sevdiren, bizi şeriatına has kılan ve bizi iyiliklerinin yoluna salan Allah'a hamdolsun ki, O'nun lütfuyla bu yollarını izleyip hoşnutluğuna erişelim. Bu yollardan biri olarak da kendi ayını, ramazan ayını, oruç ayını, İslâm ayını, temizlik ayını, arınma ayını ve kıyam ayını ön gören Allah'a hamdolsun!

Allah'ım! Muhammed'e ve Âl'ine salât et. Bize ramazan ayının faziletini bilmeyi, ululuğuna saygı göstermeyi ilham et. Bu ayda bizi sakındırdığın şeylerden kuru, bedenimizin organlarını sana isyan etmekten

1- Daavatu'r-Ravendî, s.4

2- Furu-u Kâfi, 4/88

alıkoyarak bu ayda oruç tutmayı bize nasip et. Bedenimizin organlarını seni hoşnut edecek amellerde kullanmayı nasip et. Ki kulaklarımızla boş sözleri dinlemeyelim, gözlerimizle eğlenceyi seyretmeyelim, ellerimizle harama uzanmayalım, ayaklarımızla yasaklara yürümeyelim, karınlarımıza sadece senin helal kıldığın şeyleri yerleştirelim, dillerimizle sadece senin örnek verdiğin şeyleri söyleyelim. Ancak senin sevabına ulaştırıcı şeyleri yüklenelim. Ancak senin azabından koruyan şeyleri alıp verelim. Sonra bütün bunları riyakârların riyasından ve gösterişçilerin gösterişinden arındır. Ki bu amellerimizde sadece senin rızanı gözetelim...

Allah'm! Ramazan ayını, sana sunduğumuz ibadetlerle doldur, vakitlerimizi sana itaat etmemizle süsle. Bu ayın gündüzünde oruç tutma hususunda bize yardım et. Gecesini namazla, sana yakarmayla, senden huşu duymakla, senin huzurunda zillet içinde durmakla geçirmemizi nasip et ki, bu ayın gündüzü, gaflet içinde olduğumuza, gecesi de tembellikle geçirdiğimize tanıklık etmesin...¹

İmam Zeynelabidin (a.s), ramazan ayının her gününde bir koyun kesilmesini ve pişirilmesini emrederdi. Yemek pişince: "*Çömlekleri getirin.*" derdi. Sonra yemeğin fakirlere, dul kadınlara ve yetimlere dağıtılmasını emrederdi. Kazandaki bütün yemek bitinceye kadar dağıtılırdı. Kendisinin iftarı için geride hiçbir şey kalmazdı. Kendisi ekmek ve hurma ile iftar ederdi.²

İmam'ın (a.s) mübarek ramazan ayına özgü iyiliklerinden biri de çokça köle azat etmesi, kölelerini özgür bırakmasıydı. Oysa köleler onun yanında saygın bir hayat sürdürürlerdi. Onlara oğulları gibi muamele ederdi.

1- es-Sahifetu'l-Kamile es-Seccadiye, Dua: 44

2- Biharu'l-Envar, 46/72

Hiçbir kölesini ve hiçbir cariyesini, bir suç işlediklerinde cezalandırmazdı. Sadece suç işledikleri günü defterine kaydeder, ramazan ayının son günü onları yanında toplar, defterde yazılı bulunan suçlarını onlara gösterir ve şöyle derdi:

Yüksek sesle şöyle deyin: Ey Ali b. Hüseyin! Hiç şüphesiz Rabbin, işlediğin bütün amelleri kaydetmiştir; tıpkı senin, bizim işlediğimiz amelleri kaydetmen gibi. Rabbin katında hakkı söyleyen, büyük küçük hiçbir şeyi dışarıda bırakmayan, kısacası yaptığın her şeyi içine alan bir kitap vardır. Sen, işlediğin her şeyi O'nun huzurunda hazır bulursun. Tıpkı bizim, senin yanında işlediğimiz her şeyi hazır ve kaydedilmiş bulduğumuz gibi. Öyleyse büyük hükümdardan kendin için af umduğun gibi sen de bizi affet, yaptığımızı hoş gör. Tıpkı büyük hükümdarın seni affetmesini istediğin, sevdiğin gibi. Bizi affet; O'nu affedici bulursun. Sana merhamet ettiğini, seni bağışladığını görürsün. Kuşkusuz senin Rabbin kimseye zulmetmez. Nitekim senin elinde de hakkı söyleyen, işlediğimiz büyük küçük bütün işleri içeren bir kitap vardır. Ey Ali b. Hüseyin! Rabbinin karşısındaki zelil konumunu hatırla. O Rabbin ki adil bir hakemdir, bir hardal tanesi ağırlığınca dahi kimseye haksızlık etmez. Büyük küçük ne varsa, hepsini kıyamet günü getirir. Hesap görücü ve şahit olarak Allah yeter. Affet, hoş gör; büyük hükümdar da seni affetsin, seni hoş görsün. Çünkü O, şöyle buyurmuştur: **"Bağışlasınlar; feragat göstereyin. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız?"**¹

Böylece, bütünüyle kendini her şeyden koparıp Allah'a verdiği için, sadece Allah'a sarıldığının somut ifadesi olan bu sözleri onlara telkin ederdi. Allah'ın korkusundan durup ağlarken şöyle derdi:

Rabbim! Bize zulmedenleri affetmemizi bize emrettin. Biz de senin bize emrettiğin gibi bize zulmedenleri affettik. O hâlde bizi affet. Çünkü sen, bu hususta bizden de emredilen başkalarından da daha layıksın. Kapımıza bir şey istemek için gelen hiç kimseyi geri çevirmememizi emrettin. Şimdi biz de senin kapına dilenciler ve miskinler olarak geldik. Kapına gelmiş, oturmuşuz; senin nimetini, iyiliğini ve bağışını bekliyoruz. Bize bu hususta minnet et, bize lütufta bulun. Bizi yüz üstü, umutsuz bırakma. Çünkü sen bu hususta, bizden de emredilen diğer kimselerden de daha layıksın. İlahi! Kerem sahibisin; bana kerem et. Çünkü ben senin kapında bir dilenciyim ve sen de kerem sahibisin. İyilikleri bol bol bağışlarsın. Beni de senin kapında iyiliklere nail olmuş kimselere kat. Ey kerem sahibi!...

Sonra mübarek yüzünü onlara çevirir, gözlerinden yaşlar dökülürken, onlara şefkat ve merhametle şöyle derdi:

Ben sizi affettim, siz de beni affettiniz mi? Benden sadır olan kötü bir sahiplik varsa, ki ben, bu durumda kötü ve haksızlık eden bir sahibim. Kerem sahibi, cömert, adil, iyilik eden ve faziletler bahşeden bir sahibin de mülküyüm.

Bunun üzerine köleler ona şöyle karşılık verirlerdi: "Seni affettik, ey efendimiz!" O da onlara şöyle derdi:

Öyleyse: "Allah'ım! Bizi affettiği gibi, sen de Ali b. Hüseyin'i affet. Bizim boyunlarımızı kölelikten azat ettiği gibi, sen de onu ateşten azat et." deyin.

Onlar da bunu söylerlerdi. Ardından şöyle derdi:

Allah'ım! Kabul et, ey âlemlerin Rabbi. Gidin, sizi affettim, affedilmem ve ateşten azat edilmem umuduy-la sizi kölelikten azat ettim.

Ramazan Bayramı geldiğinde, her birine, onları diğer insanlara muhtaç bırakmayacak miktarda para verirdi.¹

4- Duaları

Seher Vakitleri Okuduğu Dua

İmam (a.s) her ramazan gecesinin seherinde Rabbine münacat eder, dua eder ve büyük bir içtenlikle O'na yalvarırdı. Bu mübarek duayı, Ebu Hamza es-Sumalî rivayet ettiği için Ebu Hamza es-Sumalî Duası da denir. Ehl-i Beyt İmamları'ndan (a.s) rivayet edilen duaların içinde bir iman ve ilim hazinesi konumundadır. İmam Seccad'ın (a.s), her şeyden kendini uzaklaştırıp Allah'a yönelişini temsil etmektedir. Bunun yanında nefsi aldatici duygulardan ve şehevi arzularından alıkoyucu öğütler, vaazlar da içermektedir.

Bu dua; üslubunun güzelliği, göz kamaştırıcı beyanı ve maksadı harikulade bir ifade tarzıyla sunma belagati açısından da eşsizdir. Allah karşısında bir tezellülü, huşuu ve boyun eğişi tasvir ediyor ki, ancak masum bir İmam'dan böylesi bir dua sadır olabilir.

Bu dua, iyi ve salih Müslümanlar nezdinde önemli bir yer edinmiştir. Bu duayla Allah'a yalvarmayı kendilerine alışkanlık haline getirmişlerdir. İmam'ın (a.s) bu duasından bazı pasajları aşağıya alıyoruz:

İlâhî! Cezanla beni terbiye etme. Tuzaklarınla beni tuzağa düşürme. İyilik, ancak senin katından olduğu hâlde, ben nereden bulayım iyiliği Rabbim? Ancak senin yardımınla mümkün olabildiği hâlde ben nasıl kurtulayım? İyilik yapan kimse senin yardımından ve rahmetinden müstağni olmadığı gibi, kötülük yapan ve sana karşı küstahlaşan kimse de senin kudretinin dışına çıkamaz...

1- Biharu'l-Envar, 46/103-105

Seninle tanıdım seni. Kendini bana sen gösterdin, beni kendine çağırdın. Eğer sen olmasaydın, senin kim olduğunu bilemezdim.

Beni çağırdığında icabet etmeyi ağırdan da alsam, geciksem de, kendisine dua ettiğimde derhal bana icabet eden Allah'a hamdolsun. Benden borç (karz-ı hasen) istediğinde cimrilik etsem de, ben kendisinden istediğimde derhal bana veren Allah'a hamdolsun...

Efendim! Sana günahlarının lal ettiği bir dille dua ediyorum. Suçları tarafından ablukaya alınan bir kalp ile sana yalvarıyorum Rabbim! Ürkerek, arzu ederek, umarak ve korkarak sana dua ediyorum Rabbim! Efendim! Günahlarımı gördüğümde ürkütüm. Ama senin keremini görünce, umuda kapıldım...

Ey bağışlaması geniş ve ey ellerini rahmetle uzatan! İzzetin hakkı için, ey efendim! Beni geri çevirsen de kapından ayrılmayacağım. Sana yakarmaktan vazgeçmeyeceğim. Çünkü cömertliğini ve keremini biliyorum...

Allah'ım! Ne zaman sana ibadet etmeye hazırlanırdımsa ve namaz kılmak için sana yöneldimse, bana dalgınlık ve uyku verdin, sana yalvarış ve münacat hâlini benden aldın. -Allah'ım!- Neden böyle bir duruma düştüm? Ne zaman ıslah olduğumu ve tövbe edenlerin toplantılarına katılmaya yakın olduğumu sandımsa, azmimi kıran ve sana kulluk etmeye engel olan önemli bir hadiseyle karşı karşıya kaldım. Ey Mevla'm! Yoksa beni kapından kovmuş ve hizmetinden kenara mı itmişsin? Belki de, senin hakkını hafife aldığı mı gördüğün için beni kendinden uzaklaştırmışsın. Veya senden yüz çevirdiğimi gördüğün için bana gazap etmiş veya beni yalancılardan sayıp da teveccühünden atmışsın. Veya nimetlerinin şükrünü yerine getirmeyen bir kul olduğumu gördüğün için beni mahrum etmişsin. Veya âlimlerin toplantısından uzak

olduğum için beni aşağılamış veya beni gafillerden sayıp dolayısıyla rahmetinden ümidimi kesmişsin. Veya başıboş insanların toplantılarına meyil ettiğimi görüp beni onlara dost kılmışsın. Veya benim duamı işitmek istemediğin için beni dergâhından uzaklaştırmışsın. Veya suçum, günahım ve senden utanmadığım için beni cezalandırmışsın...

Allah'ım! Beni (kıyamet günü) ağır zincirlere vurup insanların arasında ihsanını benden kessen, insanların gözlerini kusurlarımı görmeye açsan, ateşe sürüklenmemi emretsen ve benimle iyi kulların arasında ayrılık düşürsen, yine de senden ümit kesmem; affına olan ümidimden vazgeçmem; senin sevgin hiçbir zaman kalbimden çıkmaz...

Bu dünyada garipliğime, ölüm anında kederime, kabirde yalnızlığım ve lâhite tenhaliğuma merhamet et. Hesap vermek için huzuruna vardığımda zelliliğime acı. İnsanların bilmediği günahlarımı bağışla. Her zaman kusurlarımı ört. Ölüm döşeğine düştüğümde, dostlar başıma toplanıp beni sağa-sola hareket ettirdiklerinde, bana merhamet et. Gusül için yatırılıp salih komşularım tarafından sağa-sola çevrildiğimde, bana lütufta bulun. Cenazem akrabalarım tarafından taşındığında, bana merhamet et. Bu dünyadan ayrıldığımda ve senin huzuruna varmak için tek başıma kabre koyulduğumda, bana ihsanda bulun. Yeni evimde (kabirde) garipliğime (yalnızlığım) acı. Böylece senden başkasına menus olmamamı sağla...

Ramazan ayının günleri peyderpey geçerken İmam (a.s) hüzünlenirdi. Çünkü ramazan, Allah'ın velilerinin bayramıdır. Ramazana olağanüstü bir dua ile veda ederdi. Bu duanın bazı bölümlerini aşağıya alıyoruz:

Selâm sana ey büyük Allah'ın ayı ve ey Allah'ın velilerinin bayramı!

Selâm sana, ey beraber geçirilen vakitlerin en ke-
rimi! Günler ve saatler içinde ayların en hayırlısı!

Selâm sana, ey ümitlerin yaklaştığı ve amellerin ya-
yıldığı ay!

Selâm sana, ey varlığında değeri yüce, yokluğunda
hüznü derin, ayrılığı elem veren ümit kaynağı!

Selâm sana, ey sıcak dost; gelişile sevince boğan,
tükenişi yalnızlık ve acı olan!

Selâm sana, ey kalpleri incelten ve günahları azal-
tan komşu!

Selâm sana, ey şeytana karşı yardım eden dost!

Selâm sana ve bin aydan daha hayırlı Kadir Gece-
si'ne!

Selâm sana! Dün ne kadar sana düşkündük ve ya-
rın ne kadar özleyeceğiz seni.

Allah'ım! Bu ayın çekilmesiyle hatalarımızı çekip
al; bu ayın çıkışıyla bizi günahlarımızdan çıkar. Bizi,
bu aya layık en mutlu, bu aydan en çok istifade eden
kimselerden eyle...¹

5- Haccı

Hacca ve umreye şöyle teşvik ederdi:

Hacca gidin ve umre ziyaretinde bulunun; beden-
leriniz sıhhat bulsun, rızkınız genişlesin, imanınız ıslah
olsun, insanların ve ailenizin ihtiyaçlarını karşıla-
yasınız.²

Hacla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

Hacca gidenin günahları bağışlanmıştır, cennet
ona vacip kılınmıştır. Yeniden amel defteri yazılır. Ai-
lesi ve malı koruma altındadır.³

1- es-Sahifetu's-Seccadiye (Ramazana Veda Duası)

2- Vesailu's-Şia, 8/5

3- Furuu'l-Kâfi, 4/252

Safa ve Merve tepeleri arasında saiy eden kimseye melekler şefaah eder.¹

İmam (a.s), Allah'ın Haram/Dokunulmaz evinden döndükleri zaman hacılara ikramda bulunulmasına çağırırdı ve şöyle derdi:

Hacılar döndükleri zaman onların dönüşüyle sevinin, gelişlerini müjdeleyin, onlarla musafaha edin, onlara saygı gösterin. Böylece, günah onlara karışmadan önce sevap hususunda onlara karışsın.²

Tıpkı babası ve amcası Hasan (a.s) gibi birden çok defa yürüyerek hacca gitti. Deve sırtında yirmi defa hacca gitti. Bu devesine çok iyi davranırdı.

İbrahim b. Ali şöyle der.

Ali b. Hüseyin'le beraber hacca gittim. Devesi inatlaşıp yerinden ayrılmadı. O da deveye bir değnekle dürttü. Sonra elini çekti ve şöyle dedi: "Ah! Ne acıdır kısas!"³

İmam (a.s), Allah'ın evine, Kâbe'ye yolculuk etmek istediği zaman hafızlar ve âlimler etrafını sarardı. Çünkü ondan ilim, irfan, hikmet ve adap öğrenirlerdi. Said b. Müseyyeb şöyle der:

Ali b. Hüseyin gitmedikçe, kariler Mekke'ye gitmezlerdi. O yola çıktığında, biz de bin atlı olarak onunla beraber çıktık.⁴

İhrama girilen yerlerden birine geldiğinde, ihrama dair sünnetleri uygulamaya başladılar. İhram giyerken telbiye getirmek istediği zaman rengi solar, huzursuz olur, telbiye ge-

1- Men La Yahduru'l-Fakih, 2/208, Hadis: 2168

2- Biharu'l-Envar, 99/386, lafızda bazı farklılıklar vardır.

3- el-Fusulu'l-Muhimme, s.189

4- Hayatu'l-İmam Zeynülabidin, s.227

tiremezdi. "Sana ne oldu?" denildiğinde ise, İmam (a.s) şu cevabı verirdi:

"Lebbeyk" (Davetini kabul ettim) dediğimde, bana:
"La lebbeyk" (Hoş gelmedin) diye karşılık verilmesinden korkuyorum.

Telbiye getirdiği zaman, Allah'a karşı duyduğu korkudan kendinden geçer, bayılırdı. Bineğinin sırtından yere düşerdi. Haccını tamamlayıncaya kadar bu hâl onda görülürdü.¹

İmam (a.s), Beyt-i Haram'daki hac menasikini tamamlayınca, rahmet oluşunun altında namaza dururdu. Tavus el-Yemanî, onu bu mekânda namaz kılariken gördü. Allah'a dua ediyor, Allah korkusundan ağlıyordu. Namazı tamamlayınca, Tavus ona şöyle dedi:

Seni huşu hâlinde görüyorum. Ama senin üç özelliğin var ki, bunların seni korkudan emin kılmalarını umuyorum. Birincisi, sen Resulullah'ın oğlusun. İkincisi, dedenin şefaati. Üçüncüsü, Allah'ın rahmeti.

İmam (a.s) ona şu karşılığı verdi:

Ey Tavus! Resulullah'ın (s.a.a) oğlu olmam, beni güvende kılmaz. Çünkü ben Allah'ın şu sözünü duydum: **"O gün artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini arayıp sormazlar."**² Dedemin (s.a.a) şefaati de beni güvende kılmaz. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Allah rızasına ulaşmış olanlardan başkasına şefaet etmezler."**³ Allah'ın rahmetine gelince, yüce Allah bu hususta şöyle buyuruyor: **"Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok ya-**

1- Nihayetu'l-İrb, 21/326

2- Müminûn, 101

3- Enbiyâ, 28

kındır."¹ Bense, muhsinlerden/iyilik edenlerden olup olmadığını bilmiyorum."²

Tavus şöyle der:

Ali b. Hüseyin'i yatsı namazından sabah vaktine kadar Kâbe'yi tavaf edip ibadet ettiğini gördüm. Etrafta kimsenin olmadığını gördüğünde gözlerini göğe doğru kaldırdı ve şöyle dedi:

"İlâhî! Göğünün yıldızları kayboldu, mahlûkatının gözleri kapandı. Ama senin kapıların dileyenlere açıktır. Beni bağışlayasın, bana merhamet edesin, kıyamet meydana geldiğinde dedem Muhammed'in (s.a.a) yüzünü bana gösteresin diye sana geldim."

Sonra ağladı ve şöyle dedi: *"İzzetin ve celalin hakkı için, sana isyan ederken senden kuşkulandığım, cezayı bilmediğim, cezalandırmandan korkmadığım için isyan etmiş değildim. Fakat nefsim bana telkin etti, üzerime gerdiğin perden de buna yardım etti. Şu anda azabımla karşı karşıya kalsam, kim kurtaracak beni? Bana uzattığın kurtuluş ipini koparırsan, kimin ipine sarılayım..."*

Sonra secdeye kapandı. Ona yaklaştım, başını kaldırdım, başıma koydum. Gözyaşlarım mübarek yanaklarına döküldü. Doğruldu ve hafifçe şöyle dedi: *"Kimdir bu beni Rabbimi anmaktan alıkoyan?"*

Tavus büyük bir saygı ve tevazu ile cevap verdi:

Ben Tavus b. Yeman'ım, ey Resulullah'ın oğlu! Bu korku, bu dehşet ve bu sızı nedir böyle? Asıl biz asilerin ve suçluların böyle yapması gerekir! Senin baban Hüseyin b. Ali, annen Fatimetu'z-Zehra, deden ise Resulullah'tır.

İmam (a.s) ona şu cevabı verdi:

1- A'râf, 56

2- Biharu'l-Envar, 46/101

Heyhat! Heyhat! Ey Tavus! Babamdan, annemden ve dedemden söz etmeyi bırak. Allah, cenneti kendisine itaat edenler, iyilik edenler için yaratmıştır; bunlar isterse Habeşli köleler olsunlar. Cehennemi de kendisine isyan edenler için yaratmıştır; bunlar da isterse Kureyşli efendiler olsunlar. Yoksa Allah'ın şu sözünü duymadın mı): "**Sura üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar.**"¹ Allah'a yemin ederim ki, yarın, önceden işleyip takdim ettiğin salih amellerden başka bir şeyin sana faydası olmayacaktır.²

Arefe Günü Okuduğu Dua

İmam (a.s), Arafat'ta namaz kılar, dua eder ve Kur'ân-ı Kerim okurdu. Orada mübarek bir dua okurdu. Bu, Ehl-i Beyt İmamları'ndan bize kalan hazine değerindeki dualardan biridir. Aşağıda bu duadan bazı pasajlar sunuyoruz:

Övgü âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ey Allah'ım, övgü sanadır. Gökleri ve yeri ortada bir örnek olmadan yoktan var eden yücelik ve ihsan sahibi, rablerin Rabbi, her tapınanın İlâhı, her yaratığın yaratıcısı, her şeyin vârisi sensin. O'nun misli yoktur; hiç bir şey O'nun ilminin haricine çıkamaz; O her şeyi kuşatmıştır ve O her şeyi gözetleyendir.

Sensin Allah; senden başka bir ilâh yoktur; teksin, yegânesin ve her şeyden apayrısın.

Sensin Allah; senden başka bir ilâh yoktur. Kerimsin; keremin eşsizdir; yücesin, yücelik sana aittir; büyüksün, büyüklük sana yakışır.

Sensin Allah; senden başka bir ilâh yoktur; ulusun; her şeyden daha üstünsün; cezan çok şiddetlidir...

1- Müminûn, 101

2- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/163, 164; Biharu'l-Envar, 46/81

Tasavvurlar zatını kavramaktan, fikirler niteliğini anlamaktan acizdir. Gözler, senin yerinin konumunu göremez.

Sen bir sınır ve tarife sığmazsın ki sınırlanasın, bir örneğin de yoktur ki sonradan var edilmiş olasın ve doğmadın ki doğrulmuş olasın...

Övgü sanadır, kendi sürekliliğiyle sürecek tarzda.

Övgü sanadır, nimetle beraber ebedî kalacak şekilde.

Övgü sandır, ihsanına denk olacak biçimde.

Övgü sanadır, hoşnutluğunu daha da artıracak bir övgü.

Övgü sanadır, her övenin övgüsüyle beraber olacak tarzda...

Ey Rabbim! Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salât eyle. Bir salât ki sürekli artsın, bereket ve artışı ondan fazla bir rahmet olmasın. Ona rahmet eyle; bir rahmet ki, sürekli çoğalsın; semeresi ondan çok olan bir rahmet olmasın. Ona rahmet eyle, öyle bir rahmet ki, onu hoşnut etsin ve ondan üstün bir rahmet olmasın.

Rabbim! Emrini taşımak için seçtiğin, ilminin haznedarları, dininin koruyucuları, yeryüzünde halifelelerin, kullarına hüccetlerin kıldıgın, iradenle her türlü pislik ve kirden tertemiz yarattığın, kendine uzanan bir vesile ve cennetine giden yol olarak belirlediğin onun pak Ehl-i Beyt'ine salât eyle...

Allah'ım! Sen sürekli dinini her dönemde, kulların için bayrak olarak diktiğin ve beldelerinde bir meşale kıldıgın bir İmam'la destekledin. Onun sağlam ipini kendi sağlam ipine bağladın, onu kendi hoşnutluğuna ulaşmak vesilesi kıldın, itaatini farz kıldın, ona karşı gelmekten sakındırdın; emirlerine boyun eğmeye, yasaklarından çekinmeye, kimsenin ondan ileri geçmesini ve kimsenin ondan geri kalmamasını emrettin. O, kendisine sığınanların koruyucusu ve müminlerin

sığınağı ve sarılanların sağlam kulpu ve âlemlerin güzelliğidir...

Senin katındakine ulaşmama engel olan, sana ulaşmak için vesile aramaktan beni alı koyan ve sana yaklaşmak için çaba göstermekten beni gaflete düşüren alçak dünyanın sevgisini kalbimden çıkar. Gece ve gündüzleri yalnız başıma sana yalvarmayı, benim nararımda süsle. Bana, korkuna yaklaştıracak, yasaklarını işlemekten beni alı koyacak ve büyük günahların esaretinden beni kurtaracak bir korunma gücü ver. Sana karşı gelmenin pisliğinden temizlenmeyi bana lütfet. Hataların kirini benden gider. Esenlik elbisesini bana giydir. Afiyet ridasını/libasını üzerime çek. Bol nimetlerinle beni kuşat. Lütuf ve bağışını sürekli bana ulaştır...

Senin güç ve kudretin yerine, beni kendi güç ve kudretime terk etme. Kendi huzuruna çıkmak için kabirden çıkardığın gün beni küçük düşürme. Seni anmayı bana unutturma. Sana şükretmekten beni ayrı düşürme... Sana yönelişimi, sana yönelenlerin yönelişinden üstün; sana övgümü, seni övenlerin övgüsünden daha üstün kıl. Sana muhtaç olduğum gün beni kendi başıma ve yardımsız bırakma...

Azap vaadinden korkmamı, mazeret için artık bir yol bırakmamandan ve beni uyarmalarından sakınmamı ve ayetlerini okurken titrememi sağla.

Gecelerimi; ibadet için uyanmakla, yalnızlığımı senin için kalkmakla, kimsesizliğimi seninle gönül rahatlığı bulmakla, ihtiyaçlarımı senin kapına getirmekle, sürekli ateşten kurtuluşu dilemekle ve ateş ehlinin buldukları azaptan sana sığınmakla ihya et.

Benim, ölüm vaktine kadar körlük ve şaşkınlık içerisinde taşkınlığımı sürdürmeme ve gaflet içerisinde cehaletimi devam ettirmeme müsaade etme. Beni öğüt alanlar için öğüt alma vesilesi, ibret alanlar için ibret

aracı ve bakanlar (aldananlar) için imtihan ve aldatma vesilesi kılma. Başkasını (kendine kulluk için) benim yerime geçirme...

Senin katında olana karşı kalbimde güven oluştur. Gayretimi gönül rahatlığı ile senin için olana ayır. Hâlis kullarını çalıştırdığın işlerde beni çalıştır. Akıllar gaflete düştüğü zaman kalbime itaatinin sevgisini yerleştir...

Halka ağız açmamı önleyerek itibarımı/izzetimi koru. Fasıkların yanında olanı arzulamama engel ol.

Beni zalimlere destekçi kılma ve Kitab'ını yok etmek için onlara yardımcı yapma...

Kurban Bayramı Günü Okuduğu Dua

İmam Zeynelabidin (a.s) Kurban Bayramı'nı Allah'a yalvararak, O'na yakararak karşıladı. Hac menasikini ve diğer ibadetlerini kabul ederek kendisine lütufta bulunmasını istedi. Kendisine mağfiret ve hoşnutluk lütfetmesini talep ederdi. Bu mübarek günde şu duayı okurdu:

Allah'ım! Bu mübarek bir gündür. Yeryüzünün her tarafında yaşayan Müslümanlar, bu günde bir araya toplanırlar...

Ey Allah'ım! Hacetimi sana getirmişim; yoksunluk, fakirlik ve çaresizliğimle senin kapına gelmişim; amelimden çok senin bağış ve rahmetine güveniyorum; senin rahmet ve bağışın benim günahlarımdan daha geniştir. Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salât eyle ve ihtiyaçlarımı karşılamaya kadir olduğun, bu işin sana kolay olduğu, benim sana muhtaç olduğum, senin benden gani olduğun için bütün ihtiyaçlarımı karşılamayı üstlen. Senden başka kimseden bir hayır bana ulaşmadı ve senden başka kimse bir kötülüğü benden uzaklaştırmadı. Dünya ve ahiret işlerim için senden başkasından bir şey beklemiyorum...

Allah'ım! Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salât eyle. Bugün, ümidimi boşa çıkarma; ey istek ve temenniler kendisini ihsandan vazgeçirmeyen, ihsanda bulunmak gücünü azaltmayan (yüce Allah)! Ben yapmış olduğum bir iyi amele güvenerek sana gelmedim. Muhammed ve Ehl-i Beyt'inin (selâmın onlara olsun) şefaati dışında kimsenin şefaatinin umarak kapına varmamışım. Suçumu ve kendim hakkında işlediğim kötülüğü itiraf ederek kapına gelmişim. Suçuların suçundan geçmene ve uzun süre büyük cürümleri işlemeyi sürdüren günahkârlara tekrar rahmet ve bağışını ihsan buyurmana sebep olan affını umarak gelmişim. O hâlde ey rahmeti geniş ve affı büyük olan! Ey Büyük! Ey Azim! Ey Kerim! Ey Kerim! Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salât eyle ve rahmetini tekrar bana ihsan buyur. Lütfünle bana merhamet ve mağfiretinle bana kolaylık göster.

Ey Allah'ım! Bu makam (Cuma ve Bayram Namazı'nı kıldırmak), senin halifelerine ve seçkin kullarına aittir; yüksek dereceye sahip eminlerine mahsus bir mevkidir. Bu makamı zorla almışlar. Bu işin takdiri de senin elindedir. Emrin yenilgiye uğramaz, kesinleştiğin işten öteye geçilmez, nasıl ve ne zaman dilediyse öyle gerçekleşir...¹

İmam'ın Hayatında Dua ve Münacat Olgusu

Yüce Allah bir ayette şöyle buyuruyor:

De ki: "Yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" Kesinkes yalan saydınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır!"²

---

1 - Sahife-i Seccadiye, Dua: 48

2- Furkan, 77

Seyyid b. Tavus (r.a) bu mübarek ayetin ifade ettiği anlamı açıklama bağlamında şunları söylüyor:

Eğer dua olmasaydı, Allah insanlara bir yer ve makam vermeyecekti. Bundan da anlaşılıyor ki, insanın Allah katındaki makamı ve yeri, duasının miktarıyla orantılıdır. İnsanın değeri; münacatı ve yakarışı düzeyinde belirginleşir.¹

Bu Kur'ânî hakikat ışığından baktığımız zaman İmam'ın (a.s), her an ve her durumda Allah'a dua ettiğini, yakardığını, Allah'ın mutlak büyüklüğü karşısında mutlak fakrını ve muhtaçlığını somutlaştırdığını görüyoruz. Bu, İmam'ın (a.s) Allah katındaki değerinin ve makamının da bir göstergesidir. Çünkü insanın Allah katındaki makamı, duasının ve münacatının miktarıyla ya da Allah'a muhtaçlığının bilincinde olmasının düzeyiyle, bu bilincin gerektirdiği kendini tamamen Allah'a adama ve Allah'tan başka her şeyden yüz çevirme pratiğinin derecesiyle orantılıdır.

Burada İmam'ın (a.s) bazı sözlerine ve bazı münacatlarına yer vereceğiz. Bunlar, yakın ve istiğnanın zirvelerini gözler önüne seren mahiyettedirler. Bunları inceleyen bir insan, "Şu varlık âleminde Allah'tan başka müessir yoktur" hakikatini aklına kazıyabilir, kalbinde kökleştirebilir. O zaman kalbi, Allah'tan başka hiçbir şeye bağlanmaz, O'ndan başka hiç kimseden bir şey istemez, O'ndan başka hiçbir şeyi sevmez. Bütün vakitlerini Allah'ı zikretmekle ve O'na ibadet etmekle ihya eder:

Allah'ım! Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e salât et. Kalplerimizin selametini senin azametinin zikrinde, bedenlerimizin esenliğini senin nimetine şükretmede, dillerimizin söyleyişini minnetinin vafında kıl. Allah'ım! Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e salât et. Bizi, insanları sana kulluk sunmaya çağıran davetçiler

---

1- Felahu's-Sail, Seyyid b. Tavus, s.26

kıl. Katında en seçkin yakınlarından kıl. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi!¹

Bu dua; düşünce, zikir, hareket tarzı ve ahlâk olarak her şeyden ilgisini kesip kendini tamamen Allah'a adamanın bir ifadesidir.

Allah'a yakarışlarının birinde şöyle münacat ediyor:

Bütün hayır senin elinde olduğu hâlde nasıl başka birinden bir şey umabilirim? Yaratma ve emir yetkisi senin elinde olduğu hâlde senden başkasından bir şey bekleyebilir miyim? Fazlından istemediğim şeylere dahi beni layık görmüşken senden ümit keser miyim? Yoksa ben senin ipine sarılmışken, beni benim gibi bir mahlûka mı muhtaç bırakacaksın? Ey kendisine yönelenlerin, rahmetiyle mutlu oldukları! Bağışlanma dileyenlerin, azabıyla bedbaht olmadıkları! Beni her zaman andığın hâlde, seni nasıl unutabilirim? Beni her zaman gözetlediğin hâlde, nasıl senden gafil olabilirim?²

İmam (a.s), kendini bütünüyle Allah'a vermişti ve bu, her şeyden ilgisini kesip sadece Allah'a yönelmenin en büyük örneğiydi. Bütün işleriyle ilgili olarak sadece Allah'tan bir beklentisi olurdu. O, Allah'tan başkasının elinde olanlara ümit bağlamanın bir serap olduğuna inanırdı.

Rabbine şöyle yakarıyordu:

İlâhî! Lütfunun art arda gelişi, senin şükürünü eda etmekten gafil kıldı beni. Fazlının durmaksızın akışı, övgünü saymaktan aciz bıraktı beni. Lütfunun sürekli birbirini takip etmesi, övgülerini anmaktan beni alıkoymdu. Nimetlerinin peş peşe gelişi, iyiliklerini yaymaktan beni geri bıraktı.

1- Sahife-i Seccadiye, Dua: 5

2- Münacatu'r-Râcîn

İlâhî! Nimetlerinin büyüklüğü karşısında şükürüm küçük kalıyor. Bana ikram ettiğin lütuflar karşısında övgülerim ve nimetlerini sayıp dökmelerim çok cılız kalıyor.

İman nurlarından olan nimetlerin üzerimi örttü/beni süsledi. İyiliklerinin lütufları beni bir izzet perdesiyle bürüdü. Minnetinin gerdanlıkları boynuma çözülmeyen gerdanlıklar taktı. Açılmaz halkalar taktı boynuma. Nimetlerin o kadar çoktur ki, dilim onları saymakta yetersiz kalıyor. Bağışların o kadar fazladır ki, bırak saymayı, onları anlamakta yetersiz kalıyor zihnim. O hâlde nasıl şükür edebilirim? Değil mi ki şükürüm şükre muhtaçtır! "Sana hamdolsun!" dediğim her seferinde, bunu dediğim için: "Sana hamdolsun!" demem gerekiyor.¹

Böylece İmam (a.s), bize bahşettiği sayısız nimete karşılık Allah'a nasıl şükredeceğimizi öğretiyor. İnsanın ne kadar çok şükrederse etsin, şükürünü eksiksiz olarak eda edemeyeceğini ifade ediyor. Yine diyor ki:

Allah'ım! Bizi kurtuluşunun gemilerine bindir. Bizi sana yakarmanın lezzetinden yararlandırdır. Bizi sevginin havuzlarına kandır. Sevginin ve yakınlığının tadına varmamızı sağla. Cihadımızın senin için olmasını sağla. Bütün derdimizin sana ibadet etmek olmasını nasip et. Seninle muamelelerimizde niyetimizin samimi olmasını sağla. Çünkü biz seninle ve senin için varız. Sana varmamızın da, senden başka bir vesilesi yoktur.²

Böylece İmam (a.s), yüce Allah'tan, kendisiyle kurduğu münasebetlerde niyetinin samimi olmasını sağlamasını dili-

---

1- Münücatu's-Şakirin

2- Münacatu'l-Mutiin

yor. En büyük arzusuna ulaşmayı nasip etmesini temenni ediyor ki, bu, Allah'ın hoşnutluğudur. Ve diyor ki:

İlâhî! Bizi, sana ulaştırıcı yollara ilet. Bizi, sana en kestirmeden vardırıran yolda yürüt. Uzağı yakın et bizim için. Zor ve şiddetli olanı bize kolaylaştır. Bizi, daha önce sana koşan, durmadan senin kapını çalan, gece-gündüz sana ibadet eden, senin heybetinden korkan, su içtikleri kaynakları berraklaştırdığın, arzularına ulaştırdığın, isteklerini gerçekleştirdiğin, lütfundan ihtiyaçlarını giderdiğin, kalplerini sevginle doldurduğun, berrak içeceğinden içirdiğin kullarına kat. Onlar seninle sana münacat etmenin lezzetine vardılar. Senin sayende maksatlarının en büyüğüne ulaştılar.

Sensin, başkası değil muradım. Başkası için değil, senin içindir geceleri uykusuz kalmalarım. Seninle buluşmak, göz aydınlığımdır benim. Sana ulaşmak, canıma minnettir. Sevginde vecdin şaşkınlığını yaşıyorum. Bütün özlemim, seni arzulamamdan kaynaklanmaktadır. Amacım, senin rızandır. Seni görmeye muhtacım.¹ Bütün isteğim, senin yanına varmaktır. En büyük talebim, sana yakın olmaktır. Sevincim ve rahatım, sana münacat etmemdir. Derdimin ilacı sendedir. Susuzluğumu giderecek sensin. Hüznümü dindirecek sensin. Kederimi dağıtacak sensin...²

İşte böyle kendini sırf Allah'a adanmıştı, her şeyden ilgisini kesmişti. Ruhunu ve bütün duygularını Allah'a bağla-

---

1- [Burada, kalp gözüyle Allah'ı görmek irade edilir; maddî gözle görmek değil. Çünkü maddî gözle görmek, ancak cisim ve maddî olan varlıklar için söz konusudur. Allah Teala ise cisim ve madde değildir. Ehl-i Beyt Mektebi'nin inancına göre Allah'ın cismanî gözle görülmesi, dünyada da, ahirette de mümkün değildir. Ama Yüce Allah'ı kalp gözüyle müşahede etmek, insanların irfan ve marifetleri ölçüsünde hem dünyada, hem ahirette mümkündür.]

2- Münacatu'l-Müridin

mişti. O'ndan başkasını görmüyordu. Susamışlığını ancak O'nun gidereceğini düşünüyordu.

Yine diyor ki:

İlâhî! Kırıklarımı lütfun ve acımandan başkası iyileştiremez. Şefkatinden ve ihsanından başkası yoksulluğumu gideremez. Güvencenden başkası korkumu dindiremez. Zilletimi, gücünden başkası izzete çeviremez. Ancak lütfun beni arzuma ulaştırır. Eksikimi, ihtiyacımı ancak yardımın kapatır. İhtiyacımı senden başkası gideremez. Kederimi ancak rahmetin dağıtabilir. Sadece şefkatin zararımı defedebilir. Ancak sana kavuştuğumda susuzluğum diner. Ancak sana kavuştuğum zaman, hüznümün yakıcılığı sönebilir. Sana duyduğum özlem, ancak yüzüne baktığım zaman biter. Ne zaman sana yakın olursam o zaman rahat bulurum...¹

İmam (a.s), Allah'a muhtaçlığını, O'na karşı yoksunluğunu bu şekilde ifade etmiş; evrenin yaratıcısı, hayat bahşeden efendisine ve Mevla'sına yönelik sevgisini, derin aşkını bu şekilde dile getirmişti. Bütün arzularını bu temele dayandırmış, en büyük arzu olarak da bütün isteklerinin bu temelde karşılanmasını ifade etmişti.

İlâhî İrfanın Tecellileri

Diyor ki:

İlâhî! Kalplere seni anmayı telkin eden ilhamlar ne lezzetlidir! Zihinlerde ve kaybolup giden yollarda sana yürümek ne tatlıdır! Senin sevginin tadı ne hoştur! Yakınlığını yudum yudum içmek ne tatlıdır! Bizi, senin kovmandan ve uzaklaştırmandan korusun. Bizi, senin tanıyanların en hassından, kullarının en salihinden, sa-

---

1- Münacatu'l-Muftekrin

na itaat edenlerin en sadığından ve ibadet edenlerin en ihlâslısından kıl.¹

Gerçekten İmam Zeynelabidin (a.s), muvahhitlerin efendisi ve Allah'ı bilenlerin önderiydi. İbadetleri taklit değildi. Aksine, Allah'ı bilmenin kemalinden kaynaklanıyordu. Nitekim yukarıdaki metinde en büyük arzusunu, kemal arzusunu dile getirmişti. Bu arzu, Allah'a ibadette ihlâstı.

Yine şöyle diyor:

İlâhî! Issız yerde, kalabalık arasında, gecede, gündüzde, açıkta, gizlide, kolaylıkta, zorlukta seni zikretmeyi ilham et bize. Bizi gizli zikre ısındır. Bize tertemiz ameller yaptır. Hoşnut olunan çabalara yönelt bizi.

Sen her mekânda tenzih edilen, her zamanda kul-luk sunulan, her anda var olan, her dilden dua edilen, her kalpte ululanansın! Seni anmaksızın aldığım her lezzetten, seninle ünsiyet kazanmaksızın yaşadığım her rahattan, sana yakın olma dışında duyduğum her sevinçten, sana ibadet etmenin dışındaki her meşguliyetten dolayı bağışlanma diliyorum...²

İmam Seccad'ın (a.s), göklerde ve yerde kendisinden hiçbir şey gizli kalmayan ulu Allah'a yakarışının, O'nun karşısında zelil oluşunun belirgin ve açık bir tablosunu bize çizdiği bu sözlerini okuduğumuz zaman, tüylerimiz diken diken oluyor, dehşete kapılıyoruz.

Yukarıda sunduğumuz metinlerde somutlaştırıldığı gibi, bir insan, yüce Allah'a muhtaç olduğunu gerçek anlamda bildiği zaman, daima Allah'a sığınır. Bundan dolayıdır ki, İmam Seccad'ın (a.s), yukarıda örneklerini verdiğimiz çeşitli genel nitelikli duaların yanı sıra, değişik vakitlere ve farklı durumlara ilişkin dualarının, yakarışlarının olduğunu görü-

---

1- Münacatu'l-Arifin

2- Münacatu'z-Zakirin

yoruz. Örneğin, Hz. Muhammed'e ve Âl'ine salât etmeye, Arş'ın taşıyıcısı meleklerle salât etmeye, Allah'a sığınmaya, ihtiyaçların giderilmesini istemeye, hastalık zamanına, güzel ahlâka, komşulara, dostlara, düşmanın saldırısına açık yerlerde ikamet edenlere, istihareye, tövbeye, hilale baktığı zamana, Ramazan Bayram'ına, tezellüle, zorluk zamanına, ölümün anıldığı durumlara, korkuya ve kederin dağıtılmasına dair dualarının olduğunu görüyoruz.

Buraya kadar sunduğumuz bölümlerin akışı içinde şu husus belirginleşiyor: İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatında, gerçek ilâhî marifet ve Allah'a var gücüyle kulluk sunma olguları ile tağutlara baş kaldırma ve cihadî gayret olguları birleşmiştir. İmam'ın (a.s) hayatı, dua ve münacat olguları ile isyan ve fedakârlık ruhlarını birleştirmenin mümkün olup olmadığına ilişkin sorulara verilmiş somut bir cevap mahiyetindedir.

Bu gibi soruların sorulmuş olmasının sebebi, belki de bazılarının, kendilerini en büyük cihada, yani nefisle mücadeleye, şer'î riyazete, kulluk merasimlerine vermiş olmalarının, küçük cihat olması hasebiyle savaşa, devrimci pratiğe artık gerek bırakmadığını vehmetmeleridir. Ama bir gerçeği göz ardı ediyorlar. Şöyle ki: Küçük cihadı gerçekleştirmek, en geniş çerçevede en büyük cihadı gerçekleştirmenin temel eksenlerinden biridir. Öte yandan, cihadı terk etmek çoğu zaman, büyük cihat meydanlarında alınan gizli hezimetten kaynaklanan bir tavidir. Çünkü şiddetli mücadelenin yanı sıra (yerince) şiddetle takiyyenin gözetilmesi arasındaki bağlantı temel bir bağlantıdır. Bu, şeriatın ve ilâhî Hanif dinin bireysel ve toplumsal hayatın bütün alanlarını kuşattığı hakikatinin ifadesidir.

Tevhidî irfan ve bilgi ile nebevî çizgiden uzaklaşmış sapkın düzene başkaldırı, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) hayatlarında somutlaşmış iki açık niteliktir. Ehl-i Beyt İmamları-

rı'nın hayatlarının bu iki nitelikten yoksun olduğu bir tek an yoktur. Masum İmamlar'ın (a.s) münacatlarına, savaş meydanlarındaki konuşmalarına ve sapkın yöneticilere karşı çıktıklarında irat ettikleri konuşmaların derinliğine baktığımız zaman bu olguyu çok açık bir şekilde gözlemlememiz mümkündür.

Bunun en belirgin örneğini ise İmam Seccad'da (a.s) görüyoruz. Örneğin: Şam'da, Yezid b. Muaviye'nin sarayında zincire vurulmuş bir esir iken yaptığı açıklamalar, yine kendisini ölümlle tehdit eden zata Kûfe sarayında verdiği şu cevap:

Bizi öldürmekle mi tehdit ediyorsun? Biliyorsun ki şahadet bizim onurumuzdur.¹

Aynı ruhu, Sahife-i Seccadiye'de yer alan dualarda ve "On Beş Dua"² adıyla bilinen münacatlarda da görüyoruz. Bunlar, hamaset ruhunun; dua, münacat ve ibadet ruhunun birleşmesinin en güzel örnekleridir.

Bu gerçekten dolayıcıdır ki, İmam'ın (a.s) duaları; inanç, irfan ve ibadet boyutlarının yanında siyasal, cihadî, sosyal ve ahlâkî boyutlar da kazanmıştır. Bütün boyutlarıyla bu dualar, evrensel değişim amacına yöneliktir.

İmam Seccad'ın (a.s) duaları, içerdikleri İslâm inancına ilişkin açık ve keskin ifadelerle geniş kapsamlı ve derinlikli fikrî boyutlara da sahiptir. Dinsizlik, müşebbihe, cebriye ve mürcie gibi Emevîlerin besledikleri, kıskırttıkları ve revaçta olmalarını sağladıkları yıkıcı akımların kopardıkları fırtınanın etkin olduğu bir konjonktürde bu dualar, kesin cevaplar içeren, karşı tarafı çaresiz bırakan kanıtlar işlevini görüyordu. Kuşkusuz Emevîlerin bu yıkıcı akımları beslemelerinin amacı; tevhit ve adalet çizgisini saptırmak, akabinde İslâm'dan vazgeçip ilk cahiliye hayatına geri dönmektir.

1- Nefesu'l-Mehmum, Muhaddis Kummî, s.408

2- bk. İmam'ın (a.s) Geride Bıraktığı Mirasa İlişkin özel bölüm.

Bütün özgür düşünceli muhaliflerin, savaşımçıların ezildikleri, imha edildikleri, eserlerinin takibe alındığı, seslerinin kısıldığı bir ortamda İmam Zeynelabidin (a.s) dua siyasetini izlemeye karar verdi. Bu, gerçekleri yaymanın ve ölümsüzleştirmenin en başarılı siyasetiydi. En güvenli, zalim iktidarın baskılarından en uzak yol buydu. Gizli, yazılı, sakin ve güvenilir temas yöntemlerinin en güçlüsüydü.¹

İmam'ın Hayatındaki Ağlama Olgusu

İnsan, birçok nedenden dolayı ağlar. Sevgiliye duyduğu özlemden dolayı ağlar. İslâm'ı korumak için canlarını feda eden Ehl-i Beyt şehitlerine ağlar...

Şöyle derdi:

Şehitlerin efendisi Ebu Abdullah el-Hüseyin'e (a.s) ağlamak, ebedî mutluluğun ve yüce yaratıcıya yakın olmanın sebeplerinden biridir.

Nitekim son peygamber Muhammed Mustafa (s.a.a) da evinde, bazen de mescitte, tek başına, kimi zaman da ashabıyla birlikte Hüseyin'e (a.s) ağlıyordu. Bunun nedenini kendisine soranlara şu cevabı vermişti:

Cebrail, oğlum Hüseyin'in ailesinden bir grupla birlikte öldürüleceğini haber verdi ve öldürüleceği yerin toprağını bana gösterdi.²

Ayrıca İmam Hüseyin'e (a.s) ağlamak, Emevîlerin katlıklarını, acımasızlıklarını sergilemek gibi bir işleve de sahipti. Bu nedenle Ehl-i Beyt İmamları taraftarlarını (Şia) Kerbelâ faciasını anmak üzere merasimler düzenlemeye, İmam Hüseyin (a.s) ve ashabının çektiği acıya gözyaşı dökmeye teşvik ediyorlardı. Bu görevi yerine getiren kimselerin alacakları ilâhî ödülün ne denli yüksek olacağını ifade ediyorlardı.

1- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.224-225

2- Keşfu'l-Ğumme, 2/7-12

Hiç kuşkusuz, İmam Zeynelabidin'in (a.s) bütün hayatı boyunca, şehitlerin efendisi babasına ağlaması, sırf bir evladın babasının öldürülmesinden duyduğu acıdan kaynaklanmıyordu. Bilakis, onun ağlaması çok daha yüksek bir amaca yönelikti; o, gelecek bilinçli nesillere bu büyük olayı aktarmak istiyordu. Çünkü bizzat kendisi Emevîlerin acımasızlıklarına, caniliklerine, dinden ve şeriattan çıkışlarına; adaletten, erdemden ve insanlıktan uzak tutumlarına tanık olmuştu.

İmam (a.s), yaşadığı sürece babasına ağladı. Hatta azatlılarından biri: "Kendini helâk etmenden korkuyorum." demişti. İmam (a.s) ona şu cevabı vermişti:

"Ben sadece gam ve kederimi Allah'a arz ediyorum. Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından biliyorum."¹

Ben ne zaman Fatıma evladının yere serilişini hatırlasam, hıçkırıklar boğazıma düşümlenir.²

Bir başkası ona (a.s) şöyle demişti: "Üzüntülerinin bitme zamanı gelmedi mi?" diye. Ona şu cevabı vermişti:

Yazıklar olsun sana! Andolsun Yakub Peygamber (a.s) benim gördüklerimden çok daha az bir musibetten dolayı Rabbine şekvada bulunmuştu da: "Ah Yusuf'um, ah!" demişti. Oysa sadece bir oğlunu yitirmişti, o da dünyada yaşıyordu. Ama ben babamın ve ailesinden bir grup insanın gözlerimin önünde boğazlandıklarını gördüm.³

İmam (a.s) içmek üzere eline su kabını aldığı zaman, babasının ve beraberindekilerin Kerbelâ'daki susuzluklarını ha-

---

1- Yûsuf, 86

2- A'yanu's-Şia, 1/636; Siyret-u Ali b. Hüseyin (a.s) / Bukauhu Alâ Ebihi

3- age.

tırlar, gözyaşları suya karışınca kadar ağlardı. Bunun sebebi sorulduğunda şöyle derdi:

Nasıl ağlamayayım; kurda, kuşa, vahşi hayvanlara serbest olan su, babama verilmemişti?¹

Çoğu zaman arkadaşlarına, Kerbelâ'da o musibeti yaşayanlara üzülmeyen, onların çektikleri acılara ve sıkıntılara ağlamanın faydalarını anlatıyor ve şöyle diyordu:

Hangi mümin Hüseyin'in öldürülmesinden dolayı gözyaşı döker, gözyaşları yanaklarından aşağıya akarsa, Allah onu cennette bir köşke yerleştirir.²

İmam (a.s), sürekli olarak babasına ağladığı için, bu tağutların işledikleri günahlardan ve suçlardan dolayı insanların yüreklerine kor düşürüyordu. Bunlar öyle suçlar ve cinayetlerdi ki, beşerî acıma duygusu, bunu yapanın bırakın bir ümmete önderlik etmesini, bir topluma lider olmasını, dinde halife olmasını veya tâbi olunan bir merci olmasını ve hatta insan olmasını dahi kabul etmez.

Kendilerinden ilâhî hilafeti gasp edenlerin, başlarına türlü felaketleri getirenlerin ve ailelerini kılıçtan geçirenlerin cinayetlerini açıktan anlatama imkânına sahip olmadığı için, bu cinayetleri halka anlatmak maksadıyla ağlamayı yöntem edindi. Bu, çevreyi ve nesli mahveden, memlekette fesat ve yıkımı egemen kılan zalimlerin tahtını yerle bir eden müthiş bir yöntemdi. İmam'ın (a.s) ağlaması kutsal ayaklanmanın tamamlayıcı bir unsuruydu.

Ondan önce büyük annesi Sıddıka Fatıma ez-Zehra (a.s) bu büyük cihadı yöntem edinmişti. Nitekim halk, "Peygamber'in (s.a.a) ciğer paresi gece gündüz ağlarken, yiyecek ve içecek boğazımızdan geçmiyor." diye onu susturmak iste-

---

1- Biharu'l-Envar, 46/108, Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/179,180'den ve Hilyetu'l-Evliya, 3/138'den naklen.

2- bk. Sevabu'l-A'mal, s.83

mişti. Ama o, ağlamasını sürdürmüştü. Sonunda vasilerin seyidi İmam Ali (a.s), Baki mezarlığında hurma dallarından bir ev yaptıktan sonra Fatıma'yı (a.s) oraya götürmüştü. Buraya da "Beytu'l-Ehzan" (Hüzünler Evi) adını vermişti. Çünkü Fatıma'nın (a.s) ağlamasının amacı; ümmete, halifelik makamına kimin layık olduğunu göstermekti. Asıl halifelğe layık olandan bu hakkın gasp edildiğini anlatmaktı.

Ağlama, insanların dikkatini sebeplerine çekebilen bir olgudur. Bu sayede gerçeği bütün çıplaklığıyla görebilirler. Zorbaların zulmüyle hakkı elinden alınan asıl haklıyı açık bir şekilde görebilirler.¹

Ağlama, İmam Seccad'ın (a.s), Kerbelâ anısını canlı tutmak için başvurduğu yöntemlerden biriydi. Bunun yanında başka yöntemler de kullanıyordu.

Bunlardan biri, Hüseyin'in (a.s) mezarını ziyaret etmesi ve insanları da buna teşvik etmesiydi.

Ebu Hamza es-Sumalî anlatıyor:

Ali b. Hüseyin'e (a.s), Hüseyin'i (a.s) ziyaret etmeyi sordum. Dedi ki:

*"Onu her gün ziyaret et. Eğer yapamıyorsan, her cuma ziyaret et. Bunu da yapamıyorsan, her ay ziyaret et. Onu ziyaret etmeyen, Resulullah'ın (s.a.a) hakkını küçümsemiş olur."*²

Bir diğer yöntem de, secde ederken kullanmak için Hüseyin'in (a.s) kabrinin toprağını yanında bulundurmasıydı.

Başka bir yöntem de, babası Hüseyin'in (a.s) yüzüğünü parmağına takmasıydı.

1- el-İmam Zeynülabidin, Seyyid Musavî el-Mukarrem, s.360-365, Daru'ş-Şebusteri Li'l-Matbuat. Metinde başka kaynaklardan alınan bölümler var ki, müellif bu kaynaklardan kitabında söz etmektedir.

2- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.220

İmam'ın Hayatında Köle Azat Etme Olgusu

Köle azat etmek, İslâm şeriatının getirdiği eşsiz bir uygulamadır. Ehl-i Beyt'in tertemiz İmamları (a.s) da bu uygulamaya büyük bir önem vermiş, eksiksiz uygulamışlardır. Ancak köle azat etmek, özellikle İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatında çok belirgin bir olgu olmuştur. O kadar ki, bu belirginliğin, imamet tarihinde de bir benzeri yoktur. Bu yüzden İmam Zeynelabidin'in (a.s) hayatında dikkat edilmesi, üzerinde durulması gereken bir olgu muamelesini görmeyi hak ediyor.

İmam Seccad'ın (a.s) yaşadığı koşulları ve atmosferi tetkik ettiğimizde, İmam'ın (a.s) davranışlarıyla etrafında gelişen olaylar ve atmosfer arasında bir paralellik olduğunu görürüz. Ki köle azat etme olgusu, İmam'ın (a.s) pratiğinde geniş bir yer alması, onun bu eylemle yöneldiği amacı açık bir şekilde gözlerimizin önüne koyacak niteliktedir.

Öncelikle şunu görüyoruz: İslâm coğrafyasında kölelerin sayısı gitgide artıyordu. Art arda gerçekleşen fetihlerle birlikte kölelerin sayısı akıllara durgunluk verecek boyutlara ulaşmıştı. Korkunç bir mevali nüfus oluşmuştu.

İkincisi: Emevîler, ırkçı bir politika izliyorlardı. Onlara göre Arap olmayan Müslümanlar (mevaliler) yarı insandılar.¹

Üçüncüsü: İslâm devletine egemen olan mekanizma, bizzat Halife'den başlayarak, Emîrlere, Vezirlere ve alt kademe memurlarına kadar, İslâm'ı temsil etmiyorlardı. Tam tersine İslâm'ın ahkâmına, ahlâkına ve adabına aykırı hareket ediyor, onunla çelişki içinde yaşıyorlardı; dilleri İslâm'ın adını telaffuz etse de, şahadet kelimesi getirmiş olmak suretiyle İslâm'a zahiren bağlı olsalar da.

1- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 17/284

Dördüncüsü: Kölelerin ve mevalilerin sayısının günbegün artması, buna karşılık ahlâkî ya da İslâmî terbiyeye dair herhangi bir eğitsel önlemin alınmaması, ahlâkî yozlaşmanın yayılmasına neden oluyordu. Zalim devletin amacı da, buydu zaten.

Bu bağlamda İmam'ın (a.s) tavrıyla ilgili olarak şu hususları tespit etmek mümkündür:

1- İmam, köle ve cariye satın alıyordu; ama hiçbirini bir seneden fazla yanında tutmuyordu. Bu, İmam'ın (a.s) onların hizmetlerine ihtiyacının olmadığını gösterir. Değişik gerekçelerle ve farklı münasebetlerle onları azat ediyordu.

2- İmam, mevalilere karşı -köle ya da cariye gibi değil- örnek bir insanî muamele sergiliyordu. Bu da onların içinde yüksek ahlâkî erdemleri pekiştiriyor, onlara İslâm'ı ve Ehl-i Beyt'i (a.s) sevdireyordu.

3- İmam, kölelere dinin hükümlerini öğretiyor, onları İslâmî bilgilerle besliyordu. Öyle ki, her biri ondan ayrılırken, hayatta kendisine yarayacak, şüphelerini bertaraf edecek, sahih İslâm'dan sapmasına engel olacak bilgilerle donanmış olarak ayrılırdı.

4- İmam, azat ettiği köleye, başkasına muhtaç olmayacak miktarda mal verirdi. Böylece azat edilmiş köle, ümmetin herhangi bir ferdi gibi özgür olarak sosyal hayata karıştırdı; topluma yük olmazdı.

Bundan anlıyoruz ki, İmam (a.s), Emevîlerin uyguladıkları kölelik politikasını başarısızlığa uğratmak için çalışıyordu. İmam'ın (a.s) bu pratiği aşağıdaki sonuçları doğurdu:

a) Bu hareketiyle İmam (a.s), bir şekilde esir düşen Allah'ın kullarından birçoğunu özgürlüğüne kavuşturdu. Kuşkusuz bu, istisnâî bir durumdu. Gerçi İslâm, kölelik kurumunu onaylamıştır; ancak İslâm tarihi incelendiği zaman bu kurumun onaylanmasının nesnel gerekçelerinden bazılarının anlaşılması mümkündür. Bununla beraber şariat, kölele-

rin kurtarılması ve özgürlüklerine kavuşturulması için birçok yollar açmıştır. İmam (a.s) bu imkânları değerlendirmek için bütün koşullardan ve münasebetlerden yararlanmış, köle ve cariyeleri kurtarmıştır. Dolayısıyla İmam Seccad'ın (a.s) bu tavrı, İslâm şeriatının tatbikinden ibarettir.

b) Azat edilen köleler, İmam'ın (a.s) evinde, onun elinin altında en güzel şekilde yetiştirilmiş bir öğrenciler kuşağını oluşturuyorlardı. İmam'la (a.s) beraber hak, irfan, doğruluk ve ihlâs esaslı, İslâm akidesi, şeriatı ve güzel ahlâkıyla donatılmış bir hayat yaşıyorlardı.

Azat edilmiş bu köleler, bütün bunları nefislerinde, bilinçli ya da bilinçsiz olarak koruyorlardı. Dolayısıyla gelecek nesillere aktarıyorlardı. Kuşkusuz bu; Allah'ın, korunmasını ve gelecek nesillere ulaştırılmasını Ehl-i Beyt'e (a.s) yüklediği Muhammedi İslâm'ın korunması anlamına geliyordu.

Bunda kimsenin kuşkusu olmasın: Eğer İmam (a.s) halka açık bir medrese açsaydı, kesinlikle mevcut yönetimin yasaqlarıyla karşılaşacaktı; çalışmalarına engeller konulacak, en azından sıkı bir denetim ve takip altında tutulacaktı. Buna karşılık doğal bir olgudan, normal bir muameleden istifade etme hususunda son derece özgürdü: Köle satın alıp onları azat etmek ve bu esnada da onları eğitmek.

c) İmam (a.s), özgürlüklerine kavuşturduğu bu kölelerin büyük bir kısmının bağlılığını kazanmıştı. Azat edilmelerinin duygusallığı onları hâlâ İmam'a (a.s) bağlıyordu. Bunda şaşılacak bir şey yok; azat edilen kimse, doğal olarak kendisini azat eden kimseyle, aile efradıyla ve akrabalarıyla bağlarını koruyacak, onlarla duygusal bir irtibat kuracak, inanç ve siyaset olarak onlarla aynı paralelde olacaktır.

Beşinci Bölüm

- İmam Zeynelabidin'in İlmî Mirası
  - Haklar Risalesi (Risaletu'l-Hukuk)
  - Sahife-i Seccadiye'ye Dair
  - İmam Zeynelabidin'in Mektebi
-

İMAM ZEYNELABİDİN'İN İLMÎ MİRASI

Tarih, saygıdeğer atalarından, onların da Hz. Peygamber'den (s.a.a) aktardıkları ilmî miras almaları dışında Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) bir kimseden ders aldıklarından veya herhangi bir ilmî şahsiyetin talebesi olduklarından söz etmez.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s) engin ilimleri ve göz kamaştırıcı irfanlarıyla belirginleşmişlerdi. Bunu, onların içinde buldukları ortamları gözlemlediğimizde veya onların yanında bulunan kimselerin bize aktardıklarını incelediğimizde, rahatlıkla fark edebiliriz.

Öte yandan tarihçiler, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) insanlar içinde en geniş ilmî kapasiteye sahip oldukları, çeşitli ilim alanlarında herkesten daha fazla bir dirayete, yetkinliğe sahip oldukları hususunda da görüş birliği içindedirler.

Hiç kuşkusuz imamlık, İslâm ümmetine ve ilâhî yol göstericiliğe muhtaç insanlığa dosdoğru önderlik etme, İmam'ın, hareket alanı ve sorumluluk dairesiyle ilgili bütün bilgileri kuşatmış olmasını gerektirmektedir. Ehl-i Beyt İmamları, bu gerçeği, pratik olarak ortaya koydukları gibi, tarih de bütün çıplaklığıyla tescil etmiştir.

İmamlar'la ilmî ve amelî üstünlük bakımından yarışacak ve onlarla boy ölçüşecek kimse yoktu. Bu da Ehl-i Beyt (a.s) çizgisine muhalif akımları, özellikle İmamları kendilerine rakip gören halifeleri harekete geçirmiştir. Onlar İmamlar'ı (a.s), birçok alanda ve birçok asırda geniş deneyim ve sınav-

larla karşı karşıya bırakmışlar. Öyle ki, bu deneyimler İslâm tarihi kaynaklarında zikredilmektedir ve tarih ilmi tarafından tescil edilmiştir.

İmamlar'ın (a.s) geçtikleri bu sınavlar, onların rabbanî önderliğe sahip oldukları noktasında en küçük bir kuşkuya yer bırakmamıştır. Ümmet açısından bu noktada herhangi bir kapalılık söz konusu değildir. İmamlar, değişik düzlemlerde ilmî merciliklerini somut olarak gerçekleştirmişlerdir. Onları denemek isteyen ya da gerçek durumlarını öğrenmek isteyen herkes bu hakikati sonunda teslim etmiştir.

Peygamberimizin (s.a.a) hadislerinde: "*Mümin Allah'ın nuruyla bakar.*" buyruluyor. Bu hadis: "**Allah'tan korkun. Allah size öğretiyor.**"¹ ayetinde işaret edilen gerçeğin değişik bir ifadesidir. Dolayısıyla İmamiye Şiası'nın, "İmamlar ilâhî ilhamı alıyorlardı, rabbanî eğitimden geçmişlerdi" şeklindeki görüşleri, hiç de uzak bir görüş değildir.

Bir kere Hz. Resul (s.a.a), ilmîni, edebîni ve kemalini onlara miras bırakmıştı. Onlar vahiy ve risalet Ehl-i Beyt'idiler. Dolayısıyla rabbanî ilim ve kemalin mirasçısı olmaya başkalarından çok daha layık ve hak sahibiydiler. Çünkü ilâhî ilim ve kemal Hz. Peygamber'in (s.a.a) önder şahsında somutlaşmıştı. Aynı zamanda bunun her bir Ehl-i Beyt İmam'ının (a.s) şahsında da somutlaştığını görüyoruz. Çünkü onlar, Hz. Resul (s.a.a) tarafından Allah'ın emriyle bu büyük göreve, bu büyük sorumluluğa tayin edilmişlerdi. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur:

O, arzusuna göre konuşmaz. O, vahyedilenden başkası değildir.²

Ehl-i Beyt İmamları'ndan (a.s) ders alan âlimler, onların bazı bilgilerini rivayet eden bilginler, Ehl-i Beyt İmamları'nın

---

1- Bakara, 282

2- Necm, 3-4

(a.s) ilimlerinin genişliğinin en somut kanıtlarıdır. Ki İmamlar (a.s), bu açıdan da ilim ve dirayetle belirginleşen nice şahsiyete fark atmışlardır, belirgin bir üstünlüğe sahip olduklarını göstermişlerdir.

İmam Zeynelabidin'den (a.s) rivayet edilen bilgileri; Kurân, hadis, fıkıh, ahlâk, siyer, tarih ve akaid şeklinde tasnif edebiliriz. Bunun yanında dua ve tavsiyeleri, tartışmaları çerçevesinde psikoloji, sosyoloji, eğitim, irfan, yönetim ve ekonomi gibi alanlara hitap eden önemli bulgulara rastlamak da mümkündür. Bunun gibi daha birçok doğal ve beşerî bilim dalından söz edebiliriz.

Tarihin bize aktardığı kadarıyla İmam'ın irfanından ve ilminden bazı sahneler aktarmak istiyoruz:

Kur'ân Üzerine

Kur'ân, saf ilâhî vahiydir, Seyyidü'l-Mürselin'in (s.a.a) peygamberliğinin, Hatemu'n-Nebiyinin şeriatının ölümsüz mucizesidir. Bütün ilim ve marifetlerin tükenmez kaynağıdır. Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Size iki ağır emanet bırakıyorum; biri diğerinden daha büyüktür: Allah'ın gökten yere uzatılmış ipi olan kitabı ve benim Ehl-i Beyt'im. Ahirette Havuz başında benimle buluşuncaya kadar bu ikisi birbirinden ayrılmazlar. Benden sonra bu iki emanetle nasıl bir muameleye girdiğinize bakın!¹

İmam Zeynelabidin (a.s), mübarek ataları gibi -dikkat çekecek şekilde -Kur'ân'la ve Kur'ân ilimleriyle uğraşmıştır. Bunun; günlük yaşayışında, dualarında ve ilgilerinde, okuma, üzerinde düşünme, tefsir etme, öğretme ve amel etme

---

1- Sünnîler ve Şîiler tarafından rivayet edilen bu mütevatir hadisin kaynakları, rivayet zincirleri ve metinleri için bk. Risaletu's-Sekaleyn Dergisi, sayı: 4-9. Ayrıca bk. Hadisu's-Sekaleyn, Matbaatu'd-Daru't-Takrib Beyne'l-Mezahibi'l-İslâmiyye, Mısır, s.9

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

şeklinde somutlaştığını görüyoruz. Bu da İmam'ın (a.s) Kur'ân-ı Natık (Konuşan Kur'ân); Kur'ân'ın göz kamaştırıcı bütün ayetlerinin, bu ölümsüz ilâhî mucizenin canlı bir timsali olduğunda en ufak bir kuşkuya yer bırakmıyor.

Bundan önceki bölümlerde yer verdiğimiz bazı metinlerin dışında, burada İmam'ın (a.s) Kur'ân'a yönelik ilgisini sergileyen Kur'ân'ın hatminden sonra okuduğu duadan bazı pasajlar sunmak istiyoruz.

Buyuruyor ki:

Allah'ım! Sen beni Kitab'ını hatmetmeye muvaffak eyledin. Öyle bir kitap ki onu, bir nur olarak indirdin; daha önce indirmiş olduğun kitapların koruyucusu/denetleyicisi, açıkladığın tüm sözlerin en üstünü kıldın. Onu, helalini ve haramını birbirinden ayıran Furkan; hükmünle belirlenen yasalarını açıklayan Kur'ân, kulların için açıkladığın Kitap ve peygamberin Muhammed'e (salâtın ona ve Ehl-i Beyt'ine olsun) indirdiğin vahiy kıldın. Onu; uyanlarını sapıklık ve cehalet karanlıklarından kurtaran ve hidayete vesile olan nur, doğrulararak ona kulak verenler için şifa, açıklaması asla haktan sapmayan adalet ölçüsü, tanıklar için kanıtı sönmeyen hidayet nuru, yolunu izleyenleri sapsmadan koruyan ve sağlam kulpuna sarılanları helak olmaktan kurtaran kurtuluş bayrağı kıldın.

Allah'ım! Onu tilavet etmeye bizi muvaffak ettiğin, güzel ibarelerini söyleyebilmek için dilimizin düğümelerini çözdüğün gibi, bizi ona hakkıyla riayet eden, muhkem ayetlerine teslimiyet bağıyla boyun eğen, müteşabih ayetleriyle açık delillerine ikrar edenlerden kıl.

Allah'ım! Sen onu mücmel olarak peygamberin Muhammed'e (Allah ona ve Ehl-i Beyt'ine salât etsin) indirdin; hayret verici yönlerinin bilgisini tümüyle ona ilham ettin; onun bilgisini açıklama ve tefsiriyle

birlikte miras olarak bize (Ehl-i Beyt'e) verdin; böylece bizi onun bilgisine cahil olanlardan daha faziletli kıldın ve bize onu taşıma gücünü vererek taşımaya gücü yetmeyenlerden üstün kıldın.

Allah'ım! Kalplerimizi onun taşıyıcısı kıldığın, rahmetinle bizi onun üstünlüğü ve faziletiyle tanıştırdığın gibi, Kur'ân'la konuşan Muhammed'e ve Kur'ân'ın haznedarları olan Ehl-i Beyt'ine salât eyle ve bizleri, Kur'ân'ın senin katından olduğunu itiraf edenlerden et ki, onu tasdik etmekte şüphe etmeyelim ve onun doğru yolundan ayrılıp eğriliğe sapmayalım.¹

Kur'ân, İslâm'ın en büyük mucizesidir. İmam (a.s) duasının bu bölümünde, Kur'ân'ın bazı öğreti ve nurlarını gözler önüne seriyor:

1- Allah, Kur'ân'ı, yolunu şaşırmuş olanları doğru yola ileten bir nur olarak indirmiştir; şaşkınlık onunla gerçeğe ulaşırlar, Kur'ân'la var oluş maksatları belirginleşir.

2- Yüce Allah, Kur'ân'ı, önceki peygamberlerine indirdiği tüm kitaplar üzerinde bir hâkim, bir denetleyici, bir koruyucu olarak indirmiştir. Kur'ân, daha önce indirilen semavî kitapların, tahrifatçılar ve sapıklık davetçileri aracılığıyla uğradıkları değişiklikleri ve tahrifleri ortaya çıkarır.

3- Yüce Allah, aziz kitabını, peygamberlerin kıssalarını ve başlarından geçen olayları anlatan her sözden üstün tutmuştur. Kur'ân-ı Mecid, peygamberlerin durumlarını ve işlerini gayet objektif bir şekilde aktarmaktadır. Onların hayatlarındaki ibret tablolarını derleyerek bizlerin dikkatine sunmaktadır.

4- Kur'ân, bir hayat sistemi, genel bir hayat düsturu olması hasebiyle helal ve haramı birbirinden ayırmakta, şeriatları ve hükümleri vazetmekte, insanların ihtiyaç duydukları

---

1 - Sahife-i Seccadiye, Dua: 42

her şeyi karışıklığa ve kapalılığa yer bırakmayacak şekilde ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

5- Yüce Allah, hikmet dolu kitabını, sapıklığın ve cehaletin karanlıklarında yolları aydınlatan, yolları gösteren bir nur kılmıştır. Onu marazların, nefsanî hastalıkların da şifası kılmıştır. Kuşkusuz bu, ona inanan ve onu tasdik eden kimselere yönelik bir lütuftur.

6- Hikmetli zikir, yani Kur'ân, adalet ve insaf terazisidir. Onda haktan sapma, hevaya uyma yoktur. Ona sarılan, ona yapışan kimse, eğriliği olmayan dosdoğru bir yola girmiştir, helâk olmaktan kurtulmuştur.

7- İmam (a.s), yüce Allah'tan, kitabını gözetme, muhkem ayetlerini anlayıp benimseme ve müteşabih ayetlerini de ikrar etme lütfunu bahşetmesini temenni ediyor.

8- Yüce Allah, Peygamber'inin (s.a.a) Kur'ân'daki olağanüstülükleri anlamasını sağlamış, ona Kur'ân'ın tefsirini öğretmiştir. Aynı şekilde Resul'ün (s.a.a) soyundan gelen Hidayet İmamları'na da bu sorumluluğu vermiş, onları en yüce derecelere yükseltmiştir. Onları ilminin bekçileri ve kitabının rehberleri kılmıştır.

İmam Zeynelabidin'in Tefsirinden Örnekler

İmam (a.s), en parlak Kur'ân müfessirlerinden biriydi. Tefsir âlimleri, çok kere onun göz kamaştırıcı tefsirlerine tanıklık etmişlerdir. Tarihçiler, onun bağımsız bir Kur'ân tefsiri ekolüne sahip olduğunu belirtirler.

Şehid oğlu Zeyd, tefsir ilmini ondan almıştır.¹ Diğer oğlu İmam Ebu Cafer Muhammed Bâkır (a.s) da ondan öğrenmiştir. Ki Carudiye fırkasının ruhanî lideri Ziyad b. Münzir ondan rivayet etmiştir.²

1- Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, (a.s) 2/32

2- Hayatu'l-İmami'l-Bâkır, 1/11; el-Fihrist, Şeyh Tusî, s.98

Aşağıda İmam'ın (a.s), Allah'ın aziz kitabına ilişkin tefsirlerinden bazı örneklerle yer veriyoruz:

1- İmam Muhammed Bâkır (a.s), babasının (a.s): "**O, yeri sizin için bir döşek yaptı.**"¹ ayetini şöyle tefsir ettiğini rivayet etmiştir:

Yüce Allah, yeryüzünü sizin tabiatınızla uyumlu, bedenlerinizin özelliklerine uygun kılmıştır. Sizi yakacak kadar kızgın ve sıcak yapmadığı gibi, sizi donduracak kadar soğuk da yapmamıştır. Ne başınızı döndürecek kadar hoş kokuludur rüzgârı, ne de sizi öldürecek, helâk edecek kadar pis kokuludur. Ne su gibi sizi boğacak kadar yumuşak, ne de evlerinizi, binalarınızı yapmanızı ve ölümlerinizin kabirlerini kazmanızı engelleyecek kadar sert yapmıştır. Aksine yüce Allah, yeryüzünü belli bir katılık ve sağlamlığa sahip kılmıştır ki, ondan yararlanabilesiniz, üzerinde dik ve dengede durabilesiniz, binalarınızı ayakta tutabilesiniz. Onda evlerinizi, kabirlerinizi yapabileceğiniz maddeler, daha birçok işinize yarayan şeyler var etmiştir. İşte bu yüzden yeryüzünü sizin için döşek yapmıştır.

Ardından yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Göğü de bir tavan yaptı.**" Üstünüzde bir tavan gibi yarattı. Bu çökmeye karşı korunan bir tavandır ki, güneşi, ayı ve yıldızları sizin yararınıza olacak şekilde dönerler.

Sonra şöyle buyurmuştur: "**Gökten su indirmiştir.**" Yukarıdan yağmur yağdırmıştır ki, su, dağlarının ve tepelerinizin zirvelerine, kuytu yerlerinizin en diplerine ulaşsın. Bu yağmuru da, topraklarınız tarafından kolaylıkla emilsin diye çisenti, sağanak ve zayıf yağış gibi kısımlara ayırmıştır. Topraklarınız, ağaçlarınız, tarlalarınız ve ürünleriniz mahvolmasın diye bu yağmuru bir kerede indirmemektedir.

Ardından şöyle buyurmuştur: "**Onunla, size besin olsun diye çeşitli ürünler çıkardı.**" Yağdırdığı yağmur aracılığıyla yerden çıkardığı ürünlerde sizin için rızık olan şeyler vardır. "**Allah'a şirk koşmayın...**" Allah'a benzerler, misiller yakıştırmayın; düşünemeyen, işitemeyen, göremeyen ve hiçbir şeye güçleri yetmeyen putları O'na eş koşmayın. "**Bunu bildiğiniz hâlde...**" Siz onların, yüce Rabbinizin size bahsettiği bunca değerli, yüce nimeti vermeye güç yetiremeyeceklerini biliyorsunuz.¹

İmam Zeynelabidin'in (a.s) sözlerinden aktardığımız bu altın değerindeki pasaj, tevhide ilişkin kanıtların en parlaklarından, en sağlamlarından biridir. Burada İmam (a.s), yüce Allah'ın yeryüzünü yaratmasına ilişkin eksiksiz ve parlak bir tablo sunuyor. Allah, yeryüzünü gerçekten göz kamaştırıcı, akıllara durgunluk veren bir mükemmellikte yaratmıştır. Bir kere yeryüzü sert ve şiddetli değildir; bu yüzden insanın, üzerinde yaşaması, hayırlarından ve sayısız ürünlerinden yararlanması kolaydır. Dolayısıyla yeryüzü; dağlar, vadiler, madenler, denizler ve nehirler gibi akıl almaz, olağanüstü şeyleri içermesi bakımından büyük ve hikmet sahibi bir yaratıcının varlığının en büyük kanıtıdır.

Bunun yanında İmam (a.s), yüce Allah'ın büyüklüğünü, gökleri ve göklerde bulunan güneşi, ayı ve ışıklarıyla yeryüzünü aydınlatan, donatan, besleyen diğer yıldızları yaratmasıyla da kanıtlıyor.

Kuşkusuz güneş ışıklarının, bitkisel hayatın oluşmasında büyük bir etkisi vardır. Ayın ışıkları ise, denizler üzerinde, denizlerde meydana gelen medcezir (gelgit) hadisesi üzerinde etkilidir. Diğer yıldızların ışıkları için de aynı etkinlik söz konusudur. Çünkü genel hayat olgusunun bahşedilmesine ilişkin bu etkinlikler, hayvanı ve bitkisiyle yeryü-

---

1- Uyun-u Ahbari'r-Rıza, 2/125; Muessesetü'l-A'lemî, Beyrut

zündeki bütün varlıkları kapsar. Bu evrensel fenomenler ancak modern çağlarda keşfedilebilmişlerdir. Ancak İmam'ın (a.s) sözlerinin kapsamında bunlara işaret ettiğini görüyoruz. Bu da ona yaraşır; çünkü o ve masum ataları ve evlatları, ilim sancağını yükselten ilk önderlerdir ve insanlık uygarlığının oluşmasında büyük pay sahipleridir.

İmam (a.s), eşsiz bir yağmur manzarası çiziyor. Düzenli bir şekilde ve özel vakitlerde yağdığına dikkatleri çekiyor. Böyle olması, toprağın canlanması ve ürünlerini verebilmesi içindir. Eğer yağmur devamlı yağsaydı ya da bir kerede inseydi, kuşkusuz ekin ve nesil helâk olurdu.

İmam (a.s), hikmet sahibi yaratıcının varlığına dair somut kanıtları ortaya koyduktan sonra, Allah'a ibadet etmeye ve O'nun birliğini kabul etmeye çağırıyor. Düşüncenin çökmesine ve bilincin taşlaşmasına sebep olan putları ve Allah'a ortak koşulan düzmece ilâhları terk etmeye davet ediyor. Çünkü bu putlar ve bu düzmece ilâhlar, zarar ve yarar gücüne sahip değildirler; evrenin idaresi ve evrenin işlerinin yürütülmesi hususunda hiçbir şeye güç yetiremezler.

2- İmam (a.s): "**Hep birden barışa girin.**"¹ ayetini şöyle tefsir ediyor:

Ayette geçen es-silm=barış, Emirü'l-Müminin'in velayetidir.²

Hiç kuşkusuz, Peygamber'in ilim şehrinin kapısı İmam Ali'nin (a.s) velayeti gerçek barıştır. Onun velayetinin gölgesi altında yüce Allah insanlara güven, bolluk ve istikrar bahşeder. Eğer Müslümanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra bu velayete boyun eğselerdi, siyasal ve sosyal hayatlarında bunca krizle yüz yüze gelmezlerdi.

1- Bakara, 208

2- el-Burhan Tefsiri, 1/129

3- İmam Cafer Sadık (a.s): "**Kullarının tövbesini kabul eder ve sadakaları alır.**"¹ ayetiyle ilgili olarak dedesi İmam Zeynelabidin'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Ben garanti ediyorum ki: Sadaka kulun eline geçmeden, Rabbin eline geçer.

Ve şöyle derdi:

Hiçbir şey yoktur ki, Allah ona bir meleği vekil kılmış olmasın. Sadaka hariç. Sadaka doğrudan Allah'ın eline geçer.²

4- Adamın biri, İmam'a (a.s): "**Mallarında, isteyene ve mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar.**"³ ayetinde geçen "belli hak" kın ne olduğunu sordu. Buyurdu ki:

Belli hak; kişinin, farz olan zekât ve sadaka dışında malından çıkarıp ayırdığı kısım anlamındadır.

Adam ona şöyle dedi: "Peki bu ayırdığı kısım ne yapar?" Şöyle dedi:

Bununla akrabalık bağlarını gözetir, zayıfa destek olur, onun yükünü taşır, din kardeşiyle bağlarını sürdürür veya başına gelen bir felakette kullanır.

Adam, İmam'ın (a.s) ilmi karşısında şaşkına döndü ve şöyle demeye başladı: "**Allah, risaletini kime vereceğini herkesten daha iyi bilir.**"⁴

5- İmam Zeynelabidin (a.s): "**Şimdilik onlara güzel muamele et.**"⁵ ayetini, "*Bundan maksat, azarlamadan bağışlamaktır.*" şeklinde tefsir etmiştir.

1- Tevbe, 9

2- el-Burhan Tefsiri, 1/441; Tefsiru's-Safi, 2/372-373

3- Meâric, 24, 25

4- Leali'l-Ahbar, 3/3; Vesailu'ş-Şia, 6/69

5- Hicr, 85

Hadis Üzerine

İslâmî ilimlerde hadisin çok önemli bir yeri vardır. İslâm fıkhnun önemli bir kısmı hadise dayanır. Hadis; gayet objektif ve kapsamlı bir şekilde, Kur'ân-ı Kerim'de yer alan şer'î hükümlerin ayrıntılarını sunar. Birçok vacip (farz), haram, müstehap, mekruh ve mubah türlerini zikreder. Bunların cüzlerini, şartlarını, manilerini ve bu bağlamda dikkate alınan diğer niteliklerini anlatır. Kur'ân'ın genel ve mutlak nitelikli hükümlerini ele alır, onları özelleştirir ve kayıtlandırır. Bunun yanında davranış kurallarını ve ahlâk kaidelerini koyar. İnsanın mutluluğu ve kişiliğinin oluşması için yeterli örnekler sunar.

İmam Zeynelabidin (a.s), tâbiîn devrinde, en büyük ve en önemli ravilerden biriydi. Bunun yanı sıra, İmamiye Şiâsî'nin inancına göre, ilâhî hüküm ve bilgileri açıklayan kaynaklardan biriydi. Çünkü İmamiye Şiâsî'na göre İmamlar'ın hadisleri, Resulullah'ın (s.a.a) hadislerinin kendisidir. Nitekim Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s) şöyle buyurmuştur:

Resulullah, bana bin ilim kapısını öğretti. Her bir kapıdan da benim için bin kapı açtı.¹

Tarih, Ali'den (a.s) rivayet edilen ilim ve marifet bağlamında bu gerçeği pekiştirmektedir. Sahabeler, İmam Ali'nin (a.s) ilmî üstünlüğünü ve merciliğini ikrar etmişlerdir. İmam Zeynelabidin (a.s) de onun evlatlarından biridir. Bunda şaşılacak bir şey yok; çünkü Allah, onları hidayet kapıları ve kurtuluş gemileri kılmıştır. Nitekim sahih bir hadiste Peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Sizin içinizde Ehl-i Beyt'immin durumu, Nuh'un gemisinin durumu gibidir. O gemiye binen kurtulur, ona binmeyen de boğulur.¹

1- Biharu'l-Envar, 22/470

İmam Zeynelabidin'den (a.s) bize ulaşan metinlerin bazısının Resulullah'tan (s.a.a) veya dedesi Emirü'l-Müminin'den (a.s) olduğu açıktır. Bunun yanında babası Hüseyin'den (a.s) de rivayet etmiştir.

Hadis ilminin imamları, tâbiîn çağının ilim önderlerinden biri olması hasebiyle İmam Zeynelabidin'in (a.s) hadislerine büyük önem vermişlerdir. Eğer İmam Seccad'ın (a.s) ilim ekolü ve bereketli kültür edindirme çabaları olmasaydı, ciddiyetsizliğin, cıvıklığın şaha kalktığı, şehvetin gemi aزیya aldığı, İslâm ümmetinin yeniden cahillerin cahiliyesine dönmesinin plânlandığı bir çağda dinin şiarları kaybolup gidecekti.

Akidenin Temel Prensipleri ve Kelam İlminin Konuları İle İlgili Değerlendirmeleri

İmam (a.s); döneminin, akideye dair zor, girift, içinden çıkılmaz sorularına cevap verebilen tek şahsiyeydi. Özellikle İslâm ümmetinin, dışarıdan gelen ithal düşünce akımlarının istilasına uğradığı, bu yıkıcı düşünce akımlarının İslâm'ın berrak inanç sistemini temelinden sarstığı bu dönemde; kaza, kader, cebir ve ihtiyar gibi meselelere getirdiği yorumlar ufuk açıcı nitelikteydi. Ki bu meseleler Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) döneminde uç vermeye başlamış, gitgide gelişerek yayılmış ve sonunda bir düşünsel olgu olarak dikkat edilmesi, çözüm üretilmesi gereken boyutlara ulaşmıştı.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s), ilim alanında parmakla gösterilen bir şahsiyet, herkesin ölçü aldığı bir meşale niteliğinde belirginleşmişti. Bütün Müslümanlar ona güveniyordu. Hatta Zührî onun hakkında şöyle demişti:

Ali b. Hüseyin'den daha faziletli, ondan daha fakih bir Haşimî görmedim.

Bu gerçeği Ümeyyeoğulları halifelerinden oluşan dönemin yöneticileri de itiraf etmişlerdi. (Ümeyyeoğulları'nın, hilafet ve saltanat meselesinde kendilerine rakip gördükleri kimselerin üstünlüklerini kolay kolay itiraf etmediklerini unutmayalım.)

Abdumelik b. Mervan, İmam Zeynelabidin'e (a.s) şöyle demişti:

Sana öyle bir ilim, din ve takva verilmiş ki, senden önce, senin geçmişlerinden (atalarından) başkasına verilmemiştir.

Ömer b. Abdülaziz onu, dinin çırası ve İslâm'ın güzelliği olarak nitelendirmişti.

İmam'dan (a.s) rivayet edilen ve kaza ve kaderle ilgili olan kıssalardan biri şöyledir:

Bir adam ona: "Allah beni sana feda etsin, insanların başına gelenler, kaderden dolayı mıdır, yoksa amellerinden dolayı mıdır?" diye sordu.

İmam (a.s) şu cevabı verdi:

Kader ve amel arasındaki ilişki, ruh ve beden arasındaki ilişki gibidir. Beden olmadan ruh hissedilmez. Ruhsuz beden de hareketsiz bir şekilden ibarettir. Bu ikisi bir araya geldiğinde, güçlenir ve işlevsel olurlar. Amel ve kader de öyle. Şayet amel üzerine vaki bir kader olmasaydı, yaratan ile yaratılan birbirinden ayırt edilemezdi. Kader, hissedilmeyen bir şey olurdu. Eğer kaderle uyumlu amel de olmasaydı, amel gerçekleşemez, tamamlanamazdı. Fakat bu ikisinin bir araya gelmesiyle amel gerçekleşebilir. Bu bağlamda yüce Allah salih kullarına yardım eder.

Ardından şöyle dedi:

Haberin olsun! İnsanların en zalimi; kendi zulmünü adalet, doğru yol üzere olan kimsenin adaletini de zulüm olarak gören kimsedir.

Bilesin ki, bir kulun dört gözü vardır. Bu gözlerin ikisiyle ahiretini, ikisiyle de dünyasını görür. Yüce Allah bir kula hayır dilediğinde, kalbinde olan iki gözünü açar. Bunlarla kusurunu, ayıbını görür. Ama bunun tersini dilediğinde, kalbi bulunduğu hâlde bırakır.

Sonra İmam (a.s) kaderle ilgili soruyu soran kişiye döndü ve şöyle dedi:

Bu, ondandır; bu, ondandır.¹

Mümkün varlıkların niteliklerinden olan sınırlılıkla yüce Allah'ı vasfetmenin imkânsızlığını açıklamak bağlamında da şöyle buyurmuştur:

Yüce Allah, sınırlılıkla vasfedilemez. Çünkü Rab-bimiz sıfattan yücedir. Sınırı olmayan, gözlerin görmediği, buna karşılık kendisi gözleri gören, latif ve her şeyden haberdar olan bir varlık sınırlılıkla vasfedilir mi?²

İmam Zeynelabidin, İmamları Nass İle Bildiriyor ve Mehdi'yi Müjdeliyor

1- İmam (a.s), Cabir b. Abdullah el-Ensari'den uzun bir hadis rivayet etmiştir. Bu hadisin bir bölümünde şöyle deniyor: Resulullah (s.a.a), torunu Hüseyin'i (a.s) göstererek Cabir'e şöyle dedi:

Bunun soyundan ahir zamanda bir adam çıkacak, zulümle dolan yeryüzünü adaletle dolduracak...³

2- Mehdi (a.s) hakkında şöyle buyurmuştur:

1- et-Tevhid, Şeyh Saduk, s.366-367

2- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin (a.s), s.304

3- Mu'cem-u Ahadisi'l-İmami'l-Mehdi (a.s), 3/190

Kaim'in kıyamı ile birlikte yüce Allah İslâm'ı bütün dinlerin üzerine çıkaracak, üstün kılacaktır.¹

3- Şöyle buyurmuştur:

Kaim kıyam ettiğinde, yüce Allah bütün müminlerin sakatlıklarını giderir, onları normal güçlerine kavuşturur.²

4- Bir keresinde şöyle buyurmuştur:

Âl-i Muhammed'den gelecek olan Kaim hakkında peygamberlerin yasaları geçerli olacaktır. Âdem ve Nuh'tan uzun yaşamak, İbrahim'den gizlice doğmak ve insanlardan uzaklaşmak, Musa'dan korkmak ve gaybette olmak, İsa'dan insanların hakkında ihtilafa düşmeleri, Eyyüb'den beladan sonra esenliğe kavuşmak ve Hz. Muhammed'den (s.a.a) kılıçla huruç etmek yasaları, onun için de geçerli olacaktır.³

5- Mehdi'nin (a.s) doğumunun insanlardan gizleneceğine ilişkin de şöyle buyurmuştur:

Biz Ehl-i Beyt'ten gelecek Kaim'in doğumu insanlardan gizlenecektir. Öyle ki, bazıları: "Henüz doğmadı." diyeceklerdir. Bunun nedeni; huruç ettiği, ortaya çıktığı zaman, kimsenin onun boynunda biati olmamasıdır.⁴

6- Ebu Hamza es-Sumalî, Ebu Halid el-Kabulî'den⁵ şöyle rivayet eder:

1- age. 3/191

2- age. 3/193

3- Mu'cem-u Ahadisi'l-İmami'l-Mehdi (a.s), 3/194

4- age.

5- Şeyh Abbas el-Kummî'nin el-Kuna ve'l-Elkab adlı eserinin 1/60 sayfasında şöyle deniyor: Fadl b. Şazan şöyle der: "Ali b. Hüseyin'in (a.s) döneminin ilk başlarında şu beş kişiden başka taraftarı yoktu: Sa'id b. Cübeyr, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, Yahya b. Ümmü't-Tavil ve Ebu Halid el-Kabulî; adı Verdandır, lakabı da Kenker'dir." Ar-

Efendim Ali b. Hüseyin Zeynelabidin'in (a.s) yanına girdim ve dedim ki:

Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Allah'ın, sevgilerini ve itaatlerini farz kıldığı ve Resulullah'tan (s.a.a) sonra insanlara önder edinmelerini vacip kıldıkları kimlerdir? Bana bildir.

Bana dedi ki:

Ey Ebu Kenker! Yüce Allah'ın insanlara imam olarak tayin ettiği ve itaat etmelerini farz kıldığı emîr sahipleri, Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'den başlayarak bize kadar gelen İmamlar'dır.

İmam bunu söyledikten sonra sustu.

Dedim ki: "Ey Efendim! Bize rivayet edildiğine göre Emirü'l-Müminin (a.s) şöyle demiştir: *'Yeryüzü hiçbir zaman, Allah'ın kullarına hüccet olarak görevlendirdiği İmam'dan boş kalmaz.'* Peki, senden sonraki hüccet ve imam kimdir?"

Buyurdu ki:

Oğlum Muhammed'dir. Onun Tevrat'taki ismi "Bâkır"dır. Geniş bir ilme sahip olacaktır. Benden sonraki hüccet ve imam odur. Ondan sonra da oğlu Cafer'dir. Onun gök ehlinin yanındaki ismi Sadık'tır.

Dedim ki: "Ey efendim! Hepiniz sadık (doğru sözlü) olduğunuz hâlde, neden onun ismi Sadık olmuştur?"

Dedi ki:

Babam, babasından Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu bana anlattı:

"Oğlum Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib doğduğu zaman adını Sadık koyun. Çünkü onun adı Cafer olan beşinci oğlu (torunu), Al-

---

dından şöyle deniyor: "Haberu'l-Havariyyin adlı eserde, onun, Ali b. Hüseyin'in (a.s) havarisi olduğu ifade ediliyor. İmamlar'ın delillerinin bir oğuna bizzat tanıklık etmiştir."

lah'a karşı küstahlaşarak, ona karşı yalan uydurarak imamlık iddiasında bulunacaktır. O, Allah katında Cafer Kezzab (Yalancı)'dir. Allah'a iftira atmış, layık olmadığı bir şeyi iddia etmiştir. Babasına muhalefet etmiş, kardeşini kıskanmıştır. Allah'ın velisinin gaybeti esnasında Allah'ın sırrını ifşa edecek de odur.

Sonra Ali b. Hüseyin hıçkırarak ağladı. Ardından şöyle dedi:

Sanki Yalancı Cafer'in, zamanının tağutlarını, Allah'ın velisinin, Allah'ın koruması altındaki gaybetteki zatın durumunu araştırmaya teşvik ettiğini, onun doğduğunu bilmeyen tağutları babasının evine girmeye ikna etmeye çalıştığını, şayet imkân bulursa onun öldürmek için çalıştığını, böylece babasının mirasına göz koyduğunu ve onu haksız yere elde etmek için çabaladığını görür gibiyim.

Ebu Halid der ki: İmam'a (a.s) dedim ki: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Bu da olacak mı?"

Buyurdu ki:

Evet, Rabbime andolsun ki, bu, bizim yanımızdaki sayfada yazılıdır. Bu sayfada, Resulullah'tan sonra çekeceğimiz sıkıntılar, mihnetler yazılıdır.

Ebu Halid der ki: "Şöyle dedim: Ey Resulullah'ın oğlu! Bundan sonra ne olacak?"

Buyurdu ki:

Sonra Allah'ın velilerinin, Resulullah'ın kendisinden sonraki vasi ve imamların on ikincisinin gaybeti uzayacaktır.

Ey Ebu Halid! Onun gaybeti döneminde yaşayıp da onun imamlığına inanan ve onun zuhurunu bekleyenler, bütün zamanların halkından daha üstündürler. Çünkü Allah, onlara öyle bir akıl, öyle bir anlayış ve öyle bir marifet vermiştir ki, gaybet onların nez-

dinde bizzat görmek gibi olmuştur. Onları, o zamanda, Resulullah'ın (s.a.a) önünde kılıçlarıyla cihat edenlerin derecesine yükseltmiştir.

İşte gerçek muhlisler onlardır! Onlardır bizim doğru sözlü Şiîlerimiz; Allah'ın dinine gizli açık davet edenler!

İmam (a.s) devamla şöyle buyurdu:

Kurtuluşu beklemek, en büyük kurtuluştur.¹

Fıkıh ve Şer'î Hükümlere Dair

İmam Zeynelabidin'in (a.s) temellerini attığı ders halkası, İslâmî marifetin çeşitli dallarını kapsayan bir ilim halkasıydı. Bu halkada İmam (a.s), kendisinin sahip olduğu bilgilerin yanı sıra atalarından kendisine miras kalan bilgileri de ders halkasına katılanlara aktarıyordu.

Dersini dinleyenler arasında zihni uyanıklığa ve keskin zekâyaya sahip dikkatli olanları, fıkıh ve nasslardan hüküm çıkarma sanatı üzerinde yoğunlaştırarak uzmanlaştırıyordu.

Tâbiîn döneminin fakihlerden birçoğları bu ders halkasından mezun olan kimselerdir.

Bu yöntemle İmam (a.s), hafızlardan, Kitap ve Sünnet bilgisine sahip şahsiyetlerden oluşan büyük bir kalabalığı etrafında toplayabilmişti. Said b. Müseyyeb şöyle der:

Ali b. Hüseyin Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmadıkça hafızlar Mekke'ye gitmek için yola çıkmazlardı. Bir gün Mekke'ye gitmek üzere yola çıktı, onunla birlikte tam bin atlı olarak biz de yola çıktık.

Bilinen literal anlamıyla Fıkıh ilmi, İslâm şeriatının ışığında mükelleflerin fiillerine ilişkin hükümleri bilmek demektir. İmam (a.s), o dönemde şer'î hükümlerin ayrıntılarını

1- el-İhticac, 2/48-50, İhticacatu'l-İmam Ali b. Hüseyin (a.s)

sunabilecek, İslâmî kaynaklardan bu hükümleri çıkarmanın yöntemini gösterebilecek tek şahsiyetti.

İmam (a.s), Asrının eşsiz eğitimcisiydi ki, Medine fukahası onun mektebinden mezun olmuşlardı. Bundan sonra onun kurduğu medrese, fikhî ekollerin doğduğu bir ana ekol olarak belirginleşmişti.

Zührî onunla ilgili olarak şöyle demiştir:

Zeynelabidin'den daha faziletli, ondan daha fakih bir Haşimî görmedim.¹

Şafiî ise, onu, Medine halkının en fakihi olarak nitelendirir.

Tarihçiler anlatıyor:

Zührî, İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) faziletini ve fikhî üstünlüğünü kabul ederdi. Zührî, şer'î hükümlerle ilgili olarak önemli meselelerin sorulduğu kişiler arasındaydı. Rivayete göre Zührî rüyasında ellerine kına yakıldığını görür. Rüyası, yanlışlıkla bir adamın kanını akıtmakla sorumlu tutulma musibetine uğrayacağı şeklinde yorumlanır.

Zührî o sırada Ümeyyeoğulları'nın valisiydi. Bir adamı cezalandırırken, adam cezasını çektiği sırada ölür. Zührî paniğe kapılır, Allah'ın azabından korkar. Kaçarak bir mağaraya sığınır ve orada kendini ibadete verir.

İmam (a.s) da Allah'ın Beyt-i Haram'ını hac maksadıyla ziyaret etmek üzere oradan geçiyordu. Zührî'nin içinde bulunduğu mağaranın önünden geçti. İmam'ın (a.s) yanında bulunanlar: "Zührî'yi görmek istemez misin?" dediler. İmam (a.s), onların bu isteklerine olumlu karşılık verdi. Zührî'yi ürkmüş, kork-

---

1- Tercemetu'l-İmam Zeynulabidin (a.s), Tarih-u Dımuşk, Tahkik: Muhammed Bâkır el-Mahmudî, s.27

muş, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş bir hâlde gördü. İmam (a.s) ona dedi ki:

"Senin işlediğin suçtan korkmadığım kadar senin bu şekilde Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş olmaktan korkuyorum. Cezalandırırken öldürdüğün adamın diyetini ailesine gönder. Ailenin yanına dön ve dininin şiarlarını korumaya çalış."

Zührî sevindi ve şöyle dedi: "Ey efendim! Beni rahatlattın. Allah, dilediklerinden risaletini kime vereceğini herkesten daha iyi bilir."¹

Zührî, bir grup fıkıh âlimiyle birlikte İmam Zeynelabidin'in (a.s) yanına girdi. İmam (a.s), Zührî'ye hangi ilmî meseleye ilgilendiklerini sordu. Dedi ki:

"Orucu müzakere ettik; ben ve arkadaşlarım, ramazan ayından başka vacip/farz oruç olmadığı hususunda, görüş birliğine vardık."

İmam (a.s), şer'î işlere ve dinî hükümlere dair bilgilerinin bu denli az olmasından dolayı hayıflandı ve onlara orucun kısımlarını açıklayarak şöyle dedi:

Söylediğiniz gibi değildir; orucun kırk çeşidi vardır. Bunlardan on tanesi tıpkı ramazan orucu gibi vaciptir. On çeşidini tutmak ise haramdır. On dört çeşit oruç da vardır ki, bunları tutmak kişinin isteğine bırakılmıştır; dilerse tutar, dilerse tutmaz. İzin orucu da üç çeşittir. Tedip amaçlı oruç, mubah oruç, yolculuk ve hastalık orucu.

Zührî ve diğer fakihler, İmam'ın (a.s) ilminin genişliği, dinin hükümlerini kuşatmışlığı karşısında hayranlıklarını gizleyemediler.

Zührî, bu kısımların açıklamasını, izahını istedi. İmam (a.s) şöyle dedi:

1- Tarih-u Dımeşk, 36/16 Biharu'l-Envar, 46/7

Vacip (Farz) olan oruçlar: Ramazan ayının orucu, kasten ramazan ayında bir oruç yiyen kimsenin iki ay peş peşe tutmak zorunda olduğu oruç, bir insanı yanlışlıkla öldüren, buna karşılık olarak azat etmekle yükümlü olduğu köleyi bulamayan kimsenin iki ay peş peşe tuttuğu oruç. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"...Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir... Bunları bulamayan kimsenin, iki ay peş peşe oruç tutması lazımdır."¹

Ziharin kefareti² olarak azat edecek köle bulamayan kimsenin iki ay peş peşe tutmakla yükümlü olduğu oruç. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Kadınların zihar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin, karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberdar olandır. Bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce art arda iki ay oruç tutar."³

Üç gün oruç. **"Bunları bulamayan, üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin kefareti işte budur."**⁴ Bütün bunlar peş peşe tutulan oruçlardır, ayrı ayrı günlerde değil.

Başında rahatsızlık olan kimsenin (hacda) tıraş olmasından dolayı tutmakla yükümlü olduğu oruç da vaciptir. Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmuştur:

1- Nisâ, 92

2- Zihar; adamın karısına, sen benim için anamın sırtı gibisin, demesi demektir. Cahiliye döneminde bir boşanma yöntemi olan bu uygulama, İslâmî dönemde kaldırılmıştır.

3- Mücâdele, 3-4

4- Mâide, 89

"Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir."¹

Bu hususta kişi serbesttir; ister üç gün oruç tutar, ister sadaka verir, ister kurban keser.

Temettü kurbanı orucu da kurban bulamayan kimselere vaciptir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmesi gerekir. Kurban kesmeyen kimse, hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman da yedi olmak üzere oruç tutar ki, hepsi tam on gündür."²

İhramlı iken av yasağını çiğneyenin tuttuğu oruç da vaciptir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"İçinizden kim onu kasten öldürürse, öldürdüğü hayvanın dengi ona ceza verilir. Kâbe'ye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder. Yahut fakirleri doyurmaktan ibaret bir kefarettir yahut onun dengi oruç tutmaktır."**^{3...4}

Sonra İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Ey Zührî! Sen bu orucun miktarının nasıl belirlendiğini biliyor musun?

"Hayır." dedi. Buyurdu ki:

Av için bir değer tespit edilir. Sonra bu değer buğday olarak belirlenir. Sonra bu buğday sa' ile ölçülür. Her yarım sa' için bir gün oruç tutulur.

Adak orucu da vaciptir. İtikâf orucu da.⁵

1- Bakara, 196

2- Bakara, 196

3- Mâide, 95

4- el-Muknia, Şeyh Müfid, s.363

5- İtikâfa girildikten iki sonra itikâfın sürdürülmesi vacip olur.

Böylece üçüncü gün farz olur. Adak ve benzerleri ile de vacip olur.

Haram olan oruç ise, Ramazan Bayramı günü, Kurban Bayramı günü, teşrik günlerinin¹ üç günü, şek günü oruç tutmak haramdır. Şek günü oruç tutmak hem bize emredilmiş, hem de yasaklanmıştır. Şaban ayından olmak üzere tutmamız emredilmiş; ama bir kimsenin, insanların şüpheye düştüğü bir günde tek başına oruç tutması nehyedilmiştir.

Zührî, İmam'a dönüp şöyle dedi: "Sana kurban olayım, şaban ayından hiç oruç tutmamışsa ne yapması gerekir?"

İmam (a.s) ona şu cevabı verdi:

Şek günün gecesinde şaban ayının orucunu tuttuğuna niyet eder. Eğer o gün ramazandan ise, bu gün oruç tuttuğu için yeterli olur. Şayet şaban ayından ise, ona bir zarar vermez.

Zührî, bunda bir problem olduğunu sanarak İmam'a (a.s) dedi ki:

"Bir insan, gönüllü olarak, kendi tercihine bağlı olarak tuttuğu oruç, farz bir oruç yerine nasıl yeterli olur?"

İmam (a.s) ona şu cevabı verdi:

Bir kimse, ramazan ayı olduğunu bilmeden, gönüllü olarak ramazan ayının bir gününü oruç tutsa, sonra bunun ramazan ayının günü olduğunu bilse, bu onun için yeterli olur. Çünkü farz, bizzat aynı o günde gerçekleşmiştir.

Ardından İmam (a.s) orucun kısımlarını açıklamaya yönelik sözlerini şöyle sürdürdü:

Visal (gece-gündüz iftar açmadan aralıksız oruç tutmak) orucu, konuşmama orucu, günah üzere adanan adak orucu, ömür boyu orucu haramdır.

1- Teşrik günleri, hacıların Mina'da buldukları Kurban Bayramı'ndan sonra zilhiccenin on birinci, on ikinci ve on üçüncü günleridir.

Kişinin tutup tutmamakta serbest olduğu oruçlara gelince; bunlar, cuma, perşembe ve pazartesi günleri ile Bîz Günleri'nin¹ orucudur. Ramazan ayından sonra şevval ayının ilk altı günü, Arife günü, Aşura günü de öyle. Bu günlerde kişi serbesttir. İsterse oruç tutar, isterse tutmaz.

İzin orucuna gelince, kadın kocasının izni olmadan nafile oruç tutamaz. Köle de efendisinin izni olmadan oruç tutamaz. Misafir, ev sahibinin izni olmadan nafile oruç tutamaz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Bir kavme misafir olan kimse, onların izni olmadan nafile oruç tutamaz."

Tedip orucuna gelince, ergenlik çağına giren çocuğa, farz olarak değil, tedip amacıyla oruç tutturulur. Ayrıca bir kimse günün başında bir illetten dolayı orucunu bozarsa, sonra gücü yerine gelirse, günün kalan kısmında oruçlu olması farz olarak değil, tediben emredilir. Yolcu olan bir kimse, günün başında orucunu bozarsa, aynı gün içinde ailesinin yanına ulaşırsa, günün geriye kalan kısmında farz olarak değil, edep olarak oruç tutması emredilir.

İbahe orucuna (mubah ve geçerli kılınan oruca) gelince, bir kimse, kasıtlı olmamak şartıyla oruçlu iken yerse, içerse veya kusarsa, Allah bunu ona mubah kılmıştır ve bu orucu onun için yeterli sayılır.

Yolculuk ve hastalık zamanında tutulan oruca gelince, bu hususta genel halk ihtilaf etmişlerdir. Bazıları, yolcu ve hastanın oruç tutması gerekir, demişlerdir. Bazıları, tutmamaları gerekir, demişlerdir. Bazıları ise, isterse tutar, isterse tutmaz, demişlerdir. Biz ise

---

1- Dolunaylı Günler. Bîz/Beyaz geceler; her ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günlerinin gecelerine denir. Bu günlerin gecelerine "Bîz/Beyaz" denilmesinin nedeni; ayın, gecenin başından sonuna kadar açıkça görülmesidir. bk. Mecmau'l-Bahreyn, "bîz" maddesi.

şöyle diyoruz: Yolculukta da, hastalıkta da orucu tutmaması gerekir. Eğer yolculukta veya hastalıkta oruç tutarsa, sonra [bile] bu oruçlarını kaza etmesi gerekir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur: "**Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa, diğer günlerde kaza eder.**"^{1...2}

İmam'ın (a.s) âlimlere ve fakihlere yaptığı bu fikhî açıklama burada sona erdi. Bu açıklama ile İmam (a.s), şer'î hükümleri, fikhî ayrıntıları ihata ediş gücünü ortaya koyuyor. Oruç ile ilgili bu önemli detaylara işaret ediyor ki, âlimlerin bunlardan haberi yokmuş. Bu arada şunu da vurgulayalım ki, İmamiye Mezhebi'nin fakihleri orucun hükümlerine dair fetvalarında bu rivayete de istinat etmişlerdir.

İmam Seccad'ın Dualarındaki İlmî Hakikatler

Sahife-i Seccadiyede'ki dualar, insanın terbiyesi, bireysel ve toplumsal hareketinin doğru amaca yöneltilmesi bağlamında görevini eksiksiz bir şekilde ifa etmiş olmanın yanı sıra, önemli bazı ilmî hakikatleri de içermektedir. Bu da, İmam'ın (a.s), ilmî hakikatleri ihata edişini ve ilmî makamının görkemini gözler önüne sermektedir. Nitekim İmam Ali'nin (a.s) hutbeleri ve İmam Hüseyin'in (a.s) Arafat Duası da ilim ve irfanın önemli bir kısmını içermektedir. Bunlar da insanın bedensel terkihiyle, yaratılışının keyfiyetiyle veya yerde ve gökteki başka varlık türlerinin yaratılışlarının keyfiyetiyle irtibatlı bilgilerdir.

İmam Seccad (a.s) diyor ki:

Seni tenzih ederim, göklerin ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, yerlerin ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, güneşin ve ayın ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih

1- Bakara, 184

2- Furu-u Kâfi, 1/185; el-Hisal, s.501-504; Tefsiru'l-Kummî, s.172-175; el-Muknia, s.58; et-Tehzib, 1/435

ederim, karanlığın ve aydınlığın ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, gölgenin ve havanın ölçüsünü bilirsin.¹

Bunları öyle bir dönemde söylüyor ki, o dönemde hem İslâm dünyasında, hem de diğer toplumlarda bu tür ilmî kavramlar bilinmemekteydi.

Yine İmam (a.s), düşmana yakın sınırlarda oturan insanlar için dua ederken, onların düşmanlarına yönelik beddualarında, suda ve yiyeceklerde mikropların bulunabileceğine işaret etmiştir:

Allah'ım! Onların sularına veba (mikrobunu) karıştır. Yiyeceklerine hastalıklar kat.²

İmam'ın (a.s) birçok duasında bu tür ilmî hakikatlere yönelik işaretler bulmak mümkündür.

İmam Zeynelabidin'in Edebî Kişiliği

İmam Zeynelabidin (a.s), önemli edebî eserler de vermiştir. Bunlar keyfiyet açısından olduğu gibi, kemiyet açısından da İmam Ali'den (a.s) sonra ikinci önemli ürünler olarak kendilerine özgü üslup ve sanatsal özellikleriyle belirginleşmektedirler. Bunların başında dua edebiyatı gelir ki, İmam Seccad (a.s) bu duaları düşünsel ve sanatsal özellikleriyle donatmıştır. Bu bakımdan, eşsiz bir yere sahiptir diyebiliriz.³

İmam (a.s), kendine özgü edebî üslubuyla sapkın realiteyi eleştirmiş ve bireysel ve toplumsal düzlemde İslâmî bir kişilik oluşturmayı amaçlamıştır. Bu bakımdan rahatlıkla diyebiliriz ki, İmam'ın (a.s) edebi üslubu, iktidarın sapmasıyla eş zamanlı olarak sapmaya başlayan, gitgide saçmalığa, ka-

1- Dua: 51, Şeyh Hürr el-Amulî'nin derlediği ikinci Sahife

2- Sınır Boylarındakilere Yaptığı Dua

3- Tarihu'l-Edeb'il-Arabî Fî Dav'i'l-Menheci'l-İslâmî, s.353

ranlığa ve sapıklığa doğru yuvarlanan dünyevî edebiyat akımına karşı İslâmî hareketin edebiyat alanındaki temsilcisi konumundaydı.

*es-Sahifetu's-Seccadiye el-Camia'*da Şair el-Esmê'den şöyle rivayet edilir:

Bir gece Kâbe'yi tavaf ediyordum. Birden zarif görünüm-
lü bir gencin Kâbe'nin örtüsüne sarılmış olarak şöyle dediği-
ni duydum:

Gözler uykuya daldı, yıldızlar batıverdi. Sen, dai-
ma diri ve her şey üzerinde egemen olan hükümdar-
sın. Krallar kapılarını kapattılar, kapılarına muhafız-
larını diktiler. Ama senin kapın, isteyenler için daima
açıktır. Sana geldim ki, rahmetinle bana bakasın, ey
merhamet edenlerin en merhametlisi!

Sonra şu şiiri okudu:

Ey karanlıklarda zorda kalmışların duasına icabet
eden!

Hastalıklarla beraber zararları ve belaları kaldıran!
Uzaklardan gelen misafirlerin, evin etrafında uy-
kuya dalmışlardır.

Sen, yalnız sen, ey her şey üzerinde egemen olan,
uyumazsın!

Sana dua ediyorum Rabbim, emrettiğin dua ile.
Beyt'in ve Harem'in hakkı için ağlayışlarıma acı!
Haddi aşanlar senin affını ummazlarsa, kim asilere
cömertçe nimet bahşedecektir?!

el-Esmê: "Peşinden gittim, Zeynelabidin (a.s) olduğunu
gördüm." der.

Yine aynı eserde Tavus el-Yemanî'den şöyle rivayet edi-
lir:

Gecenin bir yarısında Kâbe'nin örtüsüne sarılıp şöyle
diyen bir adam gördüm:

Ey her ihtiyaç için yardımı umulan!

Derdimi sana şikâyet ediyorum, şikâyetimi duy!
 Ey ümit bağlanan! Kederimi sen giderirsin.
 Bütün günahlarımı bana bağışla ve ihtiyacımı karşıla.

Azığım azdır; beni menzilime ulaştıracağını sanmıyorum.

Şimdi azığım için mi ağlayayım, yoksa mesafenin uzunluğu için mi?

Çirkin, kötü amellerle geldim.

Ötede, benden daha ağır suç işleyen biri de yoktur.

Ey ümitlerin son mercii! Beni ateşte yakacak mısınız?

Nerede kaldı, sana bağladığım ümit?! Nerede senden korkmalarım?!

Tavus şöyle der: "Biraz dikkatle bakınca, Ali b. Hüseyin (a.s) olduğunu anladım."

İmam'ın (a.s) manzum edebî eserlerinden biri de, Ahmed Fehmi Muhammed'in "*el-İmam Zeynelabidin*" adlı eserinde yer verdiği İmam'ın (a.s) Ehl-i Beyt'in fazileti ve yüksek mertebesi ile ilgili şu şiiridir:

Şüphesiz biz, Havuz'un başında öncüleriz.

Havuz'a varanlara su veririz, sırayla

Kurtulan, ancak bizimle kurtulmuştur.

Bizi sevenin azığı tükenmez, ziyan etmez

Bizi sevindiren, bizden dolayı sevinir

Bize kötülük edenin, kötülüktür doğumu

Hakkımızı gasp edene gelince,

Kıyamet günü buluşuruz onunla.

İmam Zeynelabidin'in Delilli Tartışmaları

Kuşkusuz delilli tartışma ve ilmî münazara, önemli bir sanattır; bir tartışmacı; ilmî kapasitesi, bilgi ihatası ve edebî liyakati oranında bu sanattan yararlanmak durumundadır.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s), bu sanatı ustalıkla kullanmalarıyla temayüz etmişlerdi. Bu bağlamda hasımlarını susturmuş ve ilmî sağlamlıklarını kanıtlamışlardı. Bu da, onların rabbanî desteğe mahzar olduklarına en küçük bir kuşku bırakmıyordu. Nitekim düşmanlarından bazıları: "Bunlar, ilmi yutmuş bir ailenin mensuplarıdır." demekten kendilerini alamamışlardı.

Allâme Tabersî, On Dört Masum'un yani Hz. Resul'ün (s.a.a), Fatma Zehra'nın (a.s) ve On İki İmam'ın (a.s) delilli tartışmalarından bazı örnekleri "*el-İhticac*" adlı eserinde toplamıştır. Aşağıda İmam Zeynelabidin'in (a.s) delilli tartışmalarından birkaç örnek sunacağız:

1- Basralı bir adam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yanına geldi ve şöyle dedi: "Ey Ali b. Hüseyin! Senin deden Ali b. Ebu Talib müminleri öldürdü." Ali b. Hüseyin'in gözlerinden yaş akmaya başladı, öyle ki, avucu gözyaşı doldu. Sonra avucundaki gözyaşlarını bir çakıl taşının üzerine döktü ve şöyle dedi:

Ey Basralı kardeş! Hayır, Allah'a yemin ederim ki, Ali hiçbir mümini, hiçbir Müslümanı öldürmedi. Onlar Müslüman olmamışlardı. Sadece teslim olmuşlardı; içlerinde küfür gizleyip Müslüman görünmüşlerdi. Nitekim küfürlerine destek olacak kimseler bulunca da küfürlerini açıkladılar. Nitekim o verimsiz kadın da, Âl-i Muhammed'den dini koruyan İmamlar da Cemel, Sıffin ve Nehrevan'da Ali'ye karşı savaşanların, ümmî Peygamber'in (s.a.a) dilinde lanetlendiklerini biliyorlardı. İftira atan kimse hüsrana uğrar.

Kufeli yaşlı bir adam şöyle dedi: "Ey Ali b. Hüseyin! Senin deden: "Kardeşlerimiz bize baş kaldırdılar." diyordu.

Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi:

Allah'ın kitabını okumuyor musun? Yüce Allah: "**Ad kavmine kardeşleri Hud'u gönderdik...**" buyuruyor.

Bu onların örneğidir. Yüce Allah, Hud ve beraberindekileri kurtardı ve Ad kavmini ise, etrafı kasıp kavuran bir rüzgârla helâk etti.¹

2- Ebu Hamza es-Sumalî rivayet eder:

Kufeli kadılardan biri Ali b. Hüseyin'in (a.s) yanına girdi ve şöyle dedi: "Allah beni sana feda etsin. Yüce Allah'ın şu sözünü bana açıkla: **Onların yurdu ile, içlerini bereketlendirdiğimiz memleketler arasında, kolayca görünen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında yürümeyi konaklara ayırdık. Oralarda geceleri, gündüzleri korkusuzca gezin, dolaşın (dedik).**"²

İmam (a.s) dedi ki: "*İnsanlar bu ayeti nasıl anlıyorlar?*"

Kadı dedi ki: "Bununla Mekke'nin kastedildiğini söylüyorlar."

Buyurdu ki: "*Mekke'den daha fazla hırsızlık yapılan bir yer biliyor musun?*"

Dedi ki: "Peki, burada ne kastediliyor?"

Buyurdu ki: "*Burada adamlar kastediliyor.*"

Dedi ki: "Allah'ın kitabının neresinde buna değiniliyor?"

Buyurdu ki:

Şu ayetleri okumadın mı?: "**Rabbinin ve O'nun Elçisinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler vardır...**"³, "**İşte şu ülkeler; zulmettikleri zaman onları helak ettik.**"⁴, "**İçinde bulunduğumuz şehre ve aralarında geldiğimiz kabileye sor.**"⁵ Bir şey memlekete mi sorulur, adamlara mı, kervana mı?"

İmam (a.s) bu anlamı pekiştiren başka ayetleri de kadıya okudu.

1- el-İhticac, Tabersî, İhticacat'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

2- Sebe, 18

3- Talâk, 8

4- Kehf, 59

5- Yûsuf, 82

Kadı dedi ki: "Sana feda olayım, peki, kimlerdir onlar?"

Buyurdu ki: "*Biziz.*"

Sonra şöyle buyurdu:

Şu ayeti dinlemedin mi?: "**Oralarda geceleri, gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın.**"

Buyurdu ki: "*Sapmadan emin olarak, demek isteniyor.*¹"

4- Rivayet edilir ki:

Bir gün İmam Zeynelabidin (a.s), Mina'da halka vaaz veren Hasan el-Basrî'yi görür. İmam (a.s) durur, onu dinler, sonra şöyle der:

Dur biraz; bulunduğun durumla ilgili bir soru soracağım: Yarın, Allah'ın huzuruna varırken, şu anda bulunduğun durumun, seninle Allah arasında olmasından razı mısın?

"Hayır." dedi.

Buyurdu ki:

Şu hâlde sen, kendin için razı olmadığın durumdan razı olduğun duruma dönüşmeği, intikal etmeği kendi kendine düşünüyor musun?

Hasan el-Basrî, bir süre başını öne eğip düşündü, sonra şöyle dedi: "Bunu düşünmeden konuşuyorum."

Buyurdu ki:

Yoksa sen, Muhammed'den (s.a.a) sonra, kendisiyle geçmişin olacak bir peygamber mi bekliyorsun?

"Hayır." dedi.

Buyurdu ki:

O hâlde sen, şu anda bulunduğun yurttan başka, amel edeceğin bir yurt mu bekliyorsun?

"Hayır." dedi.

Buyurdu ki:

1- el-İhticac, 2 İhticatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

Sence zerre kadar akli olan bir kimse, nefsi ile ilgili olarak böyle bir duruma razı olur mu? Sen razı olmadığın bir hâl üzeresin; bununla beraber gerçek anlamda razı olacağın bur hâle intikal etmeği de düşünmüyorsun; ayrıca Muhammed'den (s.a.a) sonra bir peygamberin gelmesini de beklemiyorsun; şu anda bulunduğun yurttan başka içinde amel edeceğin başka bir yurt da beklemiyorsun; buna rağmen insanlara vaaz veriyorsun?!

İmam Zeynelabidin (a.s) arkasını dönüp gidince, Hasan el-Basrî: "Kimdir bu?" dedi.

"Ali b. Hüseyin." dediler.

Dedi ki: "O, ilim Ehl-i Beyt'inin bir ferdidir."

O günden sonra Hasan el-Basrî'nin insanlara vaaz verdiği görülmedi.¹

5- Ebu Hamza es-Sumalî'den rivayet edilir:

Ali b. Hüseyin'in (a.s) Kureyş'ten bir adama şunları anlattığını duydum:

Allah, Âdem'in tövbesini kabul etti. Hem kendisinin, hem de Havva'nun yaratılmasından bu yana Havva ile cinsî münasebete girmiş değildi. Çünkü bu, sadece yeryüzünde oldu. Âdem, Kâbe'ye ve çevresine büyük bir saygı gösterirdi. Havva ile birleşmek istediği zaman Harem'in dışına çıkar, Havva'yı da kendisiyle beraber çıkarırdı. Harem'in dışına çıkınca, hill bölgede onunla birleşirdi. Sonra ikisi de gusül ederlerdi. Bu, Harem'e gösterdikleri saygının bir ifadesiydi. Sonra Kâbe'ye geri dönerlerdi.

Sonra Âdem ve Havva'nın yirmi erkek, yirmi de kız çocukları dünyaya geldi. Havva her batında bir erkek, bir de kız çocuk doğururdu. Havva'nın ilk dünyaya getirdiği çocuklar, Habil ve Aklima isimli bir kız-

---

1- el-İhticac, Tabersî, İhticacatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

dı. İkinci batında da Kabil ve Levza isimli bir kız dünyaya getirdi. Levza, Âdem'in kızlarının en güzeliydi. Çocuklar buluş çağına erince, Âdem, fitneye düşmelerinden korktu ve onları yanına çağırarak şöyle dedi: "Ey Habil! Seni Levza ile ve ey Kabil, seni de Aklima ile evlendirmek istiyorum."

Kabil: "Bunu kabul etmiyorum, dedi. Beni Habil'in çirkin kardeşiyle, Habil'i de benim güzel kardeşimle mi evlendireceksin?"

Âdem dedi ki: "Öyleyse aranızda kura çekeceğim; ey Kabil! Senin okunda Levza ve ey Habil, senin okunda da Aklima çıkarsa, her birinizi oklarında çıkan kızla evlendireceğim."

Buna razı oldular. Âdem de kura çekti. Habil'in okunda, Kabil'in kız kardeşi Levza çıktı. Kabil'in okunda da Habil'in kız kardeşi Aklima çıktı. Âdem, Allah tarafından belirlenen kızlarla evlendirdi onları. Sonra Allah, kız kardeşlerle evlenmeyi haram kıldı.

Kureyşli adam dedi ki: "Bu kızlar, onlar için çocuklar dünyaya getirdiler mi?" İmam (a.s): "*Evet.*" dedi.

Kureyşli adam dedi ki: "Mecusilerin bugün yaptıkları da budur!" Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi:

Mecusiler, Allah'ın haram kılmasından sonra bunu yaptılar.

Sonra Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi:

Sakın bunu yadırgayıp inkâr etme. Bunlar geçmişte uygulanan şeriatlar, ilâhî yasalardır. Allah, Âdem'in eşi Havva'yı ondan yaratmadı mı, sonra onunla evlendirmede mi? Bu, onlar için geçerli kılınan şeriatın bir kuralıydı. Bundan sonra Allah, bunun haram olduğuna dair hükmünü indirdi.¹

1- el-İhticac, İhticacatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

6- Ebu Cafer el-Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet edilir:

Hüseyin b. Ali (a.s) öldürülünce, Muhammed b. Hanefiye, Ali b. Hüseyin'e (a.s) haber gönderdi. Sonra onunla baş başa kalınca şöyle dedi:

"Ey Kardeşimin oğlu! Bildiğin gibi, Resulullah kendisinden sonra vasi ve imam olarak Ali b. Ebu Talib'e, sonra Hasan'a, sonra da Hüseyin'e vasiyet etti. Baban öldürüldü, namazı kılındı. Ama kendisinden sonra imam olarak kimseyi vasiyet etmedi. Ben, senin amcam, babanın dengiyim. Yaşım ve deneyimim itibarıyla de daha genç olan senden önceyim. Vasilik ve imamlık hususunda benimle çekişme ve bana muhalefet etme!"

Ali b. Hüseyin (a.s) ona dedi ki:

"Allah'tan kork ve hakkın olmayan şeyi iddia etme. Cahillerden olma diye seni sakındırıyorum. Ey amca! Babam, Irak'a hareket etmeden önce bana vasiyet etti. Şehit edilmesinden bir saat önce de bu ahdini tekrarladı. İşte bu, Resulullah'ın silahıdır ve benim yanımdadır. Buna itiraz etme. Ömrünün kısa olmasından ve durumunun perişan olmasından korkarım. Yüce Allah, vasiliği ve imamlığı Hüseyin'in soyundan başkasına vermemiştir. Eğer bunu öğrenmek istersen, Haceru'l-Esved'e gidelim; onu hakem yapalım, ona soralım."

İmam Bâkır (a.s) devamla şöyle der:

Bu konuşmayı yaptıkları sırada Mekke'de bulunuyorlardı. Haceru'l-Esved'e gittiler. Ali b. Hüseyin (a.s) Muhammed'e dedi ki:

"Sen başla, Allah'a yalvar ve taşın seninle konuşmasını iste."

Muhammed dua etmeye başladı. Allah'a yalvardı. Sonra taşa seslendi. Ama taş cevap vermedi.

Bunun üzerine Ali b. Hüseyin Zeynelbaidin (a.s) şöyle dedi:

"Ey amca! Eğer sen vasi ve imam olsaydın, taş sana cevap verirdi."

Bunun üzerine Muhammed şöyle dedi: "O zaman sen dua et, ey kardeşimin oğlu!"

Ali b. Hüseyin (a.s), istediğini yapması için Allah'a dua etti. Sonra şöyle dedi:

"Peygamberlerin, vasilerin ve bütün insanların misakını sana yerleştiren Allah adına senden istiyorum ki, Hüseyin b. Ali'den sonra kimin vasi ve imam olduğunu anlaşılır bir Arapçayla bize bildiresin."

Taş sallanmaya başladı, neredeyse yerinden çıkacaktı. Sonra Allah, taşı anlaşılır bir Arapçayla konuştu. Taş şöyle dedi:

"Allah'ım! Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'den sonra vasilik ve imamlık, Ali b. Hüseyin b. Ebu Talib'e, Resulullah'ın kızı Fatıma'nın oğluna geçmiştir."

Muhammed, Ali b. Hüseyin'in (a.s) velayetini kabul ederek oradan ayrıldı.

Cafer b. Muhammed (a.s) babasından, o dedesi Ali b. Hüseyin'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Biz, Müslümanların imamı, Allah'ın insanlara sunduğu hüccetleri, müminlerin liderleri, topluluğun şerefi, müminlerin velisiyiz. Biz, dünya halkının güvencesiyiz. Nasıl ki, yıldızlar da gök halkının güvencesidirler. Ki Allah'ın izni olmadan yere düşmezler. Bizim sayemizde yer, üzerindikileri savurup atmaz. Bizimle yağmur yağar, bizimle rahmet yayılır, yerin bereketleri çıkar. Eğer yeryüzünde bizden kimse olmasaydı, yer, üzerindikileri yutardı.

Sonra şöyle dedi:

Yüce Allah, Âdem'i yarattığı günden beri, yeryüzünü hüccetsiz bırakmamıştır; bu hüccet ya açık ve ünlü olmuştur ya da gaybette ve gizli olmuştur. Dünya kıyamet kopuncaya kadar da Allah'ın hüccetinden yoksun olmayacaktır. Yoksa Allah'a (hakınca) kulluk olmazdı.¹

İmam'ın Hikmetli Sözlerinden ve Seçkin Öğütlerinden Örnekler

Bildiğiniz gibi, İmam Zeynelabidin (a.s) dedesi Resulullah'ın (s.a.a) şehrinin terk etmedi. Aksine, oraya bağlı kaldı, orada ümmetin fikrî ve ahlâkî eğitimiyle meşgul oldu.

Her cuma halka öğütler veriyor; onları dünyaya, dünyevî bağlara ve çağdaşlarının birçoğunu esir alan dünyanın hilelerine karşı uyarıyordu.

1- Dünyadan sakınmaya ve dünyevî geçici nimetlerden uzak durmaya dair öğüdü:

Zalimlerin tuzaklarına, kıskançların azgınlıklarına ve zorbaların acımasız vuruşlarına, yakalayışlarına karşı bize ve size Allah yeter. Ey Müminler! Tağutlar ve onların dünyaperest, dünyevî nimetler peşinden koşan, dünyanın cazibesine kapılıp yoldan çıkan; dünya nimetlerinin, yarın çürüyüp gidecek kabuklar misali kuru ve çerçöp mahiyetinde değerlerinin üzerine üşüşen bağılıları sizi baştan çıkarmasınlar. Allah'ın dünyadan sizi sakındırdığı şeylerden sakının; uzak durmanızı istediği şeylerden uzak durun. Dünyayı kendisi için kalıcı yurt ve mesken edinenler gibi şu dünyaya meyletmeyin. Allah'a andolsun ki, dünyanın çekiçi süslerinde, döndürülüp duran günlerinde, sürekli bir şekilde vaziyetlerinin altüst oluşlarında, durmadan başkalaşan örneklerinde, dünyahılarla adeta oy-

---

1- el-ihcâc, İhticatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s)

nanıyormuş gibi bir kararda durmayan akışlarında, sizler için somut örnekler vardır.

Bilesiniz ki, bu dünya; adı-sanı batan, bilinmeyen kimseleri yükseltirken, nice şerefli kimseleri de devirir. Yarın nice kavimler ateşe sunulacaklardır! İşte ibret bundadır, imtihan budur, uyanık kimseler için engelleyici uyarı buradadır.

2- Allah'tan korkup sakınmayı, O'na dönmeyi vasiyet etmesi ve zalimlere yardımcı olmaktan sakındırması:

Allah'tan korkun, önceden nefislerinizi ıslah edin, Allah'a itaat edin, sizin başınıza veli -yönetici olarak- Allah tarafından- tayin edilen velayet sahiplerine itaat edin. Çok kimse, yarın Allah katında elden kaçırdığı fırsattan, Allah'ın hakkını zayi etmekten dolayı pişman olacaktır.

Allah'tan bağışlanma dileyin ve O'na tövbe ederek dönün; çünkü O, tövbe edip dönenleri kabul eder, kötülükleri bağışlar ve yapıp ettiklerinizi bilir.

Günahkârlarla arkadaşlık etmekten, zalimlere yardımcı ve destekçi olmaktan, fasıklara komşu olmaktan sakının; onların fitnelerinden kaçının, onların mekânlarından uzak durun.

3- Allah'ın velilerini dost edinme:

Bilin ki, Allah'ın velilerine karşı çıkan, Allah'ın dininden başka bir dine göre hayatını düzenleyen, Allah tarafından veli tayin edileni bırakıp zorba birini veli edinen kimse aevli ateştedir. Bu ateş bedenleri yiyip bitirir. Bu ateşin etkisiyle ruhları kaybolup gitmiştir, ateşin bedbahtlığı onları sarıp kuşatmıştır. Onlar bu yüzden (bu dünyada) ölüdürler, ateşin sıcaklığını hissetmezler. Ey görececek gözleri olan kimseler! İbret alın! Size doğruyu gösterdiği için Allah'a hamt edin. Bilin ki, siz Allah'ın kudretinin etkinlik alanından çıkıp başka bir kudretin etkinlik alanına giremezsiniz. Al-

lah ileride sizin amellerinizi görecektir, sonra haşredileceksiniz. O hâlde bu günden öğütlerden yararlanın, salihlerin edebiyatıyla edeplenin.

4- [Zahitlerin ve ahireti arzu edenlerin alameti:]

Dünyadan uzak duranların ve ahireti arzu edenlerin alameti; her yareni ve her arkadaşı terk etmeleri, kendilerinin arzu ettiğini arzu etmeyen her yoldaşı reddetmeleridir. Bilin ki, ahiretin sevabı için amel eden kimse, dünyanın çabuk elde edilen geçici süslerinin cazibesinden uzak durur; ölümden hissesine düşen ibreti alır ve ecelin dolmasından, kaçınılmaz sonun gelmesinden önce kendisini amele teşvik eder, önceden tedbirini alır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Nihayet onlardan birine ölüm gelip çattığında: 'Rabbim!' der, 'Beni geri gönder, ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş yapayım.'"¹

O hâlde her biriniz, kendinizi bu dünyaya tekrar gönderilmiş, geçmişte amel etmediği için pişmanlık duyan biri olarak düşünsün.

5- [Allah'ın elem verici yakalayışından sakındırması:]

Ey Allah'ın kulları! Bilin ki, gece baskınından korkan kimse, yastıktan uzaklaşır, gözleri uyku tutmaz, dünya sultanlarının korkusundan yemeden ve içmeden kesilir. Böyle iken, ey Âdemoğlu, yazıklar olsun sana ki, izzet sahibi Rabbin gece baskınından, elem verici yakalayışından korkmuyorsun! O, gece ve gündüz türlü felaketlerle günahkârlara baskın düzenler. Bu öyle bir baskındır ki, bundan kurtuluş yoktur. Ondan kurtulup bir yere sığınmak mümkün değildir ve kimse ondan kaçamaz.

1- Mü'minûn, 99-100

Ey iman edenler! Takva ehlinin, Allah'ın gece bas-kınlarından korkmaları gibi Allah'tan korkun. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

"İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sa-kınan kimselere mahsustur."¹

O hâlde, dünya hayatının göz alıcı süslerinden, al-datıcı nimetlerinden ve kötülük kaynağı cazibelerin-den sakının. Dünyaya meyletmenin akıbetinin zara-rından korkun. Çünkü dünyanın göz alıcı süsü fitne-dir, sevgisi de hatadır.

6- [Allah'ın, kullarına hücceti tamamlaması:]

Allah'tan korkun, ey Allah'ın kulları ve düşünün! Yaradılış amacınız doğrultusunda amel edin. Allah si-zi boşuna yaratmamıştır ve sizi başıboş bırakmamış-tır. O, size kendisini tanıtmış, peygamberlerini gön-dermiş, kitabını indirmiştir. Bu kitapta helalleri, ha-ramları, delilleri ve misalleri yazılıdır.

Allah'tan korkun! Bilesiniz ki, Rabbiniz sizin aley-hinize olacak tüm kanutları ortaya koymuştur. O, şö-yle buyuruyor: **"Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak ver-medik mi? Ona iki yolu göstermedik mi?"**² İşte bu, yü-ce Allah'ın sizin aleyhinize olmak üzere ortaya koy-duğu kanıttır. O hâlde elinizden geldiğince Allahtan korkun. Çünkü kuvvet sadece Allah'ındır, ancak O'na güvenilip dayanılır. Salât ve selâm, peygamberi Mu-hammed'in ve Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun.

7- [Dünyaya sırt çevirip ahirete yönelenlerin durumuna dair sözleri:]

Dünya, arkasını dönüp gitti; ahiret, dönüp gelmek-te. Her ikisinin çocukları var. Ahiret çocukları olun; dünya çocukları olmayın. Yeri döşek, toprağı yatak,

1- İbrâhîm, 14

2- Beled, 8-10

balçığı yastık ve suyu hoş koku edinin, geçimi dünyadan borç alın.

Bilin ki, cenneti özleyen kimse, iyiliklere koşar, şehvî arzulara arkasını döner. Cehennem ateşinden korkan, haramlardan vazgeçer. Dünyadan uzak duran kimseye, dünyanın musibetleri basit gelir, onlardan ürkmez.

Allah'ın bazı kulları vardır ki, bunların kalpleri ahirete ve ahiretin sevabına bağlıdır. Onlar cennetlikleri cennette sonsuz nimetler için yaşıyorken görmüş gibidirler ve cehennemlikleri cehennemde azap çekerken görmüş gibidirler. Kötülüklerinden emin olurlar. Kalplerinde hüznün vardır, nefisleri iffetlidir, yüz-süzlük etmezler. İhtiyaçları azdır. Birkaç gün sabrettikler, ahirette uzun bir rahata kavuştular. Geceleri ayakları üzerine dikilir, ibadet ederler. Gözyaşları yanaklarından aşağıya süzülür. Rablerine yakarılırlar. Özgürlüklerine kavuşmak için çabalarlar. Gündüzleri ise, ağırbaşlı, bilgili, iyi ve muttakidirler. Duydukları korku kendilerini ibadete o kadar yöneltmiştir ki, bir ok sapı gibi ipincedirler. Onları gören biri, hastadır, der. Ama bilirsiniz ki, onlar hasta değildirler. Veya dengelelerini kaybettikleri sanılır; gerçekte cehennemi ve cehennem azabı gibi büyük olayı hatırlamak onları afallatmış; şaşkına çevirmiştir.

İmam'ın (a.s) Altın Sözlerinden Örnekler¹

- Bütün iyilik, insanın nefsinin korumasındadır.
- Kaderin istenmeyen sonuçlarına razı olmak, yakın derecelerinin en yükseğidir.
- Nefsi kerim olana dünya basit gelir.

1- Bu başlık altında yer verdiğimiz sözlerin tümünü Tuhafu'l-Ukul, s.200-205 adlı eserden derledik.

• Allah'ın kendisine verdiği paya kanaat getiren kimse, insanların en zenginidir.

• Takva ile işlenen hiçbir amel az değerlidir; kabul olan amel az olur mu hiç?

• İmam'a (a.s) denildi ki: "En büyük değere sahip insan kimdir?" Buyurdu ki: *"Dünyayı kendisi için önemli ve değerli görmeyen kimsedir."*

• Yanında bir adam şöyle dedi: "Allah'ım! Beni kullarına muhtaç etme." İmam buyurdu ki: *"Böyle deme. İnsan insana muhtaçtır. Şöyle de: Allah'ım! Beni kötü kullarına muhtaç etme."*

• İster ciddi, ister şaka olsun, yalanın küçüğünden de, büyüğünden de sakının. Çünkü bir kimse küçük bir yalan söylediği zaman, büyük yalan söylemeye de cesaret eder.

• Allah'ın sana yardım etmesi olarak, düşmanının senin hakkında Allah'a karşı günah işlediğini görmeyen yeterlidir.

• Bir adam İmam'a (a.s) dedi ki: "Züht nedir?" Buyurdu ki: *"Zühdün on derecesi vardır. Zühdün en yüksek derecesi, veranın en aşağı derecesidir. Veranın en yüksek derecesi, yakinin en aşağı derecesidir. Yakinin en yüksek derecesi, rızanın en aşağı derecesidir. Züht, Allah'ın kitabında yer alan bir ayette şöyle tarif edilir:*

"Elinizden çıkana üzülmesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlere şımarımayasınız diye..."¹

• İhtiyaç duyulan şeyleri insanlardan talep etmek, hayati alçaltır, hayâ duygusunu yok eder ve saygınlığı zedeleyip vakarı azaltır. Bu peşin yoksulluktur. Buna karşılık ihtiyaçları insanlardan az talep etmek, peşin zenginliktir.

• Allah katında en sevimli olanınız, ameli en güzel olanınızdır. Allah katında ameli en büyük olanınız, Allah katındaki nimetleri en çok arzu edeninizdir. Allah'ın azabın-

dan en çabuk kurtulanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır. Allah'a en yakın olanınız, ahlâkı en geniş olanınızdır. Allah katında en çok rızaya mazhar olanınız, ailesine en fazla eli açık davrananınızdır. Allah katında en üstün olanınız, O'ndan en çok korkanınız, en muttaki olanınızdır.

- Ey Oğul! Şu beş kişiyle arkadaşlık etme, onlarla konuşma, onlarla yola çıkma:

Yalancının arkadaşlığından sakın; çünkü yalancı, serap gibidir; sana uzağı yakın, yakını da uzak gösterir. Günahkârla arkadaşlık etme; çünkü günahkâr seni bir lokma yiyeceğe veya ondan daha az bir şeye satar. Cimriyle arkadaşlık etme; çünkü o, malına en çok ihtiyaç duyduğu bir anda seni yüzüstü bırakır. Ahmakla arkadaşlık etme; çünkü o, sana yararlı olayım derken sana zarar verir. Akrabalık bağlarını kesen kimseyle arkadaşlık etme; çünkü ben onun Allah'ın kitabında lanetlendiğini gördüm.

- Müslümanın marifetinin ve dininin kemal derecesine ulaşmış olmasının göstergesi; kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşmaması, tartışmalarının azlığı, ağırbaşlılığı, sabırlılığı ve güzel ahlâka sahip oluşudur.

- Âdemoğlu! Nefsin sana öğüt verdiği sürece, nefis muhasebesi gibi bir derdin olduğu müddetçe, korku iç gömleğin ve sakınma dış elbisen oldukça, hayırla berabersindir. Âdemoğlu! Kuşkusuz sen öleceksin, sonra diriltileceksin ve Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere duracaksın. Şimdi-den O'na vereceğin cevabı hazırla.

- Bir Kureyşlinin, bir Arap'ın; tevazudan başka asaleti yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Niyetsiz amel olmaz. Fıkıhsız ve anlamadan ibadet olmaz. Haberiniz olsun, Allah katında en çok buğzedilen insan, İmam'ın Sünneti'ne uyup da ameline uymayan kimsedir.

- Müminin duası üç şekilde karşılık görür: Ya ahirette verilmek üzere biriktirilir, ya hemen dünyada karşılığı verilir, ya da ona isabet etmesi istenen bir musibet savılır.

- Münafık; gûnahtan nehleder, kendisi yapar. İbadeti emreder, kendisi yapmaz. Namaza kalktığı zaman gösteriş yapar. Rükûa gittiği zaman, yayılır adeta. Secde ederken yeri gagalar gibi yapar. Akşama girince bütün derdi akşam yemeğini yemektir, oysa oruçlu değildir. Sabahlarken bütün derdi uyumaktır, hâlbuki gecesini uykusuz geçirmemiştir.

Mümin [ise], ameli ağırbaşlılığına karışan kimsedir. Bir yerde öğrenmek için oturur, gerçeği kabul etmek için susar. Kendisine emanet edilen şeyi arkadaşlarına anlatmaz. Kendisinden uzak olanların lehine olan şahitliğini gizlemez. Hak namına hiçbir şeyi riya olsun diye yapmaz, hiçbir şeyi de utandığı için terk etmez. Kendisini tezkiye eden olursa, söylenenlerden korkar ve onların bilmedikleri şeylerden dolayı Allah'tan bağışlanma diler. Kendisini bilmeyenin bilmeyişi ona zarar vermez.

- Hakkında söylenen güzel sözlerden fitneye düşen ve üzerindeki güzel giysiyle gururlanan nice kişi vardır!

- Nice aldanmış ve fitneye düşmüş kişi vardır ki, eğlenerek, gülererek sabahlar! Yer, içer; ama Allah'ın kendisine önceden gazap etmiş olabileceğinin ve bu gazaptan dolayı kendisini cehennem ateşine atabileceğinin farkında değildir.

- Gücünün yettiğince infak etmek, imkânlarının genişliği oranında başkasına geniş imkânlar sunmak, kendisiyle ilgili olarak insanlara karşı adil davranmak, onlara önce kendisi selâm vermek, müminin ahlâkî özelliklerindedir.

- Mümin için üç kurtuluş yolu vardır: Dilini insanlardan, onların gıybetini etmekten alıkoymasını. Nefsini ahretine ve dünyasına yarayan şeylerle uğraştırması. İşlediği hatalara uzun uzun ağlaması.

• Müminin, mümin kardeşinin yüzüne sevgi ve muhabbetle bakması ibadettir.

• Üç haslet vardır ki, bunlar kimde olursa, Allah'ın koruması ve rahmeti altındadır. Allah onu kıyamet günü arşının gölgesine alır. En büyük günün dehşetinden emin kılar:

İnsanlardan kendisi için istedikleri şeyi nefsinden insanlara veren kimse. Atacağı adımın Allah'a itaatle veya O'na isyanla ilgili olduğunu bilmeden elini uzatmayan ve adımını atmayan kimse. Bir ayıp kendisinde var ise, bu ayıbı terk etmeden kardeşini bu ayıptan ötürü kınamayan kimse. İnsanların kusurunu aramaktansa kendi kusurlarını araştırması, bir adama yeter!

• Allah katında, O'nu tanımaktan sonra, mide ve cinsel organ hususunda iffetli olmaktan daha sevimli bir şey yoktur. Allah katında, O'ndan istemekten daha sevimli bir şey yoktur.

• Senden iyilik isteyen herkese iyilik yap. Eğer bu isteyen kimse, iyiliğe layıksa, iyiliği tam yerinde yapmış olursun. Değilse, o zaman sen bu iyiliğe layık olursun. Bir adam sağında sana sövse, sonra solunda gelip senden özür dilese, kabul et.

• Salihlerin meclisleri, iyiliğe ve ıslaha sebep olur. Âlimlerin adabı, aklı arttırır. Emîr sahiplerine itaat, izzeti tamamlar. Malın bereketlenip artması için çalışmak, erdemin ve mürüvvetin tamamlanmasını sağlar. Danışmak isteyen kimseye doğruyu göstermek, nimetin hakkını eda etmektir. Eziyet etmekten vazgeçmek, aklın kemalinin göstergesidir. Bu, hem dünyada, hem de ahirette bedeninin rahat etmesi demektir.

• Ali b. Hüseyin (a.s): "**Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız.**"¹ ayetini okuduğu zaman şöyle derdi:

Bir kimsenin nimetlerini bilmesini, ancak o nimetleri bilme hususunda yetersiz olduğunu bilmesi olarak ve bir kimsenin kendisini bilip idrak etmesini de en çok idrak edilemeyeceğini bilmesi olarak öngören Allah münezzehdir! Allah, ariflerin, Allah'ı bilme konusunda yetersiz olduklarını bilmelerini mükâfatlandırmış ve onların yetersizliklerini bilmelerini şükür kılmıştır. Nitekim âlimlerin, Allah'ı idrak edemeyeceklerini bilmelerini de iman kılmıştır. Çünkü Allah, kulların kapasitelerini sınırlı kıldığını, bu kapasiteyi aşamayacaklarını bilir.

- Nimetlerinin itiraf edilmesini, kendisine yönelik hamt kılan Allah münezzehdir! Şükretmekten aciz olmayı itiraf edenlerin bu itirafını kendisine yönelik şükür kabul eden Allah münezzehdir!

HAKLAR RİSALESİ (RİSALETU'L-HUKUK)

Haklar Risalesi'nde, insanın dünya hayatındaki bireysel ve toplumsal ilişkileri, hem birey, hem toplum için sağlıklı ilişkiler doğuracak; istikrar, ilerleme ve gelişme etkenlerini üretecek tarzda tanzim ediliyor.

Hikmet sahibi İmam (a.s), derin ve şümüllü bir gözle bakmıştır insana. Hayatının tüm boyutlarını, yaratıcısıyla, ailesiyle, içinde yaşadığı toplumla, başındaki yönetimle ve öğretmeniyle ilişkilerini incelemiştir.¹ İnsanla en basit bir bağı bulunan hiçbir şeyi dışarıda bırakmamıştır.

Rahatlıkla şunu diyebiliriz: Toplumsal ilişkileri, gayet titiz bir şekilde belirginleştirilmiş haklar bütünü esasına göre düzenlemek, İslâmî toplumsal düzenin başta amaçlarından biridir. Genel İslâmî yasamanın rasyonel binasının da temelidir bu.

İmam Zeynelabidin'in (a.s) bu risalesini derinliğine anlayan, yaratıcının hakları ile mahlûkatın haklarını karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen bir kimse, İslâmî yasamanın sınırlarını, İslâm şeriatının, insanın bireysel ve toplumsal hayatını düzenlemek üzere getirdiği hükümlerin felsefesini kavrayabilir.

Her şeyden önce hukuk düzeni titiz bir şekilde tatbik edilmediği, hükümler ve yasamalar bu hukuk esasına göre düzenlenmediği sürece sosyal, ekonomik veya idarî adalet kesinlikle gerçekleştirilemez.

1- Hayatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s), s.477

Bildiğimiz kadarıyla İmam (a.s), İslâm dünyasında, hat-ta insanlık dünyasında, ahlâk, terbiye ve sosyal düzenin odak noktasını oluşturan bu alanda, âlimler ve hukukçular arasında bir ilktir.

İmam Zeynelabidin (a.s), bu risaleyi yazmış ve ashabın-dan bazılarına ithaf etmiştir. İmam'ın (a.s) öğrencilerinden Ebu Hamza es-Sumalî olarak bilinen büyük âlim Sıkatu'l-İslâm Sabit b. Ebu Safiye de rivayet etmiştir. Muhaddis Sa-duk da "el-Hisal" adlı eserinde kendi rivayet zinciriyle, Sıka-tu'l-İslâm Kuleynî de "el-Kâfi" adlı eserinde, Hasan b. Ali b. Hüseyin b. Şu'be el-Harranî de "Tuhafu'l-Ukul" adlı eserinde rivayet etmiştir ki, bunlar ilk dönem güvenilir sağlam kay-naklardır.

İmam Zeynelabidin (a.s), hakları [detaylı olarak] açık-lamaya geçmeden önce, insanı kuşatan ve bilinmesi zorunlu birtakım haklar olduğuna işaret ediyor. Ardından hakların en büyüğünü açıklıyor; Allah'ın kulları üzerindeki haklarını. Sonra Allah tarafından kulun kendisine yüklenen ve kendi nefesine karşı yükümlü olduğu hakları detaylandırıyor. Böy-lece ilâhî bir perspektifle insanın kendisiyle olan ilişkilerini değişik açılardan ele alıyor.

Ardından yöneticilik ve yönetilenler, liderler ve reaya ile ilgili insanın çevresiyle olan ilişkilerini çeşitli açılardan irdeliyor. Bunun yanında önderlerin kısımlarını, memurların çeşitlerini ve derecelerini açıklıyor. Bunun peşinden, akrabala-rla, aileyle ve aile bireyleriyle kurulan ilişkilere yer veri-yor. Arkasından aile kapsamında kabul edilen kölelere ve cariyelere dair açıklamalarda bulunuyor.

Sonra müezzin, namaz imamı, oturum arkadaşı, ortak, borçlu, hasım, danışan, danışman, öğüt isteyen, öğüt veren, dilenen, istenen, küçük ve büyük... gibi çeşitli hak sahipleri-ne dair anlatımlarda bulunuyor. Buradan, kişinin dinini pay-laşan kimselerin haklarına geliyor. Sonra insanlık noktasın-

da kişiyle eşit olan, otoritesine boyun eğilen siyasal düzende ortaklığı bulunan, bununla beraber şeriat ve din birliği bulunmayan kimselerin haklarına yer veriyor.

Bu risalenin *el-Hisal*¹ adlı eserde yer alan metnini aşağıya alıyoruz:

Ana Hatlarıyla Haklar

Bil ki: Yüce Allah'ın senin her hareketinde, duruşunda, gittiğin yerde, azaları hareket ettirmende ve kullandığın aletlerde seni kuşatmış hakları vardır. Bu haklardan bazıları bazılarından daha büyüktür.

Allah'ın sana farz kıldığı, bütün hakların esası ve diğer hakların da kaynaklandığı en büyük hak O'nun kendi hakkıdır.

Sonra Allah-u Teâla, tepeden tırnağına kadar çeşitli azaların için senin üzerinde hak belirlemiştir. Dilinin senin üzerinde hakkı var, kulağının senin üzerinde hakkı var, gözünün senin üzerinde hakkı var, elinin senin üzerinde hakkı var, ayağının senin üzerinde hakkı var, karnının senin üzerinde hakkı var ve fercinin senin üzerinde hakkı var. İşte bütün işlerin yapma aracı olan yedi uzuv bunlardır.

Yine Allah (Azze ve Celle) namazın, orucun, sadakan, kurbanın ve diğer bütün amellerin için sana bazı haklar farz kılmıştır.

Daha sonra sıra, başkalarının senin üzerinde farz olan haklarına gelmektedir. Bütün haklardan daha çok senin üzerine farz olan hak, önderlerinin, sonra raiyetinin (emrin altında olanların) ve daha sonra da akrabalarının haklarıdır. İşte bu hakların her birinden de diğer haklar ayrılmaktadır.

Önderlerin senin üzerinde olan hakları üç kısımdır:

1- el-Hisal, s.564, Müessesetu'n- Neşri'l-İslâmî. Ve bk. Tuhefu'l-Ukul, İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hadisleri Bölümü

Üzerinde hakkı hepsinden daha çok farz olan, kudretiyle seni yöneten, sonra ilmiyle seni eğiten ve daha sonra maddî varlığı vesilesiyle seni idare eden kimsenin hakkıdır; her yönetici de önderdir.

Raiyetinin senin üzerinde olan hakları da üç kısımdır:

Hakkı herkesten daha çok farz olan, hâkimiyetin altında bulunan kimsenin hakkıdır; sonra ilminle raiyetin olan kimsenin; zira cahil, âlimin raiyetidir ve daha sonra kadın ve köleler gibi sahipliğiyle raiyetin olan kimselerin haklarıdır.

Akrabalarının senin üzerinde olan hakları ise çok ve akrabalık bağının yakınlığı miktarıdır. Bütün haklardan daha çok üzerine farz olan hak; annenin, sonra babanın, sonra evladının, sonra kardeşinin ve daha sonra yakınlık sırasıyla diğer akrabalarının haklarıdır.

Daha sonra sana ihsan eden efendinin, sonra ihsanının ulaştığı kölenin, sonra sana bir iyiliği dokunanın, sonra müezzinin (ezan okuyanın), sonra cemaat imamının, sonra arkadaşının, sonra komşunun, sonra dostunun, sonra ortağının, sonra malının, sonra alacaklı olduğun adamın, sonra borçlu olduğun kimsenin, sonra muaşeret ettiğin arkadaşının, sonra aleyhine dava açanın, sonra aleyhinde dava açtığın kimsenin, sonra seninle istişare edenin, sonra istişarede bulunduğun kimsenin, sonra senden nasihat isteyenin, sonra sana nasihat edenin, sonra senden büyük olanın, sonra senden küçük olanın, sonra senden bir şey isteyenin, sonra bir şey istediğin şahısın, sonra sözü veya ameli ile sana kötülükte bulunanın, sonra sözü veya ameliyle seni hoşnut edenin, sonra bütün dindaşlarının ve daha sonra zimmet ehlinin haklarıdır; daha sonra da çeşitli durum ve sebeplerin gerektirdiği miktardaki olan haklardır.

Ne mutlu üzerine farz kılınan hakları eda etmek için Allah'ın yardımında bulunduğu, tevfik ve istikamet bağışladığı kimseye!

Ayrıntılarıyla Haklar

Yüce Allah'ın Hakkı

Yüce Allah'ın senin üzerinde olan hakkı, O'na tapman ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamandır. İhlâsla bu işi yaptığında Allah, dünya ve ahiret işlerinde sana yeterli olmayı taahhüt eder.

Nefsin Hakkı

Kendi üzerinde olan kendi hakkın ise, vücudunu tamamıyla Allah'ın itaatine vermindir.

Organların Hakları

1- Dilin (senin üzerinde olan) hakkı, onu çirkin sözden koruyup güzel söze âdet ettirmen, yararsız boş boş sözleri terk etmendir. İnsanlara iyilik edip onlar hakkında güzel söz söylemendir.

2- Kulağın (senin üzerinde olan) hakkı, gıybet ve dinlenmesi haram olan şeyleri dinlemekten onu uzak tutmaktır.

3- Gözün (senin üzerinde olan) hakkı, senin için helal olmayan şeye onu kapaman ve onun bakışıyla ibret almaktır.

4- Ayakların (senin üzerinde olan) hakkı, onlarla sana helal olmayana doğru gitmemendir. O ayaklarla Sırat üzerinde duracaksın; öyleyse kayarak seni ateşe düşürmemesine dikkat et.

5- Elin (senin üzerinde olan) hakkı, onu helal olmayan şeylere doğru uzatmamandır.

6- Karnın (senin üzerinde olan) hakkı, onu harama kap yapmaman ve doymaktan fazla yememendir.

7- Fercin (tenasül organının) senin üzerinde olan hakkı, onu zinadan koruman ve ona bakılmasını önlemendir.

Amellerin Hakları

1- Namazın (senin üzerinde olan) hakkı şudur: Bilmelisin ki, namaz Allah'ın huzuruna çıkmaktır; sen bu hâlde Allah'ın karşısında duruyorsun. Bunu bildiğin takdirde, kendi küçüklüğünün farkında olan, ilâhî nimetlere meyleden, korkan, ümitli, miskin ve yalvarıp yakaran, huzurunda bulunduğu kimseye sükûnet ve vakarla tazim eden bir kulun makamında olur ve kalbinle namaza yönelir ve onun sınırlarını korur ve haklarını yerine getirirsin.

2- Haccın hakkı; Allah'a doğru bir misafirlik, günahlarından O'na koşman, tövbenin kabul vesilesi ve onun Allah'ın üzerine farz kıldığı farizayı yerine getirmek olduğunu bilmendir.

3- Orucun (senin üzerinde olan) hakkı şudur: Bilmelisin ki oruç; Allah'ın, seni cehennem ateşinden koruması için, diline, kulağına, gözüne, fercine, karnına çektiği bir perdedir. Eğer orucu terk edecek olursan, bu örtüyü yırtmış olursun.

4- Sadakanın (senin üzerinde olan) hakkı şudur: Bilmelisin ki sadaka, senin Rabbinin katındaki azığın ve şahide ihtiyacı olmayan emanetidir. Bunu bildiğinde, gizli verdiğin emanete, açıkta verdiğin emanetten daha emin olacaksın. Şunu bilesin ki, sadaka belaları ve hastalıkları dünyada senden uzaklaştırır ve ahirette ateşi senden savar.

5- Kurbanlığın hakkı şudur: Onunla sadece Allah'ı irade etmen ve onun yaratıklarını kastetmemendir. Sadece Allah'ın merhametine kavuşmayı isteyerek O'nunla karşılaşacağı gün ruhunun azat olmasını istemendir.

Önderlerin Hakları

1- Sana önderlik yapan yöneticinin (senin üzerinde olan) hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah seni ona bir imtihan vesilesi kılmıştır; sana olan hâkimiyetinden dolayı da imtihana tâbi tutulacaktır. Sana düşen şu ki, onun gazabına kendini uğra-

tarak kendini tehlikeye atmayasın; yoksa başına gelen kötülükler hususunda ona ortak olursun.

2- İlmiyle seni eğiten üstadın senin üzerindeki olan hakkı; ona tazim etmen/saygı göstermen, meclisini muhterem (ve ganimet) sayman, sözlerini iyice dinleyip ona dikkat etmemendir; sesini ona karşı yükseltmemen; kendisinden bir şey hakkında sorana o cevap vermedikçe cevap vermemendir. Onun huzurunda kimseyle konuşmaman, onun huzurunda kimsenin gıybetini yapmamandır. Onun hakkında kötü bir şey söylendiğinde onu savunman, ayıplarını örtmen, iyiliklerini açıklamandır. Onun düşmanı ile bir arada oturmaman ve onun dostuyla düşman olmamandır. Bunları yaptığında Allah'ın melekleri şahit olurlar ki sen ismi yüce olan Allah için onun huzuruna gitmiş ve onun ilmini öğrenmişsin.

3- Malikiyeti vesilesiyle seni idare eden efendinin senin üzerinde olan hakkı, Yüce Allah'ın gazabına yol açacak şeyler dışında ona itaat edip ona karşı gelmemendir. Çünkü yaratıcıya karşı gelmeye yol açan bir şeyde yaratığın itaat hakkı yoktur.

Raiyetin Hakları

1- Hâkimiyetin altında olan kimselerin senin üzerinde olan hakları şunlardır: Bilmelisin ki, onlar zayıf oldukları ve senin gücünün çok olması vasıtası ile raiyetin olmuşlar. Bu yüzden onlar arasında adaletle davranman ve onlara merhametli bir baba gibi olman, cehaletlerini bağışlaman ve onları cezalandırmada acele etmemen gerekir ve onlara karşı sana verdiği güçten dolayı da Allah'a şükretmelisin.

2- İlmin için sana tâbi olan kimsenin (öğrencinin) senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, Yüce Allah sana verdiği ilim ve yüzüne açtığı hikmet hazineleri ile seni onlara veli kılmıştır. Eğer onların öğretiminde iyi davranır ve onlara karşı kötü davranmaz, haksızlık etmezsen, Allah kendi

lütfünü sana artırır. Ama ilmini halktan esirger veya onlar senden ilim isteyince kötü davranırsan, sana verdiği ilim izzetini alması ve kalplerdeki mevkiini düşürmesi, Yüce Allah'a hak olur.

3- Eşinin hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah onu (senin için) bir sükûnet, huzur ve ünsiyet vesilesi kılmıştır. Bunun Allah tarafından sana bir nimet olduğunu bilmelisin. Bu yüzden ona değer vermeli ve ona şefkatli davranmalısın. Senin onun üzerindeki hakkın daha büyük olsa bile, onun senin üzerindeki hakkı ona merhametli davranmandır. Çünkü o senin elinde bir esir gibidir. Onun yiyeceğini ve elbisesini temin etmelisin ve cahilce davranışları da olursa, bunu affetmelisin.

4- Sahip olduğun kölenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki o, Rabbinin yarattığı bir kuldür; seninle aynı baba ve anne, aynı vücut ve kandandır. (Et, kan ve beden yapısı açısından hiçbir farkınız yoktur, aynı köktensiniz.)

Sen onun malikisin; (ama) onun meydana getiren, onun azalarından hiçbirini yaratan değilsin. Onun rızkını da sen yaratmamışsın. Aksine, Allah bunları üstlenmiştir. Sonra onu, koruman için senin emrine vermiş, seni ona emin kılmıştır. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi, sen de ona iyilik yap. Onu sevmezsen, Allah'ın emri üzere ondan uzaklaşırsın ve bir diğerini alırsın ve ona işkence etmezsin. Kuvvet ancak Allah'tandır.

Akrabaların Hakları

1- Annenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, o hiç kimsenin diğerini taşımadığı bir yerde (karnında) seni taşımıştır. Hiç kimsenin başkasına vermediği kendi yüreğinin meyvesinden sana yedirmiş ve seni seve seve bütün azalarıyla korumuştur. Aç kalıp seni doyurmaya, susuz kalıp sana su vermeye, çıplak kalıp seni giydirmeye, güneşte kalıp

seni gölgede tutmaya, uykusuz kalarak seni tatlı tatlı uyutmaya, sıcak ve soğuktan seni korumaya özen göstermiştir. Tüm bunlara karşı şükran borcunu yerine getirmeye Allah-u Teala'nın yardımı ve tevfiki olmaksızın gücün yetmez.

2- Babanın senin üzerindeki olan hakkı şudur: Bilmelisin ki, baban senin kökündür ve sen ise onun dalı. Kendinde hoşuna giden bir şey gördüğünde, bil ki baban bu nimetin köküdür. Bu nimet değerince Allah'a hamt ve şükret. Kuvvet ancak Allah'tandır.

3- Evladının senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki evladın, senin vücudunun bir parçasıdır. Dünyada tüm hayır ve şerriyle sana mensuptur. Onu güzel terbiye etmekten, Rabbine yönlendirmekten, senin ve kendisi için olan hususlarda (Allah'ın emirlerine) itaatkâr olması için ona yardımda bulunmaktan sorumlusun. Bu hususta ona iyiliğinden dolayı Allah'ın sevabına nail olur ve kötülüğünden dolayı O'nun cezasına uğrarsın. Öyleyse ona güzel terbiye vermekle kendini süsle.

4- Kardeşinin senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki o, senin kolun, izzetin ve kudretindir. Öyleyse onu, Allah'a karşı isyan etmek için bir araç ve Allah'ın yaratıklarına zulüm eden kimselere bir yardımcı kılma. Düşmanına karşı ona yardım etmeyi ihmal etme. Ona nasihat etmekten de geri durma. Allah'a itaat ederse, bu ne güzel! Ama Allah'ın emrine itaat etmezse, Allah-u Teâla senin nezdinde, kardeşinden daha üstün ve daha aziz olmalıdır.

5- Seni serbest bırakan efendinin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki o, kendi malını senin yolunda harcamıştır. Seni kölelik zilleti ve yalnızlığından kurtarıp hürriyetin izzet ve ünsiyetine kavuşturmuştur. O seni kölelik esaretinden kurtarmış, kulluk zincirini boynundan açmış ve o zindandan seni kurtararak seni kendine malik kılmıştır, vaktini Rabbinin ibadetine ayırmanı sağlamıştır. Öyleyse bilmelisin

ki o, hayatında ve ölümünde sana (herkesten) daha yakın ve daha evlâdır. İhtiyacı olduğu şeyde kendisine yardımcı olman gerekir. Kuvvet ancak Allah'tandır.

6- Serbest bıraktığın kölenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah onu serbest bırakmanı senin Allah'a yakın olman için bir vesile kılmış ve yine bunu sana ateşten bir örtü yapmıştır. Kurtuluşu için harcadığın malın bu dünyadaki mükâfatı, akrabası olmadığı takdirde onun mirasını almandır. Ahiretteki mükâfatın ise cennettir.

Halkın ve İnsanların Hakları

1- Sana iyilik edenin senin üzerindeki hakkı; ona teşekkür etmen, iyiliğini anman, hakkında güzel sözler yayman ve Allah ile kendi aranda onun için halisane dua etmendir. Böyle yaptığında, gizlide ve açıktan ona teşekkür etmiş olursun. Eğer bir gün yaptığı iyiliği telafi etmen mümkün olursa telafi et.

2- Müezzinin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki müezzin, sana Rabbinin hatırlatır. Seni nasibine (ibadetten yararlanmaya) davet eder ve Allah'ın sana farz kıldığı farizayı yapmanda da yardımcıdır. Sana iyilikte bulunan herkese teşekkür ettiğin gibi, bu amelin karşısında ona teşekkür etmelisin.

3- Cemaat (namaz) imamının senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, cemaat imamı seninle Allah arasında elçi olmuş ve Rabbinin huzuruna çıkmada temsilci olmayı üzerine almıştır. O, seni temsilen konuşuyor, sen onu temsilen değil. O senin için dua ediyor, sen onun için değil. O senin hakkında istekte bulunuyor, sen onun hakkında değil. Allah'ın huzurunda durmak ve senin hakkında O'ndan istekte bulunmak zahmetini o üstlenmiştir, sen onun hakkında değil. Bunların herhangi birinde kusur olursa, o suçludur, sen değil. Eğer eksiksiz yaparsa, sen onunla ortak olursun.

Senin ona karşı bir iyilik ve minnetin yoktur. Cemaat imamı kendisini aracı kılıp seni korumuştur; namazıyla da namazını korumuştur. Öyleyse bunun ölçüsünde ona teşekkür et.

4- Birlikte oturduğun kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Ona karşı yumuşak ve alçakgönüllü olmalısın. Konuşurken ona da hak tanimalısın ve ondan müsaade almaksızın onun yanından kalkmamalısın! Eğer o senin yanına gelmişse, senin iznin olmadan kalkabilir. Onun sürçmelerini unutmalsın ve iyiliklerini hatırlamalısın. Ona hayırlı sözden başka bir şey söylememelisin.

5- Komşunun senin üzerindeki hakkı şudur: Gıyabında onu (haklarını) korumalısın. Huzurunda ona saygı göstermelisin. Mazlum olursa, ona yardımda bulunmalısın. Ayıbını aramamalısın. Kötülüklerinden haberdar olursan, onu örtmelisin. Nasihatini dinlediğini bilsen, gizlice ona nasihat etmelisin. Çetinlikte onu yalnız bırakmamalısın. Hatalarından vazgeçmelisin. Suçlarını bağışlamalısın. İyi bir şekilde onunla muâşeret etmelisin. Güç yalnız Allah'ındır.

6- Yol arkadaşının senin üzerindeki hakkı şudur: Lütuf ve insaf üzere onunla arkadaşlık yapmalısın. Sana değer verdiği gibi sen de ona değer vermelisin. Ve ona rahmet kaynağı olmalı ve sıkıntı ve azap aracı olmamalısın. Güç ancak Allah'ındır.

7- Ortağının senin üzerindeki hakkı; gıyabında sorunlarını halletmen, huzurunda onu riayet etmen, onun görüşünü bilmeden kendi görüşünle bir iş yapmaman, onun malını koruman ve önemli veya önemsiz olan her şeyde ona hıyanet etmemendir. Zira Yüce Allah'ın eli, iki ortak birbirlerine hıyanet etmedikçe onların üzerindedir. Güç ancak Allah'tandır.

8- Malının senin üzerindeki hakkı şudur: Onu ancak helal yoldan elde etmelisin ve sadece yerinde harcamalısın. Seni övmemesi (zahmetlerinin kadrini bilmemesi) muhtemel

olan bir kimseyi (yani vârisi) o malda, kendine tercih etmemelisin. Onu Allah'ın itaati yolunda harca ve cimrilik yapma; yoksa zenginliğine rağmen hasret ve pişmanlık sana kalır. Kuvvet ancak Allah'tandır.

9- Alacaklının senin üzerindeki hakkı şudur: Eğer zengin isen, borcunu ödemelisin. Ama eğer elin darda olursa, onu tatlı bir dille razı etmelisin ve geri çevirmelisin.

10- Kendisiyle oturup kalktığın kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Onu aldatmamalısın, ona hile yapmamalısın ve onunla ilgili olarak Allah'tan korkmalısın.

11- Aleyhine dava açan kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Aleyhine açtığın dava hak olursa, onun yararına ve kendi aleyhine tanıklık etmelisin. Ona zulmetmeyerek hakkını tam olarak ödemelisin. Şayet batıl bir şeyi iddia ederse, ona yumuşak davranmalı, yumuşaklıktan başka ona karşı bir tavır sergilememelisin ve onunla ilgili olarak Rabbini sana gazap ettirmemelisin. Ve güç sadece Allah'tandır.

12- Aleyhine dava açtığın kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İddia ettiğin şey hak olursa, mümkün olduğu kadar onunla yumuşak konuşmalısın, hakkını inkâr etmemelisin. Şayet davanda haksız isen, Yüce Allah'tan korkarak tövbe etmeli ve davadan vazgeçmelisin.

13- Seninle istişare eden kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Eğer doğru ve yararlı bir fikrin var ise, onu söylemelisin. Eğer kendi görüşün olmazsa, bilen birine onu kılavuzluk etmelisin.

14- İstişare ettiğin kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bir konuda aynı görüşü paylaşmadığınızda, onu suçlamamalısın. Eğer görüşü sana uygun ve isabetli olursa, Yüce Allah'a hamdedersin.

15- Nasihat isteyeninin senin üzerindeki hakkı şudur: Hayırseverlik üzere nasihatte bulunmalısın. Tavrın şefkat ve yumuşaklık üzere olmalıdır.

16- Nasihat edenin senin üzerindeki hakkı şudur: Ona karşı yumuşak ve mütevazı olmalısın. Nasihatlerini anlamın için kalbini ona verip sözlerini iyice dinlemelisin. Nasihatleri hakka uygun olursa, buna karşı Yüce Allah'a hamdetmelisin. Nasihatlerini hakka uygun bulmadığında ise, ona şefkatli olup suçlamamalısın ve bilmelisin ki o, hata etmiştir. Bundan dolayı onu sorgulamamalısın. Ama (geçmişini bildiğinden dolayı) suçlanmaya müstahak olursa, o zaman onun hiçbir emrine itina göstermemelisin. Ve kuvvet ancak Allah'tandır.

17- Büyüğün senin üzerindeki hakkı şudur: Yaşlılığı ve İslâm'da önceliğinden dolayı ona saygı göstermelisin ve çekişmelerde ona karşılık vermemelisin. Yolda ondan ileri geçmemeli ve onun önünde yürümemelisin. Ona saygısızlık yapmamalısın; o seni saymazlıktan gelirse, tahammül etmelisin. Yaşlılığıyla beraber İslâm hakkından ve hürmetinden dolayı ona hürmet göstermelisin.

18- Küçüğün senin üzerindeki hakkı; öğretiminde ona şefkatli olman, kusurlarını affetmen, hatalarını örtmen ona yumuşak davranman ve yardım etmendir.

19- Senden bir şey isteyen senin üzerindeki hakkı; ihtiyacı miktarınca ona bağışta bulunmandır.

20- İstekte bulunduğun kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İstediyi şeyi verirse, kabul edip teşekkür etmelisin ve iyiliğini bilmelisin. Vermediği takdirde de mazeretini kabul etmelisin.

21- Allah için seni hoşnut eden kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İlk önce Allah'a hamdetmeli ve daha sonra ona teşekkür etmelisin.

22- Sana kötülük eden kimsenin senin üzerindeki hakkı, onu affetmendir. Eğer onu affetmenin zarar vereceğini bilsen ondan hakkını almalsın. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Kim zulme uğradıktan sonra nüsret bulur (hakkını alır)sa, artık**

onlar için aleyhlerinde (onları suçlu saymaya) bir yol yoktur."¹

23- Dindaşlarının senin üzerindeki hakkı şudur: Kalbinde onlara karşı esenlik arzusu taşınmalı, onlara karşı merhametli olmalısın. Kötü hareketlerde bulunanlarıyla iyi geçinmeli, samimiyet kurarak onları ıslah etmeye çalışmalısın. İyi olanlarına ise teşekkür etmelisin. Onlara eziyet etmemelisin. Büyüklerini baba, gençlerini kardeş, yaşlı kadınlarını annen ve küçüklerini evlat yerine koymalısın.

24- Zimmet ehlinin senin üzerindeki hakkı şudur: Allah'ın ahbine bağlı kaldıkları sürece onlara haksızlık etmemelisin.

* * *

Birçok âlim² ve hukukçu, bu eşsiz risaleyi değişik dillerde ve farklı düzlemlerde şerh etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi edinmek, bu risalenin ışığıyla aydınlanmak -anlatılanlardan daha fazla bilgiye sahip olmak- isteyenler bu eserlere başvurabilirler.

1- Şûrâ, 41

2- Bu âlimlerden biri, Allame Seyyid Hasan Kabançi'dir. Risaleyi "Şerh-u Risaleti'l-Hukuk" adıyla iki cilt hâlinde şerh etmiştir.

SAHİFE-İ SECCADİYE'YE DAİR

Kuşkusuz Kur'ân-ı Kerim, büyük bir kültür devriminin stratejisini ortaya koymuştur. Kur'ân'ın ilk ayetleri, ilim ve irfan âleminde büyük bir hareketin müjdesini veriyordu. Nitekim ilâhî vahiy, "Oku" emriyle başlıyordu. Bu, kesin bir üslupla vurgulanan bir emirdi. Bu bağlamda ilâhî öğretim nimetine, eğitimde kalem ve yazı olgularına verilen öneme, bilginin tedvin edilip nakledilmesine, geliştirilmesine, irfanın tekâmülüne ve ilimlerin gelişmesine paralel olarak insanın gelişmesine işaret ediliyordu.

Resul-i Emin (s.a.a), bilinen anlamda kimseden okuma ve yazma öğrenmediyse de, ilâhî ilhamla ilimleri kavramış, insanları ilim öğrenmeye, yaymaya ve tedvin etmeye teşvik etmiştir. Buna rağmen Resulullah efendimizden (s.a.a) sonra iş başına gelenler, çıkardıkları bir kararla Hz. Resulullah'ın (s.a.a) hadislerinin tedvin edilmesini yasakladılar. Böylece İslâmî kültürün Peygamber'in (s.a.a) hadislerinde somutlaşan boyutuna büyük bir darbe vurdular.

Ancak bu açık, sonraki dönemlerde kapandı. Ama geride büyük yıkımlar da bırakmıştı. Ki İslâm dünyası ve hatta insanlık dünyası bugüne kadar o yıkımın bedelini hâlâ ödemektedir. Çünkü yukarıda işaret ettiğimiz karara bağlı olarak belirginleşen yıkıcı sonuçlar ümmetin kültür bünyesinde derin yaralar açmıştı.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s) ise, çok önceden, hadis tedvininin yasaklanmasının doğuracağı olumsuz sonuçları, İslâm

dünyasının, daha doğrusu tüm insanlık âleminin bundan dolayı yaşayacağı kırılmanın etkilerini gördüler ve zaman kaybetmeksizin hadis tedvin etmeye başladılar. Dostlarını da, hadisleri tedvin etmeye teşvik ettiler. Ki bu davranış, o günkü iktidara bir meydan okuma anlamına da geliyordu. Böyle yapmalıydılar, çünkü şeriatı korumak ve savunmak, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) en büyük hedeflerinin başında geliyordu ve Ehl-i Beyt'in Masum İmamları (hepsine selâm olsun), bu şeriatın bekçileri ve emin muhafızları olarak görevlendirilmişlerdi.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s), ümmetin kültürel seyrinin güzergâhını çizen ilk öncülerdir. Hikmetli Kur'ân'ın ve büyük Peygamber'in (s.a.a) hadislerinin yol göstericiliğinde ilim ve hikmet pınarlarını fışkırttılar. İmamlar'ın (a.s) kültürel faaliyetleri, sırf özel bir alanla sınırlı değildi kuşkusuz. İrfanın değişik alanlarında farklı bilimleri kapsayan evrensel bir faaliyetti bu.

Örneğin İmam Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s), bu ilmî uyanışın öncüsü, aklî ve naklî ilimlerin kapılarını açan, bu ilimlerin temel prensiplerini ve kurallarını koyan kişidir. Bu gerçeği birçok büyük âlim itiraf etmektedir. Seyyid Hasan es-Sadr *Te'sisu's-Şia li Ulumi'l-İslâm* adlı eserinde tarihsel olarak bu iddianın doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Bu gerçeği itiraf edenlerden biri de, Üstad Abbas Mahmud el-Akkad'dır. *Abkeriyetu'l-İmam Ali* adlı eserinde şöyle der:

İmam Emirü'l-Müminin (a.s), otuz iki ilim dalının kapısını açmış ve bu ilimlerin kurallarını, temel prensiplerini koymuştur.

Allame İbn Şehraşub da, *Mealimu'l Ulema* adlı eserinde şöyle demektedir:

Doğrusu, ilk eser tasnif eden musannif İmam Emirü'l-Müminin (a.s), sonra Selman, sonra Ebuzer, sonra

Esbağ b. Nebate, sonra da Ubeydullah b. Ebu Rafi'dir. Ardından *es-Sahifetu'l-Kâmile* tasnif edilmiştir.

Dolayısıyla *es-Sahifetu's-Seccadiye* İslâm geleneğinin hazinesi, belagat, eğitim, ahlâk ve edebiyat alanında yazılan İslâmî eserlerin yıldızı konumundadır. "*İncil-u Ehli'l-Beyt ve Zebur-u Âl-i Muhammed*" diye isimlendirilmesi de bu yüzdendir.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Ayrıcalıkları

1- Sahife-i Seccadiye, madde âleminde tamamen sıyrılmayı ve kendini kâmil anlamda Allah'a adanmayı ve hayatta olan tüm nimetlerden daha değerli olan O'na bağlanmayı temsil etmektedir.

2- İmam'ın (a.s) Allah'ı kusursuz bir şekilde tanıdığını, O'na derin bir imanla inandığını ortaya koymaktadır.

3- Sahife-i Seccadiye, diğer Masum İmamlar'ın (a.s) dualarından, Hz. Muhammed'e (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine (a.s) tekrar tekrar salât ve selâm etmesiyle ayrılmaktadır. Tercih edilen görüşe göre, bunun nedeni, Sahifa-i Seccadiye'nin içerdiği duaların, Kerbelâ olayından sonra inşa edilmiş olmalarıdır. Çünkü bu olayın birinci dereceden faili Yezid, babası, dedesi ve bütün Emevîler, Muhammedî (s.a.a) nuru söndürmek için uğraşıyorlardı.

Yine tercih edilen görüşe göre, İmam (a.s), bu duaları aracılığıyla, Emevîlerin yıkıcı çabalarına karşı, İslâmî ilkeleri insanların nefislerine yerleştirmeyi ve kökleştirmeyi hedefliyordu.

4- Sahife-i Seccadiye, Müslüman insanın önünde, Allah'ın geniş rahmetine ilişkin ümit ve beklenti kapılarını açmıştır.

5- Aynı şekilde yüce Allah ile konuşma ve yalvarış usulü ile ilgili olarak önemli bir kapı açmıştır ki, bu, Allah'ın af-

1- Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, s.373-374

fını ve bağışlamasını talep etmeye ilişkin kulun sunabileceği türlü mazeretleri içermektedir. Buna aşağıdaki sözlerini örnek gösterebiliriz:

İlâhî! Eğer velilerinden ve sana ibadet edenlerden başkasını bağışlamayacaksan, o hâlde günahkârlar kime sığınsınlar? Sadece, senin emirlerini yerine getiren vefalılara ikramda bulunacaksan, o zaman kötülük edenler kimden yardım istesinler?!

İlâhî! Ben hakir ve önemsiz bir kulum; bana azap etmen, mülkünü zerre ağırlığına arttırmayacaktır...

6- Sahife-i Seccadiye, insan eğitimine dair, son derece önemli ahlâkî, ruhsal ve pratik programlar içermektedir. İnsan için nefsanî erdemlere ve manevî kemalata ilişkin temel prensipler çizmektedir.

7- O çağda bilinmeyen bilimsel gerçekler ihtiva etmektedir ki, biz daha önce bunların bazısına işaret etmiştik.¹

8- Sahife-i Seccadiye, Emevî siyasetinin, Müslümanlar arasında ahlâkî yozlaşmayı, müstehcenliği ve hayâsızlığı yaydığı bir çağda, bireysel ve toplumsal fesadı önleyici bir işlev de görmüştü. Emevîlerin baskı ve terör politikasını izledikleri karanlık bir ortamda Sahife-i Seccadiye takip edilecek en uygun yöntemi içeriyordu.

9- Bütün bunlardan sonra Sahife-i Seccadiye, bir belagat ve fesahat pınarı, amaçlanan İslâmî edebiyatın tükenmez bir kaynağı konumundaydı. Bu bağlamda, *Nehcü'l-Belâğa*'dan farksızdır, desek, mübalağa etmiş olmayız.

10- İmam Zeynelabidin (a.s), dualarında -ister Sahife-i Seccadiye diye bilinen *es-Sahifetu'l-Kâmile* veya İmam'dan rivayet edilip de sonraki yıllarda *es-Sahifetu'l-Camia* ismiyle derlenen diğer dualarında- eşsiz bir insanlık hayatına dair

---

1- bk. İmam Zeynelabidin'in İlmî Mirası, İmam'ın (a.s) Dualarındaki İlmî Hakikatler Bölümü

kâmil bir metot sunmuştur. İmam (a.s), İslâm ümmetinin ihtiyaç duyduğu her konuyu ele almış, eşsiz üslubu ve meseleleri olağanüstü belagatiyle çözümlenmiştir.

Sahife-i Seccadiye'nin Tarihsel Rolü

Dedik ki: Müslümanlar, İmam Zeynelabidin (a.s) zamanında, siyasî ve askerî alanın dışında iki büyük tehlikeyle yüz yüze gelmişlerdi. Dolayısıyla bu iki tehlikeye kararlılıkla karşı çıkmak bir zorunluluktur:

Birincisi; Müslümanların, Allah'ın dinine akın akın giren halklarla iletişime geçmeleri sonucu değişik kültürlerle, yaşama gelenekleriyle ve farklı sosyal ortamlarla yüz yüze kalmalarından kaynaklanan tehlike. Bu nedenle, Müslümanlar bazında, onların fikrî orijinalliklerini, Kitap ve Sünnet'ten kaynaklanan belirgin şer'î kişiliklerini pekiştirmeye yönelik ilmî düzeyde bir faaliyet gerçekleştirmek kaçınılmazdı.

Bu çerçevede Müslümanların zihinsel ufuklarını açacak içtihat eksenli bir düşünce hareketi gerekiyordu. Müslümanların, basiretli, üretken ve zeki bir içtihat ruhuyla Kitap ve Sünnet meşalesini taşıyabilmeleri buna bağlıdır. Ancak o zaman, karşılarına çıkan her önemli soruna ilişkin yararlı bir hüküm ve değerlendirmeyi çıkarsamaları mümkün olabilirdi.

Şu hâlde İslâmî şahsiyeti kökleştirmek ve içtihat tohumlarını ekmek gerekiyordu. İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yaptığı buydu. O, Resulullah (s.a.a) mescidinde bir araştırma ve ders halkası oluşturmuştu...

İkinci tehlike; bu büyük genişlemenin ve sağladığı zenginliğin neticesinde toplumu saran konfor ve refah dalgasıydı. Konfor ve refah dalgaları, herhangi bir toplumu sardığı zaman, onu dünyevî lezzetlerin paralelinde hareket etmeye, şu dünyevî hayatın sınırlı süslerine sahip olmada aşırı bir düşkünlüğe sürükler, dolayısıyla ahlâkî değerlere bağlılık bilincinin sönmesine, Allah ve ahiret günü ile manevî bağın

kesilmesine neden olur. Bu bağ da koptu mu, insanın önünde gerçekten büyük bir hedef kalmaz. Nitekim fiilen yaşanan da bu oldu.

Durumu daha açık görmek için Ebu'l-Ferec el-İsfahânî'nin *el-Eğani* adlı eserine göz atmak yeterlidir.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s) bu tehlikeyi sezdi ve derhal çözümüne yönelik faaliyetlere başladı. Bu çözüm yönteminin esasını da dua olarak belirledi. Nitekim Sahife-i Seccadiye, bu yöntemin bir ürünü olarak ortaya çıktı.

Bu büyük İmam (a.s), kendisine bahşedilen eşsiz belagat yeteneği, Arap dilinin üstün ifade yöntemlerini kullanma gücü, rabbanî beceresi sayesinde, en parlak anlamları ve en ince mesajları, insanın Rabbiyle olan bağını, Yaratıcısı karşısında vicdanî coşkusunu, yaratılışı ve ahiretiyle bağlarını göz kamaştırıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Bunların somut ifadesi olan ahlâkî değerleri, hakları ve görevleri gözler önüne sermiştir.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s), kendisine bahşedilen bu yetenekler sayesinde, dua aracılığıyla, İslâm toplumunda manevî bir havanın meydana gelmesini sağlamıştır. Azgınlık dalgalarının iyice hırpaladığı Müslüman insanın şahsiyetinin kökleşmesini büyük ölçüde başarmıştır. Toprağın sürekli olarak kendine çektiği Müslümanı Rabbine sıkı sıkıya bağlamıştır. Sahip olduğu, ama zamanla örselenmeye başlayan ahlâkî değerleri pekiştirmiştir. Ki İslâm ümmeti, bağrına taş basarak yaşadığı yoksulluk dönemlerinde olduğu gibi, zenginlik ve servet döneminde de İslâmî değerlerin güvenilir koruyucusu olsun.

Böylece anlıyoruz ki, Sahife-i Seccadiye, büyük bir toplumsal hareketin ifadesiydi. İçinde bulunulan aşamanın, İmam'a (a.s) dayattığı bir yöntemdi bu. Bunun yanında eşsiz bir rabbanî mirastır da. Zaman geçtikçe, ilâhî bağışın kaynağı, yol gösterici meşalesi ve bir ahlâk ve arınma mektebi iş-

levini görmüştür, görmeye devam edecektir. İnsanlık bu Muhammedî-Alevî mirasa her zaman muhtaç olacaktır. Şeytanın baştan çıkarıcılığı ve dünyanın kafa karıştırıcılığı artıkça, insanlığın bu mübarek mirasa muhtaçlığı da aynı oranda artacaktır.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Rivayet Zinciri

Sahife-i Seccadiye'nin rivayet zinciri, İmam Ebu Cafer Muhammed el-Bâkır'a (a.s) ve onun kardeşi Şehid Zeyd b. Ali b. Hüseyin'e (a.s) dayanır. *Sahife*'nin başında rivayet zinciri zikredilir ve bu rivayet zinciri tevatür niteliğini kazanmıştır. Hâlâ âlimler, bu rivayet zincirini zikrederek *Sahife*'yi nakletmeyi sürdürmektedirler.

Seyyid Muhsin Emin el-Amulî şöyle der:

Sahife'nin lafızlarının belagati, rakipsiz fesahati, içeriğinin yüceliği, yüce Allah karşısında tezellülü ifade eden, O'na övgüleri içeren olağanüstü ibareleri; Allah'ın affını, keremini talep ederken başvuru alan akıl almaz yöntemleri ve Allah'a tevessül ederken esas alınan edebî üslubu en güçlü bir şekilde gösteriyor ki, İmam'a nispeti sahihtir, bu inci o denizdendir, bu mücevher o madenden çıkarılmıştır ve bu meyve o mübarek ağaçtandır.

Bunun yanında hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir şöhrete de kavuşmuştur. Sonra değişik kanallardan asıl menşei olan İmam Zeynelabidin'e (a.s) ulaştırılmıştır. Salât ve selâm onun, tertemiz atalarının ve evlatlarının üzerine olsun.

Güvenilir raviler, kendi rivayet zincirleriyle onu İmam Zeynelabidin'e (a.s) ulaştırmışlardır. Bir nüshası Şehid Zeyd'in yanında, ondan sonra da çocukla-

---

1- Seyyid Şehid Muhammed Bâkır es-Sadr'ın Sahifetu's-Seccadiye el-Kâmile'ye yazdığı mukaddime'den naklen.

rına miras kaldı. Oradan da Abdullah b. Hasan (el-Müsenna)'ın evlatlarına kaldı. Nitekim *Sahife*'nin hemen başında zikredilir. Ayrıca İmam Bâkır'da (a.s) da bunun bir nüshası vardı.

Âlimlerin yanı sıra halkın geneli bu dua risalesine önem vermiş, onu rivayet etmeye gayret etmişlerdir. Lafızlarını ve nüshalarını ezberlemişlerdi. Gece-gündüz ve akşam-sabah onun içerdiği dualarla dua etmeyi alışkanlık hâline getirmişlerdi.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Şerhleri

Âlimler, uzun süre *Sahife*'yi incelemek ve şerh etmekle, ifadelerinin maksatlarını tespit etmekle uğraşmışlardır. Bu alanda çok değerli kitaplar kaleme alınmıştır. Şeyhu'l-Muhakkikin Şeyh Ağa Bozorg Tahranî *ez-Zeria İla Tesanifi Ş-Şia* adıyla bilinen ansiklopedisinde bu kitaplardan söz eder ve bunlardan altmış altı tane şerhin adını verir.

Sahife'ye "el-Kâmile" Adının verilmesi

1- Anlatıldığına göre bu *Sahife*'ye "el-Kâmile" adının verilmesinin nedeni, Zeydiye mezhebinin mensuplarının elindeki nüshanın eksik olmasıdır. Çünkü sözü edilen nüsha yarısına kadardır. Bu yüzden maruf olan *Sahife*, "el-Kâmile" (eksiksiz) olarak nitelendirilmiştir.²

2- Bazılarına göre *Sahife*'ye bu ismin verilmesinin nedeni, birçok alanda ve taleplerin geneliyle ilgili olarak kulun rabbine yönelik ihtiyaçlarını tanzim eden eksiksiz bir bütün olmasıdır.³

1- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, s.375. Yine bk. Şeceret-u Turuk-i Esanidi's-Sahifeti's-Seccadiye ,Müessesetu'l-İmami'l-Mehdi

2- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin (a.s), s.190

3- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin (a.s), Seyyid Cafer Şehidî, s.191

es-Sahifetu's-Seccadiye el-Camia

Derleyeni şunları söylüyor:

Eldeki *Sahife* nüshalarının önsözünden, içerdiği duaların sayısının yetmiş beş (75) olduğu anlaşılıyor. Fakat Muhammed b. Ahmed Mutahharî rivayetine göre şu anda elimizde bulunan *Sahife* elli dört (54) dua içermektedir.

Başka *sahifeler* de telif edilmiş ve İmam'ın (a.s) duaları derlenmiştir. Bu derlemelerin bazısında asıl nüshada eksik olan dualara yer verilmiştir.

Daha sonra beş adet *Sahife*'den daha söz etmektedir. Buradan hareketle "Müessesetu'l-İmam el-Mehdi (a.s)" duaları derlemeye ve bunları belli bir sistem içinde tanzim etmeye, böylece eldeki *Sahife*'nin tertibini esas alacak biçimde düzenlemeye karar vermiştir.

Derleyen devamla şunları söylüyor:

es-Sahifetu'l-Kâmile, mütevatir kabul edilmektedir. Çünkü kendine özgü ve yoğun bir vecizliğe sahiptir.

Bunu açıklığa kavuşturmak için bu çalışmada rivayet zincirinde yer alan ravilerin şeceresi, en güzel bir şekilde çıkarılmıştır. Sonra mevcut *es-Sahifetu'l-Kâmile*'nin ravilerinin büyük kısmının hayat hikâyesi de zikredilmiştir.

Bu arada edebî fihristi de çıkarılmıştır ki, bu, güzelliğine ve mükemmelliğine katkıda bulunan bir unsurdur.

"Kulun Rabbine yönelik ihtiyacını düzenlemek bakımından eksiksiz bir derlemedir." şeklindeki sözümüzün doğruluğunu kanıtlamak bağlamında, *Sahife*'nin bu derlemesinin konu fihristine göz atmak yeterlidir.¹

1- bk. Mukaddimetu's-Sahifeti's-Seccadiye el-Camia

es-Sahifetu'l-Camia'nın Genel Konu Fihristi

- 1- Hamd, Tevhid ve Ululama Duaları: Sekiz duadır.
- 2- Namazla İlgili Dualar: On dört duadır.
- 3- Kendisi ve Çok Yakınları İçin Yaptığı Dua.
- 4- Sabah-Akşam Duaları: Sekiz duadır.
- 5- Önemli Olaylar, Büyük Sıkıntılar ve Sığınma Duaları: Altı duadır.
- 6- Günahları İtiraf Etme ve İstiğfar Duaları: Dokuz duadır.
- 7- İhtiyaçları Talep Etme ve Giderilmelerini İsteme Duaları: Beş duadır.
- 8- Saldırıya Maruz Kaldığı Zaman Okuduğu Dualar: İki duadır.
- 9- Hastalık ve Bela Duaları: Üç duadır.
- 10- İstikale (Günahından Vazgeçilmesini İsteme) Duası.
- 11- Şeytan'dan Allah'a Sığınma Duası.
- 12- Sakınma İle İlgili Duaları: İki duadır.
- 13- Yağmur İsteme Duaları: İki duadır.
- 14- Üstün Ahlâkla İlgili Duaları: İki duadır.
- 15- Hüzün ve Zorluk Duaları: Dört duadır.
- 16- Esenlik ve Sağlık Dileme İle İlgili Duaları: İki duadır.
- 17- Dua Ettiği Kimselerle İlgili Duaları: Anne-baba, komşular, dostlar, sınır boylarındaki müminler ve bazı şahıslar gibi.
- 18- Bazı Kimselere Ettiği Beddualar.
- 19- Allah'a Sığınma Duaları: İki duadır.
- 20- Rızık ve Borcun Ödenmesi İle İlgili Duaları: Dört duadır.
- 21- Tövbe İle İlgili Duaları: İki duadır.
- 22- Teheccüt Namazı İle İlgili Duaları: On beş duadır.
- 23- İstihare Duaları: Üç duadır.
- 24- Bela İle Sınanma Duası.

- 25- Rıza İle İlgili Duası.
- 26- Allah'ın Ayetlerine Bakarken Okuduğu Dua.
- 27- Hilali Gördüğünde Okuduğu Dua.
- 28- Şükür İle İlgili Duaları: İki duadır.
- 29- Kötü İşlerden Dolayı Mazeret Bildirme Duaları: İki duadır.
- 30- Rahmet İsteme ve Ölümü Anma İle İlgili Duaları: Yedi duadır.
- 31- Örtünme ve Korunma İsteğine Dair Duası.
- 32- Kur'ân'ı Hatmederken Okuduğu Dua.
- 33- Üç Aylar Hakkındaki Duaları: Otuz dört duadır.
- 34- Mübarek Günlerde Okuduğu Dualar: Sekiz duadır.
- 35- Mültezem'de Okuduğu Dua.
- 36- Düşmanı Savma duaları: On duadır.
- 37- Korunma ve Korku Duaları: İki duadır.
- 38- Yalvarma ve Tezellül Duaları: Sekiz duadır.
- 39- Kederin Dağılması, Musibetlerin Savılması ve Sakınma Duaları: On bir duadır.
- 40- Münacat Duaları: Otuz dokuz duadır.
- 41- İsticabe ve Kunut Duaları: Üç duadır.
- 42- Secdelerle İlgili Duaları: On duadır.
- 43- Günlerle ilgili duaları: Otuz altı duadır.
- 44- Ziyaretlerle İlgili Duaları: İki duadır.
- 45- Dünya ve Ahiret İsteklerine Dair Duaları: Üç duadır.
- 46- Yemek Duaları: İki duadır.
- 47- Vaazın Başında ve Sonunda Okuduğu Dualar: İki duadır.
- 48- Evinden Çıkarken veya Yatağına Girerken ya da Koltuk Altı vs. Kollarını Temizlerken Okuduğu Dualar.
- 49- Muhammed b. Hanefiye'ye, İmamlığına Dair Delil Gösterirken, Hacerü'l-Esved'in Yanında Okuduğu Dua.
- 50- İçinde İsm-i A'zam Bulunan Duası.

İMAM ZEYNELABİDİN'İN (A.S) MEKTEBİ

Emevî hanedanının egemenliği nedeniyle İslâm ümmetini kısılcacna alan düşünsel donukluk ve ilmî verimsizlik, aktif ve basiretli bir ruhla Kitap ve Sünnet meşalesini taşıyabilmesi için Müslüman ümmetin zihin ufuklarını açacak bir içtihat hareketinin başlatılmasını zorunlu kılıyordu. İmam Zeynelabidin'in (a.s) yaptığı buydu. Resulullah (s.a.a) mes-cidinde başlattığı ders halkalarıyla, haftada bir cuma namazlarında verdiği hutbeleriyle ilmî bir ekol, düşünsel bir hareket oluşturmaya başladı.

İmam (a.s), tefsirden hadise, fıkihtan akaide ve ahlâka... bütün İslâmî ilim dallarından söz ediyordu. Ders halkalarına katılanlara ve hutbelerini dinleyenlere tertemiz atalarının ilmini aktarıyordu, onları ilmî egzersizlerle fikhî bir kabiliyete ve istinbat/hükümleri istihraç etme ve çıkarma yeteneğine sahip olmaya hazırlıyordu.

Bu mektepten, önemli sayıda Müslüman fıkıh âlimleri mezun oldu. Bu halka, daha sonra ortaya çıkan fikhî ekollere ve ilmî şahsiyetlere beşiklik görevini yerine getirdi.¹

İmam'dan (a.s), ilim ve âlimlerle ilgili olarak aktarılan hadisleri incelediğimiz zaman, ilmî hareketi için çok parlak bir strateji belirlediğini görürüz. -Korkunç Kerbelâ hadisesinin ve daha sonra İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinde yaşanan kanlı olayların geride bıraktığı derin hüznün ve acılara

---

1- bk. Seyyid şehid Muhammed Bakır es-Sadr'ın Sahife-i Seccadiye'ye yazdığı mukaddime.

rağmen- İmam'ın (a.s), kendini tamamen ilme verdiği, ilmin faziletini sürekli olarak vurguladığını, söz ve fiilleriyle, ilim öğrenmeye hazırlananları teşvik ettiğini, desteklediğini, onları onurlandırdığını, bunun yanında ilim öğrenenler için eğitim yöntemlerini, adabını belirlediğini, öğretmen ve öğrenci haklarına vurgu yaptığını, öğretmenliğin ve öğrenciliğin sevabını açıklamak suretiyle onları bu yükün altına girmeye hazırladığını görüyoruz.

Nitekim önemli sayılacak bir miktarda, dinî ilimleri öğrenmek isteyen kişi etrafında toplanmıştı, bunlara Kurra adı veriliyordu. Çünkü Kur'ân'ı okumak, ezberlemek ve tefsirini öğrenmek, o dönemde öğrenimin ve öğretimin eksenini oluşturuyordu. Resulullah efendimizin (s.a.a) vefatından sonra iktidarın koyduğu yasak nedeniyle hadis, siyer veya fıkha dair bir tedvin veya telif çalışması yoktu. Ayrıca genel çizgi de, bu düşünsel hareketin yararına bir seyir izlemiyordu.

Bütün bunlara rağmen, karilerin, fakih ve âlimlerin, başka hiçbir dönemde eşine rastlanmayacak şekilde İmam Seccad'ın (a.s) etrafını sardıklarını görüyoruz. İster evinde bulunsun, ister yolculuğa çıksın, Kurralar ondan ayrılmazlardı. Hatta Said b. Müseyyeb şöyle demiştir:

Ali b. Hüseyin (a.s) Mekke'ye gitmedikçe Kurralar/ Kariler Mekke'ye gitmezlerdi. O yola çıkınca, biz de onunla birlikte bin atlı olarak yola çıktık.¹

İmam (a.s), ilmin faziletini, sevabını ve önemini vurgularken şunları söylüyor:

Eğer insanlar, ilim talep etmenin sevabının ne olduğunu bilselerdi, canlarını verme, engin sulara dalma pahasına ilim öğrenirlerdi. Yüce Allah Danyal Peygamber'e (a.s) şöyle vahyetmiştir: *"Benim katımda en çok buğzedilen kul, ilim ehlinin hakkını küçümseyen,*

1- Seyyid şehid Muhammed Bâkır es-Sadr'ın Sahife-i Seccadiye'ye yazdığı mukaddimeden naklen.

İlim ehline tabi olmayı terk eden cahil kimsedir. Benim katımda en çok sevilen kul, âlimlere verilmesi kaçınılmaz olan büyük sevabı isteyen, âlimlere uyan ve hikmet ehlinin sözlerini benimseyen muttaki kimsedir.”¹

İlim talebesi, ilim öğrenmek üzere evinden çıktığı zaman, yaş veya kuru bir yere adım attığı zaman, yedi kat yer onun adına Allah'ı tesbih eder.²

Öğrencilere ikram eder, onların makamını yükseltir ve onlardan birini karşıladığı zaman: *“Hoş geldin! Ey Resulullah'ın vasiyeti”* derdi. İlim öğrenmek isteyen gençlere baktığı zaman, onları kendine yaklaştırır ve şöyle derdi:

Merhaba! Sizler ilmin emanetçilerisiniz. Bir kavmin küçükleri iken, başka bir kavmin büyükleri olmanız muhtemeldir.³

Risaletu'l-Hukuk kapsamında âlimin faziletine, öğrenciler üzerindeki haklarına, öğrencilerin ona saygı göstermelerinin gerekliliğine, meclisini muhterem (ve ganimet) saymalarına, onu en güzel şekilde dinlemelerine, ona yönelmelerine, onun huzurunda seslerini yükseltmemelerine, onu savunmalarına, kusurlarını örtmelerine, örneklik teşkil eden davranışlarını anlatmalarına, onun düşmanlarının yanında oturmamalarına ve onun dostlarına düşmanlık etmemelerine dair sözlerini dinlemiştik.

Bu arada ilmin gizlenmemesinin, öğrencilere karşı kaba davranmamanın, eğitim metodunu en güzel şekilde belirlemenin, eğitim için maddî çıkar beklememenin gerekliliğine dair son derece önemli sözlerine de rastlıyoruz.

Bütün bunlar, İmam'ın (a.s), bir kültürel hareket oluşturma ve bir kültür hareketi kurma hususunda açık bir me-

---

1- Usul-u Kâfi, 1/35

2- Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, s.173

3- ed-Durru'n-Nazîm, s.173

toda bağlı olarak hareket ettiğini göstermektedir. Böylece sapkın akımlara ve Emevî plânlarına karşı durmayı amaçlıyordu. Ki Emevî hanedanı, Müslüman ümmetin çocuklarının İslâmî bilince sahip olmalarına hoşgörülle bakmazlardı.

İmam Zeynelabidin'in (a.s) mektebinden yıldız âlimler, fakihler ve müfessirler mezun oldu. Bunların isimleri, İslâm dünyasının dört bir yanına yayıldı. Ki korkunun hâkim olduğu o dönemde ve onu izleyen talihsiz diğer dönemlerde, ilmî diriliş tekerleğinin dönmeye devam etmesi, bu âlimlerin gayretlerinin ürünüdür. Bu bağlamda bazı parlak simalara işaret etmek istiyoruz:

1, 2, 3- Bu mektepten mezun olanların başında İmam Ebu Cafer el-Bâkır (a.s) ve kardeşleri Zeyd ve Hüseyin (Ali b. Hüseyin b. Ali'nin oğulları) gelir.

2- Eban b. Tağlib b. Rebah; Ebu Said el-Bekrî el-Cerîrî: Kûfe'de doğdu, orada büyüdü. Son derece zeki ve her ilimde önde bir kimseydi. Kur'ân, hadis, edebiyat, dil ve nahivde üstattı. Üç İmam'dan; Seccad, Bâkır ve Sadık'tan (hepsine selâm olsun) ders aldı. İmam Bâkır (a.s) ona şöyle derdi:

Medine Mescidi'nde otur ve insanlara fetva ver.

Çünkü ben Şiamın içinde senin gibi birisinin olmasını isterim.

Eban, Kur'ân'daki garip kelimelerin tefsiri ve Ehl-i Beyt'in fazileti ile ilgili olarak eserler kaleme almıştır. Bunun yanında yaklaşık otuz bin kadar hadisi Ehl-i Beyt İmamları'ndan (a.s) rivayet etmiştir.¹

5- İsmail b. Abdulhalık: İmamlar'ın gözde ashabından ve seçkin fakihlerinden biridir. İmam Sadık'ı (a.s) gördü. On-
dan (a.s), İmam Bâkır'dan (a.s) ve İmam Seccad'dan (a.s) hadis rivayet etti.²

1- Eban'ın ayrıntılı hayat hikayesi için bk. Hayatu'l-İmam Zeynelabidin, s.522-527

2- age. s.529

6- Sabit b. Ebu Safiyye (Ebu Hamza es-Sumalî): Büyük bir âlim, vera ve takva örneğiydi. Ehl-i Beyt (a.s) edebiyale terbiye aldı, onların ilmini ve irfanını yükledi. Bütün tarihçiler onun güvenilir biri olduğunda hemfikirdir. Zamanının Selman'ıydı. Ehl-i Beyt fıkhını kapsamlı bir şekilde bildiği için, Kûfe'de Şiîler ona başvururlardı.

7- Rüşeyd el-Hacerî: İslâm kahramanlarından ve cihat önderlerinden biriydi. İnançından ve Ehl-i Beyt'e muhabbetinden dolayı Emevîler onu astılar.

8- Zeyd b. Hasan b. Ali b. Ebu Talib: Resulullah (s.a.a) adına toplanan sadakaların yönetimini üstlenmişti. Çok saygın, üstün bir karaktere sahip, nefsi temiz ve çok iyilik eden biriydi.

9- Said b. Cübeyr; Ebu Muhammed Benî Valibe'nin azatlısı: Kûfeli olan bu tâbiî, Mekke'ye yerleşmiştir. Mücahitlerin önderlerinden biriydi. Tefsirde, fıkhıta ve çeşitli ilimlerde döneminin en belirgin âlimlerindendi. Haccac'ın emriyle hicrî 95 senesinin şaban ayında şehit edildi.

10- Said b. Müseyyeb el-Mahzumî: Tâbiînün büyüklerindendi. İmam Zeynelabidin (a.s) onun hakkında şöyle buyurmuştur:

O; döneminin, karşısına çıkan rivayetleri en iyi bileni, zamanının en fasihidir.

İmam'a (a.s) büyük saygı gösterirdi.¹

Yukarıda, İmam'dan (a.s) hadis rivayet eden ve onun (a.s) ilim mektebinden mezun olan bazı şahsiyetlere yer verdik. Bunun yanında İmam (a.s), köleleri de benzeri görülmemiş bir şekilde eğitirdi. İmam'ın (a.s) azat ettiği her köleyi, onun eğitiminden geçmiş, mektebinden mezun olmuş biri olarak nitelendirmek mümkündür.

1- İmam'dan (a.s) hadis rivayet edenler ve onun talebeleri hakkında daha geniş bilgi edinmek için bk. Hayatu'l-İmam Zeynulabidin, s.517-587

İmam'ın ilmî mirasını, sırf yazılanlarla veya rivayetlerle sınırlandırmak mümkün değildir. Aksine, ondan sadır olan ve İslâm toplumunda izleri kalan her eğitsel faaliyetin, bir miras olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir ifadeyle, onun azat ettiği kölelerin davranışlarında, fikirlerinde ve eğilimlerinde somutlaşsa da bunlar, İmam'ın (a.s) bize bıraktığı ilmî mirasın parçalarıdır.

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Önsöz	9

Birinci Bölüm/ 19

İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hayatına Kısa Bir Bakış	21
İmam Zeynelabidin'in Kişiliğinden Yansımalar	25
Çağdaşlarının Onunla İlgili Sözleri	25
Âlimlerin ve Tarihçilerin Görüşleri	29
İmam Zeynelabidin'in (a.s) Kişiliğinden Görünümler	33
Hilmi	33
Cömertliği	34
Fakirlere Karşı Tavrı	35
Sadakaları	37
Onuru ve İzzet-i Nefsi	41
Zühdü	42
Allah'a Yönelişi	44
Ailesiyle İlişkileri	45
Anne ve Babasıyla Münasebetleri	46
Oğullarıyla Münasebetleri	47
Köleleriyle Münasebetleri	49

İkinci Bölüm / 51

İmam Zeynelabidin'in Doğumu	53
Annesi	54
Künyeleri	55
Lakapları.....	55
İmam Zeynelabidin'in (a.s) Hayatının Aşamaları	59
Doğuştan İmamete Kadar İmam Zeynelabidin (a.s)	61
Muaviye'nin Ölümünden Sonra Irak'ta Siyasal Durum.....	64
Zeynelabidin'in (a.s) İmamlığına Dair Nass	66
Aşura Günü İmam Zeynelabidin (a.s).....	68

Üçüncü Bölüm / 71

İmam Zeynelabidin (a.s) Kerbelâ'dan Medine'ye	73
Aşura Trajedisinden Sonra İmam Zeynelabidin	73
Ehlibeyt Esirleri Şam'da.....	75
İmam (a.s) Yezid'in Meclisinde.....	78
İmam Zeynelabidin (a.s) Medine'de	87
Medine Ayaklanması	92
Emevî Ailesinde Çatlama	99
Emevî Yönetimine Karşı Muhalefetin Artması	100
Mihnet ve Karışıklıklarla Geçen Yıllar	103
İmam Zeynelabidin'in Şehit Edilmesi	107

Dördüncü Bölüm / 111

Risalet Ehl-i Beyt'inin Hayat Tarzına Genel Bir Bakış	113
İslâm'ın Karşı Karşıya Bulunduğu Tehlikeler	118
İslâmî Önderliğin Sapması	120
İslâm Devletinin Yıkılmasının Olumsuz Etkileri	121

Ehl-i Beyt İmamları'nın Hareketinin Aşamaları	128
İmam Zeynelabidin (a.s) Çağının Özellikleri	133
İmam Zeynelebidin'in (a.s) Stratejisi ve Cihadı	137
1- Düşünsel ve İlmî Cihad	143
2- Toplumsal ve Amelî Cihad	147
a) Ümmet Genelinde ve Ehl-i Beyt Tâbileri Özelinde Ahlâk ve Terbiye	148
b) Islah ve Devlet.....	149
c) Fesada Karşı Direnişi	153
İmam Zeynelabidin'in Hayatında Ön Plâna Çıkan Eşsiz Olgular	155
İmam'ın (a.s) Hayatındaki İbadet Olgusu	155
İmam'ın İbadeti	157
1- Abdesti.....	157
2- Namazı	157
a) Namaz İçin Güzel Kokular Sürünmesi.....	158
b) Namaz Elbisesi.....	158
c) Namazdaki Huşuu	158
d) Bin Rekâtlık Namaz.....	159
e) Çok Secde Etmesi	160
f) Çok Tesbih Etmesi	160
g) Gece Namazını Devamlı Kılması.....	161
h) Gece (Teheccüd) Namazından Sonra Ettiği Dua	161
3- Orucu	163
4- Duaları.....	168
Seher Vakitleri Okuduğu Dua	168
5- Haccı	171
Arefe Günü Okuduğu Dua.....	175
Kurban Bayramı Günü Okuduğu Dua	178
İmam'ın Hayatında Dua ve Münacat Olgusu	179
İlâhî İrfanın Tecellileri	184

İmam'ın Hayatındaki Ağlama Olgusu	188
İmam'ın Hayatında Köle Azat Etme Olgusu	192

Beşinci Bölüm / 195

İmam Zeynelabidin'in İlmî Mirası	197
Kur'ân Üzerine	199
İmam Zeynelabidin'in Tefsirinden Örnekler	202
Hadis Üzerine	207
Akidenin Temel Prensipleri ve Kelam İlminin Konuları İle İlgili Değerlendirmeleri	208
İmam Zeynelabidin, İmamları Nass İle Bildiriyor ve Mehdi'yi Müjdeliyor	210
Fıkıh ve Şer'î Hükümlere Dair	214
İmam Seccad'ın Dualarındaki İlmî Hakikatler	221
İmam Zeynelabidin'in Edebî Kişiliği	222
İmam Zeynelabidin'in Delilli Tartışmaları.....	224
İmam'ın Hikmetli Sözlerinden ve Seçkin Öğütlerinden Örnekler	232
İmam'ın (a.s) Altın Sözlerinden Örnekler	236
Haklar Risalesi (Risaletu'l-Hukuk).....	243
Ana Hatlarıyla Haklar	245
Ayrıntılarıyla Haklar.....	247
Yüce Allah'ın Hakkı.....	247
Nefsin Hakkı.....	247
Organların Hakları.....	247
Amellerin Hakları	248
Önderlerin Hakları.....	248
Raiyetin Hakları	249
Akrabaların Hakları.....	250
Halkın ve İnsanların Hakları	252

Sahife-i Seccadiye'ye Dair.....	257
Sahife-i Seccadiye'nin Ayrıcalıkları.....	259
Sahife-i Seccadiye'nin Tarihsel Rolü.....	261
Sahife-i Seccadiye'nin Rivayet Zinciri.....	263
Sahife-i Seccadiye'nin Şerhleri.....	264
Sahife'ye "el-Kâmile" Adının Verilmesi.....	264
es-Sahifetu's-Seccadiye el-Camia.....	265
es-Sahifetu'l-Camia'nın Genel Konu Fihristi.....	266
İmam Zeynelabidin'in (a.s) Mektebi.....	269